

JÖVŐIDŐ

Válogatás a Barankovics István Alapítvány

Tanári Kerekasztalának 2013 és 2020 közötti írásaiból

-
-
-

Szerkesztette Kiss Mária Rita

30 éves

a Barankovics István Alapítvány
sorozat

Szerkesztette:

Kiss Mária Rita

Kiadja:

Barankovics István Alapítvány, 1091 Budapest, Kálvin tér 8. II/13.

Felelős kiadó:

a kuratórium elnöke

ISBN 978-615-81499-3-8

Ez az anyag
a Creative Commons 2.5
magyarországi licence
feltételeinek megfelelően
használható

Kiadványterv és tördelés: xfergrafika.hu

Előszó

Szerkesztői előszó

Kit tanítunk?

Digitális bennszülöttek Rácz Kriszta (2013)	5
Kíváncsi lennék... miről álmodik Bizsu? A fiatalok közösségi emberré neveléséről Vukovári Panna (2013)	7
Selfie and selfish? Friss kutatási eredmények a fiatalok politikai kultúrájáról Kiss Mária Rita (2013)	9
A mama-hotel lakói Rácz Kriszta (2015)	10
Cyberbullying mesterfokon? Rácz Kriszta (2015)	16
Már megint itt egy új generáció? Rácz Kriszta (2015)	20
Pillanatkép 2016-ból Kiss Mária Rita (2016)	29
Függőben Rácz Kriszta (2016)	33
Te miről maradsz le? Rácz Kriszta (2016)	37
Ezek a külföldi magyar fiatalok Kiss Mária Rita (2018)	40
Ne etesd a trollokat! Szitás Péter (2019)	48
Hogyan kezeljük az álhíreket? Szitás Péter (2019)	54
Új srácok a környéken: a Z generáció és a munka világa Szitás Péter (2020)	59
A Z generáció és a közösségi média forradalma Szitás Péter (2020)	65

Generációk egymás közt

Generációk egymásért: az intergenerációs tanulás Szűcs Boglárka (2017)	90
Generációs konfliktusok az egyetemeken – a hópehely generáció és ami mögötte van Kiss Mária Rita (2018)	91
Hányas vagy? Generációs hadviselés a XXI. században? Szitás Péter (2020)	100

A tanári mesterségtől a hivatásig

Új párbeszéd – társadalmi kérdésekről az iskolában konferencia összefoglaló (2012)	107
Kíváncsi lennék,... ki beszél iskolául? Vukovári Panna (2016)	115
Nyitott szemmel Rácz Kriszta (2017)	116
Megváltozott diákok, változó pedagógusok? Márkus Anna (2017)	119
Több mint oktatás Rácz Kriszta (2017)	123
Mire jó a kapcsolatháló-elemzés az iskolában? Janó Evelin (2019)	127
„Így tanítom” – a kreatív iskolákért Kiss Mária Rita (2019)	136

Hogyan tanítunk?

O:DAadtuk az Online Demokrácia Activity első nyerteseinek jól megérdemelt díjait (2013)

Online Demokrácia Activity 2.0 (2014)

December 5-én újra O:DAtettük. Irány Brüsszel! (2015)

Az O:DA győzteseivel a belga fővárosban (2015)

Tedd O:DA – határtalanul (2016)

Fiatalok a cselekvő állampolgárságért (2016)

Brüsszelben jártak az Online Demokrácia Activity nyertesei (2016)

.

.

.

.

(A tartalomjegyzék kattintható)

151

152

154

156

162

167

170

176

Előszó

.

.

.

2020

-ban 30. születésnapját ünnepli a Barankovics István Alapítvány. 1990-ben Kovács K. Zoltán javaslatára született meg, aki a német CDU mellett működő pártalapítvány magyar testvérpárjának életre hívására tett javaslatot, s aki tanácsaival, ötleteivel élete végéig segítette hivatásának betöltésében. Az alapítvány létrehozói a hazai kereszténydemokrácia „szellemi hátszágának” funkcióját szánták a Demokrata Néppárt egykori vezetőjéről, Barankovics Istvánról elnevezett szervezetnek. Ez a névválasztás a rendszerváltás hajnalán egyben azt is volt hivatva szimbolizálni, hogy az első szabad választáson induló Kereszténydemokrata Néppárt komoly előzményekkel rendelkező, a barankovicsi hagyományokat követő, úgynevezett „történelmi pártként” kíván belépni a magyar demokrácia építésébe.

A 30. évforduló az alapítvány részéről egyben a számvetés ideje is. Idei projektjeinkben – aminek egyike ez a kötet is – annak bemutatására törekszünk, miként sáfárkodtunk a névadó szellemi örökségével. Hogyan ápoltuk a keresztény közéletiség és politizálás előremutató hagyományait, hogyan kerestünk kereszténydemokrata szellemiségű válaszokat a jelen társadalmi, politikai kihívásaira. mit tettünk a keresztény humanizmus és a demokratikus állampolgári kultúra megerősítésének érdekében. Ebben az évben többek között feldolgozzuk és egy külön kiadványban bemutatjuk az alapítvány történetét, archív honlapunk cikkeiből digitális köteteket szerkesztünk, kisfilmek készülnek meghatározó értékeinkről. Jövő évi terveink között szerepel, hogy pályázat útján megszólítjuk a velünk kapcsolatban állókat arra kérve őket, mutassák be, hogyan érvényesülnek ezek az értékek az ő hétköznapjaikban. A születésnapra – közel tíz év után – megújult a Barankovics István Alapítvány honlapja, külön webfelületre költözött a keretében működő Kovács K. Zoltán Kutatóintézet és benne a kereszténydemokrácia digitális enciklopédiája, a Kereszténydemokrácia Tudásbázis. Honlapcsaládunk 2020-ra immár 4 tagból áll. Az említetteken túl a „Kereszténység és közélet” portál a keresztény politika világából szemlél cikkeket, míg a teddoda.hu oldalon az alapítvány fiataloknak szóló társadalomismereti játékának, az Online Demokrácia Activity-nek az archív anyagai tekinthetők meg.

·
·
·

Barankovics István nemcsak politikus, de széles látókörű keresztény gondolkodó is volt. Közben annak útjait kereste, miként lehet „a magyar nép demokratikus otthonát” homok helyett szilárd talajra építeni, lépéseit mindig az erkölcsi törvényekhez igazította. Politikai hitvallásának szerves része volt a „nép valódi önkormányzatába” vetett hit, de tudta, a megvalósulás feltétele a keresztény közéletiség és politikai kultúra fejlesztése.

A Barankovics István Alapítvány az örökség folyamatos aktualizálásával erre törekszik napjainkban is.

Budapest, 2020. október 10.

Prof. Mészáros József, a kuratórium elnöke

Dr. Szényei Gábor, a kuratórium alelnöke

Szerkesztői előszó

·
·
·

A társadalom felfogható úgy is, mint a múltnak és a jövőnek a jelen egy adott pillanatában együtt élő közössége. Mindig generációkból áll, de minden kor és nemzet generációi sajátos problémákkal küzdenek, egymáshoz való viszonyuk eltérően alakul. De mintha ezeknek a megválaszolendő kihívásoknak lenne egy mindig vissza-visszatérő mintázata. Vajon igazat adhatunk-e azoknak, akik szerint az egymás után következő generációk életében nincsenek új problémák, csak a szokásos emberi élethelyzetek adta dilemmák ismétlődnek új díszletek között? a lehetséges válaszok nem utolsó sorban a felnövekvő generációk nevelésével foglalkozó pedagógusok számára létfontosságúak. Nekik kívánt segítséget nyújtani tevékenységével alapítványunk Tanári Kerekasztala.

A Barankovics István Alapítvány 30 éves története során mindig kiemelt eszközként kezelte az oktatást. A rendszerváltás után nem sokkal létrehozta a Barankovics Akadémiát és később is számos projektet finanszírozott, hogy hozzájáruljon a felnövekvő generációk szemléletének formálásához. 2012-ben létrehozta Tanári Kerekasztalát, amihez különböző projekteken, pályázatokon és konferenciákon keresztül több száz pedagógus és fiatal kapcsolódott. A szakmai fórumhoz köthető két diákoknak szóló társadalomismereti programja az Online Demokrácia Activity középiskolai társadalomismereti verseny, valamint a pedagógusoknak és diákoknak közösen meghirdetett Demo Duo volt. A Tanári Kerekasztal tevékenységének szerteágazó szárait az „Így tanítunk mi” kötetben foglaltuk össze, szakmai eredményeit az „Így tanítom...” módszertani sorozat négy kötete fémjelzi. A mostani kiadvány egy újabb a sorban, olyan cikkek gyűjteménye, amelyek 2012 és 2020 között a barankovics.hu oldalon jelentek meg.

A Tanári Kerekasztal tagjait és honlapjának szerzőit a pedagógia aktuális kérdései és az örökérvényű kérdések egyaránt inspirálták. A pedagógia leginkább napirenden lévő kérdése ebben a korszakban minden kétséget kizáróan a digitális nemzedék nevelésével kapcsolatos kihívás volt. Ma már a kérdéskör annyira nyilvánvaló, hogy talán közhelynek is számít, de 2012-ben még korántsem volt az. Reményeink szerint ez a kötet minden kétséget kizáróan igazolja: időben ott tartottuk a kezünket a pedagógiai változások ütőerén, az elsők között foglalkoztunk a net generáció nevelésének és a digitális pedagógus kompetenciáinak kérdéseivel.

A pedagógia örök érvényű kérdései mindegyikének megválaszolására természetesen nem vállalkozhattunk, de két téma kiemelten szerepelt az útkeresésünkben. Egyrészt, hogy mit kell átadni értékeinkből a mai Y és Z generáció tagjainak, mit érdemes megőrizni a múltból az információs technológián alapuló tudásalapú jövőben. Ebből a hatalmas témakörből egy pedagógiai hiányterület képviselőjére vállalkoztunk következesen, s ez az állampolgári mentalitáskultúra formálása volt. Már alapítványunk névadója, Barankovics István is fontosnak tartotta a politikai és a közéleti magatartás formálását, ahogy ő fogalmazott: a „politika iskolájának” megerősítését. Most, halála után közel 40 évvel is elmondhatjuk, ez a feladat hiányában van jelen a mai magyar közoktatásban, s mi pótlását – amennyire eszközeink megengedik – felvállaljuk. Az örökérvényűnek tekinthető pedagógiai kérdések sorában nem térhettünk ki a generációs törésvonalak problémája elől sem. A digitális nemzedék és nagyszülei, a baby boomerek közötti konfliktusoknak szociokulturális gyökerei vannak. A jelenség ugyan Magyarországon nincs olyan élesen jelen, mint például az Egyesült Államokban, vagy a fejlett Nyugat-európai országokban, de a generációk közötti szolidaritáshoz, az intergenerációs együttműködéshez és ezzel a társadalmi kohézió erősítéséhez a kérdéskör feldolgozásával járultunk hozzá.

Az alapítványi honlap Jövődő rovatából válogatott cikkek vegyes képet mutatnak. Vannak közöttük tanulmányok, véleményeket tükröző esszék, száraz tudományos és szórakoztató szövegek, beszámolók fontos eseményekről. Közös bennük a fentebb jelzett szándékokon túl azonban az, hogy végső soron három nagyon egyszerű, ám a pedagógusok számára létfontosságú kérdésre kerestek választ: mit tanítunk, kit tanítunk, hogyan tanítunk? a tematikusan csoportosított és azon belül időrendi sorrendben elhelyezett szövegekből reményeink szerint e három kérdést sikerült megválaszolni.

Ajánlom ezt a kötetet mindenekelőtt a pedagógusoknak, ifjúságpolitikai döntéshozóknak, szülőknek, nagyszülőknek és mindazoknak, akiknek közömbös, mit hagyunk magunk után a következő nemzedéknek.

2020. október 10.

Kiss Mária Rita

a Barankovics István Alapítvány Tanári Kerekasztalának szakmai vezetője

Kit tanítunk?

A digitális nemzedék szociokulturális jellemzői és állampolgári mentalitáskultúrája

Digitális bennszülöttek

RÁCZ KRISZTA (2013)

Visszatérően foglalkozunk az információs társadalom fejlődése nyomán megjelenő „y” és „z” generáció kérdéseivel. Mostani cikkünk bemutatja, mit is jelent valójában a „digitális bennszülött” fogalma, kik tartoznak a net generációba és melyek e csoport legfontosabb jellemzői.

A digitális bennszülöttek (digital natives) és a digitális bevándorlók (digital immigrants) kifejezések már több mint egy évtizede használatosak a szakirodalomban. John Falfrey és Urs Gasser[1] kutatók tanulmányukban (What we Might Learn from „Digital Natives”)[2] – miközben elismerik a szóhasználat pontatlanságát – azt is megindokolják, miért ragaszkodnak mégis ehhez a megnevezéshez. A kifejezés maga azt sugallja, hogy a digitális készségek öröklöttek és nem tanultak, illetve tanítottak, ezért egyes szakemberek kerülnek a használatát. Pontatlan, hiszen senki sem születik ösztönös megérzések birtokában a digitális eszközökkel kapcsolatban. Néhány fiatal ugyan valóban egy digitális világba születik bele[3], ám az a digitális

világ csak úgy létezik, hogy mi, szülők, tanárok, oktatók, könyvtárosok megteremtjük ennek támogató struktúráit és az emberiség pedig létrehozza a technológiai környezetét. Mindezzel együtt is, feltehetően később már pontosabb terminológiát keresni, hiszen a digitális bennszülött kifejezés már bekerült a köztudatba, hallatára a szülők és tanárok könnyűszerrel azonosítani tudják a csoportot.

Digitális bennszülöttek – populáció kontra generáció

Kikről is van szó? Az említett cikk szerzői a digitális bennszülöttestet nem egy generációként, hanem egy populációként írják le, amely olyan fiatalokból áll, akik a technológiát relatíve fejlett módon használják, bizonyos meghatározott módokon viszonyulnak az információhoz, a technológiához és egymáshoz, az ebből adódó problémákhoz, valamint a kreativitás, innováció és tanulás új útjaihoz. Három további kritériummal jellemzi a szerzőpáros ezt a populációt. Először is ők azok, akik 1980-at követően, az információtechnológiai forradalomnak köszönhető új technológiák megérkezése után születtek. Természetesen ez nem egy merev határ, pár év eltérés senkit nem zár ki ebből a csoportból. Beletartozik mindenki, aki már nem ismerhette azt a világot, ahol a közösségi média még nem létezett. A második kritérium a digitális technológiákhoz való hozzáférés. Itt sokan valószínűleg értetlenül csóválhatják fejüket, hogyan is lehet a mai világban ez egyáltalán kérdés, ám ne feledjük azt, hogy a földön több mint 6.8 milliárd emberből – a könyv születésekor, tehát 2011-ben – kevesebb, mint 2 milliárd rendelkezett a digitális technológiákhoz való hozzáféréssel. Végül, de nem utolsó sorban harmadik kritériumként a digitális bennszülöttek azok a fiatalok, akik olyan készségeket sajátítottak el, melyek segítségével ezeket a digitális technológiákat relatíve kifinomult módon tudják használni.

A digitális bennszülöttek specifikus jellemzői

Számos olyan közös gyakorlat és hozzá kapcsolódó jellemző létezik, amelyekkel a digitális bennszülöttekre utalhatunk. A John Falfrey és Urs Gasser szerzőpáros négy ilyen emelt ki: a technológia használatát az identitás kifejezésére; a multitasking-ot [4], és task-switching-et; azt az elvárást, hogy az információ digitális formában legyen elérhető; és azt a folyamatot, amely a nyilvánosan elérhető információt fogyasztó fiatalból az ezt előállító fiatal közötti átmenetet jellemzi.

• Ez vagyok én

A digitális bennszülöttek a technológiát előszeretettel használják identitásuk kifejezésére. Narcisztikus módon viselkednek a közösségi oldalakon, fotók tömkelegét töltik fel magukról, az

[1] John Palfrey elismert jogász, aki többek között a Harvardon is oktatott, az ottani Berkman Center for Internet and Society igazgatója volt. Fő profilja az új média jogi aspektusai, a gyermekek védelme az interneten és az internet szabadsága, beleértve az online átláthatóságot és a felelősséget. Urs Gasser a Harvardi Berkman Center jelenlegi igazgatója, a Harvardon kívül több külföldi egyetem vendégprofesszora; az információs joggal és ennek társadalmi vetületeivel foglalkozik.

[2] John Palfrey and Urs Gasser: Reclaiming an Awkward Term: What we Might Learn from „Digital Natives”. In. I/S: a Journal of Law and Policy for the Information Society, Vol. 7613, 2011.

[3] a szerzők itt is azért hangsúlyozzák a digitális és a beleszületett szót, mert könyvüknek is ezt, a Born Digital címet adták. A 2008-ban publikált könyv teljes címe: Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives.

[4] a számítástechnikából kölcsönzött szó, hivatalos magyar fordítása jelen pillanatban számomra nem ismert, gyakran fordítják többfeladatosságának vagy hagyják az eredeti, angol kifejezést.

életük eseményeiről a Facebookra vagy a MySpacere. Ezek a kifejezésmódok azonban lényegüket tekintve nem különböznek az offline éltben való identitás megalkotásának folyamatától. A digitális korszakban élő fiatalok számára minden összetart – nincs online és offline élet, csak szimplán élet, itt élnek közösségi életüket.

- *Ezt tudom én*

Ami a másik tipikus jellemzőt, a multitaskingot illeti, mindnyájan nap mint nap szembesülünk vele. Nem szokatlan kép senki számára az, amikor egy fiatal fülhallgatóval a fülében sétál, abból hangos zene szűrődik ki és eközben mobilon beszél vagy sms-ezik valakivel. Tanároknak vagy oktatóknak abban is gyakran lehet részük, hogy diákjaik az órán, vagy előadás alatt jegyzetelés közben azonnali üzeneteket küldözgetnek egymásnak. Egyszerre több dolgot csinálnak, pontosabban váltogatnak a különböző feladatok között, ami már inkább a task-switching [5] kifejezést takarja, és nem a multitaskingot. Azok, akik gyakran használják a digitális technológiát, igen ügyesen tudják a feladatokat váltogatni és eredményesen meg is oldani. A szerzők külön hangsúlyozzák, hogy az osztályteremben párhuzamosan vagy váltogatva végbe menő folyamatok nem szükségszerűen rosszak a tanulás-tanítás szempontjából.

- *Így tudom én*

Elvárás a fiatalok részéről az is, hogy a hozzájuk érkező, őket érdeklő információ minél nagyobb része digitális formában jelenjen meg. Klasszikus, a szerzők által is hozott példa, amikor a családi kirándulás első napján kiderül, hogy otthon maradt a digitális fényképezőgép. A boltban vásárolt, hagyományos, eldobható fényképezőgép kezelése első körben komoly fejtörést okoz a gyerekeknek, hiszen a „kis ablakban” nem jelenik meg kép, abba bele kell nézni, a filmet aztán elő kell hívatni. A kép tehát nem olyan formában jelenik meg, amely digitális, azaz azonnal módosítható, kitörölhető, feltölthető vagy bármilyen más módon „manipulálható”. A nyomtatott kontextusban a fiatalok elvárása hasonló: a mai könyvek egy része digitálisan is elérhető, a feltételezés tehát az, hogy egy adott könyvet le lehet tölteni, rá lehet keresni kulcsszavakra, azonnal meg lehet osztani, közösségi anyaggá lehet tenni.

- *Így csinálom én*

A fentiekből egyenesen következik, hogy a fiatalok egy része nem csak információ-fogyasztó, hanem információ-előállító is. Blogot, személyes weboldalt, iskolai weblapot készítenek, filmeket vágnak ezeket megosztják online, esetleg a neten talált tartalmakból állítanak össze egy saját „alkotást”. Ezekben az alkotási folyamatokban nem egyszer csoportosan vesznek részt.

A diákok nem nagyon örülnek a csoportmunkában kiadott feladatoknak, hiszen itt a lógósok is ugyanazt a jegyet kapják, mint a keményen dolgozók. Ez a hátrány kompenzálható azonban azzal a sokszor meglepően kiváló és kreatív végeredménnyel, melyet a csoportmunka során, a különböző készségeket összeadva, a fiatalok produkálnak.

A net-generációval kapcsolatos leggyakoribb félelmeink

A szerzők a tanulmányban 5 ilyen problémakört neveznek meg: ezek a biztonság, a magánélet, a szellemi tulajdon, az információ minősége és az információs túlterheltség.

- Biztonságos internet?

A biztonsággal kapcsolatban felmerülő leggyakoribb félelem az Egyesült Államokban (és véleményem szerint nagyon sok más országban is) az, hogy a Facebookon vagy a MySpaceen kötött ismeretség nyomán létrejövő személyes találkozások tragédiával végződhetnek. A félelem nem alaptalan, írják a szerzők, ám azt is hangsúlyozzák, hogy ez a nem kívánatos végkifejlet a digitális korszakban sem gyakoribb, mint előtte. A fiatalok nem egyformán vannak kitéve ennek a kockázatnak, a leginkább veszélynek kitett gyerekek azok, akikre a valós életben is átlagnál több veszély leselkedik.

A biztonsággal összefüggő másik aggodalom a bullying, azaz az internetes zaklatás. A kérdés csupán az, hogy a digitális technológia elterjedésével ez tényleg növekvő tendenciát mutat, vagy csak láthatóbbá válik? a szerzők szerint ez utóbbiról van szó, a felnőttek ugyanis láthatják ezeket megtörténni, hiszen a zaklatás már nem hazafelé menet vagy a játszótéren történik, hanem egy közösségi online környezetben, és potenciálisan digitális nyoma is van a kommunikációnak vagy a zaklatás folyamatának.

Bármennyire is nyoma lehet(ne) ennek, véleményem szerint az ilyen fajta agresszió nem látható annyira szülők vagy épp a tanárok számára, mint azt a szerzők feltételezik, hiszen az a fiatalok saját, zárt világában történik. A tinédzserek ritkán fordulnak felnőtthöz és kérnek tőlük segítséget, attól tartanak ugyanis (és sokszor nem alaptalan ez a feltételezés), hogy a felnőttek számukra negatívan reagálnának, azaz eltiltanák őket az internet használatától.

- *Magánélet publikusan?*

A második felmerülő lehetséges probléma a magánélet és az adatvédelem kérdése. Nyilvánvaló és egyértelmű, hogy sok fiatal ténylegesen túl sok információt oszt meg magáról online környezetben, ám ez nem feltétlenül azt jelenti, hogy nem törődnek a magánjellegű dolgok védelmével. Törődnek a saját dolgaikkal, elrejtve ezeket a szüleik vagy tanáraik elől, igaz azonban az is, hogy gyakran nincsenek azoknak a készségeknek a birtokában, melyekkel a magánjellegű

[5] Task-switching: az a képesség, hogy gyorsan váltogatni tudjuk az épp aktuálisan feladatokat, illetve ez által hatékonyan tudunk alkalmazkodni különböző szituációkhoz.

információkat olyan módon tudnák megvédeni, ahogyan azokat ők szeretnék. A szerzők arra is rámutatnak, hogy azok a gyerekek, akik megfelelő alapokat szereznek – az oktatás, a szülők vagy épp a technológiával foglalkozó cégek segítségével – hamar ráébrednek a viselkedésük kockázatos voltára az esztelen információ-megosztásokkal kapcsolatban. e téren feltehetően mind a családi környezetnek, mind az oktatásnak komoly feladatai vannak.

- *Kinek a tulajdona?*

A fiatalok nem fizetnek azért az információért és médiáért, melyet online használnak fel és használnak ki. Ez azonban nem csak azokra igaz, akik a digitális bennszülöttek populációba tartoznak, hanem az összes fiatalra és általában az internethasználók egészére is. Kétharmaduk saját bevallása szerint rendszeresen tölt le zenét az Internetről. És ez csak azoknak az aránya, akik ezt be is vallják. A digitális bennszülöttek és szüleik abszolút nincsenek tisztában a felhasználás szabályaival és ez sokszor a tanárra is igaz. A megfelelő jogi háttér és szabályozás ismerete nélkül a szerzői joggal kapcsolatos aggodalmakat tehát komolyan kell vennünk, hacsak a törvényi szabályozás nem változik a társadalmi gyakorlat nyomására.

- *Igaz vagy hamis?*

Mennyire hiteles, megbízható, szavahihető (és sorolhatnánk még a különféle jelzőket) az interneten fellelhető információ? a digitális technológia térhódítása előtt a domináns információforrások különböző minőségi napi-és hetilapok voltak ezek, ha nem is abszolút, de valamelyest garanciát adtak arra, hogy hihetünk a híreknek. A helyzet radikálisan megváltozott, az információs környezet sokkal komplexebbé és ezzel együtt áttekinthetlenebbé vált. A fiataloknak valahogyan el kell igazodni a számos információforrás között, ez pedig, mivel egy igen szövevényes információs környezetről van szó, más készségeket igényel, mint ezelőtt. A szerzők itt az információs műveltségre helyezik a hangsúlyt – arra a képességre, hogy felismerjük, hogy egy adott feladathoz milyen információk a leghatékonyabbak és legmegbízhatóbbak és hogy ezeket az információkat meg is találjuk a világhálón. De honnan is lehet ilyen műveltséget szerezni? Itt érdemes hangsúlyozni az iskola szerepét.

- TMI – Too Much Information[6]

A forgalomban lévő információ mennyisége olyan mértékben növekedett meg, hogy sokan már szellemi környezetszennyezésről beszélnek. Az információs túlterheltség, az az érzés, hogy egyszerűen eláraszt az információ mennyisége, amivel szembesülünk. Vezethet ez idegességhez, egyéb fizikai tünetekhez vagy egyszerűen csak ahhoz, hogy a diák feladja ennek hatására

a kitűzött célt vagy feladatot. Lényegében itt is ugyanaz a kérdés vetődik fel, mint az információk hitelességénél: a diákoknak meg kell szerezniük azokat a készségeket, melyek segítségével boldogulni tudnak ezzel az új, gyakran túlzottan is intenzív formájával az információáramlásnak. S ebben a folyamatban, nekünk digitális bevándorlóknak kell segíteni őket.

Pozitív jövőscenáriók

Az információs társadalom és a hozzá kapcsolódó pedagógiai szakirodalomban egyre inkább nő az optimista jövővízióval rendelkezők száma. A most ismertetett tanulmány szerzői ezek körét bővítik. Ők is óriási lehetőségeket látnak abban, amit a fiatalok manapság az online környezetben csinálnak. Megtanulják, hogyan tegyenek szert olyan médiatudatosságra és készségekre, melyek segítségével el tudják különíteni a hihető és kevésbé megbízható információkat; megtanulják, mit oszthatnak meg magukról kockázat nélkül a világhálón; hogyan lehetnek nem csak információfogyasztók, hanem ezek előállítói is. Végül, de nem utolsósorban esélyük van arra, hogy a tanulás számukra így gazdagabb és sokkal interaktívabb, részvételen alapuló legyen, mint például annak idején szüleik és nagyszüleik korában. Így gyermekeink és diákjaink segítségével egy sokkal jobb információs környezetet alakíthatunk ki nem csak a mai fiatalok, hanem a társadalom és a „Z” generáció után jövő generációk számára is. Feltéve, hogy felkészítjük őket ezeknek a feladatoknak az elvégzésére.

[6] TMI – Too Much Information, azaz túl sok információ – a TMI rövidítést használják akkor is, és nem csak közösségi oldalakon vagy csetelésnél, amikor valaki olyan részletekbe kezd belemenni egy beszélgetés során, amelyet a másik fél nem feltétlenül szeretne tudni.

Kíváncsi lennék... miről álmodik Bizsu? A fiatalok közösségi emberré neveléséről

VUKOVÁRI PANNA (2013)

Az iskolában szokás volt, hogy karácsony előtt jótékonyági vásárt rendeztünk, ahol minden osztály a maga tehetségéhez mértén alakította ki a maga standját, hogy aztán a befolyt összeget egy – a diákönkormányzat által kiválasztott – jótékonyági szervezetnek adományozzuk. Volt, hogy a vakok és gyengén látók iskolai könyvtárát fejlesztették belőle, máskor valamelyik kórház játszósarkára fordították az adakozókedvünk forintosított gyümölcsét, elég az hozzá, hogy egyik évben a daganatos gyerekek javára akartuk megrendezni a vásárt. Persze, ennek megvan a maga sziszifuszi menete: az első lépés minden osztályt tájékoztatni – értsd: lázba hozni és érdekeltté tenni, hogy odategyék magukat, máskülönben megette a penész a projektet. A végzős osztályban épp hatásosan ecseteltem a rákkal küszködő csöppségek sorsát, miközben Bizsu elővette a tükrét, és nagy aggodalommal kezdte tanulmányozni a Mikulásra kapott, frissen tetovált szemöldökét (igen, van, akinek ezt hozza a Télapó, vagy inkább a krampusz), majd félhangosan megjegyezte: „Én ugyan nem segítek ezeken. Vannak szüleik, nem? Segítenek rajtuk ők. Mi közöm hozzájuk, nem is ismerem őket!”

Mielőtt hangosan fujjelnánk, álljunk meg egy szóra! Annyival tartozom Bizsunak, hogy elmondjam: bár a tetovált szemöldök és a sminktükör ellene szólnak (ó, a mi kis sztereotípiáink!), ám az osztály egyik legjobb tanulójáról beszélek, aki érettségi után külföldi egyetemre felvételizett (hova máshova, hát nem?), ahol nemzetközi kreatív média-„izének” tanul (hiszen a ma igazán divatos foglalkozások zömének nincsen körülhatárolható megnevezése, nem igaz?). Egyszóval sikeres, modern nőnek ígérkezik.

Sikeres? Nos, nézőpont kérdése: a nagyszüleimet a hideg verte volna ki, ha efféle „sikert” kínálnak nekik az élet. A mai fiatalok mit meg nem adnának érte. Na, vajon mit? Mi az, amit nem adnának meg? Valami fontosat: valami olyasmit nem adnak oda a sikerükért, amijük soha nem volt. Soha nem volt, mert senki nem tanította meg nekik, mennyire fontos. Olyan, mint Aladdin poros kis lámpája: senki sem sejtene, milyen erő rejlik benne. Az az erő, ami nélkül nem tartós, csupán talmi a siker, amolyan orosz-rulett, kártyavár, mely bármikor szertehullhat, hiszen a jó alapok hiányoznak hozzá. Emberi értékekről beszélek, igen. Olyanokról, mint az együttérzés, odaadás, lelkesedés, önzetlenség, szolidaritás. Lejárt nóták, nem sláger egyik sem... és mielőtt feltenném az unalomig ismert „sopánkodjunk a mai fiatalság szörnyű volta felett”-platinalemezt, elárulok én valamit.

A mai fiatalok éhesek a jóra, pontosan úgy, mint Néri Szent Fülöp kis csavargói. Elképesztő módon sóvárognak valamire, de sokaknak nem adatik meg, hogy a családjuk, a barátaik, az edzőjük vagy a plébánosuk, a szomszéd srác vagy az idős dédi, az iskola vagy a zongoratanár, egyszóval bárki is irányt mutasson nekik. Így kallódnak, keresnek, divatos trendek nyomába szegődnek,

és sikereik papírmáséból vannak, mert nem tudják a titkot, hogyan legyenek jók. Ez is olyan, mint minden más: meg kell tanulni. Meg kell tanulni önzetlenül adni az időnkéből, energiánkából, mosolykészségünkéből; meg kell tanulni, hogy jónak lenni nem passzív állapot, hanem aktív cselekvés. Meg kell tanulni, hogy emberlétünk alapvető sajátossága az, hogy közösségek tagjaként teszünk-veszünk, mert ha nem, akkor csak szimplán beleveszünk a nagyvilágba. Mert a bozótharcos magányos hős mítosza csak a Die Hardban működik, ott is egyre gyengébben. Egyszóval: hogy közösséghez tartozni annyit tesz, mint odaállni a többiek mellé, felvállalva őket és céljaikat. Olykor ez alkalmazkodással jár, máskor a közösség támogató erejéből nyert kiteljesedéssel és a közös célok megvalósításának semmihez sem fogható boldogságával. Meg kell tanulni. Meg kell tanítani, hogy milyen is egy igazi közösség.

Miért, milyen? – kérdezhetné Bizsu vagy bárki más. Mint egy család... de Bizsu már sorolja is, hogy az anyja depressziós, az apjáról tudni sem akar, a nagymamája felgyújtotta magát. Akkor a jó közösség olyan, mint egy párkapcsolat. Ezen Bizsu csak szárazon mosolyogna: most kire is gondolok – arra fickóra, aki lelépett a pénzével egy fesztiválon, vagy aki elfelejtette közölni, hogy már van egy barátnője? Akkor a jó közösség olyan, mint egy nemzet, olyan, mint a hazád... mondanám Bizsunak, de nem mondhatom, hiszen évek óta külföldön él. Szóval: milyen is a jó közösség? a működő közösség?

„Mint a Facebook” – vágja rá a kérdésre sok-sok fiatal... Várjunk csak azzal a szívrohammal! Minek köszönhető a közösségi oldal hihetetlen népszerűsége? Mert itt, akármilyen paradoxon is, de a tagok úgy érzik: valaki mindig törődik velük. Legalább egy komment erejéig. Hihetetlen a mi nagy magányosságunk: pár képbe és megosztásba, bugyuta viccek és zenék „posztolásába” menekülünk, mert ezzel hírül adhatjuk, hogy HÉ, EMBEREK, MI IS ÉLÜNK! De vajon tényleg élet ez? Nem, ez amolyan kiegészítő élet, egyfajta közösség-pótló. Patyomkin-város, melynek vannak ugyan előnyei, hogyne, hiszen én is, te is, és még sokan mások fent virítunk mind a neten, de azért tudni kell a különbséget a Zuckerberg-galaxis és a valóság között.

Egy valóságos közösség valódi célokat tűz ki maga elé. Ezért van az, hogy a sportolók, a zenészek, a konkrét terveket megvalósító egyházi vagy civil szervezetek igazi megtartó erővel ragadják meg a tagjaikat, és nem engedik a semmibe hullani őket. Ha van kiért vagy miért együtt lenni másokkal, akkor az a közösség építő jellegű. Persze, a világhálón is alakulnak értékes és megtartó erejű közösségek, ez nem is vitás. De ha a szívünkre tesszük a kezünket, akkor belátjuk: sem mi, sem a felnövekvő ifjú generáció nem ezeken az oldalakon múlatja elsősorban az idejét. Mert bár a barátokkal megosztott hányós videók igazán mókásak (már akinek), vagy a barátnőnk esküvőjéről felrakott sok-sok fotót kommentálni kedves dolog, netán csevegni egy régi osztálytárssal is előremutató, de... de kevés. A net jön és megy. Te: maradsz, aki vagy. Kérdés,

hogy vajon megtart-e a világháló, ha zuhansz? Aligha. Az olyan hálók erősek, melyeket hús-vér emberekkel összhangban, közös konstruktív tevékenységek során szövünk. Na, ez az igazi szociális háló! Ezt az üzenetet meg kell tanítani idejekorán minden fiatalnak, ha azt akarjuk, valódi sikereket érjenek el. És valóban sikeres csak egy közösségi ember lehet. „Az meg milyen?” Milyen lenne? Csapatjátékos! a titok nyitja a csapatszellem. De vajon miért nem érti ezt meg Bizsu és még olyan sok okos fiatal?

Mert nem tanultak meg álmodni. Álmodni valami nagyot, vagy akár kicsit: valami közös célt, ami túlnő a pénztárcán, bulin és lazításon. Hogy ez kinek a felelőssége? a miénk. „Na, ne. Mi közöm ezekhez a nihilista kölykökhöz? Vannak szüleik, nem? Az ő dolguk lenne, az ő felelősségük...” Halló, ébresztő! Nem ismerősek valahonnan ezek a szavak? Dehogynem. A tetovált szemöldök ugyan hiányzik, de a mentalitásunk ijesztően hasonlít. Itt az idő felébredni, jó reggelt! Merjük azt álmodni, hogy összetartozunk, hogy példát mutatunk: hogy nem hajítjuk el a szemetet az utcán, mert igen, ez is a közösségről szól. Hogy hangosan, mosolyogva köszönünk, mert igen, ez is a közösségről szól. Hogy nem szitkozódunk a forgalomban, nem fordítjuk el a fejünket, ha hajléktalant látunk, nem mondunk mindenről és mindenkiről csípőből becsmélő kritikát, hogy körbekínáljuk azt a tábla csokoládét, hogy megkérdezzük az öregembert, hogy segíthetünk-e valamiben, hogy... de hosszan sorolhatná mindenki, mert igen, ez mind a közösségről szól. És kitől tanuljon a mai gyereksereg közösségi morált, ha nem tőlünk? Álmodjunk egy nagyot, és váltsuk valóra kicsiben, hogy a jövő közösségi hálója ne csupán virtuális legyen.

Selfie and selfish? Friss kutatási eredmények a fiatalok politikai kultúrájáról

KISS MÁRIA RITA (2013)

A napokban láttak napvilágot a Policy Solutions politikai elemző intézet és a Foundation for European Progressive Studies közelmúltban lefolytatott, 4 országot érintő kutatásának eredményei. A két szervezet bolgár, lengyel, magyar és osztrák 15-34 év közötti fiatalok politikai kultúrájának néhány jellegzetes vonását vizsgálta kérdőíves módszerrel. Az Y és Z generáció politikai rendszerhez és politikai szereplőkhöz való viszonyára vonatkozóan számos kutatási eredmény állt már korábban is rendelkezésére, amelyek korántsem megnyugtató látletet adtak a fiatalok politikai kultúrájáról. Ezek alapján a média minősítette már őket „szótlan generációnak”, „selfie and selfish”-nek, azaz „önző és szelfiző nemzedéknek”, a társadalmi kérdések közötti eligazodásban „magára hagyott generációnak”. A most frissen publikált adatok ezekhez képest nem hoztak igazán meglepő eredményeket, de ebben nincs is semmi szokatlan. Aki régóta figyelemmel kíséri a fiatalok politikai kultúrájának kérdéseit, jól tudja, az értékrend sokkal stabilabb dolog annál, semhogy abban egyik évről a másikra radikális fordulat következhetne be. A mostani kutatás érdekessége inkább maga a kontextus, amiben a magyar eredmények megjelennek. A vizsgált országok közül 3 posztkommunista ország, míg a negyedik, Ausztria – bár a régió szerves része – történelmi múltjából eredő politikai kulturális sajátosságai miatt némiképp kilóg a sorból. Hasonlóképp izgalmas összehasonlítási lehetőséget kínál a magyar adatok egybevetése Bulgáriával, az unió legszegényebb országával, ahol köztudottan a legnagyobb a demokrácia instabilitása, vagy Lengyelországgal, az utóbbi időben a leginkább dinamikus fejlődést produkáló országgal. A hazai fiatalok rossz társadalmi közérzetét, a jövő perspektíváiba vetett bizalom erodálódását, már a korábbi kutatások, például a Magyar

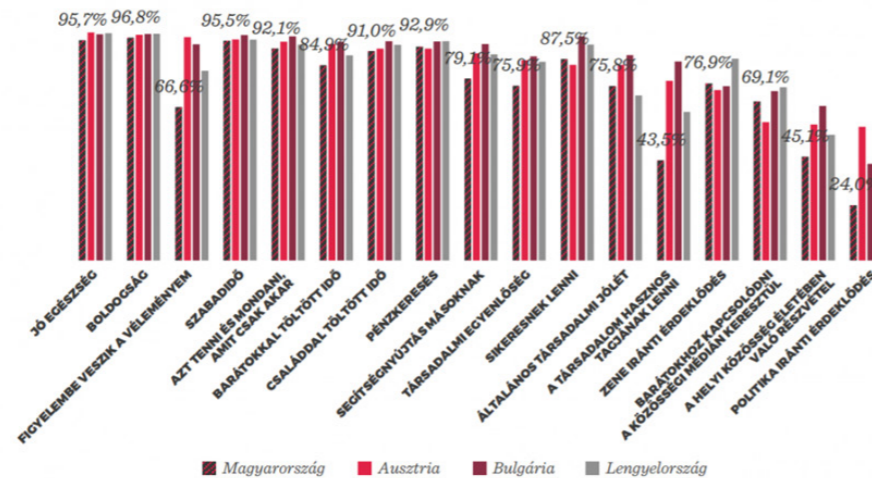
Ifjúság 2012 is leírták. Az akkori adatfelvétel azt mutatta, hogy a bizonytalan jövőt és a munkavállalási nehézségeket tartották a válaszadók saját korosztályuk legégetőbb problémájának. A mostani kutatás csak újabb alátámasztása a magyar fiatalok elbizonytalanodására vonatkozó korábbi megállapításoknak. Míg Ausztriában, Bulgáriában és Lengyelországban is tízből kilenc megkérdezett állította, hogy elégedett az életével, addig a magyarok közül csak tízből

hat. Az életükkel elégedetlenek aránya a magyar fiatalok körében majdnem ötször magasabb, mint Ausztriában. A lengyel fiatalok tekintenek egyébként a leginkább optimistán a jövőbe, e téren mi szintén a sor végén vagyunk. Még az objektíve sokkal rosszabb perspektívákkal rendelkező bolgár fiatalok is optimistábban gondolkodnak a mieinknél.

Az Y és Z generáció értékpreferenciáiban mind a négy országban az öt legfontosabb érték az egyéni jóléthez kapcsolható boldogság, az egészség, valamint a cselekvés- és szólás szabadsága és a szabadidő. A magyar válaszadók közül 10-ből 9 ezen túl legfontosabb értéként említette még a családdal töltött időt, a sikert és pénzkeresést is.

SZEMÉLY SZERINT MENNYIRE TARTJA FONTOSNAK AZ ALÁBBI DOLGOKAT?

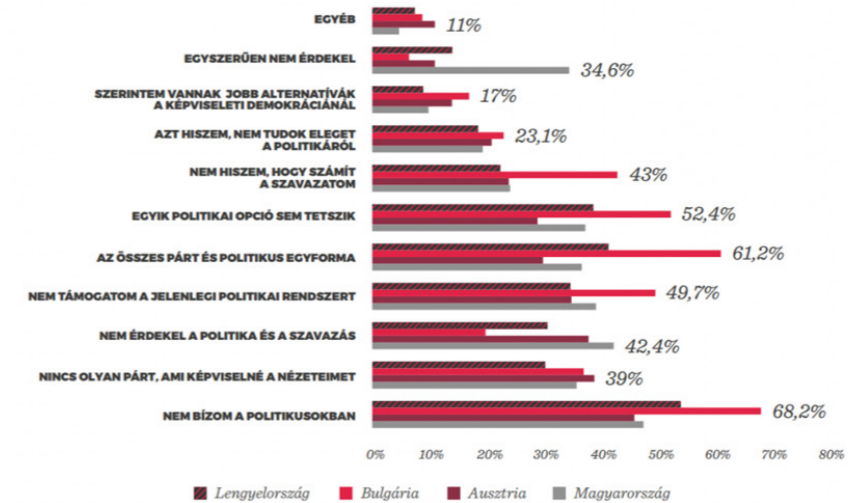

A közügyek iránti érdeklődés azonban nemcsak, hogy nem tartozik a preferált területek közé, de egyenesen a nemzedék politikából való kivonulását jelzi. Messze a legkevesebben választották a magyar válaszadók közül a politika iránti érdeklődést (24%), a helyi ügyekben való részvételt (45%), az általános társadalmi jólétet (76%), vagy hogy figyelembe veszik a véleményüket (66%). Igaz ugyan a régió fiataljainak körében ezek egyébként sem voltak népszerű értékek, Ausztriában, Bulgáriában és Lengyelországban azonban legalább a válaszadók fele állította, hogy érdekli egyáltalán a politika, nálunk viszont csak 29%.

Magyarországon a fiatalok politika iránti affinitása hagyományosan kifejezetten alacsony. 2000-től állnak rendelkezésünkre idősoros kutatások, melyek szerint korábban sem voltak igazán

fogékonyak a politikai témák iránt. A 2015-ös adatfelvétel idején arra a kérdésre, hogy mennyire érdeklődik a politika iránt, a magyar válaszadók több mint 34% válaszolta azt, hogy egyáltalán nem érdekli a politika. Összehasonlításképp érdemes megjegyezni azt is, hogy az osztrák fiataloknak csak 13%-a, míg a lengyel és bolgár fiatalok 18-19%-a tartozik a politikával szemben teljesen közömbös politikai névtelenek táborába. Általában elmondható, hogy az életkor előre haladásával ez az arány némi növekedést mutat, a fiatalok legidősebb korcsoportjában már magasabb. Összefüggés figyelhető meg továbbá a jövedelmi helyzet és a politika iránti érdeklődés között is, a magas jövedelemmel rendelkezők általában kétszer nagyobb érdeklődést mutatnak, mint az átlag, vagy az alatti jövedelemmel rendelkezők.

MIÉRT NEM SZERETNE SZAVAZNI?

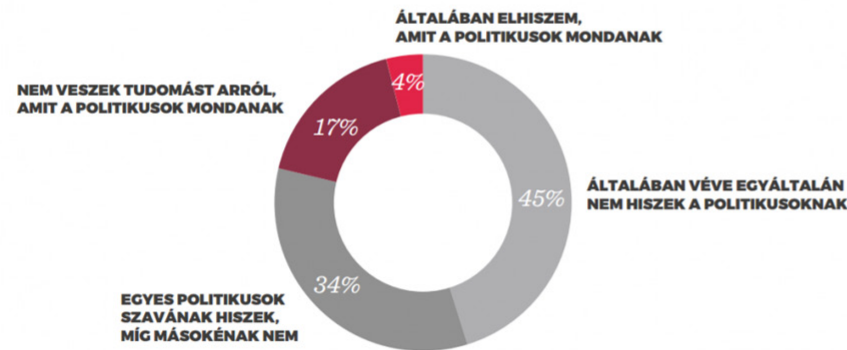

Ezek után nem meglepő az sem, hogy a magyar fiatalok körében a legalacsonyabb – mindössze 60%-os – a szavazási hajlandóság. Mint az a kutatás további kérdéseire kapott válaszokból kiderült, a négy ország fiataljainak esetében a passzivitás leggyakoribb oka egységesen a politikások iránti bizalmatlanság.

A régióban általános vélekedésnek tekinthető, hogy a politikus személye döntően motiválja a politikától való elfordulást. A pártvezetőkről, vagy helyi jelöltekről kialakított kedvezőtlen benyomásoknak a kérdőívet kitöltők 80%-a szerint komoly szerepe van abban, hogy elfordulnak a politikától. Magyarországon például minden második válaszadó fiatal nem bízik a politikusokban. Mint az a fenti grafikonról is leolvasható nálunk a második leggyakoribb ok a politika és a választás – tehát a demokratikus berendezkedés alapjainak intézménye – iránti közömbösség (42%), a harmadik pedig, hogy nem támogatják az aktuális politikai rendszert (39%). Jelentékeny azok tábora is, akik a távolmaradás okaként a hiányos politikai ismereteikre hivatkoznak. A Magyar ifjúság kutatás 2012-es adatfelvételénél egyébként az aktívan politizáló, pártpreferenciáit vállalók körében a Jobbik támogatottsága kiugróan magas volt, amiből a kutatók a hagyományos pártpolitikából való kiábrándultságra következtettek.

Igen kedvezőtlen a régió fiataljaiban kialakult öszkép arra vonatkozóan is, hogy milyen a belpolitika hatása az ország sorsának alakulására. Bulgáriában 4/5-ük, Magyarországon 3/4-ük, Ausztriában 7/10-ük tartja károsnak saját politikai elitje tevékenységét. Ez szorosan összefügg a politikusok iránti általános bizalmatlansággal. A magyar fiatalok válaszainak megoszlása a grafikonon látható:

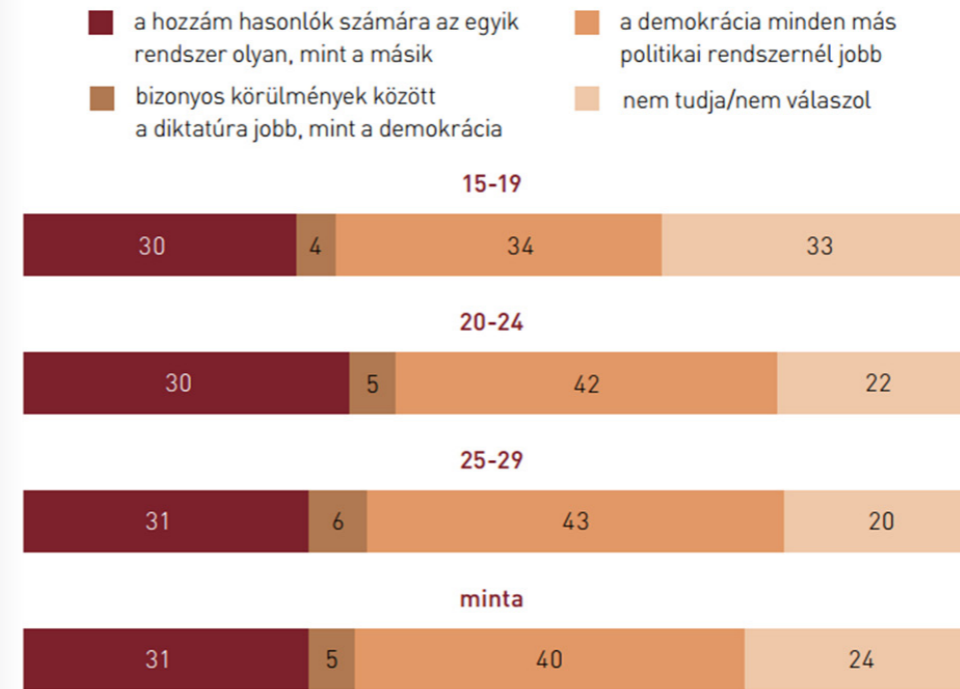
AZ ALÁBBI ÁLLÍTÁSOK KÖZÜL MELYIK FEJEZI KI LEGINKÁBB AZT, HOGY MENNYIRE HISZ ABBAN, AMIT A POLITIKUSOK MONDANAK?

Forrás: Kadlót Tibor: Az y generáció politikai értékrendje Magyarországon és a régióban

A mostani adatok és a korábbi kutatási eredmények egyaránt mutatják a demokrácia intézményeibe és az azt működtetőkbe vetett bizalom megrendülését, ami a társadalmi aktivitás iránti rendkívül alacsony érdeklődéssel párosul. A már idézett Magyar ifjúság idősoros kutatásból tudjuk, hogy a fiatalok jó állampolgárról vallott képében a törvénytisztelet és a konformizmus

9. ÁBRA: A demokrácia megítélése* („A következő kijelentések közül melyik áll a legközelebb az Ön véleményéhez?” N₂₀₁₂=6080; életkori kategóriák szerint, százalékban)^a

A pontos válaszkategóriák:

- nem tudja, nem válaszol
- a demokrácia minden más politikai rendszernél jobb
- bizonyos körülmények között egy diktatúra jobb, mint egy demokratikus politikai rendszer
- a hozzám hasonló emberek számára az egyik politikai rendszer olyan, mint bármelyik másik (p ≤ 0,05)

Forrás: Magyar Ifjúság 2012

dominál, míg a demokrácia működtetéséhez szükséges aktív politizálás (34%), vagy önkéntes munka (54%) csak a válaszadók egy részének volt fontos érték. Az új demokráciák állampolgárai általában szkeptikusabbak a demokratikus intézményekkel (pártok, alkotmánybíróság, köztársasági elnök, bíróságok stb.) szemben, hajlamosabbak korruptabbnak és átpolitizáltabbnak tekinteni azokat. Megítélésük a demokrácia mint politikai berendezkedés vonatkozásában is kritikusabb. A fiatalok véleménye sem mutat javulást a korábbi években mért adatokhoz képest: 40% körül mozog a demokráciát minden körülmények között elfogadók aránya. Kb. 30%-nyian állítják rendszeresen azt, hogy számunkra a demokrácia és a diktatúra között nincs különbség, míg a diktatúrát jobb rendszernek tartók aránya 4-6% körül mozog. Növekedőben van viszont a kérdésre válaszolni nem tudó, vagy nem akarók aránya, ami szintén a bizalmatlanságra, részben pedig az alapvető politikai ismeretek hiányára utal.

Mindez jelzi egyrészt a demokratikus értékek átadásának sikertelenségét, az iskolás korosztály számára spontán szocializációs közeget jelentő magyar felnőtt társadalom demokráciából való kiábrándulását, a fiatalok növekvő elidegenedettségét, csakúgy mint a többi politikai szocializációs ágens, nem utolsósorban az iskolák funkcionális zavarait és a közéleti média minőségéből következő problémákat is.

A magyar társadalmat – amiben fiataljaink nevelkednek – egy meglehetősen individuális és zárt gondolkodásmód mellett erős materiális szemlélet is jellemzi. Ez nem kedvez a közösségi szempontok érvényesítésének. A többség ugyanis úgy vélekedik, hogy a megfelelő életszínvonal fenntartásához szükséges kemény munka mellett nincs idő az emberi kapcsolatokra. Nem véletlen, hogy nálunk igen gyenge a társadalmi tőke, az emberek egymásba vetett bizalma. A magyarok többsége visszahúzódik a magánéletbe, jellemzően nem érzi magát egy közösség tagjának.

A magyarok közül relatíve kevesen vesznek részt civil és egyéb társadalmi szervezetekben, így ritkábban és kevesebben tapasztalják meg állampolgári szerepeikben az összefogás erejét. Erős politikai inkompetencia érzet jellemzi ezt a politikai kultúrát, kisebbségben vannak azok, akik úgy gondolják van értelme a véleménynyilvánításnak, a közös érdekérvényesítésnek, a döntések befolyásolásának. Bár a mostani kutatásból is kiderült, hogy a politikai demokrácia iránti szkepszis az egész régióban jelen van, ennek mértéke azonban Európában igen eltérő. A Skandináv országokban, a politikában való részvételi igény lényegesen magasabb és az úgynevezett cselekvő állampolgári kultúra is markánsabb kontúrokkal rendelkezik, míg nálunk ehhez képest inkább a passzivitás a domináns állampolgári attitűd.

Bár a most bemutatott kutatás nem bocsátkozik mélyebb ok-okozati összefüggések feltárására, érdemes mégis egy pillanatra elidőzni annál a kérdésnél, hogy a társadalmi gyakorlat spontán szocializációs hatásai mire tanítják gyermekeinket. Az értékrend kutatási adatok azt mutatják ugyanis, hogy a fiatalok világról és társadalomról való vélekedései erősen követik a felnőtt társadalom értékrendjét, e téren pedig a szülők mintaadó szerepe a meghatározó. Az ifjúságkutatók nem találták nyomát az értékkülönbségen alapuló generációs lázadásnak, a korosztálynak mindössze 10%-a érzi úgy, hogy szemben áll szülei életstílusával és értékrendjével. Az előttünk járó generációtól spontán módon öröklött társadalomról való tudás és politikai észjárás jelentőségét nem szabad tehát lebecsülnünk. Ebben az értelemben beszélhetünk arról, hogy a magyar politikai kultúrában még mindig tovább él a múlt politikai szocializációs öröksége, amelynek egyik legfőbb jellemzője épp a politika iránti bizalmatlanság volt. Minta ma is kísértene a Kádár-rendszer paternalista politikai gyakorlata nyomán a magyar társadalomban teret nyerő politikai infantilizmus, nehezen oldódna az akkor felülről vezérelt politikai szoci-

Felhasznált irodalom: Keller Tamás: Magyarország helye a világ értékterképén. Társi. 2009. Kadlót Tibor: Az Y generáció politikai értékrendje Magyarországon és a régióban. A Millennial Dialogue nemzetközi ifjúságkutatás magyar eredményei regionális összehasonlításban. Kiadó: Policy Solutions, Budapest Felelős kiadó és szerkesztő: Boros Tamás. Oross Dániel: Társadalmi közérzet, a politikához való viszony. In Magyar Ifjúság 2012 tanulmánykötet. Kutatópont 2013

alizáció eredményeként megszülető atomizáció, a magánéletbe való visszahúzódás, továbbélnének a homo kadariensis attitűdjei.

Az iskola, mint korrekciós mechanizmus – bár számos kitűnő ellenpéldát és kezdeményezést ismerünk – a fent ismertetett végeredményt és összképet tekintve az elmúlt több mint negyed században mégsem volt képes a felnövekvő generációk politikai kultúrájának érdemi formálására, a cselekvő állampolgárság értékeinek eredményes közvetítésére. Pedig tevékenysége a hiánypótlás szempontjából perdöntő jelentőségű lehetne. A 2008-as Iskola és társadalom országos reprezentatív kutatás megmutatta, hogy miközben az iskolás korú fiatalok 35 százaléka egyáltalán senkivel nem beszélget politikai kérdésekről és a családoknak is csak 1/3-ban folyik ilyen témájú beszélgetés, addig csak a diákok 11%-a válaszolta azt, hogy az órákon szóba kerülnek politikai/közéleti témájú kérdések. Körülbelül ugyanennyien voltak azok, akik szerint a társadalomismeret óráról olyan tudást vittek haza, amit az életben hasznosítani tudnak. Ennek a legfőbb okát abban jelölhetjük meg, hogy a NAT Ember és társadalom műveltségterületéhez tartozó állampolgári kompetenciák fejlesztésére a pedagógusok döntő hányada a tanárképzésben nem kapott megfelelő felkészítést. Ennek hiányában pedig erőt meghaladó feladat a diákok eredményes felkészítése a társadalmi kérdésekben való eligazodásra. A rendszerváltás óta a legsikeresebbek az iskolán kívüli oktatási programok voltak, amelyek nem egy esetben együttműködve az oktatási intézményekkel elérték az iskolás korosztály egy-egy csoportját. Munkájuk eredményeképp az Y és Z generáción belül, igaz törpe kisebbségben, ma valóban létezik, egy, a társadalmi kérdések iránt aktívan érdeklődő réteg. Ők az amerikai és angol szakirodalomban a K generációnak aposztrofált fiatalok (példaképük a tini bestseller Éhezők viadalának főszereplője Katniss Everdeen), akiket a passzív beletörődés és szemlélődés helyett a tenni akarás jellemez és vezényel. Digitális bennszülöttek, non stop médiafogyasztók, de nem önzően szelfizők, erős társadalomkritikai attitűd jellemzi őket, a társadalom szempontjából „hasznos”, cselekvő és alkotó fiatalok kívánnak lenni. Hogy Magyarországon a fiatalok politika iránt jelenleg aktívan érdeklődő 5-6 %-a kiformalja-e és ha igen milyen sajátosságok mentén a maga nemzedéken belüli arculatát, az persze jobbára még a jövő kérdése. Mint ahogyan az is, hogy a passzív többség politikai kultúráján belül lesz-e, és ha igen, a rendszert erősítő irányba mutat-e majd az elmozdulás.

A mama-hotel lakói

RÁCZ KRISZTA (2015)

Gyernőttek, bumeráng-gyerekek vagy még közkedveltebb néven a mama-hotel lakói: ők azok a fiatalok, jellemzően a nyolcvanas évek szülöttei, akik még nem teremtettek saját egzisztenciát és akik a szülői ház menedékét (is) élvezve élnek életüket kisebb-nagyobb függésben a felmenőktől. Sokan léhűtőnek vagy élősködőnek tartják őket, akik a szüleik pénzén járnak sörözni és szórakozni, akik nem vállalnak el bármilyen munkát, és akiknek otthon semmi dolga, hiszen anyuci vagy apuci vigyázó szemei követi minden mozdulatukat és az éjjeli partikról hazatántorogva ők is rakják a kicsi fiuk vagy lányuk elé a friss kávé és a meleg reggelit.

Sokakban legalábbis ez a kép él arról a generációról, akiket legtöbbször a mama-hotel lakóinak keresztelnek el, viccesen. Természetesen a fent vázolt kép túlzó, nem véletlen. Azt szerettem volna ezzel érzékeltetni, hogy a közhiedelemmel ellentétben a posztadolencia, azaz a kitolódott kamaszkorral és az ott „ragadt” fiatalokkal kapcsolatosan sok minden nagyon nem vicces. Sőt. Krug Emília^[1] a mamahotel túlkorosainak hívja őket, és egyik cikkében többek között azt ecseteli, hogy ezeknél a fiataloknál a tanulás kitolódik, vagy azért, mert maguk sem tudják igazán, mihez is szeretnének kezdeni, vagy éppen azért, mert nincs reális esélyük megfelelni a munkaerő-piaci követelményeknek és így automatikusan kitolódik mind az családalapítás, mind pedig a pályakezdés és ezzel párhuzamosan az önálló élet megteremtésének ideje is.

Ez utóbbira szeretnék reflektálni Medgyesi Márton és Nagy Ildikó szerzőpáros tollából származó, a Fiatalok életkörülményei Magyarországon és az EU országokban 2007 és 2012 között címmel megjelent TÁRKI- tanulmány rövid összefoglalójával.

A szerzők tanulmányukban azt vizsgálják, hogyan alakultak a fiatal felnőttek életkörülményei és jövedelmi helyzete a gazdasági válság idején hazánkban a többi Európai Unió tagállammal összehasonlítva, különös tekintettel azon fiatalok körében, akik még nem hagyták el a szülői házat. A fiatal felnőttek jelen tanulmányban tágan értelmezett módon a 18 és 34 év

közötti korosztályt fedik le. A tanulmány főbb elemzési területei a következők: mely korcsoportokra jellemző a szülőkkel való együttélés, mennyire jelent anyagi mentőövet a szülőkkel való egy háztartásban élés az elszegényedés ellen és mennyire önállóak pénzügyileg a szülőkkel együtt élő fiatal felnőttek.

Az Európai Unió országaiban a fent említett korosztály mintegy fele lakik együtt szüleivel, az egyes országok között azonban jelentős eltérések fedezhetőek fel. Az észak-európai országokban önállósodnak a leghamarabb a fiatalok, akiknek csupán egynegyede „választja” a szülőkel való együttélést, ellentétben példának okáért Horvátországgal vagy Szlovákiával, ahol közel háromnegyedük él együtt a szülőkkel. Magyarország ebben a tekintetben a 2012-es adatok alapján inkább az utóbbi országok csoportjába tartozik, 66 százalékkal. Hazánkban az ott-hon elhagyásának átlagos életkora 28,7 év, míg például a skandináv országokban ez 20-22 év,

Franciaországban vagy Hollandiában pedig 24 év. Az elmúlt két évtizedben itthon a szülőkkel lakó fiatal felnőttek aránya jelentősen nőtt, a 20-24 évesek körében 50%-ról 77%-ra, a 25-29 éveseknél 20%-ról 48%-ra, míg a 30-34 éveseknél ez az arány a korábbi 11%-ról csaknem 22%-ra emelkedett. Az adatok azt tükrözik, hogy a magasabb életszínvonalat felmutató országokban a fiatal felnőttek hamarabb hagyják ott a szülőket és kezdenek önálló életet, mint a kevésbé „gazdag” országokban. Meg kell azonban jegyezni, hogy természetesen az anyagi okokon túl sokat nyom a latban az adott ország kultúrája, szokásai vagy normái és a szocializációs folyamat során kiépült értékek is.

Ami a nemek arányt illeti, szinte az összes EU tagállamban a nők azok, akik korábban szakadnak el a szülői háztól, itthon ők átlagosan 27 évesen, míg a magyar férfiak átlagban 30 évesen teszik meg ezt. A tágabb értelemben vett fiatal felnőttek között természetesen a pontosabb életkor és életszakasz is számít: Magyarországon a legfiatalabbak körében a szülői házban élők aránya 88%, a 25-29 éves korosztálynál ez 67%, míg a legidősebbeknél 31%. Összehasonlításként hazánk mindhárom korcsoportban meghaladja az európai átlagot, ahol ezek a szám-arányok 80%, 40% és 20%.

Minden Uniós ország tekintetében jellemző az – valószínűleg nem meglepő módon – hogy a felsőfokú végzettség megszerzésének nagy jelentősége van abban, mikor függetlenednek a fiatalok a szülőktől. Így van ez hazánk esetében is, ám Magyarországon – ugyanúgy, mint például Máltán, Szlovákiában vagy Portugáliában – jóval magasabb arányban élnek a diákok a szüleikkel. A magas munkanélküliség miatt szülőkkel élők aránya itthon és Szlovákiában, 75 illetve 83%, míg ez az arány Dániában csak 16%. Ami a dolgozó fiatal felnőtteket illeti, a tendencia az, hogy minél délebbre és keletre haladunk Európában, annál magasabb arányban jellemző, hogy a fiatalok a szülői házban élnek, ám míg az európai átlag 35%, addig hazánkban ez igen magas, 56%-ot tesz ki. Az önállósodást tehát a fiatalok életkora, neme, iskolázottsága, munkaerő-piaci státusza is jelentősen befolyásolja a hagyományok és a kulturális különbségek mellett.

Sokat kutatott és médianyilvánosságot kapott téma manapság a szegénység és annak alakulása. Magyarországon a teljes népességre vetített szegénységi ráta 14%, mindez a magyar fiatal felnőttek esetén 2011-ben 16%-ra rúgott, amely az uniós tagállamok rangsorában a középmezőny alját jelenti. Míg számos országban, többek között Ausztriában és Dániában is nagymértékben nőtt a szegénységi ráta a fiatalok körében, itthon ez 2007 és 2011 között a fiatal felnőtteket összehasonlítva a teljes népességgel nem volt jelentékeny, mindkét csoport szegénységi rátája ugyanolyan mértékben nőtt.

A kelet-európai országokban azoktól, akik nagyobb eséllyel rendelkeznek munkával és saját jövedelemmel, nagyobb mértékben is várják el a szülőket, hogy hozzájáruljanak a közös kasszához.

Ez Magyarországon azt jelenti, hogy a legkevésbé fiatal korosztály (30-34 évesek) egyharmada, míg a két fiatalabb korcsoport 42%-a tart(hat)ja meg jövedelmének több mint felét saját felhasználásra. Itt is sokat számít a gazdasági aktivitás: a szülői házban élő diákok 60%-a, az aktívak 40%-a, a munkanélküliek 2%-a és az inaktívak 24%-a tartja meg személyes bevételeinek több, mint felét. Érdekes, hogy többek között Romániában vagy például Finnországban ebből a szempontból a munkaerő-piaci státusznak nincs jelentősége.

Összefoglalásként röviden a következőket emelném ki a tanulmány következtetéseiből: 2008 és 2011 között Magyarországon növekedett azoknak a fiatal felnőtteknek az aránya, akik a szüleikkel élnek egy háztartásban. A 18-24 évesek körében számos országban magas a szülői házban élők aránya, azonban a kelet- és dél-európai országokban a másik két fiatal korosztályban kiemelkedően magas ezek aránya.

A cikk címére visszautalva nem gondolom, hogy konklúziót kellene arról írnom, miért választják a fiatalok egyre többen azt, hogy meglehetősen későn válnak le anyagilag a szülőkről. A fent összefoglalt tanulmány megállapításai sem feltétlen adnak erre teljesen egyértelmű választ, hiszen tényekről, számokról és adatokról szólnak, nem pedig a miérttekről. Mindenki saját belátása szerint értelmezze ezt úgy, ahogy ő szeretné, és amit a vizsgált korosztállyal kapcsolatos tapasztalatai diktálnak. Egy dolgot azonban ne felejtsünk el: ez a generáció nem jobb vagy rosszabb a „rég szép idők” generációitól. Csak más, másabb. Mert más a körülötte lévő világ, a feltételek, az életkörülmények.

Cyberbullying mesterfokon?

RÁCZ KRISZTA (2015)

A digitális biztonság fogalma mára új értelmet nyert: a kifejezés manapság legtöbbször már korántsem a számítógépes vírusokkal vagy kémprogramokkal összefüggésben merül fel, hanem egyre inkább az internetes vagy online zaklatáshoz kapcsolódik. Míg annak idején a zaklatás kimerült egy játszótéri szópárbajjal vagy lökdösődéssel illetve később telefonos hívásokkal, mára komoly méreteket öltött szerte a világban és sajnálatos, de nem meglepő módon, az internet és az okostelefonok nagymértékű penetrációjával hazánkban is. És ha valaki azt gondolja, hogy mindez túlzás, akkor is megkondatnám a vészharangot, hiszen jobb félni, mint megijedni. Az Ask.fm körüli botrányok és az, hogy az oldal mindezek ellenére továbbra is aktív, újra meggyőztek minket: erről a témáról nem lehet elégszer írni.

Valószínűleg az sem véletlen, hogy a Médiaunió 2014-es, „Neked 8?” elnevezésű kampányának fő célja a felelős médiahasználatot tűzte célul, míg 2015 májusától az az internetes zaklatás ellen folyik a kampány. Jómagam is számos, buszmegállóban és közlekedési gócpontok, plázák közelében elhelyezett plakáttal találkoztam és örömmel konstatáltam azok jelenlétét mind egy-

szerű állampolgárként, mind pedagógusként. Különösen azért, mert az általam látott plakátok többsége a szülőknek (is) szólt. Felmerülhet a kérdés, van-e értelme és létjogosultsága e plakátoknak. Véleményem szerint mindenképp, hiszen a szülő ugyan nem felügyelheti gyermeke minden digitális lépését, a tanár sem korlátozhatja diákjai online tevékenységét, odafigyelni azonban nem árt. Nem korlátozásról, főleg nem tiltásról beszélek, egyszerű odafigyelésről, és ami még fontosabb, kommunikációról. Beszéljess a gyermekeddel, ahogyan az egyik plakát fő üzenete szól.

A Biztonságosabb Internet Napja (Safer Internet Day) egy olyan Európai Unió kezdeményezés, melynek gyökerei 2004-re nyúlnak vissza. A figyelemfelkeltő évforduló minden évben a második hónap második hetének második napjára esik. Hazánkban a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesülete szervezi a Biztonságosabb Internet Napi rendezvényeket és a saferinternet.hu weboldal – többek között – olyan videókat tesz közzé és tippeket is nyújt az érdeklődők számára, melyeket szívem szerint akár kötelező jelleggel is beépítenék a tananyagba. Anyagaikat beépítem a tanórákba, és nagyon javasolom megtekintésre mind tanár kollégáim, mind pedig szülők számára.

A félreértések elkerülése érdekében még egyszer hangsúlyoznám, hogy nem a közösségi oldalak látogatása vagy használata ellen érvelek, mert józanul és logikusan hangsúlyozva számos érvet tudnék ezek használata mellett felsorakoztatni. A teljesség igénye nélkül most csak egy forrásra hivatkoznék, a Yahoo Parentingre, mely friss kutatásokra hivatkozva támogatja a gyermekek közösségi oldal használatát. A közösségi médiában való jelenlét erősíti a barátságokat, a valahová tartozás érzését adhatja, valódi támogatást nyújthat a perifériára sodródott gyerekeknek, segít az önkifejezésben és lehetőséget teremt arra, hogy jól tegyenek, azaz ráébreszti őket a valós, offline világ problémáira és a beleszólási lehetőségekre.

Közhely vagy sem, az éremnek azonban mindig két oldala van. Vegyük példának okáért az Ask.fm közösségi portált, mely ellen 2014 májusában feljelentést tett a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM), személyes adattal való visszaélés bűncselekmény gyanúja miatt. Az oldalra bárki regisztrálhat bárki más nevében, egy hamis profil létrehozása azonban csak egy kicsinynek tűnő probléma a közösségi oldalt illetően. A nagyobb probléma, ahogyan a hvg.hu fogalmaz egy, a „Szanaszét fogom alázni egy ország előtt” címmel megjelent cikkében inkább az, hogy az utóbbi évek legellentmondásosabbnak kikiáltott közösségi oldala felfogható a lealázások és megszegyenítések fórumának. Ugorjunk csak vissza egy kicsit a múltba a játszótéri „balhékhoz” vagy a sulis utáni civakodásokhoz: face-to-face, valós, emberközeli konfliktusokról volt itt szó, ahol, valljuk be, szemtől szemben az esetek többségében nem engedtek meg a felek maguknak olyat, amivel kapcsolatban nem tudták vállalni az arcukat. Szó szerint. És

most vissza a jelenbe: anonim zaklatás, online, azaz távoli módon, a zaklatás vagy alázás tárgya nem néz a szemünkbe, nem kell a szemébe néznünk, ez a fajta visszatartó erő tehát nincs jelen, ergó nem létezik. Értem én, hogy önkifejezés, meg heccelés, de mindennek van határa.

Mi azonban mindezek ellenére még nagyon is szerencsének mondhatjuk magunkat, a briteknél több szülő is hadjáratot indított az oldal ellen. Kevés sikerrel. A brit rendőrség egy öngyilkossággal kapcsolatban nyomoz, amely az ask.fm oldalán található megalázó kommentekkel kapcsolatos, ám a Twitteren is talákoztak már nemi erőszakkal vagy bombával való fenyegetéssel. Több szponzor elhatárolódott ugyan az említett közösségi oldaltól, vissza is vonták ott lévő hirdetéseiket, az oldal sikere mégis töretlen. Lettországon van bejegyezve így komolyabb jogi lépések épp ezért még nem történtek az ügyben.

Az oldal tehát a botrányok ellenére továbbra is aktív. Az alázások és egoista illetve fél-szadista kommentek mellett olvashatunk a közösségi oldal nagy celebjeiről is, legyen az Szabyest, pinternatalia vagy épp fannybebi69, hogy csak a legmenőbbeket említsem. A velük kapcsolatban feltett kérdések és válaszok, illetve kipoztolt képeken pszichológiai/pedagógiai szempontból sokat lehetne csámcsogni, ez azonban más téma. Hadd ne idézzek egyetlen bejegyzést sem, a legtöbbje túl ízléstelen.

Ami az esetleges jogi következményeket illeti a felhasználó szempontjából, azt se felejtjük el, hogy az új Büntető Törvénykönyv (BTK) 222. paragrafusa a zaklatást a következőképpen definiálja:

„222. § (1) Aki abból a célból, hogy mást megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, őt rendszeresen vagy tartósan háborgatja, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki félelemkeltés céljából

a) mást vagy rá tekintettel hozzátartozóját személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetésével megfenyeget, vagy

b) azt a látszatot kelti, hogy más életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy közvetlenül veszélyeztető esemény következik be, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (...)”

Jogi következmények tehát vannak/lehetnek, azonban jelen esetben nagyobb hangsúlyt fektetnék a megelőzésre, mint a büntetési szempontokra vagy tételekre. Mint sok más esetben, itt is a prevencióra tenném a hangsúlyt, hiszen adva van egy valós probléma, adva van a szülő, barát vagy pedagógus, akikkel reményeink szerint a fiatalok kommunikálnak, vagy akik a fiatalokkal próbálnak kommunikálni. Nem állítom, hogy a (közösségi) média befolyását könnyű semmissé tenni, azonban mint ahogyan annak idején az erőszakot tartalmazó filmekkel vagy sorozatokkal kapcsolatban több kutatás is kimutatta, erőszakos tartalmakat néző gyermekek nem feltétlenül válnak erőszakossá vagy agresszívvé. Ugyanígy hiszem, hogy a közösségi oldalakat használó fiatalok jelentős többségében van egyfajta belső gát. Akikben meg nincs, ott érvényesíthető egy külső kontroll. Habár egy felmérés szerint a szülők nagy része nem ismeri az online zaklatás fogalmát. vagy az ehhez kapcsolódó veszélyes szituációkat, gyermekére odafigyelve jó eséllyel érzékelheti a problémákat. Nekik is ugyanazt a gyógyírt tudom ajánlani: beszéljess a gyermekeddel, akár még tőle is tanulhatsz.

Már megint itt egy új generáció?

RÁCZ KRISZTA (2015)

Az úgynevezett Z generációhoz tartozó fiatalokról rengeteg cikk (és egyben kritika is) olvasható mind az online, mind pedig a nyomtatott sajtóban. Lassan már mindenki tudja azt, hogy kik is az X, Y és Z generációba sorolható emberek, a K generáció fogalma azonban viszonylag újként definiálható. Habár az 1995 után született fiatalokat sorolják a Z generációba, Noreena Hertz egy új megjelölést alkalmaz az 1995 és 2002 között születettekre, ez pedig a K generáció. K, mint Katniss Everdeen az Éhezők viadalából.

A közgazdász és egyetemi tanár által K generációnak aposztrofált fiatalok Hertz szerint a nyolcvanas és kilencvenes években születettektől ugyan csak kicsit idősebbek, azonban reményeik, értékeik, félelmeik alapján sokkal különbözőbbek, mint ők. Mielőtt azonban bárki fejvesztve rohanna a könyvesboltba, aki nem ismeri részletesen az Éhezők viadala trilógiájának a történetét vagy a főhősnőt magát, gyorsan meg kell jegyezni, hogy Hertz amerikai és brit lányok megkérdezésével jutott azokra a következtetésekre a 13-20 éves lányokkal kapcsolatban, amit a továbbiakban ismertetek majd. Azt, hogy ez mennyire jellemző a mai magyar fiatalokra, akiknek a történelem kicsit más-hogy formálta a gondolkodásmódját, döntse el mindenki saját maga, érdemes azonban megjegyezni, hogy az Éhezők viadala mind könyv, mind film formájában hazánkban is igen nagy sikert aratott. Kik tehát azok, akik ehhez az „új” generációhoz tartoznak? Mi jellemző azokra a tinilányokra, kiknek a példaképük, ha átvitt értelemben is, nem más, mint Katniss Everdeen? Ők azok a fiatalok, akik, mint a digitális bennszülöttek általában, szinte szó szerint „rá vannak kattanva” a telefonjaikra, az elektronikus kütyükre és az egyklikkes élet címkevel jól ki lehet fejezni az online világ térnyerését életükben. Ezen túl azonban számos olyan tulajdonsággal bírnak, melyek határozottan megkülönböztetik őket az előző generáció nőnemű tagjaitól, akik meglehetősen bőségben és kevés olyan világot megrázó dologgal szembesülve nőttek fel,

mint a K generációt alkotó fiatalok. Az Éhezők viadala című filmben a 12-es körzetben Katniss Everdeen annak a sokszorosán felnagyított változatával volt kénytelen szembenézni, mint amivel a K generáció tagjai szembesültek, miközben tinikké vagy fiatal felnőttekké váltak. A tévében és az online térben találkozunk a terrorizmussal, azzal, hogy a szűk vagy tág családi illetve baráti körben sokan váltak munkanélkülivé, egyszóval a kiszolgáltatottság és a bizonytalanság fenyegetése, ha háttérként is, de benne volt mindennapi életükben. Ez azonban nem feltétlen egy depresszióra hajlamos generációt alakított ki, amely ugyan tart attól, hogy hogyan talál majd munkát, mennyire nyeli el őket az adósság, választania kell-e majd a karrier és az anyaság között vagy épp milyen módon befolyásol(hat)ja életüket a terrorizmus, hanem egy olyan nemzedéket, akiket a passzív beletörődés és szemlélődés helyett a tenni akarás jellemez és vezényel. És valljuk be, ez azért óriási különbség.

A K generáció tagjai tehát olyan digitális bennszülöttek, akik ugyan hozzá vannak nőve okostelefonjaikhoz, hiszen azokon keresztül szerzik hírértékű ismereteik legnagyobb részét, azonban a non-stop médiafogyasztásuk igen erőteljes kritikai érzékkel is párosul. Nemcsak látják a problémákat, hanem tenni is akarnak azok megoldása érdekében, önző és szelfiző gyerekek helyett nyitottabb, a másságot és különbözőséget jobban elfogadni hajlamos, és az alkohollal és droggal „átítatott” bulik helyett inkább a jövőbeni kilátásaikért aggódó fiatal felnőttekként jellemezhetőek. Egy ideális, a társadalom szempontjából „hasznos”, cselekvő és alkotó fiatal generáció képe bontakozik ki előttünk az előbb leírtak alapján, azonban a képet muszáj tovább árnyalni. A Hertz által végzett kutatás alapján ugyanis az is kiderül, hogy a megkérdezett több mint ezer (megint csak hangsúlyoznám, amerikai és brit) tinilány alig tíz százaléka bízik abban, hogy a kormányzat helyesen cselekszik egy olyan világban, amely amúgy is rémisztő számukra, és a nagyvállalatok tevékenységeit illetve az azok által követett utat csupán hat százalékuk véli helyesnek. Mindez pedig mind a politikára, mind pedig a gazdaságra kihatással lesz vagy lehet majd a jövőben.

A világszinten jelenlévő nagyvállalatok már reagáltak is az „újabb” fiatal nemzedék által generált kihívásokra. Egy brit online lapban megjelent cikk szerint a K generációhoz tartozó fiatalok ki akarnak tűnni a tömegeből, átláthatóságra és egyediségre vágynak. Ezek alapján több nagyvállalat is lépett már. A Johnson & Johnson a transznemű Jazz Jenningset választotta Clean & Clear kampányarcának, a Starbucks lehetővé teszi a fiataloknak, hogy saját italukat készítsék el „secret menu” kampánynév alatt, míg a Chipotle gyorsétterem-lánc hálózat törvényi kötelezettségek nélkül felvállalta 2013-tól, hogy feltünteteti azokat az összetevőket is az ételeikben, melyek genetikailag módosítottak. Azóta az éttermeik fokozatosan vonják ki a GMO-tartalmú ételeiket a kínálatból, azzal érvelve, hogy ezek hosszú távú hatásai vitatottak, és természetük

súlyosan károsíthatja a környezetet. A fent említett vállalatok tehát megtanulták a leckét, amikor a potenciális fiatal vevők felé fordultak: átláthatóság, egyediség és társadalmi aktivizmus azok a hívószavak és tettek, melyekre ezek a fiatalok nyitottak.

Ami a politikát illeti, nehéz azt megjósolni, hogyan reagálnak majd az első szavazók az aktív állampolgári léttel kapcsolatos kihívásokra. Fejlett igazságérzetük és önkéntes munkájuk eleendő lehet ahhoz, hogy néminemű befolyással bírjanak majd a döntéshozatalban, az azonban kérdéses, hogy a politikai palettán jelenlévő kínálat elegendő lesz-e ahhoz, hogy tömegesen menjenek el szavazni vagy vegyenek részt a helyi közösségek életében, vagy azt kevesellve más problémák megoldása felé fordulnak majd. Hertz még egy különbséget vél felfedezni a „selfie and selfish”, azaz szelfiző és önző generációhoz képest: az online lét egy tipikus jellemzőjük, azonban egyre többre értékelik az offline létet is, személyes találkozásokat preferálnak az online csetelés helyett és az online világban is jobban odafigyelnek biztonságukra, ami jó hír, hiszen az internetes zaklatás és a világhálón található egyéb veszélyek mellett nem szabad egy vállrándítással tovább mennünk.

Noreena Hertz kutatási eredményeit összefoglalva tehát az „új” generáció a következőkkel definiálható: a mai 13-20 év közötti lányokról van szó, akiket a házi feladatok és a fiúk, illetve bulik helyett jobban izgat a világ sorsa: aggodalmukat fejezik ki a terrorizmus, a szegénység, a klímaváltozás és személyes egzisztenciális problémáik miatt; nem bíznak a hagyományos értelemben vett intézményekben; sokat önkénteskednek; kreatívak; sokkal inkább képekben és vizuálisan gondolkodnak és fejezik ki magukat; a folyamatos online jelenlétüknek (is) köszönhetően rövidebb a koncentráloképességük időtartama és különbözőségekre illetve egyediségre törekednek. Hogy ezek alapján mit hoz a jövő, azt egyelőre csak találgatni lehet, mint ahogyan azt is, hogy az Amerikában illetve Nagy-Britanniában új jelenségként felfogható változások mennyire gyűrűznek majd be az európai fiatalok életébe. Egy azonban biztos, bár közhelynek tűnik, igaz: a világ változik. Legyen szó politikusokról, vállalatokról, pedagógusokról vagy szülőkről, előbb-utóbb mindenkinek szembe kell néznie majd ezekkel a változásokkal és intelligens és megfontolt módon reagálni rájuk. Mert aki lemarad, az kimarad.

Pillanatkép 2016-ból

KISS MÁRIA RITA (2016)

Sok sztereotípiát rögzült már a net-generációról is a közgondolkodásban. Az ifjúságkutatás ezt rendre szembeviseli a tudomány által leírható adatokkal. Ismét eltelt négy év, és újra itt vannak az ezredforduló óta folyó longitudinális kutatás 2016-os adatfelvételének első eredményei. Az Új Nemzedék Központ megrendelésére készített nagymintás (n=8000 fő) kutatás 2012-höz képest – mint ahogyan az várható is volt – számos területen nem szolgált kiugróan új eredményekkel, érdemes azonban figyelmet fordítani a korábbi adatokhoz képest történt néhány kedvezőnek mondható elmozdulásra is. A kutatás gyorsjelentésében a 15-29 év közötti fiatalok családalapítási terveiről, munkaerő-piaci lehetőségeiknek megítéléséről, a tanulásra vonatkozó elképzeléseiről, fogyasztási és kulturális szokásairól, politikai kultúrájáról, a korosztály előtt álló lehetőségekről és kihívásokról olvashatunk. A sorban ez már az ötödik nagymintás reprezentatív kutatás, ami lehetőséget nyújt a kibontakozó trendek elemzésére és az ifjúságpolitikai döntések megalapozására, de fontos támpontul szolgálhat a fiatalokkal nap mint nap találkozó pedagógusok számára is. Most a legfontosabb megállapításokat összegezzük röviden.

A fiatalok életében releváns életesemények és megítélésük

A mai fiatalok felfogásában fiatalnak lenni nem elsősorban életkor kérdése, ez a státusz sokkal inkább kötődik szerintük bizonyos életesemények bekövetkeztéhez. A felnőtté válás felé vezető úton az első jelentős életeseménynek az első randizást, az első komoly döntés meghozatalát tekintik. A következő fontos állomások, amikor először alakítanak ki komoly párkapcsolatot, befejezik tanulmányaikat és megszerzik első szakmai végzettségüket, illetve megkapják életük első fizetését. A felnőtté válás kritériuma szerintük leginkább az, hogy munkába állnak, családot alapítanak, gyermeket vállalnak. A szülői házból való elköltözést és az első saját lakásba költözést a korábban felsorolt életeseményekhez képest több évvel később érzik valószínűnek, vagy tervezik megtenni. Ez az az életesemény, amelyet szerintük a legkésőbb tudnak elérni a felsoroltak közül. A magyar fiatalok többsége számára a házasság és a gyermekvállalás kívá-

natos életesemény, azonban ennek ellenére a statisztikák szerint tendenciaszerűen nő az egyedülállók és az élettársi kapcsolatban lévők aránya. A mai 20-25 éveseknek mindössze 5%-a él házasságban. Az életkor előrehaladásával ez az arány ugyan nő, de a 20-25 év közöttieknek még mindig 49%-a egyedülálló. E csoport többsége szintén szeretne házasságot kötni, a válaszadók mindössze 6%-a utasította el a házasságot, mint életformát. A fiatalokat főleg a munkaügyi karrierre, anyagi helyzetre vonatkozóan osztja meg a gyermekvállalás kérdése.

Tanulás, munka, szabadidő

2000-től 2008-ig nagyfokú növekedés volt tapasztalható: 34 százalékról 46 százalékra nőtt az oktatásban részt vevők aránya. 2012-re ez az expanzió megtorpant és a 2016-os adatok is azt mutatják, hogy tovább csökkent az oktatásban részesülők aránya. A jelenlegi vizsgálat felvételének idején a fiatalok 40 százaléka vett részt valamilyen szervezett, iskolarendszerű képzésben. A nyelvtudás – saját érzésük szerint – jelentősen növekedett a 15–29 éves fiatalok körében, bár a nyelvvizsgával rendelkezők aránya 2012-höz képest nem változott. A mostani vizsgálatban a teljes minta 1%-át jelentették az általános iskolát be nem fejezők. Ők a leginkább veszélyeztetett csoport, közülük 10-ből 6-an semmilyen képzésben nem vettek részt az adatfelvétel idején. A szakmunkásképzőben végeztek továbbtanulási hajlandósága szintén alacsony, közülük csupán 6% adja ismét tanulásra a fejét. Általában elmondható, hogy a diplomás szülők gyermekeinek iskolai karrierje alakul a leginkább biztatóan, a már diplomával rendelkező fiatalok 33%-a szeretne még újra tanulni valamit.

A munkaerő-piaci helyzetre vonatkozóan kedvező tendenciák olvashatók ki az adatokból. Míg 2012-ben a megkérdezett fiatalok 40%-a dolgozott, az adatfelvételt jelentő 2016-os évben a jövedelemszerző tevékenységet folytatók aránya már 54% volt. Azok közül a fiatalok közül, akik a munkaerő-piacon nem aktívak, 74%-a tanul, 6%-uk pedig álláskeresési járadékban részesül. 24%-uk tapasztalta már meg a munkanélküliséget élete során. Közülük kedvezőbb helyzetben vannak a diplomások, mert az álláskeresés átlagos ideje esetükben jóval rövidebb, mint az általános iskolai végzettségűek körében. Az ideálisnak tekintett munkabérről kapcsolatban a válaszadók többségének reális igényei vannak.

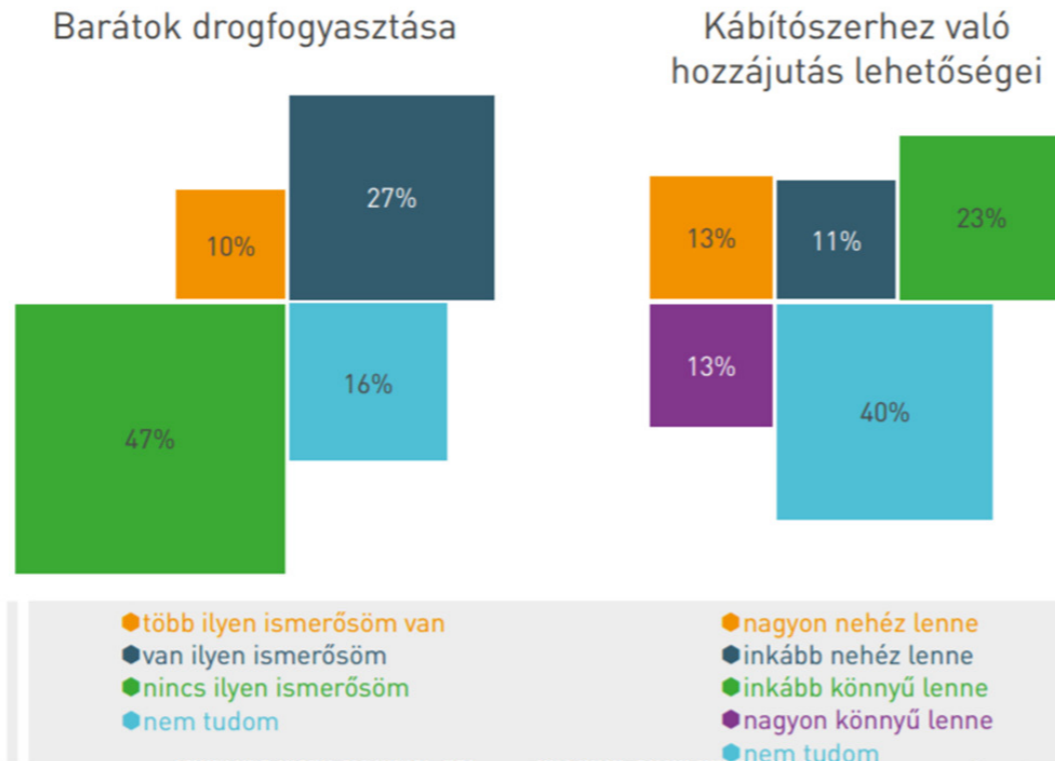
A magyar fiatalok közül minden harmadik tervez külföldön tanulni, vagy dolgozni. Az itthon maradás okaként leginkább a családhoz való ragaszkodást emelték ki a válaszadók. Azok többsége, akiknek jövőterveiben a külföld szerepel pár évig tartó munkavállalásban gondolkodik, de 45%-uk a letelepedést is fontolóra veszi. Az ország elhagyásának leggyakoribb indokai anyagi természetűek, de a tapasztalatszerzés, az új kihívásokkal való szembenézés is népszerű a válaszadók körében. A megkérdezettek 12%-a vélte úgy, hogy távozásának politikai okai lennének.

Szabadidejükben a fiatalok többsége továbbra sem jár szívesen közösségi terekbe, inkább otthon „csak úgy elvan”, a számítógép és a TV képernyője előtt marad, közvetlen barátaival találkozik az online térben. A fiatalok 85%-nak otthonában ugyanis ma már van számítógép (bár regionális szempontból, különösen az Észak-Magyarország jelentős elmaradást mutat az országos átlagtól.) Minden harmadik fiatalnak van okostelefonja, negyedük gyakorlatilag folyamatosan online van. A fiatalok 75%-a tagja valamilyen internetes közösségnek, ezek 80%-a hasz-

30. ábra | Környezeti drogfogyasztás 2016

A barátaid, ismerőseid között van-e olyan, aki használt már valamilyen kábítószerrel? Ha akarná, mennyire lenne könnyű vagy nehéz hozzájutni valamilyen kábítószerhez?

N2016=8000; százalékos megoszlás az összes válaszadó körében

Forrás: Magyar Ifjúság 2016. ujnemzedek.hu

nálja naponta Facebookot. A megkérdezettek fele nyilatkozott úgy, hogy egy napnál hosszabb időre nem tudná nélkülözni sem az okostelefonját, sem az internetet.

Akik kimozdulnak leginkább sportolással töltik szabadidejüket. A kulturális intézmények látogatottsága – leginkább az elit kultúrához tartozó színházak, operák, komolyzenei koncertek – folyamatosan csökken, a mostani adatok szerint mindössze 20%-os. Különösen nagy a különbség e tekintetben a fővárosban és a falvakban élő fiatalok között. A kulturális fogyasztási szokásokban megmutatkozó törésvonal természetesen nem független a település intézményi adottságoktól. Ezeket az aránytalanságokat ellensúlyozzák a fiatalok által közkedvelt fesztiválok, amiket a megkérdezettek 25%-a látogat, de a nagy országos fesztiválok esetén szintén a fővárosiak kiugró túlsúlya tapasztalható. Nem csak a szabadidő eltöltéséhez kapcsolható az egészségkárosító szokások, a dohányzás, az alkoholfogyasztás és a drog jelenléte. A kábítószer fogyasztás elterjedtségét az alábbi kérdés vizsgálta:

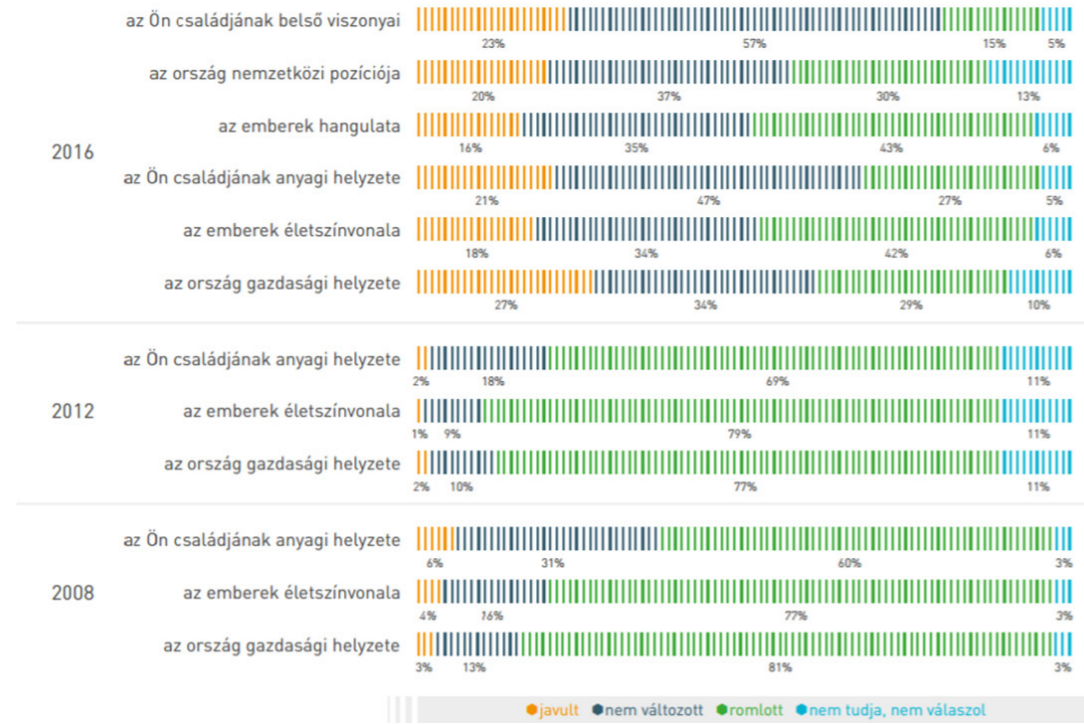
TÁRSADALMI KÖZÉRTET, POLITIKAI ATTITÚDOK

E téren – úgy tűnik – markánsabbá váltak a különbségek a fővárosi, diplomás és az idősebb fiatalok, valamint a vidéki, alacsonyabb iskolázottságúak között. Utóbbiak rendre kritikusabb és kevésbé elégedett válaszokat adtak a társadalmi közérzettel kapcsolatos, az elmúlt évek változásaira vonatkozó kérdésekre.

Mint azt a fenti grafikon is jelzi, a válaszadók általános vélekedése a társadalmi közérzet vonatkozásában 2008-hoz, de 2012-höz képest is bizakodóbbá vált. A jövőre vonatkozó kérdéssorra adott válaszok szerint különösen a család anyagi helyzetére és az ország gazdasági helyzetére vonatkozó várakozások javultak. Ugyanakkor – míg a mikrokörnyezet bizalmi megítélése pozitívabbá vált – addig a közintézményekbe vetett bizalom, kiemelkedően a politikusokra és pártokra vonatkozó attitűdök továbbra is igen kritikusak, stagnálnak. A bizalom mértéke tehát a mikrokörnyezet irányában markáns különbségeket mutat az intézményi bizalommal szemben, amit jól érzékeltet a grafikon, amely a pártpolitikai dimenzió irányában a leginkább elutasító. A magyar fiatalok politikai iránti érdeklődése hagyományosan alacsony: 44%-ukat egyáltalán, további 20%-ukat alig érdekli a politika. Társadalmi-közéleti kérdésekről rendszeresen mindössze 6-9%-uk beszélget, pártpolitikához tartozó szervezethez mindössze 1%-uk kötődik. Erdemes ezek után egy pillantást vetni az ideológiai értékorientációk elmúlt nyolc évben történő alakulására.

A hétfokú skálán a lila színnel jelölt (4-es érték) jelenti a skála közepét. A mérsékelt-radikális kategóriában jól látható, hogy határozottan csökkent az önmagukat középre, tehát fele-fele arányban mérsékeltnek is és radikálisnak is pozicionálók aránya, a többség (44%) véleménye

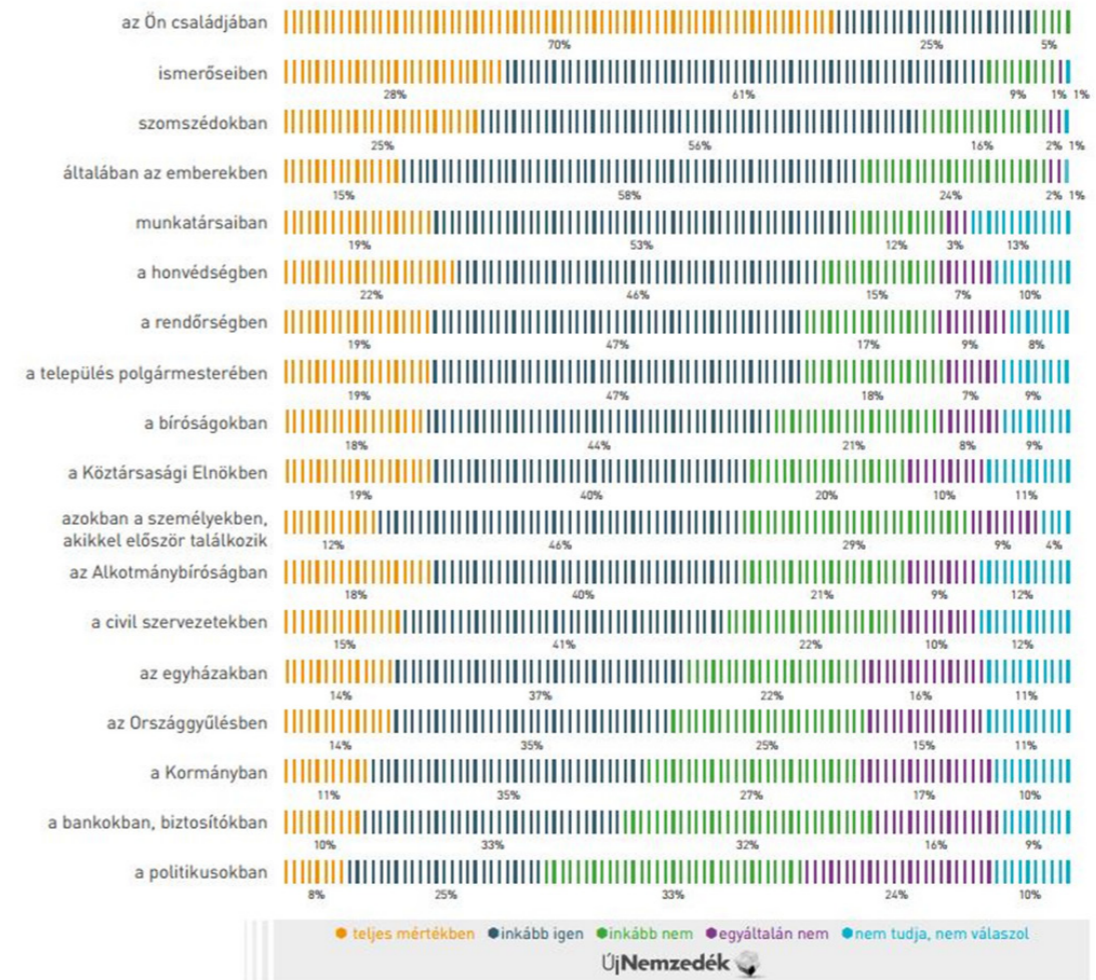
36. ábra | Szubjektív társadalmi közérzet 2008 és 2016 között
Mindent egybe véve, véleménye szerint az elmúlt 10 évben hogyan alakult...?
N2008=3000, N2012=8000, N2016=2000; százalékos megoszlás az összes válaszadó körében

Forrás: Magyar Ifjúság 2016.
ujnemzedek.hu

a mérsékelt álláspont felé tolódott el. Nem szabad ugyanakkor elsiklani a fölött a tény fölött sem, hogy eközben az önmagukat radikálisnak, vagy inkább radikálisnak tartók csoportja is látványosan növekedett. A második, liberális-konzervatív dimenzióban a liberális, vagy inkább liberális opciót választók számának növekedését tapasztalhatjuk, 2016-ban ez az érték 45% körül alakult, a korábbi 32%-hoz képest. A harmadik vizsgálati szempontot jelentő bal-jobb dimenzióban az adatok a fiatalok jobbrtolódását jelzik. 2008-ban jobboldalinak, vagy inkább jobboldalinak 31% vallotta magát, 2012-re ez az arány 22%-ra csökkent, 2016-ban pedig a jobboldaliságot jelentő 3 kategóriát a válaszadók 48%-a választotta szemben a magukat baloldalinak vallók 24%-ával. Mindezek alapján elmondható, hogy a magyar fiatalok többsége önmagát mérsékelt nézeteket valló inkább jobboldali liberálisként definiálta a legutóbbi kutatásban. Az

39. ábra | Intézményi és személyközi bizalom 2016
Mennyire bízik Ön a következőkben: teljes mértékben, inkább igen, inkább nem vagy egyáltalán nem?
És mennyire bízik Ön a következőkben: teljes mértékben, inkább igen, inkább nem vagy egyáltalán nem?
N2016=2000; százalékos megoszlás az összes válaszadó körében

Forrás: Magyar Ifjúság 2016.
ujnemzedek.hu

elmozdulás legfontosabb eleme, hogy csökkent a középre húzók száma és a politikai orientációkat is jelző öndefiníciók karakteresebbekké váltak. A magyar identásra vonatkozó adatok a korábbinál kedvezőbben alakultak. Növekedett azok aránya, akik teljes mértékben egyet-

értenek azzal, hogy fontos számukra hazájuk és magyarságuk. Kiemelendő, hogy jelentősen növekedett azok aránya – 19 százalékról 25 százalékra – akik úgy gondolják, hogy „Magyarország a legjobb ország, ahol élni lehet”.

A politikai kultúra tekintetében a Magyar Ifjúság kutatások rendszeresen visszatérő kérdése a demokráciához/diktatúrához való viszonyt vizsgálja. Míg 2008-ban és 2012-ben azok aránya, akik szerint a „demokrácia minden más politikai rendszernél jobb” 40% körül mozgott, 2016-ban érdemi elmozdulás történt: már a válaszadók 55% választotta ezt az opciót. Elmondható, hogy a fővárosi, diplomás szülők gyermekei, a felsőoktatási tanulmányokat folytatók felülreprezentáltak ebben a csoportban. 5%-ról 8%-ra nőtt viszont azok aránya is, akik szerint „bizonyos körülmények között egy diktatúra jobb, mint egy demokratikus politikai rendszer”. Ezt az opciót többségben alacsonyabb iskolai végzettségű szülők, vidéken lakó, szakmunkás-képzőben tanuló gyermekei választották többségben. Az adatokból az is kimutatható továbbá,

hogy azok, akik leginkább elégedetlenek a demokrácia működésével, hajlamosabbak voltak olyan választ adni, mely szerint nincs lényeges különbség a diktatúra és a demokrácia között.

A magyar fiatalok problématerképe

A magyarországi fiatalok problématerképe a jövőjüket szerintük leginkább veszélyeztető kérdéseket tartalmazza. Úgy tűnik ezek nagyon is állandóak: a pénztelenség, szegénység, kilátástalan jövő szinte minden korábbi kutatásban gyakorta választott opció volt a kérdésre válaszolók körében. 2016-ban generációjuk legégetőbb problémáit az anyagi nehézségekben, a létbizonytalanságban, elszegényedésben látták a válaszadók. A korábbi adatfelvételekhez képest legutóbb a saját anyagi helyzetük miatti aggodalom és a munkanélküliség súlya mutatott csak némileg csökkenő tendenciát.

Azt gondoljuk, ezek fontos adatok és visszajelzések a politikai döntéshozóknak. A kutatási eredmények Magyar Tudományos Akadémián történt bemutatóján Balogh Zoltán EMMI miniszter, valamint Novák Katalin család- és ifjúságügyért felelős államtitkár vett részt. Bejelentették, hogy a 2009-ben elfogadott Nemzeti ifjúsági stratégia helyébe lépő új ifjúságstratégia megalkotásában hasznosulnak majd a mostani kutatás eredményei. „Mindez jó alapot biztosít Magyarországnak ahhoz, hogy az előttünk álló kihívásokra – legyenek európai vagy nemzeti szintűek – a lehető legjobb válaszokat adja. Magyarország a fiatalokkal együtt és általuk erősödik. Csak velük együtt lehetünk sikeresek. A ma fiataljai jelentik a holnap, a jövő Magyarországot. Éppen ezért kiemelten fontosnak tartjuk, hogy ne csupán ismerjük a jelen és a jövő ifjú generációit, hanem rájuk figyelve, az ő igényeikre, vágyaikra építve és velük együttműködve végezzük munkánkat.” – olvasható a kutatási gyorsjelentés kormányzati bevezetőjében.

Függőben

RÁCZ KRISZTA (2016)

Manapság senkinek sem új az, ha azt hallja, hogy a mai fiatalok – nevezzük őket akár a Z generáció tagjainak, vagy akár illessük őket a digitális bennszülött jelzővel – állandó jelleggel a kütyük világában élnek, online léteznek. Elcsábítja őket a kibertér, csak az okostelefonnal illetve az azokon fellelhető új applikációkkal foglalkoznak. Tekinthes-e ez már függőségnek? Hogyan határozható meg a digitális függőség fogalma és hogyan mérhető a nagysága? Cikkünk az internetfüggőséget, mint kutatási problémát járja körül.

Always online

Korábban írtunk már a FoMO (Fear of Missing out) jelenségéről, ami a fiatalok neten lógásának egyféle magyarázatát adja. Eszerint sokan attól tartanak, vagyis inkább félnek, hogy lemaradnak valamiről. Kérdés, hogy ez az always online jelenlét függőségnek számít-e, avagy nem. Aki valaha is olvasott a szakirodalmat a témában, annak nem ismeretlen Dr. Kimberly S. Young neve, illetve a nevéhez fűződő számtalan kutatás sem. Young igen korán, már a kilencvenes években elkezdte vizsgálni az internetfüggőség jelenségét és kutatásokat folytatott azzal kapcsolatban hogyan lehet empirikus kutatási adatokkal azt alátámasztani. Egy, a Cyberpsychology and Behaviour című lapban megjelent 1996-os írása feltételezi, hogy az internetfüggőség nagymértékben hasonlít a drog- illetve alkoholfüggőséghez, és mind a társasági-, mind a magánéletben, mind pedig a munkahelyen komoly problémákhoz vezethet. Ezen túl az internetfüggőséget a szerencsejáték-függőséghez hasonlítja, és a túlzásba vitt szerencsejátékkal kapcsolatos kutatásokban használt kérdéssorozatot – módosított formában természetesen – használja arra, hogy meghatározza az internetfüggőség létét illetve mértékét. Kutatásai során arra a megállapításra jutott, hogy hasonlóan az alkoholproblémákkal vagy épp az étkezési problémákkal küzdőkhöz, az internetfüggők rejteni próbálják problémáikat, függőségüket.

Sztereotípiák

1996-ban a Psychological Reports egyik számában oldott ugyan a sztereotípiákon: a fiatal, introvertált, számítógép-függő férfi sztereotípiája helyett egy olyan esettanulmányt közöl amely egy 43 éves internetfüggőnek titulált nőt mutat be, aki az internet kedvéért hogyan hanyagolja el a családját, nem végzi el a mindennapi ház körüli teendőket.

Figyel téged

Young 2003-ban az internethasználattal való visszaélésről a munkahelyen témával sokkolta a munkáltatókat. Megállapítja, hogy a munkavállalók jelentős része nem munka mellett, hanem munka helyett netezik, és ez kimutathatóan nagy veszteséggel jár a munkaadók számára. Bár a nagyobb vállalatok tettek lépéseket a probléma megoldására, példának okáért bevezették a „rekreációs” internethasználattal kapcsolatos szabályozást a munkahelyeken, az írásból az is kiderül, hogy a szabályozáson túl a munkavállalók levelezését és internethasz-

nálatát is figyelik, illetve magukat a dolgozókat is, „ilyen vagy olyan módon”. A cikk olvasásakor nekem azért Orwell 1984-e jutott eszembe, illetve a „Big Brother feeling”, és csak enyhe túlzással.

Ellenpólus

Ha Young megfogalmazása illetve a kutatási eredményei szélsőségesnek tűnnek, akkor nézzük az egyik legnagyobb ellenlábását, Dr. John M. Groholt, aki Young Caught in the Net címmel 1998-ban megjelent könyvével kapcsolatban erőteljesen negatív kritikát fogalmaz meg. Ha egyenesen nem is nevezi sarlatánnak az amerikai kutatót, Dr. Grohol állítása szerint a könyv anekdotákra alapoz és olyan emberekkel folytatott kutatásokon alapul, akik már eleve azt gondolták, hogy vagy saját magukkal, vagy az életükkel baj van, egyenesen önbeteljesítő jóslatként titulálva a könyvben leírtakat.

2016 márciusában Grohol egy újabb kirohanást intéz az internetfüggőséggel kapcsolatos kutatások ellen. Habár mára az internetfüggőséggel kapcsolatban mind az IAD (Internet Addiction Disorder), mind pedig a PIU (Pathological Internet Use) kifejezés elfogadott a szakértők körében, Dr. Grohol szerint az internetfüggőség kutatásmódszertana még ma is bizonytalan lábakon áll és magának a jelenségnek a leírása sem sikerült igazán egzakt módon. A kényszeres szerencsejátékhoz hasonlított internetfüggőség, vagy, ahogy ő fogalmaz, a kényszeres túlhasználat (compulsive over-use), nem ad megfelelő alapot a kutatásokhoz, hiszen nem a technológia az, ami fontos vagy addiktív, hanem maga a viselkedés. A problémás internethasználat (PIU) szerepe nem létezik és nem is mérhető.

Technológ-vita

Természetesen nem csak Dr. Young és Dr. Grohol párbajáról szólnak a (nevezzük most így) „potenciális” internetfüggőséggel kapcsolatos kutatások. Érdekes felvetést találtam egy 2014-es cikkben, mely a technológiát mind problémaként, mind pedig megoldásként mutatja be. Maria Konnikova nagy igazsága – mindezt tényleg ironiától mentesen írom – a következő: az internet végül is csak egy bizonyos eszköz, közvetítőeszköz, és magában nem egy cselekvés. A technológia nem csak problémát okozhat, hanem megoldást is hozhat: ma már számos olyan applikáció létezik, amely segítségével blokkolhatunk bizonyos weboldalakat vagy melyek figyelmeztethetnek arra, mikor tegyük félre a telefonunkat. Jó gondolat és nagy igazság, kérdéses azonban, kik azok, akik ezeket az applikációkat letöltik vagy használják majd.

Az internetfüggőséggel, azaz bocsánat, a potenciális internetfüggőséggel kapcsolatos megközelítések természetesen ennél jóval szerteágazóbbak. 1997-ben a Psychological Reports-ban egy

olyan írás jelent meg, amely azt taglalja, hogy mi is olyan vonzó a chat-szobákban. Jelen cikk szempontjából azonban egy másik szempont – számomra legalábbis – nagyobb jelentőséggel bír: a cikkben a szerző a tömegkommunikációs eszközöket elsődleges szocializációs ágensként definiálja. Elgondolkodtató, főleg a megjelenés évének tükrében.

Zavarok?

Megint csak ugrás az időben: 2012 novemberében a Current Psychiatry Review számában arra hívják fel a figyelmet, hogy az internetes függőségben (IAD) szenvedők aránya az USA-ban és Európában 1,5 és 8,2 % között mozog. Nem itt, és nem ekkor jelenik meg először az a gondolat, de én mindenképp ebben a gondolatmenetben említeném meg, hogy számos kutató indokoltan tartotta illetve tartja azt, hogy az internetfüggőség jelenjen meg a DSM-ben. Hogy mi az a DSM? a Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, azaz a Mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve, amely nem más, mint az amerikai pszichológusok és pszichiáterek „bibliája”. Miután a DSM ötödik, legújabb kiadásában ez nem szerepel, természetesen számos kételkedőt megerősít(het) abban a hitben, hogy az internetfüggőség nem is létező jelenség. Így voltak sokan a szerencsejátékkal is, amely azonban (illetve ennek kóros változata) már benne foglaltatik a kiskönyvben. Hiába, változnak az idők.

De miért is nem került ez bele a DSM-be? Egy 2016-os cikk szerint azért, mert a jelenség nem egyértelmű módon definiált, és mert az ennek mérésére használt tesztek sem egyértelműek. Ezen túl a húsz évvel ezelőtti állapothoz képest az internethasználat napjaink szerves részét képezi, legyen az munka, szórakozás, csevegés, kikapcsolódás, üzlet, bármi. A cikk szerzői itt is megjegyzik – nem meglepő módon – hogy az internetfüggőség magában egy helytelen megfogalmazás, hiszen az internet csak egy közvetítőeszköz és nem egy viselkedésforma.

Sms helyett sns

2016 márciusában a World Journal of Psychiatry közölt cikket a témában. Egy brit és belga kutató összegyűjtötte és elemezte azokat a kutatásokat, melyek klinikai vizsgálatokon alapultak. A komoly szűrőn 46 kutatás ment át, amely 21 mérési módszert alkalmazott, 4 különböző kutatási alappal. Azon túl, hogy a szerzők leírják, milyen kutatásokat találtak relevánsnak és milyen kritériumok mentén válogatták ezeket ki, arról is szól az írás, hogy példának okáért Kínában már 2008-tól hivatalosan is létezik és elismert az IAD, míg Dél-Koreában már 2002-ben megnyíltak az első olyan központok, amelyek a technológia túlhasználatának kezelésére, illetve pontosabban az ebből származó negatívumok enyhítésére vagy felszámolására koncentrálnak. Hiába, van, akik élen járnak.

A Facebook rabságában

És ha már internet, akkor jöhetnek a közösségi oldalak (social networking sites / sns). Az internetfüggőséggel kapcsolatban a kutatások egy része arra is rávilágít, hogy miért olyan népszerűek bizonyos szerepjátékok, chat-szobák, felnőtt tartalommal bíró oldalak. Ezen belül többen is rávilágítanak arra, hogy a különféle közösségi oldalak használata különböző okokat feltételez, éppen ezért nem is szabad(na) általánosítanunk. És – nem meglepő módon – a vizsgált közösségi oldal nem más, mint a Facebook.

A Journal of Behavioral Addictions 2014. Augusztusi számában leközölt egyik tanulmány szerint a Facebook használókat a következők motiválják: társas kapcsolatok fenntartása, időtöltés, szórakozás és az összetartozás, illetve valahova tartozás érzése. Az az évi adatok szerint 1,28 milliárd aktív felhasználója volt akkor a Facebooknak havonta, amelyből 802 millió napi rendszerességgel jelentkezett be a közösségi oldalra. A kérdés már csak az, hogy a fent említett felhasználók közül hányra mondhatjuk azt, hogy Facebook-függők, ha ilyet mondhatunk egyáltalán?

A cikk szerzői elismerik azt, hogy a közösségi oldalak rendszerint egy vezérlőelv alapján működnek és hasonló célokat szolgálnak, azonban mindegyiknek van olyan jellegzetes vonása, ami miatt egyetlen egy kutatás sem általánosíthat, mint ahogy azt már említettem, a potenciális függőség okaival kapcsolatban. Több kutatási adat azt mutatja, hogy a nők hajlamosabbak új (akár baráti, akár romantikus) kapcsolatokat létesíteni, míg a férfiak inkább a meglévőket ápolják. Az említett cikk egy másik megállapítása még relevánsabb szempontunkból: több kutató is előszeretettel a túlzott Facebook használat kifejezést preferálja a Facebook függőség helyett, azzal érvelve, hogy az online töltött túl hosszú idő nem automatikusan jelent függőséget.

Persze e téren is vannak teljesen extrém megközelítések. Egy 2015-ös cikk arról ír, hogy azok agya, akik kényszeres vágyat éreznek a közösségi oldalak használatára, ugyanolyan mintákat mutat, mint a drogfüggők. A párhuzam, mint ahogyan a szerző azért gyorsan hozzá is teszi, nem teljesen tökéletes, hiszen a kényszeres Facebook használók ugyan mutathatnak ilyen mintákat, ettől függetlenül agyuk ezen része a kokainfüggőktől eltérően jól működik, legalábbis viselkedés tekintetében.

Függőben

De térjünk végre a lényegre: hogyan mérhető ez a jelenség? a legtöbb kutatás az úgynevezett Bergen-skálát (Bergen Facebook Addiction Scale), használja, amely egy norvég egyetemről kapta a nevét, ahol Dr. Cecilie Andreassen és kollégái alkották meg a mérőeszközt. Az eredetileg 18 itemből álló kérdéssorozatot később hatra szűkítették le, így a Bergen Facebook-addikciós skála

hat alapvető kritérium alapján vizsgálja, hogy valaki függőnek számít-e vagy sem. Ha tehát bárki erre gyanakszik, menjen csak fel a netre és mérje le, mire jut majd. Természetesen a Bergen-skála, mint minden más online függőséget mérő módszer, is sok kritikát kapott és kap a mai napig is. Egy, a témában szintén neves kutató, Dr. Mark D Griffiths, arra hívja fel a figyelmet, hogy különbséget kell tennünk az interneten való függőség és az internetről való függőség között, ami igaz ugyanúgy a Facebookra és példának okáért a mobiltelefonokra is. Ezen túl azt is megemlíti, hogy a fent említett skála nem tesz különbséget azok között, akik a Facebookon fellelhető Farmville nevű játékra vannak rákattanva és azok között, akik a közösségi oldalt arra használják, hogy non-stop Facebookos barátaikkal csevegjenek.

Az igazság odaát van

Több, mint száz oldalnyi kutatási anyag elolvasása és a fent leírtak, mint rövid összefoglaló alapján az én meglátásom az, hogy az internet- illetve Facebook- függőséggel kapcsolatos kutatások még mindig ellentmondásosak. Egyrészt azért, mert a kilencvenes évek végéhez képest az internethasználat mára jelentősen megváltozott, mind funkcióját, mind pedig gyakoriságát illetően. Másrészt azért, mert a legújabb kutatások sem tudtak vitán felül álló módszertant kidolgozni a függőség mérésére. Harmadsorban pedig azért, mert bár személy szerint a skálán a „normál” kategóriába tartozom, azért továbbra is foglalkoztat a gondolat, milyen vagy „újfüggőséggel” találkozunk majd a következő néhány évben.

Te miről maradsz le?

RÁCZ KRISZTA (2016)

Sok cikk és tanulmány jelent már meg a digitális forradalomról és annak vívmányairól, arról is, hogyan hat ez az iskolai teljesítményre, illetve hogyan szabja át a fiatalok szabadidős tevékenységeit. Az online lét térhódítása, az always online jelenség és az okostelefonok hihetetlen mértékű penetrációja, az Internet egyre könnyebb elérhetősége akár otthon, akár nyilvános helyeken természetes módon nem csak előnyöket, hanem hátrányokat is hordoz magában.

A negatívumokat túlnyomó többségben a Z generáció tagjaival kapcsolatban említik, azonban természetesen nem csak ők azok, akik egyre többet lógnak a világhálón. A közösségi oldalak megjelenésével és egyre nagyobb népszerűségével megszűnni látszik a Z generáció „bűnbak” státusza, bizony, nem csak a digitális bennszülöttek azok, akik addiktív módon használják az internetet, hanem igen gyakran a digitális bevándorlók is.

FOMO

Kezdjük az elején, menjünk vissza egészen 1996-ig, amikor is Dr. Dan Herman – aki egyébként marketinges szakértő – megfogalmazott egy olyan jelenséget, amelynek a FoMO nevet adta – Fear of Missing out. Ő közel sem csak a közösségi oldalakkal kapcsolatosan használta a kifejezést, melynek lényege attól való félelem, hogy kimaradunk valamiből, vagy lemaradunk valamiről, hanem elsősorban fogyasztói szokásokkal kapcsolatban, az offline világban. A jelenség megerősödését és egyre szélesebb körű elterjedését azonban ő is a technológiai forradalomnak tudja be, ezen belül is a közösségi média elterjedésének. Hozzászoktunk ugyanis ahhoz, hogy számtalan opció közül választhatunk, minden értelemben. A számtalan opció azonban mennyiségénél fogva azt is magában rejti, hogy ezek közül sokat kihagyunk, ami elkerülhetetlen. Visszatérve a közösségi oldalakhoz, más szemszögből is meg lehet közelíteni a FoMO jelenségét. Ahogyan Dr. Andy Przybylski, a virtuális környezetben zajló interakciók kutatója és szakértője, fogalmaz, a jelenség nem vadonatúj, azonban a közösségi oldalak előretörésével olyan

és annyi „ablak” nyílik más emberek életére és az ő világukra, mint ezelőtt még soha. A Kalifornia Egyetem és a Rochester Egyetem szakértőivel karöltve egy olyan módszert is kifejlesztettek, amellyel azt lehet mérni, mennyire van az említett félelem jelen egy egyén életében. Ez egy egyszerű teszt, amely linkje jelen pillanatban sajnos csak egy felnőtt tartalmat megjelenítő honlapot ad ki, azonban számos más helyen elérhető hasonló teszt, ha valaki kíváncsi arra, mennyire befolyásolja életét ez a jelenség.

Elégedetlenség

A Texas Egyetem kutatói hasonló kiindulási pontból, azonban más következtetésekre is jutottak: ők is egyetértenek azzal, hogy a FoMO jelenség elterjedése tömeges méreteket öltött, azonban többek között ezt az elégedetlenségre vezetik vissza. Úgy gondolják, sokan mindig a másikat, más életét helyezik előtérbe, túlságosan „kifelé” fordulnak és ezzel egy idő után szinte elveszítik saját énjüket. Arra is figyelmeztetnek, hogy az a kép, amelyet az emberek a közösségi olda-

lakon jelenítenek meg saját magukkal illetve saját életükkel kapcsolatosan, az nem teljesen fedi a valóságot, soha nem teljesen kerek a történet. Szójátékkal is reagálnak a FoMO-ra: koncentráljunk a YOLO-ra, azaz arra, hogy csak egyszer élünk (you only live once). A Science Daily-ben megjelenő cikkük címe is találó: a saját életedből maradsz ki.

És mi más jönne, ha nem a Facebook: Eric Barker, a Time egyik szerzője a Przybylski-elmélettel kapcsolatosan digitális mókuserékről beszél, illetve összeköti az elégedetlenséget a boldogtalansággal: a fent említett tanulmány ugyanis azt is állítja, hogy egyszerűen nem tudjuk megállni, hogy ne hasonlítsuk magunkat illetve életünket egy más emberhez illetve emberéhez. Ezen túl rámutat arra is, hogy a kutatók szerint sokan sokszor azért fordulnak a közösségi média felé, hogy jobban érezzék magukat, azonban ezzel sok esetben pont az ellenkezőjét érik el. Ellentmondásos, de a tanulmány szerint a közösségi média lehet mind a kiváltó oka, mind pedig a gyógymódja a FoMO jelenségnek. Hogy még egy kutatót idézzünk: John Cacioppo, a magány jelentős kutatója arról beszél, hogy ha arra használjuk a közösségi médiát, hogy online segítséggel megszervezzünk egy offline eseményt, az teljesen rendben van, míg ha offline események helyett csak a közösségi média nyújt vigaszt, nos, akkor bajban vagyunk.

A Facebook magánya

Jóban-rosszban. Jelen esetben természetesen nem egy házastársi esküre vagy a sokak által kedvelt sorozatra gondolok, hanem a közösségi média kapcsolathálójára. Megint csak újabb kutatások eredményei következnek a témában: a Facebook hatása egy egyénre attól függ, hogy ő mit hoz ki belőle. Például azok, akik egy egyszerű lájk helyett egy hozzászólást kapnak egy általuk feltett poszthoz, kevésbé érzik magányosnak magukat. Ezen túl – nem meglepő módon – minél nagyobb a face-to-face interakció aránya, annál kevésbé érezzük magunkat magányosnak, míg a szimplán online interakciók döntő többségű alkalmazása magányossá tesz minket. Minél többet „kapcsolódunk” online, annál magányosabbak leszünk. Már az 1990-es évek végén felismerték ezt, és az „internet paradoxon” jelzővel illették. Mielőtt azonban a közösségi médiát hibáztatnánk, a kutatók megjegyzik, hogy a magány érzéséért nem a Facebook, a Twitter, vagy más közösségi oldal felelős, mi magunk alakítjuk ezt, mi hozunk döntést arról, hogyan használjuk a gépet, és nem fordítva.

Társas összehasonlítás

A társas összehasonlítás (social comparison) elmélete sem új keletű jelenség, Leon Festinger már több évtizede foglalkozott ezzel a jelenséggel. De hogyan is passzol egy, az ötvenes években megalkotott elmélet a 21. század digitális problémáihoz? Olasz kutatók szerint nagyon is ide-

vágó az elmélet: az online közösségi oldalak, mint például a Facebook, az ott fellelhető témérek személyes információ miatt felerősíti a társas összehasonlítás jelenségét, amely frusztrációhoz (is) vezethet. A kutatók a közösségi oldalak használatát a társas összehasonlítás elméletével kapcsolatban vizsgálták, ezen belül arra voltak kíváncsiak, hogy ez az összehasonlítás hogyan csapódik le az emberekben a jövedelmükkel való megelégedettség szempontjából. Elrugaszkodottnak tűnhet a témától az erre való hivatkozásom, azonban egyáltalán nem az.

A kutatás feltételezése az volt, hogy a közösségi oldalakat használók hajlamosabbak arra, hogy összehasonlítsák teljesítményüket másokkal. A tanulmány külön hangsúlyt fektetett a nyugat-európai és a keleti-európai országok közötti különbségekre, és arra a következtetésre jutottak, hogy a nyugat-európai országokban a közösségi oldalakat használóknál a gazdasági helyzetükkel való elégedettség alacsonyabb, mint a kelet-európai országok közösségi média fogyasztóinál. Ez utóbbi csoportnál azt tapasztalták, hogy az összehasonlítás során a közösségi médiát fogyasztók pozitív hozzáállása azt tükrözi, hogy bíznak egyéni gazdasági helyzetük javulásában. A kelet-európai országokban tehát a társas összehasonlítás pozitív értelmet nyer, míg Nyugat-Európában pont az ellenkezője igaz.

A digitális függőség kora

Az elméletek és kutatási eredmények után váltsunk, egy kicsit térjünk vissza a szigorú értelemben vett digitális léthez. A közösségi médiafogyasztás illetve az interneten lévő állandó jelenlét ma már mindennaposnak számít, a kérdés az, hogy mikor visszük ezt már annyira túlzásba, hogy függőségről kelljen beszélnünk? Az újfűggőség néven is ismert digitális függőség túlzott riogatásnak tűnhet, valójában azonban korántsem az.

Hallottak már a fantomrezgésről? Pár héttel ezelőttig én sem, azonban mikor elolvastam a leírását, be kell valljam, magamra ismertem. Ez a jelenség nem más, mint amikor azt érezzük, hogy a telefon rezeg a zsebünkben, de mint kiderül, nem érkezett üzenet. Ennek a jelenségnek számos oka lehet, sokan neurológiai, mások pszichológiai, míg megint mások szociokulturális okokat tulajdonítanak neki. Egy a lényeg: a jelenség létezik és a mobilhasználók kilencven százaléka élte már meg ezt.

Menjünk tovább: és a nomofóbiáról hallottak már? Igen, ez nem más, mint a mobilnéküliségtől való félelem, és a kifejezés már 2008 óta köztudatban van, mint ahogy a FoMo már 2013-ban bekerült az Oxford English Dictionary definíciói közé. Függőségnek számít az, hogy maga a telefon jelenléte is zavaró hatással van ránk, és elvonja a figyelmünket akkor is, ha nem használjuk a telefont?

Digitális detox

Igen, ez a kifejezés is létezik már, és nem véletlen, hogy többek között Észak-Korea, Kína és Tajvan esetében lehet ezzel a kifejezéssel a leggyakrabban találkozni, hiszen jelenleg ezek az országok azok, ahol az internethasználat a lakosság körében kiemelkedően nagy. A kicsik függősége példának okáért Dél-Koreában olyan méreteket ölt, hogy ott már három éves kortól tanítják a tudatos internethasználatot. Japánban, ahol szintén kiemelkedően magas az internet használók aránya a lakosság körében, szó szerint is kell érteni a digitális detoxikálót, ott ugyanis már egyre több helyen lehet „internetböjtös” hétvégén részt venni, ahová ottani kamaszokat már állami támogatással is be lehet utalni. Digitális elvonókúra létezik Amerikában is, ahol digitális méregtelenítő programokat biztosítanak szállodákban, vagy épp táborokat indítanak, mindezeket felnőtteknek.

És hol a határ? Mi az, ami függőségnek számít, és mikor elnézhető még a túlzott online jelenlét? Kimberly Young brit pszichológus szerint nem az számít, hogy mennyi időt töltünk el online közegben, hanem az, hogy ennek milyen kihatása van az életünkre, mennyire okoz zavart személyes kapcsolatainkban, munkánkban, mennyire fokozódik az internethasználat addig, amíg már a kibertér uralja életünket. Ekkor már mindenképp viselkedési addikcióról beszélhetünk. És hogy mit lehet tenni? Amíg ezt a cikket írtam, a Live Science internetes magazin feldobott egy cikket a következő címmel: Are You Ready for a Computer That Reads Your mind? És mivel úgy gondolom, hogy nem vagyok még kész arra, hogy arról olvassak, hogyan lát be a fejembe a gép, inkább offline üzemmódba kapcsolok. Ez a téma majd egy következő cikk alapja lesz. Addig is megetetem a macskáim, nem egy telefonos applikáción keresztül, hanem a kibertéren túl, az offline valóságban, és rendbe teszem a kertet. Nem a FarmVille nevű játékon keresztül, hanem szintén offline, a valóságban. De este azért majd még leülök a gép elé, hiszen tudjuk: aki lemarad, az kimarad.

Ezek a külhoni magyar fiatalok

.

.

.

KISS MÁRIA RITA (2018)

.

.

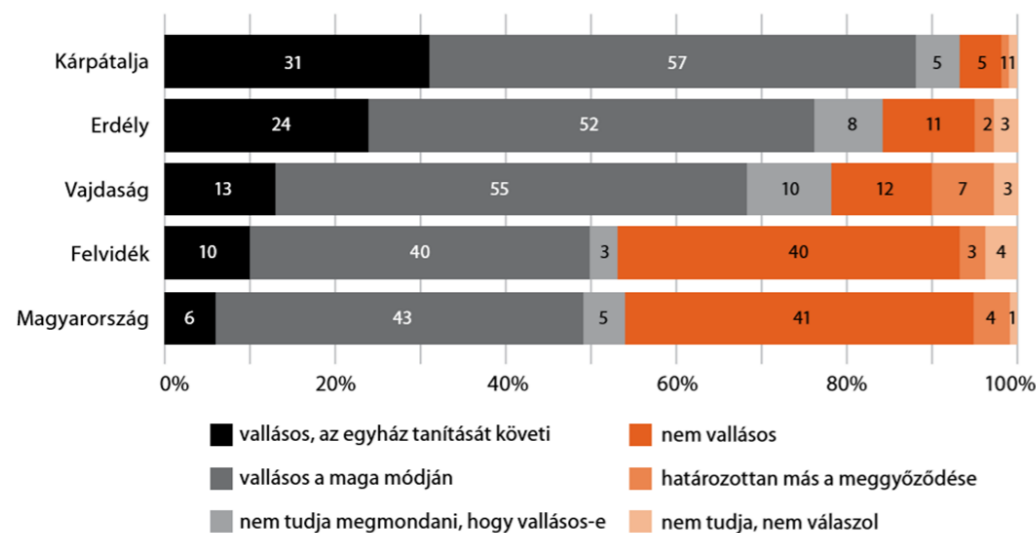
.

A „Magyar ifjúság” 2016-os kutatás kiterjedt a határon túli kisebbségi közösségek magyar fiataljaira is. Ennek jelentőségét mi sem jelzi jobban, mint hogy most először vált lehetővé a Romániában, Felvidéken, Vajdaságban és a Kárpátalján élő fiatalok világának összehasonlítása, a regionális sajátosságok kimutatása és ezzel egy időben az eredmények egybevetése az anyaországi fiatalok adataival. A megválaszolásra váró legizgalmasabb kérdések mindenütt ugyanazok voltak: demográfiai és társadalmi folyamataik, oktatási helyzetük, társadalmi mobilitásuk, egészségmagatartásuk, tipikus problémáik, az újmédiához való viszonyuk stb. Közel 100 éves különállás után ma Erdélyben 1.2 millió, Szlovákiában kb. 500 ezer, míg Kárpátalján a becslések szerint 130 ezer és Vajdaságban kb. 200 ezer magyar él. A 90-es évektől kimutathatóan arányuk egyértelműen csökkenő tendenciát mutat. Talán nem túlzás azt állítani, hogy a külhoni magyar fiatalok vonatkozásában az egyik legnagyobb közérdeklődésre számot tartó kérdés ezért a magyar identitáshoz való viszony. e téma több részterületet érint. Nyilvánvalóan vizsgálatra érdemes a külhoni fiatalok identitásának szerkezete, az értékátadás szempontjából értékvilágaik jellemzői, az asszimilációs folyamatok alakulása, a migrációs hajlandóság. A külhoni magyar lakosság demográfiai reprodukcióját befolyásolja, miként gondolkodnak a családalapításról és a párválasztásról, a egyes házasságokról. Végül – amiről a magyar sajtóban a legtöbb információ áll rendelkezésre – mennyire biztosítottak a magyar értékek átadásának intézményei.

Demográfiai folyamatok, élet- és értékvilág

Papp Z. Attila és Vita Emese „Megmaradás és átörökítés” c. tanulmánya (109-142.o.) az etnikai reprodukció családdal kapcsolatos kutatási adatait dolgozta fel. A külhoni 15-29 éves magyar fiatalok – hasonlóan az anyaországiakhoz – túlnyomó többségben egyedülállóak, csak mint-

egy 12-32%-uk él házasságban, legtöbben a Kárpátalján és Szlovákiában. Ha a tanulmányaikat már befejezett fiatal felnőttekre tekintünk, Kárpátalján a legkedvezőbb az összkép: 29 éves korukra a csoport 2/3-a már házasságban él, ugyanakkor a többi régióban ez az arány csak 50% körül mozog. Emellett a magyarországi tendenciához hasonlóan egyre népszerűbb körökben az élettársi kapcsolat, de az ilyen együttélési formát preferálók aránya messze elmarad mind a magyarországi, mind a nyugat-európai adatoktól. Az első gyermek vállalásának időpontja a Kárpát-medencében mindenütt kitolódott. A legkorábbi életszakaszban Kárpátalján születik gyermek, a legkisebb mértékben a Vajdaságban vállalják a gyermekáldást. Általában elmondható, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségűek körében nagyobb a gyermekvállalási kedv. Az adatok szerint a leginkább család- és gyermek centrikus gondolkodás Kárpátaljára jellemző,

Forrás: Veress Valér-Ruff Tamás: Kötődések-identitás 401.o.

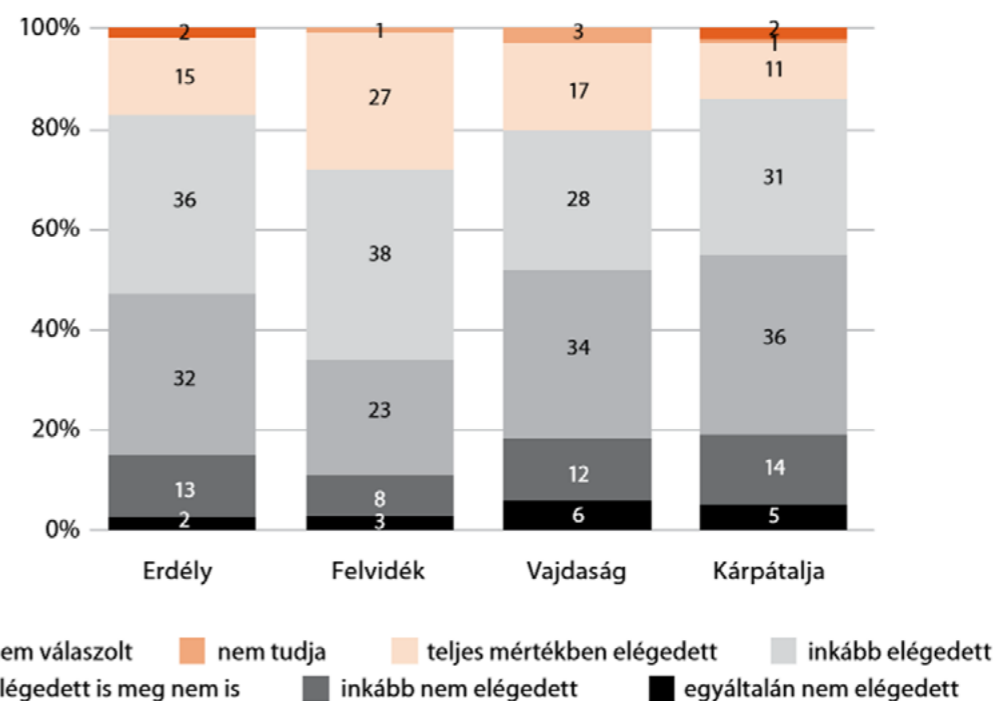
míg a Felvidéken mondta a legtöbb fiatal azt, hogy egyáltalán nem szeretne gyermeket. Papp Z. Attila és Vita Emese szerint a külhoni magyar fiatalok asszimilációjának legfontosabb színtere a vegyes házasságon alapuló család, amit gyakran követ a születendő gyermekek többségi iskolába történő beiratása. Leginkább az erdélyi fiatalok hajlamosak homogén házasságban élni, tehát magyar párt választani maguk mellé (90%), míg a Felvidéken a homogén családok aránya már csak 70%. A döntést befolyásolhatja, hogy ha valaki például szörvényben él, de jelentősége lehet annak is, hogy gyermekkorban milyen nyelven beszéltek otthon. Kimutat-

ható, hogy akik a magyar nemzethez tartozónak érzik magukat, vagy magyar állampolgársággal rendelkeznek, nagyobb eséllyel vállalnak gyermeket.

Vallásosság tekintetében határozott különbségeket láthatunk a magyarországi és a külhoni magyar fiatalok között. Magyarországon a magukat vallásosnak tartó fiatalok aránya a rendszerváltás előtti kb. 30%-ról az ezredfordulóra 10%-ra, majd mára 6%-ra csökkent. A határon túli fiatalok körében eleve magasabb volt a vallásosak aránya, s napjainkban Kárpátalján 30%, Erdélyben 25% körüli. Ez utóbbi két régióban a fiatalok 75-90 %-a járt iskolás korában hittanra. A 2016-os adatfelvétel az alábbi arányokat mutatja:

10. ábra: **Elégedettség a tanulás lehetőségével a határon túli fiataloknál**
(Mennyire elégedett Ön a következő dolgokkal? Tanulási lehetőségeivel)

($N_{Erdély} = 2000$; $N_{Felvidék} = 1000$; $N_{Vajdaság} = 500$; $N_{Kárpátalja} = 500$; százalékos megoszlás)

A grafikon forrása: Gábrity Molnár Irén- Molnár Tünde: Kárpát-medencei problématerkép 286.o.

A Magyarországra jellemző gyors szekularizációhoz hasonló jelenségek nyomai leginkább a Vajdaságban és a Felvidéken fedezhetők fel.

Gábrity Molnár Irén és Morvai Tünde tanulmánya (271-317.o.) egyféle ifjúsági problématerképet vázol fel, amelyben a fiatalok által érzékelt legfontosabb gondokat elemzik. Az ifjúsági munkanélküliség vonatkozásában a leelégedetlenebbek a vajdasági fiatalok, míg a többi régióban elégedetlenek ugyan, de némileg több esélyt látnak a munkába állásra. Az anyaországot is beszámítva mindenütt az anyagi nehézségeket és szegénységet látták a válaszadók a fiatalok legnagyobb problémájának, ebben a tekintetben kiemelkedően magas volt a felvidéki fiatalok aránya. Az anyaországi fiatalok problématerképén helyet kapott a céltalanság tipikusnak tartott jelensége is, míg például Kárpátalján, vagy Szerbiában inkább fontosnak tartották az alkohol terjedését.

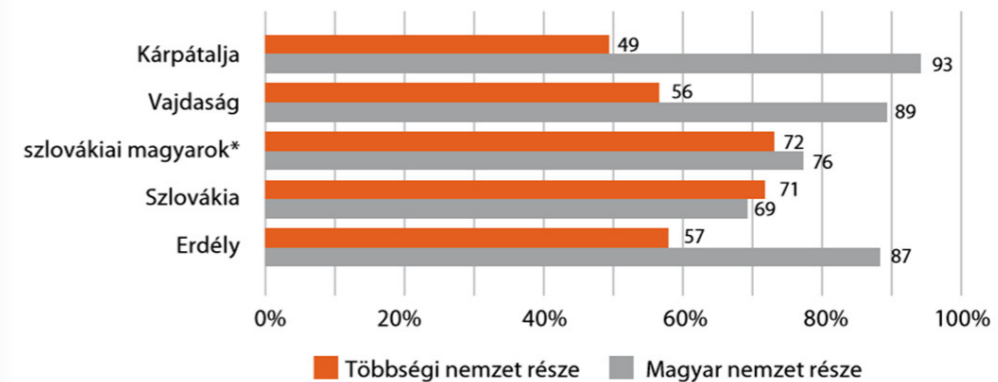
A külhoni magyar fiatalokat alacsonyabb iskolai végzettség jellemzi, mint anyaországi társait. e szempontból is izgalmas kérdés, mennyire elégedettek tanulási lehetőségeikkel. Mint a grafikonból látható jónak, vagy inkább jobbnak Erdélyben és a Felvidéken ítélik a helyzetet. A kutatás kiterjedt az emigrációs szándékok körére is. A külhoni fiatalok több mint fele foglalkozik ezzel a gondolattal. Legfőbb okaként a jobb megélhetést és a külföldi tapasztalatszerzést jelölték meg, míg az otthonmaradás legerősebb motiválója minden esetben a családhoz, barátokhoz, szülőföldhöz való ragaszkodás volt. Értékvilágukban mind Magyarországon, mind a külhoni régiókban a családi biztonság, a szerelmi boldogság és az igaz barátság játssza a főszerepet. A társadalmi értékek vonatkozásában a biztonság, a béke és a szabadság a legfontosabb. Az értékpreferenciák sorában a hatalom és – Kárpátalja kivételével – a vallás kerül az utolsó helyekre.

Nemzetpolitikai dimenziók

A fiatalok identitás szerkezetének feltérképezése során nem utolsó sorban arra a kérdésre is választ kerestek a kutatók, hogy milyen változásokat hozott a nemzetpolitikai koncepcióban a 2010 után bekövetkezett változás, hogyan látják a fiatalok az anyaországhoz és saját országukban a többségi nemzethez való viszonyt.

A Kárpát-medencében élő magyar fiatalok kollektív identitásának fontos, központi eleme a nemzeti összetartozás eszméje, amely két fő forrásból táplálkozik, az iskolai tanulmányokból és a magyar állam nemzetpolitikája által közvetített ideológiájából. Veress Valér és Ruff Tamás a fiatalok kötődéseit, nemzeti etnikai attitűdjeit elemezte (389-437. o)

A magyar nemzeti azonosságtudat kisebbségi és többségi élethelyzetben való összehasonlítása különösen érdekes tanulságokat mutat. A Magyar ifjúság idősoros kutatás adatai jelzik az anya-

*Csak magyar nemzetiségűekre újrászámolva.

15. ábra: **Magyar és többségi nemzethez tartozás**
 erint az ebben az országban élő magyarok részét képezik-e a magyar, illetve a többségi (román, szlovák stb.) nemzetnek?)
 ély = 2000; N_{Felvidék} = 1000; N_{Vajdaság} = 500; N_{Kárpátalja} = 500; „Igen” válaszok; százalékos megoszlás)

országi fiatalok körében erősödő nemzeti identitást, s hasonló folyamatokat lehet tetten érni a külhoni társaiknál is. A határon túli fiatalok magyarnak érzik magukat, büszkéek magyar mivoltukra. Ez legerősebben az erdélyiekre és a kárpátaljaiakra jellemző, őket követik a vajdaságiak, majd a felvidékiek. Asszimetriát jelez, hogy a külhoni magyar fiatalok szívesebben fogadnának a családjukba anyaországi magyart, mint a Magyarországon élők határon túlit. A határon túliak közel 50%-a számára az önazonosság elsődleges eleme magyarsága. Másodlagos preferenciaként a külhoni magyar közösséget jelölték meg: (erdélyi magyar, kárpátaljai magyar, vajdasági magyar). A korábbi kutatási eredményekkel összehasonlítva megállapítható, hogy az ezredforduló óta erősödtek a regionális kötődések. A Felvidék volt az a régió, ahol második helyre a szlovák válasz került (Szlovákiában például magyarul jól beszélő interjúalanyok azonosították magukat szlovákként), illetve Székelyföldön a válaszadók 16%-a vallotta magát székelynek. Arra a kérdésre, hogy a kisebbségben élő magyarok a magyar nemzet részei-e 80-92%-ban igenlő válasz született. Ennél a pontnál is kiemelhető, hogy a Szlovákiában élő magyarok köréből származott a legtöbb nemleges válasz, s itt értettek a legtöbben egyet azzal a kijelentéssel is, hogy a felvidéki magyarok a szlovák nemzet részei. A régióban általában a magasabb iskolai végzettségű válaszadók kötődése volt erősebb a magyar nemzet irányában.

Forrás: Veress Valér-Ruff Tamás:
 Kötődések-identitás 412.o.

A fiatalok az etnikumközi konfliktusokat a kisebbség és a többség között inkább országos, semmint települési szinten érzékelik. Nem véletlen, és az erős autonómia törekvésekkel összefüggésbe hozható, hogy a többségi társadalom és a magyar etnikum között a legnagyobb társadalmi távolságot a székelyföldi fiatalok érzékelik.

Összességében elmondható, hogy a külhoni magyar fiatalok kötődése a magyarsághoz erősebb, mint korábban, a nemzeti összetartozás politikájának eredményei kimutathatók az adatokból. A magyarsághoz tartozásnak a korábbi, jobbára kulturális megközelítésekhez (magyar nyelv, történelem, kultúra ismerete, magyar tudat) képest egy új eleme jelent meg, s ez a magyar állampolgárság fogalma, amit a külhoni magyarok választójogának bevezetése tovább erősített.

Ne etesd a trollokat!

SZITÁS PÉTER (2019)

Az Internet nyújtotta anonimitás lehetőségével nem csak saját adatainkat, magánéletünket védhetjük meg, zárhatunk ki illetékteleneket a virtuális privát szféránkból. Minden következmény nélkül, az ismeretlenség homályába takarózva felhasználók milliói fogalmazhatnak meg éles kritikát szórakoztatóipari termékről, fogyasztási cikkről vagy akár rólunk is, ha személyes adatainkat bárki számára hozzáférhetővé, nyilvánossá tesszük. Így az ártó szándékú megjegyzések fő célpontjaivá válunk: rosszakaróink pedig ezt kihasználva, előszere-ttel zaklathatnak a virtuális térben, vagy ami még rosszabb, a való életben is.

Kik azok a trollok?

Jelen esetben nem a skandináv mitológia titokzatos lényeiről, vagy a múminok szerethető figuráiról beszélünk. A troll jelző használata az Amerikai Egyesült Államok katonaságában terjedt el, majd a légierő pilótái használták olyan manőverekre, amelyekben az ellenséges pilótákat provokálták, hogy lássák, milyen erősségeik és gyenge pontjaik vannak (ezt a ábrázolja hűen a Top Gun című film egyik ikonikus jelenete is). A trollkodás, mint cselekvés a horgászathoz is köthető technika, amely során a horgász elhúzza a csalit a halak előtt. Ezt az eljárást leginkább csónakoknál használták, így a trollra több hal is „ráharap” – valahogy így működnek a trollok is a digitális világban. Az internetes trollok olyan személyek (vagy akár egy személy, több online profilt kezelve) akik valamely topikhoz lényegtelen, nem a témába vágó megjegyzéseket fűznek, elvonják a figyelmet a beszélgetés fő irányvonalától, negatívan és ártó szándékkal szólnak hozzá bármilyen tartalomhoz vagy zaklatnak embereket. A trollok célja az, hogy ők legyenek a figyelem középpontjában, másokat bosszantsanak, felidegesítsenek, átvegyék a társalgás irányítását vagy új célt adjanak az eszmecsérének, úgy is összefoglalhatnánk, hogy a káoszteremtés az ő lételejük – legalábbis a virtuális térben. Jellemzően úgynevezett „off-

topic” hozzászólást gyártanak, ami gyökerében eltér az eredeti beszélgetés vezérfonalától, de rendszeresen tesznek sértő, bántó, ártó szándékú megjegyzéseket mások külső ismertetőjegyeire, ízlésére, helyesírására. Tevékenységi színterük bármilyen felület lehet, ahol megjegyzéseket hagyhatunk: fórumok, komment szekciók, a közösségi média különböző platformjai, ahol kommenteket lehet írni. Mivel a trollok mások figyelméből táplálkoznak így, ha csak egyetlen reakció is érkezik – vagyis, ha az olvasó bekapta a csalit –, akkor már nyert ügye vagy a rosszakarónak, elérte célját.

Hogyan kategorizálhatjuk a trollokat?

A mai internetes trollok ősei a Usenet (egy World Wide Webhez hasonló, de azt jóval megelőző, 1979-ben kialakult hálózati modell, ahol a felhasználók információkat és fájlokat oszthattak meg egymással) hálózatán bukkantak fel először és a különböző hírkategóriákból próbálták átcsábítani a felhasználókat más csoportokba, ahol hosszas üzenetváltás után derült csak ki, hogy semmi érdemleges nem történik az új csoportban, csak üres fecsegés. A trollkodás valódi negatív mellékjelentése 2011 körülre született meg, amikor az úgynevezett R.I.P. Trolling-hoz kapcsolódóan: számos elhunyt személy emlék(web)oldalán, rosszindulatú és minden etikai határt átlépő kommentek kezdtek megjelenni. Ennek vetett véget az Anonymus hacktivisták (etikus, jó hacker) csoport, akik a zaklatók és gyalázkodók adatait felfedték az elhunytak hozzátartozóinak. A trollkodást a troll céljának szempontjából tehát kettő módon értelmezhetjük.

- Klasszikus trollkodás: több ember vagy egy közösség érdekében történik, az egyének összetartása és a kapcsolatépítés a cél, egyfajta igazságtétel.
- Anonim trollkodás: egyének kárára történik (vagy legalábbis semmilyen előnye nem származik a célpontnak a tevékenységből), öncélú és saját maga vagy a troll közösség szórakoztatása a cél.

Vannak, akik előre jól felépített és átgondolt struktúrában végzik tevékenységüket, szeretik kiválasztani a célközönséget, eltorzítják a tényeket, felkészültek. Közülük vannak, akik rendszeresen gyártanak új profilokat és így csatlakoznak egy-egy olyan csoporthoz, ahol már régebb óta rendelkeznek felhasználói fiókkal, ám a saját szórakoztatásuk és társaik bosszantásai miatt létrehoznak egy új regisztrációt. Ezek után amatőrnek, hozzá nem értőnek adják ki magukat, akik a tudatlanságuk miatt kérdések garmadáját teszik fel egymás után, így követhetlenné válik az eredeti téma iránya. Ebben az esetben nem csak úgy nyer a troll, ha megválaszolják a kérdéseit, hanem ha megunják azokat és erőszakos hangvételű reakciókat kap. Ezáltal saját maga díszleghet az áldozat szerepében, hiszen ő csupán érdeklődő kérdéseket tett fel, infor-

mációhoz szeretett volna jutni. Tipikusan a tematikus fórumokban és tudásközösségeken belül jellemző ez a fajta trollkodás és a gondolkodó jelzővel illelhetjük őket.

Mások szeretnek inkább nyíltan inzultálni. Minden mellékutat kerülve lépnek színre és tudatosan keresnek közösségeket, csoportokat, fórumokat, ahol hergelni tudják a felhasználókat. Nincs kialakult taktikájuk és elképzelésük, sokszor más hangadók mögé állnak be. Klasszikusan ilyen terepek lehetnek a politikai hírek alatti kommentszekció, politikusok oldalai, szórakoztatóipari, számítástechnikai vagy ruházati termékek bemutatása, gépjárművek tesztelése. Őket nevezhetjük zombiknak.

A fanatikusok csoportja a legveszélyesebb. Rombolásban, zaklatásban, bántalmazásban lelik örömeiket, sokszor jogi kereteket feszegetnek, cselekedeteik pedig komoly mentális problémákra utalhatnak. Megszállottan üldöznek embereket a digitális világban, újabb és újabb álprofilokat hoznak létre, így a tiltás funkció mit sem ér. Legtöbbször a közösségi médiában vannak jelen, de videó játékokban is rendszeresen találkozhatunk velük. Nem titkolt szándékuk, hogy megkeserítsék a többi játékos virtuális életét. Ehhez számtalan lehetőségük van, a csalásoktól kezdve, a verbális inzultusokon keresztül, az ellenfél közvetlen segítségével.

Troll-drive: mi motiválja a trollokat?

Jonathan Bishop online közösség kutató az alábbi szempontok szerint tipizálta a troll-drive-t, vagyis, hogy mi hajtja, mi motiválja az egyes troll típusokat cselekvésükben:

- Haters (saját szórakoztatásukra hergelnek másokat)
  - | E-Venger: mindent megtesz annak érdekében, hogy a felfedje a másik fél igazi arcát
  - | Iconoclast: próbálja a felfedni az „igazságot” és olyan dolgokat oszt meg másokkal, melyek szorosan ellentétben állnak a világnézetükkel
  - | Snert: antiszociális személyiség, saját maga szórakoztatására bánt másokat
- Lolcows (provokációjuk által saját maguk kerülnek a figyelem centrumába)
  - | Big Man: minden megosztott tartalommal mások világnézetét próbálja meg alátámasztani, a bizalmukra akar szert tenni
  - | Ripper: hamis empátiát ébreszt másokban a posztjai által
  - | Chatroom Bob: azért férkőzik másik bizalmába, hogy kihasználja őket a későbbiek folyamán
- Bzzzters (mindig részt akarnak venni a beszélgetésben)
  - | MHBFY Jenny: mindig az élet napos oldaláról beszél
  - | Wizard: a humor szempontjából építi fel a trollkodást, tartalma vicces lesz
  - | Flirt: segít feloldódni másoknak, ugrat

- Eyeballs (megfigyelnek másokat, várnak a megfelelő alkalomra)
  - | Lurker: értékelnék és jelentenek tartalmakat, de nem szólnak hozzá
  - | Troll: a közösség szórakoztatása a fő szempont
  - | Elder: új, potenciális trollok után kutat, a közösség vezetője

Ezen felül lehet politikai, pénzügyi motiváció is, mindkettőt megtaláljuk az oroszországi trollhadseregben. Vitaly Beshpalov, egykori fizetett troll és bérkommentelő, tényfeltáró újságíró mutatta be a Time magazinnak, hogyan is működik a trollkodás a gyakorlatban. Vitaly kifejtette, hogy a trollgyárban eltöltött három hónap alatt (2014-ben) körülbelül 700 dollárnak megfelelő összeget keresett havonta, tartalomgyártó munkakört betöltve, amihez semmilyen szakmai előfeltétel nem volt szükséges, viszont konkrét munkaköri leírás sem tartozott a pozícióhoz. A feladata álprofilok létrehozása, valamint ezeken keresztül kommentelés volt a közösségi média felületein. Előre feltöltött SIM kártyákat használtak és rendszerint női profilekat hoztak létre, mert a nők Oroszországban megbízhatóbbnak bizonyultak, majd egy már létező profilról lementették a képeket, azokat használva kamu-profil avatárnak. Ezután felkerestek valamilyen álhírgyártó vagy összeesküvéseket tartalmazó oldalt és kimásoltak egy cikket (ez esetben a maláj utasszállító repülőgép lelövése volt terítéken) minden nagyobb csoportba, hozzászóltak teljesen más tartalmú cikkekhez, tehát eltérítették a beszélgetés, a hír vagy poszt eredeti irányát.

Kiből lesz a (jó) troll?

Mi okozza azt a magatartás- és viselkedésformát, amit a trollok magukra öltenek? Miért hozza ki a közösségi média és az anonimitás varázsa a legrosszabbat az emberekből? Az Internet alapvető koncepciója szerint a felhasználók egymáson tudnak segíteni, információt cserélni, nem pedig megfosztani egymást attól, illetve mások hátrányára cselekedni. Gondolhatjuk azt, hogy a virtuális világban minden következmény nélküli, hiszen rajtunk kívül senki nem tudja, hogy ki ül a számítógép innenső felén, ki a felhasználói fiók tulajdonosa. A digitális lányomunkat viszont abban a pillanatban ott hagyjuk a világhálón, amint rácsatlakoztunk. A személyes motivációk és érzelmek ugyanakkor nagyobb erővel bírnak, mint bármilyen racionális gondolkodás. Ezért a legáltalánosabb faktorok között szerepel, hogy a trollok saját magukat tudják szórakoztatni, unatkoznak, antiszociális életmódot folytatnak, a düh és fel akarják magukra hívni a figyelmet.

Az ausztráliai Mount Helen egyetem 415, 18 éven felüli, a közösségi médiában aktív férfival és nővel készített felmérést, azzal kapcsolatban, hogy mekkora troll potenciál van bennük. Egyéni és társadalmi készségeket vizsgáltak, a kognitív és affektív empátiát, antiszociális személyiség-

zavarokat (pszichopátia), illetve, hogy mennyire vannak szadista hajlamai a kutatás alanyának. A troll hajlammal rendelkező személyek magas pontszámokat értek el a pszichopátia és a kognitív empátiával kapcsolatos felmérések területén. Vagyis a vizsgált alanyok közül ezek a személyek tisztában vannak mások fájdalmával, illetve, hogy mikor milyen reakciót válthatnak ki bizonyos cselekedetükkel, de teljes mértékben és szándékosan figyelmen kívül hagyják azokat; valamint úgy vélekednek, hogy minél előbb vissza kell fizetni a kapott sérelmeket.

Etessük a trollokat?

Végső soron felmerül a kérdés: hogyan tudunk védekezni a zaklatók ellen? Ugyanis az internetes trollkodás, az internetes zaklatás (cyberbullying) egyik formája és komoly kihatással lehet az áldozatok mentális egészségére. Alacsony önértékelési zavarokat és szorongást okozhat, valamint olyan problémákkal is szembesülhetnek életük bizonyos területén, amelyekkel korábban nem voltak nehézségeik, testképzavarok jelentkezhetnek és önbizalomhiánnyal, majd depresszióval küzdhetnek.

Tehát milyen lépéseket tudunk tenni annak érdekében, hogy elkerüljük a trollokat, vagy ha már beléptek a privát virtuális szféránkba, akkor minél előbb eltűnjenek onnan. Legegyszerűbb megoldás, ha nem foglalkozunk velük, teljes mértékben ignoráljuk őket: tiltsuk le a zaklatót, jelentsük az oldal adminisztrátorainak. Így előbb, de inkább utóbb ráunnak a próbálkozásra, hiszen, mint láthattuk, egyik fő éltető elemük a figyelem – ez nélkül nem tudnak létezni. Ugyanakkor ezzel a lépéssel sem tudjuk teljesen kizárni őket, hiszen családtagjaink, ismerőseink, vagy rajongóink, követőink ugyanúgy beleléphetnek a troll csapdájába és akkor ő, ők lesznek a kiszemelt áldozatok.

Próbálkozhatunk azzal is, hogy belemegyünk a „játékba”. Ha elég türelmesek és higgadtak vagyunk, hogy racionális úton próbáljuk meggyőzni az anonim trollt, akkor pont az ellenkezőjét váltjuk ki, mint amire ő számít. Köszönjük meg, hogy hozzászólt a beszélgetéshez, ajánljuk fel, hogy máskor is szívesen vesszük az építő jellegű kritikáját, amivel fejlődni tudunk, kérdezzük meg tőle, hogy milyen további javaslatokat tudna megfogalmazni. A túl sok figyelem ugyanolyan hatást válthat ki, mint a túl kevés és jelentős esély van rá, hogy idővel tovább áll az illető. Fontos, hogy végig nyugodtak tudjunk maradni és semmiképpen ne válaszoljunk érzelmektől túlfűtött hangnemben. Bármilyen lehetőséget is válasszunk, sose zárkozzunk magunkba. Keressük meg problémáinkkal a hozzánk közelálló személyeket, esetleg vegyük fel a kapcsolatot szakemberrel, ha pedig a kibertérből kilépve is folytatódik a zaklatási folyamat, mindenképpen keressük fel a hatóságokat.

Felhasznált irodalom: BBC Bitesize, Cassie Werber <https://qz.com/1021205/psychologists-identified-the-kind-of-emotional-intelligence-that-makes-internet-trolls-so-mean/>, Center for Digital Ethics and Policy <https://www.digitaethics.org/essays/rip-trolling>, Jonathan Strickland <https://computer.howstuffworks.com/troll.htm>, James Hanson <https://unlcmis.unl.edu/engineering/james-hanson/trolls-and-their-impact-social-media>, Ragen Chastain <https://medium.com/better-humans/the-complete-guide-to-understanding-and-dealing-with-online-trolls-4a606ae25c2c>

Hogyan kezeljük az álhíreket?

SZITÁS PÉTER (2019)

Hogyan kezeljük az álhíreket? Milyen megoldásokat kínál a médiatudomány a fake news jelenleg csökkenésére? Egyáltalán van-e valamilyen univerzális megoldás, amivel kiszűrhetjük azt a dezinformációs zuhatagot, amivel nap, mint nap találkozunk? Kezelhetjük-e századunk eddigi egyik legfertőzőbb jelenségét, az álhíreket úgy, mint a biológiai vírusokat? Vajon létezik valamilyen vakcina, amelyik mindegyik álhír vagy konteó ellen védelmet nyújt?

Viralitás és befogadás

Mit értünk „going viral”, azaz viralitás, vírus-szerű terjedés alatt? a fogalmat azokra a tartalmakra (cikkekre, képekre, videókra, e-mailekre) alkalmazhatjuk, amelyek rövid időn belül rendkívül nagy megtekintést, kattintás-számot, illetve megosztást kapnak. A metafora nem véletlen, hiszen a tartalom gyártója, vagyis a gazdatest, a vírus által megfertőzött egyén pedig a tartalom fogyasztója, aki a közösségi média felületén, a virtuális világban úgy terjesztheti az üzenetet, mintha a való életben terjesztené a biológiai vírust.

Kezdetben ezek a digitális kórokozók kimerültek a különböző körlevelekben, levélszemétben (spam), azonban a közösségi média egyre szélesebb körű elterjedésének köszönhetően, ma már sokkal inkább az egyes platformok kedveznek a gyors terjedésnek, legyen az egy Facebook bejegyzés, egy tweet, Instagram post vagy egy YouTube videó. Ezen médiatartalmak kezelése – amelyek az álhírek esetében valamilyen politikai-közéleti-ideológiai jelentéssel bírnak – és felügyelete a tulajdonló cégóriásoknak is komoly nehézségeket jelentenek. Így joggal merül fel a kérdés, hogy van-e valamilyen univerzális vakcina, amely segítségével minden káros média-tartalmat fel tudunk ismerni, ki tudunk szűrni, megelőzni azok terjedését. Egy mondatban: milyen módon tudunk védekezni az álhírek ellen? Természetesen a válasz sokkal komplexebb, mint egy biológiai vírus esetében, hiszen a különböző korcsoportok más-más médiafogyasztási habitussal, eltérő médiaműveltséggel bírnak.

Nem beszélhetünk egységesen fenyegetett társadalmi csoportról, hiszen habár az egyes kutatásokban az időseket, a fiatalokat, valamint az alacsony iskolázottságú és instabil egzisztenciával rendelkező csoportokat egyaránt megnevezik az álhírekkel kapcsolatos kutatásokban, mint potenciálisan veszélyeztetett befogadói réteg, bárki ugyanakkora eséllyel áldozatul eshet valamilyen dezinformációnak – főleg akkor, ha az illető meg van győződve róla, hogy ő soha, semmilyen formában nem „dőlt be” egy álhírnek.

Azon információk esetében, ami a világképünket támadja, beindul egy természetes védelmi mechanizmus gondolkodásunkban, ami az igazság kárára megvédi identitásunkat. Ezt tovább erősítik az erős vizualitással rendelkező képek, manipulált videók, a leegyszerűsített üzenetek, amelyek könnyen fogyaszthatóan összefoglalják a világ bonyolult összefüggéseit. Ha pedig egy információ számunkra könnyen befogadható és levezethető, akkor hajlamosak vagyunk figyelmen kívül hagyni a részleteket, így az információfeldolgozás folyamata felszínes lesz. A leginkább veszélyeztetett csoportok végeredményben azok, akik a politikai spektrum valamelyik szélsőséges oldalán helyezkednek el, fundamentális (párt)hívők, extrémisták – társadalmi helyzetűtől függetlenül.

Jobb félni, mint megijedni

Az individuuum státusa helyett tehát a gondolkodásmódban kell keresni a megoldást az álhírek elleni küzdelemben. Ennek egyik formája a Kognitív Reflexiók Teszt (Cognitive Reflection Test – CRT), melyet Shane Frederick, a Princeton Egyetem oktatója fejlesztett ki 2005-ben. Ami az alábbi három kérdésből áll:

- Egy baseballütő és egy baseball-labda 1,10 dollárba kerül. A baseballütő 1 dollárral kerül többe a baseball-labdánál. Mennyibe kerül a labda?
- Ha 5 gépnek 5 percbe telik 5 egységet legyártania, akkor mennyi időbe kerül 100 gépnek 100 egységet?
- Egy tó felszínén egy kis területet fed be a vízililiom. Ahogy terjed, minden nap duplájára nő a növény által befedett terület mérete. Ha 48 napba telik befednie az egész tavat, mennyi időbe telik befedni a tó felét?

Am rövid terjedelme ellenére a világ legnehezebb IQ tesztsjei közé sorolhatjuk. Az eredeti tanulmány szerint, a világ top egyetemi közé tartozó hallgatóknak is mindössze a 17%-a tudta helyesen megválaszolni a kérdéseket. Erre alapozva, a Waterloo Egyetem Pszichológia Tanszéke 2015-ben végzett kutatást, az analitikus gondolkodást hatásait vizsgálva a mindennapokra és arra a következtetésre jutottak, hogy akik alacsonyabb pontszámot értek el a CRT-n, azok hajlamosabbak hinni az álhírekben, az összeesküvés elméletekben, valamint a paranormális jelenségekben. Vagyis a zsigeri megérzések követői jóval hiszékenyebbek, kritika nélkül befogadják a híreket.

Ezzel el is érkeztünk a kritikai gondolkodás fontosságához, amely fejlesztésében az oktatásnak és tanulásnak rendkívül fontos szerepe van. Ken Robinson oktatási szakember, Kreatív iskolák című könyvében nyolc olyan létfontosságú alapkompenciát sorol fel (kíváncsiság, kreativitás, kommunikáció, kollaboráció, közösségvállalás, kiegyensúlyozottság, közösségi szellem, kritikus gondolkodás) amelyeket az iskoláknak fejleszteniük kellene annak érdekében, hogy a nebulók ezeket a tudásokat elsajátítva képesek legyenek kiszűrni a számukra megfelelő és hasznos információkat, továbbá értelmezni azokat, illetve kérdéseket feltenni, kritikával élni. Láthatjuk tehát, hogy mennyire komplex kérdés a kritikus gondolkodás, továbbá a kritikus médiaműveltség elsajátítása. Akármennyire hangzik banálisan, a folyamatosan fejlődő átmediatizált világgal nem képes felvenni a versenyt az oktatás. Ennek nehézségeire és lehetséges megoldásaira Nagy Krisztina és Timár János, a Televele Médiapedagógiai Műhely Egyesület tagjai, „A kritikai médiaműveltség fejlesztése” című tanulmányukban a médiapedagógia jelentősége mellett érvelnek, mint amely segít fejleszteni a médiaműveltséget, a digitális kompetenciát. A kritikus műveltség fejlesztésében pedig további négy olyan pillért neveznek meg, ami elen-

gedhetetlen a kritikai gondolkodás kialakulásához: médiaműveltség személyiség-specifikus rétege, hírműveltség, kritikai befogadás, valamint a digitális média működése.

A fentiekből jól látható, hogy az oktatás rendkívül fontos szerepet tölt be a fake news jelenség elleni küzdelemben, azonban számos más, preventív megoldás is létezik, amelyek segítségével megismerhetővé válik az álhírek kialakulásának folyamata.

Troll lettem egy napra

Valós idejű, reális szimulációt végezni az álhírek terjesztéséről és a befogadói oldal hiszékenységéről talán könnyebb feladat, mint gondolnánk, feltéve, ha jó témát találunk. Egy kevésbé ártalmas, ám mindenki által kedvelt témát választott a Political Capital. Az agytröszt csapata létrehozta a World Congress of Superhero Fans álszervezetet, mely közleménye szerint Budapesten állítja fel a világ legmagasabb szuperhős szobrát. A hírt több külföldi hírportál is átvette és kritika, vagy forrás kezelés nélkül publikálta, mielőtt kiderült volna, hogy egy tipikus fake newsról van szó.

Azonban, ha mi magunk szeretnénk átélni az álhírgyártás folyamatát, akkor arra az egyik legjobb lehetőség a Yleisradio Oy (Yle), vagyis a finn Nemzeti Rádió által fejlesztett játék, ami az alábbi linken érhető el: <https://trollfactory.yle.fi>. A program célja a médiaműveltség fejlesztése, megismertetni a közösségi média információterjedési struktúráját és annak veszélyeit azokkal, akik nem fogyasztanak híreket tradicionális hírforrásokból. A játék során a 2503-as számú troll szerepébe bújhatunk, aki utasítást kap a főnökétől, hogy gyűlölködő, félelemkeltő és elfogult tartalmakat terjesszen a közösségi média segítségével, álhírekkel, mémekkel, botokkal és fizetett posztokkal tarkítva azokat, összesen öt nap alatt. Nagyon nem tudunk hibázni, hiszen minden lépésünk jelentős megtekintést és követő számot vonz maga után, azonban a variációk között fel kell ismernünk a megfelelő utat, amely segítségével maximalizálhatjuk (a legtöbb pontszámot érhetjük el) a megtekintések és a követők számát. Viszont jelentős különbséget érhetünk el, ha jól operacionalizálunk és a bejegyzéseket a megfelelő célközönségnek tálaljuk, a megfelelő módon. Azonban kontraproduktív is lehet a folyamat; hiteltelenné vagy minimum sokak számára megkérdőjelezhetővé válhat tevékenységünk, így kevesebb felhasználót érünk el munkánkkal. Ez pedig a jelenség egyik alapvető tulajdonságát mutatja be: az álhírek és a konteó mindig rendelkeznek valamekkora valóságallappal, igyekeznek könnyen magyarázható, alternatív tényeket felsorakoztatni annak érdekében, hogy minél szélesebb tömeget nyerjenek meg maguknak.

A játékot a sok pozitív visszajelzés mellett természetesen érte kritika is. A különböző fórumokon ideológiailag elfogultnak nevezték, kifogásolták a másik oldal, a bevándorlást támogatók

Felhasznált irodalom: Brooke Donald: <https://ed.stanford.edu/news/stanford-researchers-find-students-have-trouble-judging-credibility-information-online>, Chris Weller: <https://www.businessinsider.com/great-schools-share-these-8-qualities-2015-8>, David Robson: <https://www.bbc.com/future/article/20170210-how-to-avoid-falling-for-lies-and-fake-news>, David Robson: <https://www.theguardian.com/books/2019/apr/01/why-smart-people-are-more-likely-to-believe-fake-news>, Edmund L. Andrews: <https://engineering.stanford.edu/magazine/article/how-fake-news-spreads-real-virus>, Gordon Pennycook, Jonathan A. Fugelsang, Derek J. Koehler (2015): Everyday Consequences of Analytic Thinking <https://www.researchgate.net/publication/280978496> <https://factcheckni.org/>

blog/what-is-fact-checking-and-why-is-it-important/
https://theconversation.com/fake-news-emotions-and-experiences-not-more-data-could-be-the-antidote-123496
https://yle.fi/uutiset/osasto/news/yles_troll_factory_game_unmasks_how_fake_news_spreads_via_social_media/10972974 , Julian Matthews: https://www.niemanlab.org/2019/04/a-cognitive-scientist-explains-why-humans-are-so-susceptible-to-fake-news-and-misinformation/
Krekó Péter (2018) Tömegparanoia. Az összeesküvés-elméletek és álhírek szociálpszichológiája. Budapest, Athenaeum. 264 p. ISBN 978 963 293 759 5, Nagy Krisztina, Timár János (2018): a kritikai médiaműveltség fejlesztése. In: Dombi Judit, Farkas Judit, Gúti Erika: Aszimmetrikus kommunikáció – Aszimmetrikus viszonyok. Szak Kiadó. 288-312 p. ISBN: 978-963-9863-57-6, Richard W. Stevenson: https://www.nytimes.com/2019/07/30/reader-center/fact-checking-politics-presidential-election.html Rosie

álláspontját, akik szintén torzító, dezinformatív üzeneteket osztanak meg. Ezen felül a folyamat egyszerűsége is kapott kritikát. A program készítői a jövőben szeretnének más tematikára is fókuszálni, mint a klímaváltozás, illetve folyamatosan gyűjtik a visszajelzéseket a felhasználóktól.

Élőben jelentkezek

Arra is van lehetőségünk, hogy egy tényleges médiamunkás helyébe képzeljük magunkat. Jelen esetben az iReporter keretében a BBC egyik alkalmazottját játszhatjuk el, az alkalmazás itt érhető el: <https://www.bbc.co.uk/news/resources/idt-876odd58-84f9-4c98-ade2-590562670096>. A játék során egy újságíró napját kell végig vinnünk, teljesítményünket pedig három faktor figyelembevételével osztályozzák: pontosság, hatásfok, gyorsaság. Az applikáció rávilágít arra, hogy mennyire nehéz megtalálni a három tényező között az egyensúlyt, hiszen hatalmas hír-

dömpingben a gyorsaság rovására mehet a hír részletessége, az információ mennyisége, ami hosszú távon komoly presztízs veszteséget okozhat. Láthatjuk, hogy nem csak a felhasználóknak van kiemelt szerepük a kritika nélküli hírek befogadásában és terjesztésében, hanem a médiamunkások is ugyanolyan felelősséggel tartoznak, a hírek szerkesztésével, szortírozásával. A program fő célja, hogy a bemutassa, milyen veszélyei vannak a közösségi médiáról való tájékozódásnak, ezáltal jobban megértik annak működését. Az interaktív programot elsősorban 11-18 év közötti korosztálynak készítik.

Ha minden kötél szakad

Az álhírek és összeesküvés elméletek okozta károkat – ahogyan a vírusok esetében is – rendkívül nehéz helyrehozni, azonban mindig van lehetőség utólagos kezelésre. Ezekben vannak segítségünkre a tényellenőrző, vagyis a fact-checking oldalak.

Miért fontos a tényellenőrzés? Daniel Kahneman Nobel-díjas pszichológus WYSIATI (What you see is all there is) elméletében kifejtette, hogy az emberek szeretnek arra hagyatkozni, ami előttünk van, amihez hozzáférnek. Vagy más szavakkal, hajlamosak vagyunk nem kutatni azt, amit nem látunk. Az élénk tárt darabokból, a számunkra leginkább szimpatikus történetet rakjuk össze, a további lehetséges alkotóelemekkel pedig nem foglalkozunk. Így egy torzított kép alakul ki előttünk, a tényellenőrző portálok pedig ezt a képet segítenek helyreállítani. Külön említést érdemel az www.urbanlegends.com, melyet Marinov Iván gondoz 2004 óta és magyar viszonylatban hiánypótló weboldal. A szerkesztő rendszeresen leplezi le a különböző fake newsokat, összeesküvés elméleteket, koherens cikkeket kaphatunk a médiaműveltséggel és a kritikus gondolkodással kapcsolatos legújabb kutatásokkal, könyvekkel kapcsolatban és nem utolsósorban tesztelhetjük tudásunk a havi rendszerességgel megjelenő hoax-kvízben.

Az információ nem minden

Az álhírek elleni küzdelemben rendkívül fontos jelentőséggel bír a kritikai gondolkodás, a médiaműveltség, hogy tudjuk honnan tájékozódjunk, kiszűrjük a számunkra releváns információt a világháló adatcunamijából. A post-truth logika az álhírekkel nem a racionalitásra, hanem az emberi emócióra épít, és felesleges szélmalomharcba megyünk bele, ha egy eleve elfogult véleményt még több elutasított információval próbálunk finomra hangolni, széksziszre készíteni. A mennyiségi érvelés helyett előtérbe kell helyezni a minőségi meggyőzést. Személyes tapasztalatokat kell vizsgálni, ezek alapján hozni a konklúziót, hogy bizonyos álhírek miért érthették el a befogadót.

McCall: <https://www.iflscience.com/brain/prove-your-smarts-with-the-worlds-shortest-iq-test/>
all/

Új srácok a környéken: a Z generáció és a munka világa

SZITÁS PÉTER (2020)

Az információs kor újdonságai a huszadik század utolsó évtizedében alaposan felforgatták a munkahelyeket: a vállalkozások a számítástechnikai eszközök egyre bővülő kínálatát kezdték használni, megjelent az Internet és a szélessávú hozzáférés elterjedésével a céges e-mail címek használata is mindennapossá vált. Munkahelyi intranetek, virtuális munkakörnyezet, saját weblap, hogy csak néhány példát említsünk, amelyekkel a munkáltatóknak és a munkavállalóknak is egyaránt meg kellett ismerkedniük. Majd a kettőezres évek közepétől a web 2.0-nak, a vezetékes internet hozzáférésnek köszönhetően további újdonságok tarkították a repertoárt: újabb munkavégzési formák és tevékenységi folyamatok jelentek meg; eljutottunk odáig, hogy a zsebünkben hordozhatjuk a szükséges dokumentumokat, okos eszközeink segítségével pedig bárhol hozzáférhetünk, szerkeszthetjük vagy akár prezentálhatjuk ezeket. A munka világának fizikai korlátai megszűntek, feloldódtak a virtuális térben.

Mindezen változásokhoz egyaránt kellett adaptálódniuk minden korábbi generációknak, s bár a milleniálok már a digitalizációval együtt nőttek fel, többségük így is felnőtte válásuk során sajátította el az eszközök használatát, működésük megértését. A Z generáció tagjai ebben is újdonságot mutatnak. A digitális bennszülöttek nem tudják elképzelni a körülöttük lévő világot és saját életüket okos kütyük, gyors és vezeték nélküli internet nélkül. Az Amerikai Egyesült Államokban már több, mint 60 millió Z generációs fiatal van – számokban már lekörözték az egykori lakáskulcsos X generációt. Felkészült a munkaerőpiac az elkövetkezendő évtizedben arra, hogy befogadja az előző generációkhoz képest alapjaiban eltérő szokásokkal rendelkező fiatalokat? a saját intézmény és keretrendszeréhez tudja igazítani őket, elfogadtatni velük a játékszabályokat? Vagy a Z pionírok fenekestől fogják felforgatni a szórakoztatás és a mindennapi kommunikációs formák után a munka világát is?

Megéri tovább tanulni?

Bár vitathatatlan, hogy minden generáció magas hangsúlyt fektet a kapcsolati tőkére, a (szak) tudást magasra értékelt, elfogadott társadalmi konszenzus övezte. Vagyis, hogy a magasabb iskolai végzettséggel, felsőfokú tanulmányokkal, jobb lehetőséggel indulnak neki a munkaerőpiac világának, a közösség respektált tagjai lesznek, akik az évek előre haladtával jobb pozíciókra tehetnek szert, magasabb juttatásokban részesülnek. A Z generációsok lehetnek az elsők, akiknél ez a folyamat megváltozhat. Tanulva az előző nemzedékek, leginkább az Y generáció

általános helyzetéből, egyre kevésbé preferálják az egyetemek világát. Az USA-ban hallgatói diákhitel összértéke 2020-ban mintegy 1,6 billió dollárra rúg és körülbelül 45 millió embert érint, átlagosan pedig 32700 dollárnyi adóssággal rendelkeznek a valamilyen felsőoktatást végzett állampolgárok. Ha ezzel az összeggel összehasonlítjuk, az egyes iskolai végzettségek átlagkeresetét, világosabbá válik, miért érdekeltek egyre kevésbé a tinédzserek a magasabb szintű oktatásban az Atlanti-óceán másik felén (ami a „nyugati világban” egyre jellemzőbb

trenddé kezd válni). Egy bachelor végzettség átlagkeresete évente 61000 dollár, a mastert végzett hallgató szintén éves átlagkeresete 74000 dollár körül van. A Google-generáció nem akarja magát az adósságszpirál csapdájába ejteni és inkább a kapcsolati hálózatok erejében hisz. A globális interkommunikációs összeköttetésnek köszönhetően a világ bármely pontjáról kapcsolatba léphetnek egyénekkal, akár kortárs alkotókkal, üzleti szervezetekkel vagy szubkulturális csoportokkal, akik investálnak egy-egy projektjükbe, alkotói munkásságukba. A közösségi finanszírozás (crowdfunding) egyre népszerűbb a különböző pénztalálási vagy hitelnyújtási lehetőségeknek köszönhetően, az e-kereskedelem egy új fajtája. A legnépszerűbb formája továbbra is, hogy az ötletgazda „összekalapozza a pénzt” bizonyos gyűjtőoldalakon keresztül, ahol meghirdeti a szolgáltatását vagy termékét (nemzetközi szinten ilyen a www.kickstarter.com, a www.gofoundme.com, vagy a www.indiegogo.com, míg Magyarországon a www.adjukössze.hu lehet ismerős, bár profilját tekintve ez utóbbi inkább a civil szerveződések, szolidaritási mozgalmakat, menhelyeket és alapítványokat jeleníti meg).

A pénzügyi-gazdasági okokon kívül az oktatással kapcsolatos stressz, pszichés-mentális zavarok is fokozottan előtérbe kerülnek. A „klasszikus” fiatalkori problémák, mint a nem kívánt terhesség, korai alkoholfogyasztás, kapudrogok használata, iskolakerülés háttérbe szorúlnak és helyüket olyan (nem csak a fiatalokat érintő) gondok veszik át, mint a szociális izoláció, a social image (jó benyomás keltése másokban), a bullying (megfélemlítés/terrorizálás), a szorongás, depresszió. Egyre inkább presszionálva érzik magukat, konstans nyomás alatt élnek az iskolás éveket, ahol egy kompetitív folyamatban kell minél kiemelkedőbben teljesíteniük társaikkal szemben. Ezekkel a kihívásokkal nemcsak a tanulóknak, hallgatóknak és szülőiknek kell szembeesülniük, a pedagógusokat is váratlan nehézségek elé állítja a nebulók megváltozott viselkedési és tanulási magatartása. Minden eddiginél jobban kell segíteniük a kritikus gondolkodás kialakítását. Ma már bármilyen kérdésre gyorsan választ tudnak adni a világháló segítségével a hallgatók, azonban ez felszínes vagy féligazságokat tartalmazó információ alapulhat. Az internetes források mellett vissza kell vezetni a könyvek, monográfiák használatának fontosságát. Új, érdekes csatornákon kell elérni a fiatalokat. A Z generációt még annyira sem köti le a frontális oktatás, mint elődjeiket. Szeretnek részt venni a folyamatokban, alkotni, létrehozni valami unikálisat. Szükséges éreztetni velük, hogy involválva lettek a tanulás-megértés folyamatába és fontos visszajelzéseket adni számukra, lehetőleg minél gyorsabban – ugyanúgy, ahogy a mindennapjaik során az alkalmazások is azonnali reakciót adnak nekik. Ha sikerül megérteni azt a technológiai környezetet, amely hatással van rájuk, szocializálódtak benne, akkor a netgenerációt is könnyebben tudjuk kezelni és adekvátabb válaszokat lehet adni a felmerülő problémákra, kérdésekre. Végezetül viszont ne felejtjük el, hogy mennyire fontos idő-

szakosan kiszakadni a virtuális világból. A digitális detoxikáció nemcsak a hétköznapjainkra lehet jótékony hatással, hanem az oktatásban is elősegítheti a jobb koncentrációt, a problémák más perspektívából való megközelítését. És bár a laptopokat, tableteket, mobiltelefonokat nem lehet kitiltani az órákról, mégis lehet próbákat tenni arra, hogy a tanulók ne eszközeikbe belemerülve foglalkozzanak az anyaggal.

Munka és szórakozás egyben

Az oktatási intézmények világa után éles váltás belépni a munka világába, a hétköznapi mókuskerekbe. Ismét új környezet, új szokások, új emberek. Egyre jellemzőbbé válnak a multigenerációs munkahelyek, ahol nem ritkán négy, sőt, akár öt korcsoport tagjai is egy térben dolgoznak. Az eltérő munkához való hozzáállás, attitűd és etika pedig még inkább kiélezi a sokszor egyébként is pattanásig feszült munkahelyi kapcsolatokat. A kulturális különbségek korábban nem

tapasztalt távolságokat ölelnek fel (gondoljunk csak a boomer-zoomer vitára). A változásokból a munkáltatók sem maradhatnak ki. Elmúlt az az időszak, amikor szórólapokon, plakátokon vagy bármilyen reklámfelületen keresztül lehet felkelteni az ifjú munkavállalók figyelmét és meggyőzni őket arról, hogy igen, ők a mi vállalatunknál akarnak dolgozni. A kiemelkedő bérezések, extra juttatások, céges eszközök már nem csábítóak. Mivel lehet megfogni az új alkalmazottakat?

Flexibilis beosztás, otthonról vagy még inkább bárholnan végezhető munkával, munkafolyamatokkal, harmonikus, szórakoztató környezettel, ahol, ha kedvük támad, le tudnak pihenni akár egy órára vagy ki tudnak kapcsolódni a kedvenc videójátékukkal, meditálhatnak. Ezek a kívánalmak már az Y generációnál is megjelentek, sőt, ők még inkább szükségesnek tartják a munkahely és a magánélet egyensúlyát. A munka a netgeneráció számára nem a negatív konnotációval járó, szürke tevékenység végzés, szigorúan megszabott keretek között. Persze, senki sem szeretne igásló lenni, sok munkáért keveset keresni, de a digitális bennszülöttek másképpen tekintenek erre. Nem karriert építenek, és ezzel szorososan ellentmondanak a baby boomerek „dolgozz keményen, akkor sikeres leszel” hozzáállásának. Nem terveznek éveket, évtizedeket eltölteni egy cégnél, inkább egyik napról a másikra terveznek és optimisták abban a tekintetben, hogy gyorsan találnak majd másik állást. A Z generációsok többsége úgy gondolja, hogy a jól tudnak alkalmazkodni az egyes váratlan szituációkhoz, köszönhetően annak, hogy egy gyorsan változó világban nőttek fel, illetve, hogy magas jártasságuk van a számítástechnikai eszközök, programok, applikációk használatában. Emiatt bíznak abban, hogy bármikor megtalálják a megfelelő megoldást az adandó problémára. Nem esnek kétségbe, ha nem sikerül egy módszer, akkor próbálkoznak egy másikkal. A hibákat, kudarcokat sem negatívan élik meg: lehetőséget látnak benne, ami által fejlődni tudnak, új, izgalmas távlatokban gondolkozhatnak. Ugyanakkor fontos nekik a visszacsatolás a munkájukkal kapcsolatban, megerősítésre vágnak az idősebb generációktól. A kötelező éves értékelés helyett olyan visszajelzésre várnak, amely segítségével folyamatosan követhetik a saját fejlődésüket vagy nyomon tudják követni, hogy milyen területen hibáztak, hol történt előrelépés. Változást akarnak véghez vinni, valami fontos dolgot alkotni. Igénylik a folyamatos kapcsolattartást és szükségük van arra, hogy kapcsolatba tudjanak lépni a magasabb pozíciókban lévőkkel, a munkáltatójukkal. Ahogy a közösségi médiában is, úgy a való életben, a szociális interakciókban fontos számukra, hogy kapcsolatba tudjanak lépni és kapcsolatban maradni a kollégáikkal. A kimért, pontos munkahelyi szabályok helyett egy laza, kötetlen közösségi térre vágnak.

A cégeknek úgy kell viselkedniük, mintha egy önálló márka lennének. Meg kell mutatniuk, hogy mitől érdekesek, szórakoztatóak, naprakészek, hogyan nyilvánulnak meg az egyes társadalmi-

politikai kérdésekben. A Z generáció tagjai számára különösen fontosak az előítélet mentes munkahelyek, a kulturális diverzitás, különböző népcsoportok, etnikumok jelenléte, a fenn tartható fejlődés, zöld programok és a globalizációval kapcsolatos kérdések. A branding (márkaépítés) elengedhetetlen, de nem a társadalmi presztízs szempontjából lesz mérvadó a „zék” számára. Ezáltal be tudják kategorizálni, hogy mit várhatnak a cégtől, informálódhatnak annak előnyeiről és hátrányairól, a webes értékelések segítségével megoszthatják jó és rossz tapasztalataikat, másokat eltántoríthatnak vagy becsalogathatnak – persze ezek nem minden esetben a csupasz tényeken alapuló, objektív vélemények. A munkáltatóknak be kell fektetniük az technikai vívmányokba, gyors számítógépekbe, mobil eszközökbe, villámgyors és – ez rendkívül fontos – vezeték nélküli internet elérésbe. Nem fognak a jövő munkavállalói olyan helyen dolgozni, ami már évekkel ezelőtt elavult technikai környezettel bír. Ez egyben befektetés is a munkaadó számára: nem csak használni és kamatoztatni tudják a tudásukat ezeken a készülékeken, hanem effektívebbé tehetik a munkavégzés folyamatát, megkönnyíthetnek korábbi bonyolult, hosszadalmas eljárási formákat, a digitalizáció segítségével könnyebben hozzáférhetőbbé válnak a szükséges fájlok, anyagok. Valamint folyamatosan figyelemmel fogják kísérni, hogy mi az új, trendi a piacon, milyen új applikációk jelennek meg és mivel nyitottak az újdonságokra, ezeket használni is fogják, akár be is építve a vállalat mindennapos tevékenységei közé. És ha már a programoknál tartunk: rendkívül fontos, hogy a munkaadó reprezentálja magát a közösségi médiában. Ne az amúgy is egyre kevésbé kedvelt Facebookra gondoljunk, legyen Instagram, Twitter profil. Előbbivel meg tudjuk mutatni, hogy milyen a belső hangulat, a napi rendszerességű vizuális dokumentáció rendkívül fontos a Z generáció számára, valamint az egyes termékek promócióját is könnyen meg lehet oldani. Ráadásul külön marketinges szakembereket sem kell alkalmazni, hiszen ifjú munkavállalóink követik az aktuális divatot, trendeket, hogyan kell jól kialakítani és gondozni egy profilt, hogy az imponáljon kortársaiknak. Utóbbival pedig gyorsan tájékoztatni tudjuk a vásárlókat, akár technikai nehézségekről, akár új termékekről, akciókról.

A Z generáció tagjai akár egy éven belül is előléptetést kérhetnek, nem kizárólag anyagi okokból, hanem mert nem köti már le őket a korábban betöltött tevékenységi forma, munkakör. Ezért nem is szabad velük hosszú távra tervezni, hiszen a szüleikkel ellentétben, ők már nem egy munkahelyen – sőt nem is egy városban, vagy országban – akarják eltölteni az életüket. A külföldi gyakornoki és önkéntes programok szintén csábítóan hatnak számukra, testközelből ismerkedhetnek meg új kultúrákkal. Új tevékenységek jelennek meg a differenciálódott munkakörülményeknek köszönhetően, mint például az „e-mail üzenetek kézbesítésért felelős vezető”, a „viaskodás mestere”, aki az alkalmazottak közötti versenyért felel vagy a „nap-

Felhasznált irodalom:

Ashley Stah

<https://www.forbes.com/sites/ashleystahl/2019/09/10/how-generation-z-will-revolutionize-the-workplace/#3be418604f53>

Bernhard Schroeder

<https://www.forbes.com/sites/bernhardschroeder/2020/02/18/a-majority-of-gen-z-aspires-to-be-entrepreneurs-and-perhaps-delay-or-skip-college-why-that-might-be-a-good-idea/#cc3-23715a455>,

Carrer Contessa <https://www.careercontessa.com/advice/new-job-titles/>

Chris Morris <https://www.cnbc.com/2018/05/01/61-million-gen-zers-about-to-enter-us-workforce-and-change-it.html>,

Clarie Povah, Simone Vaukins <https://www.theguardian.com/higher-education-network/2017/jul/10/generation-z-starting-university-higher-education-ready>,

Jazmine Hughes <https://www.nytimes.com/interactive/2020/02/19/magazine/millennials-gen-z-consulting.html>

Jazmine Hughes <https://www.nytimes.com/interactive/2020/02/19/magazine/millennials-gen-z-consulting.html>

<https://www.nytimes.com/interactive/2020/02/19/magazine/millennials-gen-z-consulting.html>

fény specialista”, hogy csak párat említsünk. Hogy visszautaljak a felsőoktatással kapcsolatos kérdéskörre: olyan munkakörök alakulnak ki, amelyekhez nem feltétlenül kell egy konkrét alapdiploma. Az is lehetséges, hogy az oktatásban még nem jelentek meg az új professzióval kapcsolatos képzési formák és nem kizárt az sem, hogy soha nem is fognak intézményesült formát ölteni. Helyette online kurzusok, webinarok és workshopok jelennek majd meg, illetve a csináld magad (do-it-yourself) mozgalmak is kiemelt szerepet töltenek majd be. Fontos, hogy minden munkakör valamilyen egyedi megnevezéssel járjon. Különleges hatást kell keltenie mind a vásárlókban, mind az ott dolgozóknban, arról, hogy a pozíció betöltője kiemelkedő jártassággal bír bizonyos területen. Az új beosztás viszont új lehetőségekkel is kell, hogy járjon: rugalmasabb munkaidő, saját munkabeosztás, fizetésemelés vagy más juttatások növelése.

Ha pedig nem találják meg a számításukat a vállalkozások börzében, akkor saját maguk alapítanak egyet. A netgeneráció vállalkozói önmaguknak és önmagukért akarnak dolgozni, mert úgy látják, hogy a közösségi médiának köszönhetően jobb perspektívákkal rendelkeznek, mint a korábbi generációk. A megvalósult ötletek könnyebben elérhetnek másokhoz, ezáltal inspirálva őket is. Azonnali visszajelzéseket kaphatnak a like/dislike arányában, a hozzászólások révén, így tudni fogják, hogy min kell változtatniuk a jövőben, nem kell heteket-hónapokat várniuk arra, hogy egy termék sikerességét vagy bukását megtapasztalják. Sokan úgy vélik, hogy a pragmatikus szempontok, tapasztalatok megszerzése, a gyakorlati jártasság elsajátítása fontosabb, mint a gyakorlati anyag. Ezért a középfokú tanulmányok után kihagynak pár évet és saját brandjüket, saját cégüket próbálják egyengetni, és ha szükségesnek látják, akkor céltudatosan jelentkeznek valamelyik felsőoktatási képzésbe. Esetlegesen ők is vendég előadóvá válhatnak, beszámolhatnak arról, hogy építették fel a vállalkozásokat. A digitális nomádok első képviselői a 2010-es évek közepén léptek ki a nagybetűs életbe, pár év leforgása alatt pedig jelentős hatást gyakoroltak erre a szegmensre is. Kérdéses lehet, hogy az egyre növekvő automatizáció, robotizáció hogyan lesz rájuk hatással, hiszen nem lehet mindenki vállalkozó, előadóművész vagy influencer. Bárhogy is legyen, a Z generáció megváltoztatta a médiafogyasztási szokásokat, a kommunikációs formákat, a szórakoztatóipart és a jelek arra mutatnak, nagy valószínűséggel a munka világában is szignifikáns változásokat fog hozni.

A Z generáció és a közösségi média forradalma

SZITÁS PÉTER (2020)

Minden generációnak megvannak azok a kulturális hatásai, termékei, eseményei, amelyek szignifikáns értékkel bírnak tagjai számára, beépülnek a korcsoport kollektív tudás- és emlékezettárába. A Baby Boomerek esetében ilyen volt a hidegháború, az emberi jogi mozgalmak, az űrutazás és holdra szállás, valamint a hippy és a yuppi életformák. Az X generáció, az első „kulcsos” generáció, sokuk szülei elváltak, ezért fontos számukra az önellátás, aktivizmus. Financiósan nem álltak olyan helyzetben, mint szüleik, ezért fontossá váltak számukra a csináld magad mozgalmak. Felnőtté válásuk során érte őket a hidegháború vége, a bipoláris világrend felbomlása, új kulturális ingerek hatása a nyugati világtól elszigetelt régiókból. Az Y generáció tagjai az elsők, akik a digitális média aktív felhasználói lettek. Ők egy gyerek központú világban nőttek fel, ahol jobb oktatásban részesültek, több figyelmet kaptak, jobban óvták őket a külvilág veszedelmeitől – ők is tipikusan elvált szülők gyermekei. Abban a reményben és azzal a céllal nőttek fel, hogy ők lesznek azok, akik új fordulatot és valamilyen megváltást hoznak a világ folyamatainak működésében.

A Z generáció legidősebb tagjai is még csak a húszas éveik elején járnak, a fiatal felnőtt életstádiumban vannak. A nemzedék tagjainak ízlése így fiatal koruk miatt gyorsan változhat, nem találták meg meg a számukra megfelelő utat, csak egy dolog változatlan, a digitális világ hatása. Ebbe születtek bele és ezzel nőttek fel, a kibertér nélkül nincs élet számukra, vagy éppen fordítva: az életüket a kibertérben élik. Mit mondhatunk el az ő korcsoportjukról, milyen kulturális termékeket fogyasztanak, mely trendek határozzák meg a netgeneráció mindennapjait és a milyen hatással lesz mindez a munka világára?

A közösségi média megreformálása

Akár mennyire is elcsépett, a közösségi média és a mobil okoseszközök olyan mértékben alakították át világunkat, amire senki nem volt felkészülve. Még az Internet megjelenése sem hozott ekkora fordulatot a társadalomban, nem változtatta meg annyira a mindennapi kommunikációnkat, életvitelünket, szokásainkat vagy ízlésünket, mint a közösségi média. A netgenerációnak ezek a változások már az állandóságot jelentik és számukra az lenne teljesen furcsa,

ha nem tudnának azonnali üzeneteket küldeni, videóhívásokat intézni, megosztani életük minden apró részletét, ha úgy akarják – bárhol, bármikor. Kezdetben ők is trendkövető módon viselkedtek: számukra is, mint az Y és X generáció többségének a Facebook volt a fő felület, ahol kapcsolatba léphettek másokkal. Azonban, mint minden korábbi fiatal generációban, így bennük is megjelent az érzés, hogy valami újat kell alkotni, más úton járni, nem mellesleg távolságot tartani az idősebb generációtól. Így a kék óriás csak egy ugródeszka volt a Z generáció

számára és olyan más platformokat kerestek, amely mentes az „öreges” politikai vitáitól, a tartalmak túlzott megosztásától. Nem utolsó sorban céljuk volt az is, hogy szüleiktől is virtuális távolságot tudnak tartani. A Facebook másik nagy hátránya a fiatalok szempontjából, amit más generációk pont előnynek tartanak: minden egy helyen található. Ugyanabban a közegben lehet blogszerű bejegyzéseket írni, galériákat nyitni, videókat feltölteni és beszélgetni is. Ezzel szemben a YouTubeon a rövid vicces videókon át a több órás filmekig bármi megtalálható, az Instagram a képekre és a rövid videókra helyezte a hangsúlyt, a Twitter a rövid üzenetekre fókuszál, a Snapchat pedig a multimédiás üzenetküldésben jeleskedik. A Facebook túl általánossá vált, míg ez előbbieken felsoroltak kialakították a saját rajongói körüket vagy olyan tartalomgyártókat, akik csak arra közösségi felületre csinálnak kontentet. Ebben a YouTube volt az éllovas és leginkább az Y generáció futott be több százmillió megtekintéseket produkáló youtuber karriert. Azonban az új irányt vitathatatlanul a pár másodperces videók, vicces audiovizuális sztorik határozták meg. Ebben a Vine nevű alkalmazás megjelenése játszott hatalmas szerepet, amely hat másodperces videóban neveltette meg a felhasználókat. Hatása azért lehetett ennyire népszerű, mert a videók időtartama benne volt abban a bűvös nyolc másodperces intervallumban. Ez a Z generáció figyelmi idejét jelenti, vagyis ennyi időnk van arra, hogy felkeltsük és megragadjuk a netnemzedék érdeklődését. Továbbá olyan kortársi szituációkat, gondolatokat, problémákat mutattak be a vinerek, amelyeket össze tudták kapcsolni a tízen húszon éves követők saját életükkel. A Vine 2017-ben bezárta kapuit, de a legnagyobb kreátorok nem tűntek el véglegesen: youtuberek, influencerek lettek vagy a hagyományos szórakoztatóipart célozták meg. A rövid videók népszerűsége azonban nem tűnt el a virtuális homályban, csupán átalakult. A Musical.ly alkalmazás 2014-ben látott napvilágot, ahol 15-60 másodperces videóban a felhasználók bármilyen zeneszámot eltátothattak, s így tulajdonképpen saját értelmezésben gyárthatták újra azok videoklipjeit. A lényeg itt is az volt, hogy minél kreatívabb és egyedibb videókat hozzanak létre. Természetesen a Musical.ly legnépszerűbb tartalomgyártói is megkapták a saját elnevezésüket, ők lettek a „muserek”. 2017-ben a TikTok alkalmazás anyavállalata felvásárolta a Musical.ly tulajdonosi csoportját, jelentősen profitálva az egyesülésből. A TikTok profiljában eleve hasonlított a bekebelezett alkalmazásra, versenytárs nélkül maradván viszont népszerűsége az egekbe szökött. 2018-ban és 2019-ben z volt a legtöbbször letöltött alkalmazás az Apple App Storeban, valamint a hetedik legtöbbször letöltött applikáció 2010 és 2019 között – ami valljuk be, nem csekély teljesítmény egy 3 éve útjára indított vállalkozástól. Havi felhasználóinak 60%-a 16 és 24 év között van, ezáltal kijelenthetjük, hogy egy Z generáció által dominált színtérről beszélhetünk. Területi megoszlásban a legtöbb híres tiktoker az Amerikai Egyesült Államok lakosa, a dobogó második helyét viszont az indiai

tartalomgyártók foglalják el, míg harmadik helyen egy arubiai testvérpár áll. A legtöbb követővel rendelkező csatornák (több, mint 20 millió) között viszont találhatunk tartalomgyártókat egészen 40 éves korig, a két listavezető viszont a 15 éves Charli D'Amelio és a 17 éves Loren Gray – csak ők rendelkeznek 40 millió feletti követő táborral. Charli 2019 nyaratól kezdett tánc videókat feltölteni a platformra, tehát kevesebb, mint egy év alatt ért el ekkora népszerűséget. Mindeközben meghívást kapott az 54. Super Bowlra, ahol az egyik reklámblokkban is szerepelt, közös fellépett Jennifer Lopezel, valamint tagja a Hype House nevű formációnak, ami 19 tiktokert és youtubert foglal magában. A Hype House nem csak egy alkotók közötti kollaboráció, hanem egy közös alkotói ház is, amiben közülük négyen laknak az ingatlanban. A tagok szerint a közös élettér segít a kreatív kibontakozásban, támogatni tudják egymást (érzelmi leg is) és ami a legfontosabb, hogy együtt nagyobb projekteket vihetnek véghez, de továbbra is megmarad mindegyikük saját csatornája. A Los Angeles-i székhelyű ház nem az első ilyen, ami különböző egyéni alkotók közös színterévé vált: a városban 2014 óta kollaborációs házak jól kiépült hálózatával találkozhatunk. Ezek hatalmas területű kastélyok, tágas beltérrel, óriási ablakokkal és tükrökkel, valamint rendszerint nagy területű hátsó udvarral és medencével. Berendezést tekintve kényelmes, ugyanakkor minimális felszereltséggel, a legalapvetőbb háztartási cikkekkel – ezek a házak többsége közösségi színterek, a féktelen bulizások és az extréménél extrémebb videók, csínyek, kihívások elkészüléséhez szolgáltak helyszínül. Így tehát a rendőrség rendszeres látogató volt a netgeneráció bulvárhőseinél. A Hype House viszont már szigorú szabályok szerint működik. Az együttműködés és a szabályokat a 17 éves Chase Hudson tiktoker és a 21 éves Thomas Petrou youtuber hozták fedél alá: nem lehet bulikat rendezni, ha a lakók eltörnek valamit, akkor 15 napjuk van pótolni azt és ha valaki hosszú távon is a csapat tagja szeretne maradni, akkor minden nap úgy tartalmat kell csinálnia. A két fiatal közösségi média sztár három dologban foglalta össze, hogy mi a siker titka ahhoz, hogy minél többre vigye valaki az internet világában: „legyél tehetség vagy furcsa, de vicces vagy rendkívül jól nézz ki. Ha mindhárom megvan, akkor isten leszek a TikTokon.”

De mitől ilyen sikeres és általában véve mitől népszerűek a fiatalok körében a közösségi média új platformjai? Elsősorban, az instant élmény, az azonnali kielégülés, elismerés miatt. A Z korosztály hozzászólt, hogy bármilyen tartalmat oszt meg, bárkinek küldjön üzenetet, arra nyomban reakció, válasz érkezik. Nem kell hónapokat, éveket várniuk, hogy befutott színészek, elismert szakemberek, vagy jól kereső zenészek legyenek. A közösségi médiának köszönhetően hetek, de akár napok, sőt, akár órák alatt sikeres lehet valaki, ha az általa gyártott tartalom virálissá válik. Második ok: a vizualitás előtérbe kerülése. Az okostelefonok és leginkább az iPhone felbukkanásával a közösségi média alkalmazásai virágozni kezdtek a tinédzse-

rek között, ez a trend a mai napig fennáll. Az okostelefonok kamerarendszerének fejlődésével pedig még inkább háttérbe szorult a szöveges környezet. A képek és a videók beszédesebbek, könnyebben befogadhatóak és megragadják a figyelmet (emlékezzünk a 8 másodperces szabályra), újbóli megtekintésükkel pedig addig fel nem tárt ingereket fedezhetünk fel bennük. Sőt, a videóüzenetek annyira népszerűek a tinédzserek körében, hogy negyedük már egy videochatet indítana barátaival, a személyes találkozás helyett. Harmadrészt: az újdonság varázsa. Kipróbálhatnak és gyorsan elsajátíthatnak valamit, amit az ő korosztályuk határoz meg. Ők alakítják az aktuális irányt, ők a trendszetterek. Negyedrész pedig: a TikTok és a hozzá hasonló alkalmazások a passzív befogadást segítik elő. Nem kell mindenkinek tartalomgyártónak lennie, van, aki csak élvezni akarja a feltöltött kontentet. Egy átlagos felhasználó 60 percet tölt az alkalmazással naponta és azt is leginkább a telefonján, tabletjén keresztül. A digitális nomádok átalakuló médiafogyasztási habitusai pedig nem csak a TikTok aspektusából érdekesek, hanem általánosan is igen szembetűnők.

Leáldozó tradicionális médiumok

A netnemzedék jelentős kitérőt tett a klasszikus médiumok világától és jelenleg nem valószínű, hogy vissza fognak térni a televízió, rádió, nyomtatott újság triumvirátusába. A különböző felmérések ugyan nem mutatnak egységes számokat az eltérő mobilhasználati szokások, illetve a használat más-más értelmezése miatt, de körülbelül 20-25 órát töltenek a Z generáció tagjai hetente a mobiltelefonjuk képernyője előtt – ez a legfontosabb számítástechnikai eszköz számukra. Leginkább kapcsolattartásra, közösségi médián fellelhető tartalmak fogyasztására és zenehallgatásra használják a készüléket.

A CD-k, DVD-k, hordozható lejátszók ideje már régen lejárt: az online streaming szolgáltatások vették át a piac uralmát. A streaming szolgáltatások előtt, ha valaki nem fizikai adathordozón akarta meghallgatni kedvenc énekesét vagy együttesét, akkor az Apple iTunes alkalmazásából, későbbi hasonló online zenekönyvtárakból meg tudta vásárolni az egész albumot, vagy egyesével a zeneszámokat. Már ez is merőben megváltoztatta a zenehallgatási szokásokat, a streaming szolgáltatások, mint a Deezer, Tidal, Soundcloud vagy a piacvezető Spotify pedig fenekestől felforgatták az online zenei szcénát.

A kábeltelevíziós zenei csatornák már a múlté: a 13-37 évesek kétharmada fedezett fel magának új zenéket a szociális médiának és a streaming szolgáltatásoknak köszönhetően. Nem telik el úgy nap, hogy ne jelenjen meg új előadó, aki a fentebb felsorolt színterek bármelyikén tudja eljuttatni rajongóihoz legújabb szerzeményét, megkerülve ezzel a kiadók és menedzserek hálóját. A Z generációs zenészek sokkal közvetlenebbek rajongóikkal és a rövid, promóciós videó

vagy dalrészleteknek köszönhetően, a követői visszajelzés alapján tudják kiválasztani, hogy mi legyen a következő sláger. Érdekesség viszont, hogy egyre többen érdeklődnek közülük szüleik vagy nagyszülőik kedvencei iránt – valószínűleg egy-egy családi beszélgetés keretében hallottak ezekről az előadókról és még abban a pillanatban rá is kerestek az énekesekre, zenészekre, bandákra. Mégis, a kortársak gyakorolják a legnagyobb hatást: Billie Eilish, Ariana Grande, BTS, Drake, XXXTentacion, csak hogy pár nevet említsünk. Olyan előadókat kedvelnek a Z generáció tagjai, akik átlépik a kulturális és zenei határokat, nehéz kategorizálni, besorolni őket egy típusú zenei zsánerbe. Szövegvilágot tekintve pedig az edgy (kb.: súlyos, nehéz, éles, ideges), érzelmekkel teli, depresszív, tudatalatti jelentésekkel átszótt, a személyes történeteket tartalmazó és szorongással teli üzeneteket közvetítő dalokat kedvelik, de a remixek és a romantikus számok is kiemelt státusban maradtak. Elmondható, hogy ezek az előadók a közösségi média virtuális teréből kilépve meghódították a sláger- és lejátszási listákat is: a Billboard Hot 100, mely a legjátszottabb zeneszámokat tartalmazza, az elmúlt egy évben 22 évesnél fiatalabbak körében volt a legnépszerűbb.

Új értelmet nyert a tévét nézek kifejezés is. A Z generáció ezt a tevékenységet leginkább családi összejövetelek esetén végzi, minden más esetben YouTubeot néz, vagy valamilyen sorozat streaming szolgáltatás közül választ, mint a Netflix, az Amazon, a Hulu vagy éppen a Twitch. Az utóbbi speciális hiszen elsősorban a videójáték (gaming) vonalon erős, de egyre többen használják napi vlognak is. Tehát az online elérhető tartalmak cserélték fel a televíziós élményét és ennek szintén több oka van. A legfontosabb érv a személyre szabhatóság. A kábeles csatornák esetében ez a lehetőség nyilvánvalóan kiesik és a tartalmak is lineáris módon, előre megszabott idősorrendben jönnek. A fentebbi alkalmazásokkal viszont korlátlan és határtalan tartalom áll rendelkezésre, mindent beállíthatunk saját preferenciáinknak megfelelően. A centrum gondolat tehát ismét az egyéniség, az egyediség, hogy valami olyat kapjak, ami csak nekem szól, csak rám jellemző. Mindezek mellett nélkülözhetetlen az is, hogy bármikor, bárhol, bármilyen eszköztől hozzáférhessünk az adott tartalomhoz, bármekkora mennyiségben – ez szintén hiányzik a kábeles közvetítésnél, kénytelenek vagyunk a kanapéhoz kötni magunkat. A videó és streaming szolgáltatások pedig ezt hidalják át, így a másik központi Z generációs elvárás is teljesül: azonnali hozzáférés és mobilitás. A streaming szolgáltatásokkal megjelent a binge watching (zsinórban nézés), vagyis, hogy egyszerre megnézünk annyira részt az aktuálisan kedvenc sorozatunkból, amennyit nem szégyellünk. A netgeneráció közel kétharmada pedig ezt a módot választja ahelyett, hogy hetente egy új részt nézzen végig. Ez a tartalomfogyasztási forma segíti tovább éltetni az egyes kulturális termékeket a kollektív emlékezetben, újra és újra rálelnek a szórakoztatóipar alkotásaira. Ilyen például a The Office vagy a még régebbi

Friends. A Z nemzedék tagjai többségének nincs közvetlen tapasztalata ezekkel a sorozatokkal kapcsolatban, viszont felfedezik azokat és így ismét népszerűvé válnak. További népszerű sorozatok közé tartozik még a Stranger Things, 13 Reasons Why, The Good Place vagy a Game of Thrones. Az YPulse felmérése szerint kedvenc filmjeik közé tartoznak a nagy sikert befutó szuperhős tematikájú filmek, mint a Bosszúállók vagy a Galaxis őrzői, az Éhezők viadala, de a Harry Potter és a Star Wars filmeket is előszeretettel nézik.

A jövő kihívásai

Bár számos fiatal szeretne tartalomgyártó, influencer, közösség média celebritás lenni, vállalkozást indítani vagy más független, kreatív munkát végezni – tehát kiszakadni a hagyományos munkahelyek és munkavégzés világából – nem mindenki fogja ezt az életutat követni. A munkáltatók új kihívásokkal néznek szembe: a kényelmes, rugalmas és barátságos munkahelyeket követelő Y generáció után most a Z generáció elvárásainak is meg kell felelni, akik teljesen felforgatják a dolgozók világát. A bonyolult, komplex vállalati struktúrák és szoftverek nem vonzóak számukra. Egyszerűnek megtanulhatónak, könnyen kezelhetőnek kell lennie mindennek és leginkább gyorsnak. Ugyanazokkal az elvárásokat támasztják a munkahelyi alkalmazásokkal szemben, mint amilyen applikációkat használnak a mindennapokban. Egy átlagos felhasználó egy órában 27 alkalommal vált az alkalmazások között és ha valamelyik program 3 másodpercnél tovább tölt be, akkor már lassúnak számít. Az elavult technikai környezet nem fogja bevonni az ifjú alkalmazottakat, ha nincs azonnali hozzáférésük valamihez, akkor már lépnek is tovább. Adaptálódni kell, nyitottnak lenni az új vívmányok felé. Magas önbizalommal rendelkeznek, hiszen az információ az ujjhegyük végénél van, csak be kell ütni a megfelelő szavakat a keresőfelületbe és nincs megoldatlan probléma a számukra. A munkáltatóknak arra is fel kell készülniük, hogy ezek a fiatalok nem fognak több évet egy munkahelyen tölteni. Időszakosan új kihívásokat keresnek, vagy teljesen új területen próbálják ki magukat, más városban, esetleg más országban, hiszen fontos számukra a globális gondolkodás, a kultúrák közötti kapcsolatteremtés. A dolgozz keményen és sokra viheted mentalitás, ami a Baby Boomereket és az X generációt határozta meg, már régen nem jellemző a netgenerációra. Látták ennek a felfogásnak az árnyékos oldalát, sokan évek múltán sem haladnak előre, nem tudnak feljebb jutni a ranglétrán, úsznak a hitelekben. Akiknek mégis összejött egy jól fizető állás, azok többsége kiégett, kimerült és behódolt a vállalati autoritásnak. Ezzel szemben ők elismerést, kreatív környezetet, megbecsülést akarnak. Nem csak azt, hogy egy fogaskerék legyenek a gépezetben, ők maguk akarnak a gépezet lenni.

Generációk egymás közt

Intergenerációs együttműködés – generációs törésvonalak

Generációk egymásért: az intergenerációs tanulás

SZŰCS BOGLÁRKA (2017)

Hazánk és a világ gazdaságilag fejlettnek tekinthető országainak demográfiai változásai arra ösztönöznek, hogy olyan innovatív, az intergenerációs tanulást középpontba helyező programokat hozzunk létre, amelyek a jövőben az előregedő társadalmak kohéziós erejét növelhetik. Az intergenerációs tanulás, más néven generációk közötti tanulás, egy olyan tudástranszfer, amely az idősek és a fiatalok interakciója során jön létre. A társas kölcsönhatás hatására különböző generációs perspektívákat és gondolkodásmódokat ismerhetnek meg a résztvevők (Varga, 2012). A folyamat arra is lehetőséget biztosít, hogy a különböző nemzedékek egymástól illetve egymásról tanulhassanak. Az intergenerációs tanulás további fontos célkitűzése, hogy az öregedés természetes és pozitív tapasztalatként jelenjen meg a társadalomban (Varga, 2012). Jelen tanulmány célja, hogy a releváns szakirodalom feltárásával átfogó képet nyújtson a hazai és a nemzetközi intergenerációs programok megvalósulási formáiról, hatásairól, illetve azok társadalmi fontosságáról. Tanulmányunk először egy rövid betekintést nyújt a posztmodern társadalmak demográfiai helyzetébe, annak érdekében, hogy jobban megérthessük az intergenerációs tanulás szükségességét. A munka további részében bemutatjuk és részletezzük az intergenerációs tanulási folyamat jó gyakorlatait és azok hatásait. Mivel az előregedő társadalmak indukálta problémák intergenerációs tanulóhoz köthető, alulról szerveződő törekvéseiben az Egyesült Államok számít úttörőnek, a következőkben döntően az észak-amerikai ország jó gyakorlatából merítünk. A nagy múltú külhoni törekvések mellett ugyanakkor nélkülözhetetlennek tartjuk néhány ígéretes hazai kezdeményezés bemutatását is. A tanulmány zárásaként összegezzük a legfontosabb megállapításokat, majd javaslatokat fogalmazunk meg a hazai intergenerációs tanulási formák szélesebb körben való elterjesztéséhez, azok fontosságának való tudatosításához.

Az elöregedő társadalmak demográfiai tendenciái – globális kitekintés

A posztmodern, nyugati típusú társadalmakban az alacsony születésszám és az élettartam várható megnövekedése jelentős mértékben alakítja át azok demográfiai helyzetét, így az Európai Unióét is (Koltai, 2017). Kontinensünkön az Európai Bizottság előrejelzése szerint a 65 évnél idősebbek aránya a 2016. évi 19 százalékos értékről 29%-ra növekszik majd, illetve a 80 évnél idősebbek aránya 5%-ról 13%-ra fog emelkedni 2070-re (European Commission, 2017). A témánk szempontjából releváns Egyesült Államokban, 2017-ben a teljes népesség mintegy 22%-a volt 60 évnél idősebb (United Nations, 2017). Az USA-ban különösen a 85 évnél idősebb népesség

társadalmon belüli arányában várható jelentős növekedés, ugyanis az előrejelzések alapján 2050-re megháromszorozódik a teljes társadalmon belüli arányuk a 2012-es adatokhoz mérten (Ortman, Velkoff és Hogan, 2014). A WHO 2015-ös prognózisai arra világítanak rá, hogy ez a folyamat a gazdaságilag kevésbé fejlettebb országokban is zajlanak, bár nem olyan nagymértékű a változás ugyanazon az intervallumon belül. Világviszonylatban a 60 éven felüli népesség aránya a 2015. évi 12%-ról 22%-ra fog emelkedni 2050-re (World Health Organization, 2015). Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (United Nations, 2015) előrejelzései arra is felhívják a figyelmet, hogy az Egyesült Államokban a 60 éven felüli népesség aránya 20,7%-ról 27,9%-ra fog növekedni 2050-re. Európa népességének vonatkozásában az adatok 2050-re 10,3%-os növekedést mutatnak a 60 éven felüliek körében (United Nations, 2015).

A globális folyamatokhoz hasonlóan, a magyar társadalmon belül is jelentősen növekedett a 65 évnél idősebbek korcsoportjának aránya. A Központi Statisztikai Hivatal 2015-ös (KSH, 2016) adatai alapján 20,5%-ról 14,5%-ra redukálódott a 15 éven aluli gyermekek aránya az 1990-es évek óta. Ezzel ellentétben 13,2%-ról 18,3%-ra nőtt a 65 évesnél idősebb állampolgárok aránya a magyar társadalmon belül. Az öregedési index alapján 2017. január 1-jén 100 gyermekkorúra 129 fő 65 év feletti időskorú jutott (KSH, 2017).

A társadalmi, családszerkezeti változásokból adódó kihívások az intergenerációs tanulás tükrében

A 20. század utolsó negyedében olyan gazdaságszerkezeti, társadalmi és demográfiai változások történtek, amelyek egy új típusú, nem család jellegű intergenerációs modellt eredményeztek (Newman és Hatton-Yeo, 2008). A megváltozott gazdasági körülmények miatt a családok szerkezete is átalakult. A jobb munkalehetőség reményében költöző, kétkeresős családok száma növekedett, az idősebb korosztály viszont földrajzilag elkülönült, így korlátozódott a kapcsolatuk a fiatalabb családtagokkal (Newman és Hatton-Yeo, 2008). A fiatalok számára a szeparáció azt eredményezi, hogy az idősek élettapasztalataiból, az őket formáló eszmékből és bölcseségből kevésbé profitálhatnak. Ami a történelem során természetesen volt jelen a család életében, most fokozatosan megszűnik. Ebből az következik, hogy a családon belüli intergenerációs tanulás és támogatás lehetősége jelentősen csökken (Newman és Hatton-Yeo, 2008). A fiatal és az idős családtagok kapcsolatának hiánya az idősek oldaláról azt eredményezi, hogy kevésbé lesznek képesek megismerni a kortárs társadalmat és az új információs technológiai lehetőségeket (Newman és Hatton-Yeo, 2008). Az ember korával együtt a betegségekre való hajlam, és a hétköznapi élethez való fizikai segítségnyújtás iránti igény is fokozódik. Ennek hiányában az idős emberek nem tudnak teljes életet élni, nem tudnak bekapcsolódni a társadalom működésébe, egyre inkább elmagányosodnak. A szépkorúak mentális egészségének romlása is kihat a fizikai állapotukra, ami egy ördögi kört hozhat létre (Giczi és Sági, 2004).

Az egyre idősebbé váló népesség a családtagoktól való szeparációja miatt, egyre jelentősebb ráfordítást kíván a társadalom részéről. Annak érdekében, hogy megőrizhessük a társadalom aktív tagjaiként az egyre nagyobb számú és arányú idős korú népességet, továbbá hogy konzerváljuk szellemi, lelki és fizikai egészségüket, támogató programok lehetőségét kell megteremtünk. Ehhez nyújthatnak megfelelő segítséget az intergenerációs programok, továbbá az intergenerációs tanulás egyfajta kohéziós erőként is szolgálhat a társadalom különféle korosztályai között (Kurucz, 2012).

Intergenerációs programok az Amerikai Egyesült Államokból

A következőkben olyan követendő tengerentúli programokat mutatunk be, amelyek a fiatalok és az idősek közötti interakciók során valósulnak meg. A családon kívüli intergenerációs tanulás, ún. intergenerációs eseményeken keresztül valósul meg. A programok általánosságban négyféle kategóriára oszthatók: (1) egy központban található az időseket és a fiatalokat ellátó, gondozó intézmények, (2) a fiatalok és az idősek együtt tevékenykednek a közösség szolgálatában, (3) a fiatalok segítenek az időskorúaknak, vagy (4) az időskorúak segítik a fiatalokat (Generations United, 2007). Ezeket a programokat vagy civil szervezetek vagy maguk az intézmények szervezik.

(1) a közös gondozási központ modellje

Az egyesült államokbeli Seattle városában található Providence Health & Services nevű intézmény nyugdíjas, egészségügyi, rehabilitációs és gyermekgondozó központként működik. A seattle-i modellben a szépkorúak és a legfeljebb 5 éves korú gyermekek egy szolgáltató rendszer keretén belül vesznek részt a közös programokon (Flash, 2015). A heti ötszöri foglalkozások alkalmával közös ebéd, táncok, meseolvasás, zenélés, művészeti tevékenységek zajlanak. A gyakori találkozások lehetőséget teremtenek arra, hogy mindkét korosztály tagjai lebontsák magukban a generációkat elválasztó sztereotípiákat és akadályokat. A közös játék során a fiatalok jókedve, mentalitása jó hatással van az idősekre. Az együtt töltött minőségi idő lehetővé teszi, hogy az idősek fontosnak érezhessék magukat, példaképekké válhassanak a gyermekek szemében (Providence Health & Services).

(2) Fiatalok és idősek, együtt a közösség szolgálatában

Ebben a modellben a fiatal és az idős generációk képviselői a közösség szolgálatában tevékenykednek közösen. Például a fentebb említett gondozási központban ellátottak hajléktalan embertársaiknak készítenek ételt (Providence Mount St. Vincent & its Intergenerational Programming, 2016). Ezt a típusú együttműködést a generációk együttes közösségi szolgálatának hívják.

(3) Fiatalok az idősekért

A New York-i Vision Szolgáltató Központ fő profilja a vakok és gyengénlátók rehabilitációja. A nonprofit szervezet 1987 óta intergenerációs programmal is segíti a 60 év felettieket (New York City Department for the Aging, 2010). A Vision olyan középiskolás önkéntes fiatalokat keres, akik heti rendszerességgel fel tudják keresni saját otthonaikban az időskorú látássérülteket. Az önkéntes szolgálat során a fiatalok párokban dolgozva felolvasnak, bevásárolnak az idősek

számára, ételt készítenek, illetve megtanítják nekik a különféle számítástechnikai eszközök használatát, vagy további olyan tevékenységekben segédkeznek, amikre a szépkorúak egyedül már nem vállalkoznának. Az ifjak a valódi önkéntes munka megkezdése előtt egy 6 napos képzésen vesznek részt, amely a látássérültek speciális segítségnyújtására készíti fel őket (New York City Department for the Aging, 2010). Az évközi vagy nyári szünetben felvállalt önkéntes programsorozat teljesítése után, a fiatalok ajánlást és tanúsítványt kapnak a szolgálatukról (Visions). A New York-i intergenerációs program eredményeképpen csökkent az időskorú vakok és látássérültek társas izolációja és magányosság érzete. Azáltal, hogy a részt vevő önkéntes fiatalok szociálisan érzékenyebbek lettek, sokkal inkább képessé váltak az elesett embertársaik igényeinek pontosabb felismerésére, így szignifikánsan javultak az interperszonális készségeik és a felelősségtudatuk is. További pozitív hatásként említhető, hogy a program során mélyebb személyes kapcsolatok alakulhatnak ki, így az idősek tanácsokkal és élettapasztalataikkal is ösztönözhetik a fiatalokat életük és karrierjük építésében (New York City Department for the Aging, 2010).

(4) Idősek a fiatalokért

Az 1965-ben indult Foster Grandparent Program az egyik legrégebbi generációk közötti program az Egyesült Államokban. A kezdeményezés az 55 év feletti aktív felnőttek és a 0–18 éves korú, sajátos nevelési igényű gyermekek közötti kapcsolatok építését szolgálja. Az önkéntes programban való részvétel elengedhetetlen feltétele, hogy az 55 évnél idősebb felnőttek jó fizikális és mentális egészségnak örvendjenek, és magas érzelmi intelligenciával rendelkezzenek. A mai napig működő programban az önkéntesek heti 15-20 órában segítik a gyermekeket a motoros és tanulási készségeik fejlesztésében. A program eredményeként a fiataloknak és az időseknek is fejlődött a mentális és fizikális egészségi állapota, a személyes interakciók során fejlődött a résztvevők énképe. Az időseknek jelentősen csökkent a krónikus közösség hiányuk, és a program lehetőséget nyújtott számukra, hogy „nagyszülő” szerepükben személyesen is megoszthassák tudásukat és élettapasztalataikat a fiatalabb nemzedékkel (Schmeding és Plimpton, 2014-2015).

Intergenerational Games: Generációk közötti játék

Érdekességként egy újabb modellt, a közös sportra irányuló tevékenységeket mutatjuk be. Az Intergenerational Games 2002-ben alakult meg Kaliforniában San Diego megyében (Schmeding és Plimpton, 2014-2015). A kezdeményezés célja, hogy különböző korosztályú résztvevőket közös sporttevékenységekre, mozgásra invitáljon. Ez az innovatív megközelítés a túlsúlyos

Felhasznált irodalom:
A Boldogi Csicsergő Óvoda Pedagógiai Programja (2013) (pp. 54.) [2017. december 28.]
Civil vállalkozások (2016). Közhasznúsági Jelentés 2016. Civil Vállalkozások [2017.12.28.] European Commission (2017). The 2018 ageing report: Underlying assumptions and projection methodologies. In: European Economy Institutional Paper 065 Flash, C. (2015). The Intergenerational Learning Center, Providence Mount St. Vincent, Seattle. Journal of Intergenerational Relationships, 13 (4), 338-341. Generations United (2007). The benefits of intergenerational programs. [2017.10.14.] Giczi Johanna és Ságghi Gábor (szerk.) (2005). Időskorúak Magyarországon . Budapest: Központi Statisztikai Hivatal. [2017.12.21.] Intergenerational Games december 28.] Kicsik és nagyik foglalkozásgyűjtemény. [2017.12.28.] Koltai Zsuzsanna (2017). Nemzetközi innovációk az időskorúak múzeumi tanulásának támogatásában . In Karlovitz János Tibor (szerk.), Válogatott tanulmányok a pedagógiai elmé-

fiatalok és az aktív időskorúak (50 feletti) egészségügyi és szociális problémáik kezelésének céljából jött létre. A szórakoztató intergenerációs játékok évente kerülnek megrendezésre (Intergenerational Games). Az aktív 50 év feletti és az általánosiskolás-korúak párban vesznek részt egy sportnapon. Célja, hogy az aktív egészséges életmódra való igény kialakuljon a résztvevőkben (Schmeding és Plimpton, 2014-2015).

Intergenerációs programok Magyarországon

A továbbiakban néhány jelenleg is aktív, civil szervezetek kezdeményezései által megvalósuló hazai programokat, illetve egy óvodai programot mutatunk be a fentebb említett intergenerációs foglalkozástípusok szerint. Magyarországon a négy típus közül kettő modell létezik: (1) fiatalok az idősekért, (2) idősek a fiatalokért. Továbbá európai sajátosságnak nevezhető az interaktív környezeti-kulturális nevelés köré épülő programok (3. és 4. példa).

(1) Fiatalok az idősekért

A Talentum Alapítvány az Önkéntesség Támogatásáért civil szervezet a Csongrád Megyei Nyugdíjas Szövetséggel közösen 2009-ben indított el egy programot, amely a generációk közötti együttműködést célozta meg egy időseknek szóló számítógép-kezelői tanfolyam által. Az oktatók a szegedi Gábor Dénes Gimnázium és Szakközépiskola önkéntes tanulói közül kerültek ki. Az oktatás négy hónapon keresztül, heti rendszerességgel, egy tanóra keretén belül valósult meg. A módszer újdonságértékét az adta, hogy minden tanuló mellé egy fiatal oktató ült, aki így személyre szabott tanácsokkal tudta segíteni az új ismeretek elsajátítását. Az oktatás két csoportban zajlott (Számítógépes tanfolyam). Az alapítvány ügyvezető igazgatójának (Zsivkovitsné Gyenes Krisztina, személyes beszélgetés, 2017.12.12.) elmondása szerint az időskorúak a számítógép használatának elsajátítása mellett többek között megismerkedtek az elektronikus levelező rendszerrel és a Skypepal is. Szintén a Talentum Alapítvány kezdeményezésével valósult meg 2016 áprilisában az „Út épül az önkéntesség által!” című program, amely a szakmát tanuló fiatalokat szólította meg az idősekkel való kapcsolatteremtés céljából. A programban a Szegedi Móravárosi Ipari Szakképző és Általános Iskola, illetve a Hansági Ferenc Vendéglátó Ipari és Idegenforgalmi Szakiskola és Szakközépiskola önkéntes tanulói találkoztak a SZKTT ESZI Tartós Bentlakást Nyújtó Idősek Otthona és az Ősz Idősotthon lakóival. A találkozást megelőzően a fiatalok és az idősek egyaránt felkészítő alkalmakon vettek részt. A kozmetikus és fodrász tanulók a régi és új kozmetikumokról, szépségeti eszközökről beszélgettek az idősek otthonában élő hölgyekkel, majd fodrász és kozmetikai mesterfogásokat mutattak meg az arra jelentkezőknek. Az Ősz Idősotthonban közös sütés-főzést szerveztek a szakács és cukrász tanulókkal, amelynek keretében az új és a régi konyha trükkjei és módszerei cseréltek gazdát. Az ipari gumigyártó

fiatalok az egészséges életmódról és táplálkozásról beszélgettek a SZKTT ESZI Tartós Bentlakást Nyújtó Idősek Otthona lakóival. Az ipari területen tanuló fiatalok az elsősegély ismereteiket osztották meg az Ősz Idősotthon lakóival (Út épül az önkéntesség által!). A programsorozat célja és eredménye a generációk közötti gátak és különbségek feloldása, a kapcsolatteremtés erősítése, az emlékek felidézése, illetve a tapasztalat- és tudáscsere (Zsivkovitsné Gyenes Krisztina, személyes beszélgetés, 2017.12.12.).

(2) Idősek a fiatalokért

A Senior Mentor Program a budapesti Civil Vállalkozások Egyesület fő programja. A program 2009 óta működik. Célja, hogy az általános iskolás gyermekek tanulmányi eredményei javuljanak az 55 év feletti felnőttek közreműködésével és segítségével. A programban részt vevő mentorok egy évre köteleződnek el, heti 2-3 órában segítve a tanulmányaikban alulteljesítő gyermekeket (Civil Vállalkozások, 2016). Az önkéntesek produktív munkájának elősegítésére az egyesület továbbképzéseket, és havi rendszerességgel mentortalálkozókat is biztosít, hogy tapasztalataikat megoszthassák egymással. A közhasznúsági jelentés szerint 2016-ban 21 magyarországi általános iskolában 80 mentor foglalkozott a fiatalokkal. A kezdeményezés eredményeként könyvelhető el, hogy a programban résztvevő 55 év feletti közösségi kapcsolatai javuló tendenciát mutatnak, társadalmi haszonérzetük nőtt, míg a fiatalok magabiztossága, olvasási-szövegértési készségei fejlődtek az egyéni- illetve kiscsoportos foglalkozásoknak köszönhetően (Civil Vállalkozások, 2016).

(3) Interaktív környezeti-kulturális nevelés

A Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány 2011 óta szervez közös programokat az idősek és a gyerekek számára környezeti nevelés és fenntarthatóság témakörében. Az alapítvány a holland Veldwerk Nederland környezeti neveléssel foglalkozó nonprofit szervezet által ismerkedett meg ezzel a fajta intergenerációs módszerrel (Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány, 2015). 2015-ben adták ki a Generációk közötti tanulás a környezeti nevelésben: Kicsik és nagyik című foglalkozásgyűjteményüket. A civil szervezet Vác legtöbb általános iskolájával és néhány helyi óvodával is kapcsolatban áll. Ezekben az intézményekben a tanév folyamán havi rendszerességgel tartják meg a Kicsik és nagyik foglalkozásaikat a Váci Idősek Otthona és Váci Idősek Klubja szépkorú tagjaival. A 2-3 órás környezeti neveléssel kapcsolatos foglalkozásokat az órarend keretein belül tartják meg, amelyeket az adott évszak természeti, kulturális sajátosságaihoz igazítanak (Kicsik és nagyik foglalkozásgyűjtemény, 2015). A program hatásaként azok a fiatalok, akik már több ilyen közös

let és szakmódszertanok köréből. (pp. 191-197). ISBN 978-80-89691-40-1 [2017.12.28.] Központi Statisztikai Hivatal (2015). Magyarország, 2015 . Budapest: Központi Statisztikai Hivatal. [2017.12.17.] Központi Statisztikai Hivatal (2016). Magyarország, 2016 . Budapest: Központi Statisztikai Hivatal. [2017.12.17.] Kurucz Márta (2012). Idősek és gyerekek együtt a természettel. In Kardos Anita (szerk.), Generációk közötti tanulás (pp. 24-26). Budapest: Tempus Közalapítvány. Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány (2015). Generációk közötti tanulás környezeti nevelésben. [2017. december 28.] New York City Department for the Aging (2010). Good Practices in intergenerational programming Models advancing policy practice and research . New York City Department for the Aging, New York. [2017. december 28.] Newman, S. & Hatton-Yeo, A. (2008). Intergenerational learning and the contributions of older people. Ageing horizons, 8 (10), 31-39. Ortman, J. M., Velkoff, V.A., és Hogan, H., (2014). An aging

nation: The older population in the United States (pp. 25-1140). United States Census Bureau, Economics and Statistics Administration, US Department of Commerce Providence Health & Services [2017. december 28.] Providence Mount St. Vincent & its Intergenerational Programming. (2016). [2017.12.27.] Schmeding, E., és Plimpton, P. (2014-2015): Intergenerational Programs Directory. Számítógépes tanfolyam | Talentum Alapítvány az Önkéntesség Támogatásáért. [2017.12.28.] The Intergenerational Learning Center. [2017.12.27.] United Nations (2015). World Population Ageing. 2015. United Nations, New York. United Nations (2017): World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Finding and Advance Tables. United Nations, New York. Út épül az önkéntesség által! | Talentum Alapítvány az Önkéntesség Támogatásáért. [2017.12.28.] Varga László (2012). Generációk közötti tanulás. In Kardos Anita (szerk.), Generációk közötti tanulás (pp. 5-16). Budapest: Tempus Közalapítvány. Visions [2017.12.28.] World Health

foglalkozáson is részt vettek, látványosan nyitottabbakká váltak az élteesebb korúak irányába. Az idősek otthona mentálhigiénés szakembere szerint (Szabó Erzsébet, személyes beszélgetés, 2017.12.13.) a fiatalok társasága pozitívan befolyásolta a lakók mentális és pszichés állapotát, mivel a közös tevékenységek során nőtt a szellemi aktivitásuk.

(4) *Interaktív kulturális nevelés*

A Heves megyei Boldog település Csicsergő Óvodája a Communication by Folklore című pályázat keretében a helyi népi játékok gyűjtésére hívta meg az óvodapedagógusokat a 2010–2012 közötti időszakban. A program során a helyi hagyományörző emberektől megismert népi szokások és játékok beépültek az óvodai nevelésbe, a foglalkozásokba, így többek között megjelent a betlehemezés, a dióaranyozás, a tojásfestés, a terménybáb készítés és a regölés (Zsírosné, 2012). A források alapján arra következtethetünk, hogy az egész községet megmozgató program keretén belül az idősekkel való kapcsolattartás elősegítette a kultúra átadást és a szociális intelligencia fejlesztését is. A kezdeményezés sikerességét az is jól mutatja, hogy az intergenerációs nevelés elve az óvodai pedagógiai programban is megjelenik: „Életünk minősége saját magunkhoz és a másik emberhez fűződő viszonyunktól és a környezetünkkel való bánni tudástól függ. A generációk közötti kommunikáció, az idős korúak és a fiatalabb generációk aktív kapcsolata elősegíti a nemzedékek közötti szolidaritást és együttműködést” (A Boldogi Csicsergő Óvoda Pedagógiai Programja, 2013:54.).

Összegzés

A posztindusztriális társadalmak demográfiai adatai alapján egyre égetőbbé válik, hogy holisztikus megoldást találjunk az előregedő társadalmunk és a fiatalabb generációk közötti szakadék áthidalására. Erre jelenthetnek megoldást a családon kívüli intergenerációs kezdeményezések. Az Egyesült Államokban ezek a törekvések már fél évszázados gyakorlattal, hagyománnyal bírnak. Bár az intergenerációs kezdeményezések köre és megjelenési formái egyre gazdagodnak, a szakirodalom szerint a programok alapvetően négy csoportba oszthatók: (1) az időseket és a fiatalokat ellátó, gondozó intézmények egy központban találhatóak, (2) a fiatalok és az idősek együtt tevékenykednek a közösség szolgálatában, (3) a fiatalok segítenek az időskorúaknak, vagy (4) az időskorúak segítik a fiatalokat. Ezek közül hazánkban a fiatalok az idősekért és az idősek a fiatalok szolgálatában formák jelentek meg. Európai sajátosság a Communication by Folklore és a Magosfa Alapítvány programja. Az előbbi a népi hagyományok felelevenítésével, az utóbbi a környezeti nevelés és fenntarthatóság tudatosításával igyekszik kapcsolatot kialakítani a nemzedékek között. Hosszú távon mindezek csak nagyobb állami támogatással működ-

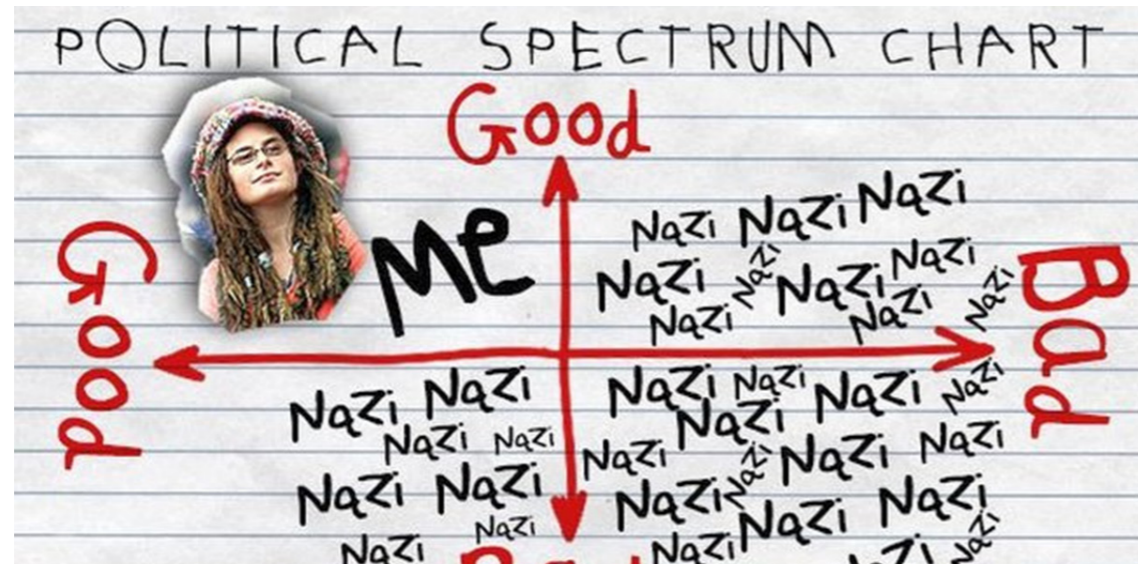
tethetők, fenntartásuk során nem nélkülözhetők a civil kezdeményezések, és a pályázatok sem. A programok társadalmi tudatba kerüléséhez segítségül kell hívni a médiát, és a modern közösségi felületeket is. Továbbá az önkormányzatok, egyházak és a helyi civil és karitatív szervezetek megszólítása is elengedhetetlen. A programok kialakításakor ajánlott a nemzetközi tapasztalatok feltérképezése és beemelése a gyakorlatba. Ezen megvalósulási formáknak, mint láthattuk, csak a fantázia és az elkötelezettség szabhat határt. A szociálpedagógia rálát a fiatal és az idős korosztály mentális és fizikális igényeire, ennek függvényében feladatává válhat az intergenerációs programok szorgalmazása. Természetesen ezek a kezdeményezések a családot nem pótolják, viszont érzékennyé teheti a résztvevőket arra, hogy személyesebbé tegyék családi kapcsolataikat.

Organization (2015). World report on ageing and health . World Health Organization, Luxembourg. Zsírosné Ószi Katalin (2012). Communication by Folklore. In Kardos Anita (szerk.), Generációk közötti tanulás (pp. 20-23). Budapest: Tempus Közalapítvány.

Generációs konfliktusok az egyetemeken – a hópehely generáció és ami mögötte van

KISS MÁRIA RITA (2018)

A világ gyorsan változik, s vele együtt a fiatalok felnévelkedésének körülményei is. Zajlik az infokommunikációs forradalom, digitális nemzedékek követik egymást, de arról még csak kevés bizonyosság van, hogy hosszú távon mindennek milyen szocializációs következményei lesznek, s az talán még nehezebben körvonalazható, mi is az iskola feladata. Az ifjúságkutatók

gyors egymásutánban írják le azokat a tulajdonság és attitűdcsoportokat, amelyek az egymás után következő nevező nemzedékek jellemzésére használnak. Divatja van ezeket a modelleket generációs tulajdonságokként kezelni: baby boomer, X, Y, Z, millenárisok (az 1980 és 2000 között születettek), ezeket a szavak ma már közszájon forognak. Legutóbb a hópehely generáció (generation snowflake) fogalma robbant be a közgondolkodásba. Nyomában – kevésbé nálunk, sokkal inkább az Egyesült Államokban, Angliában, általában véve a fejlett nyugati országokban – élénkültek meg a viták. Ennek egyik csúcspontja a 2016-os év volt, amikor például Angliában két, a hópehely-jelenség mélyebb társadalmi okait, körülményeit, és hatásait kutató, s ezáltal a kedélyeket felborzoló könyv is napvilágot látott: Claire Fox: I Find that Offensive és nem sokkal később a magyar származású szociológia professzor Frank Furedi: What's happened to the University (Routledge 2016) kötete. Nem véletlen, hogy a brit Collins szótár 2016-ban az év 10 legfontosabb szava között szerepeltette (természetesen nem megelőzve a 'brexit' kifejezést) a „snowflake generation” fogalmát.

De kik is azok a hópehelyek?

A kifejezést azokra a fiatalokra használják, akik a 2010-es években érték el felnőttkor határát, s akik kevésbé rugalmasak, mint az előttük járó nemzedékek. Érzelmileg sérülékenyebbek, sebezhetőbbek, nehezebben birkóznak meg az élet kihívásaival, az őket ért kritika feldolgozásával, az övékétől eltérő véleményekkel. Biológiai és jogi szempontból felnőttek, érzelmileg azonban nem tudják átlépni a kamaszkor és a felnőttkor küszöbét. Sokan közülük mentális problémákkal küszködnek, mert nem készültek fel kellően a felnőttkor kihívásaira. Soraikból többen számolnak be depresszioról, az egyetemi vizsgák elviselhetetlen terheiről, magas körükben az öngyilkossági hajlam. S valóban, az angol statisztikák szerint a mentálhigiénés betegségben szenvedő egyetemi hallgatók száma négy év alatt 132 százalékkal nőtt.

Keményebb kritikusaik egocentrizmusukat, önmagukkal kapcsolatos elfogultságukat, narcizmusukat („ME ME ME generation”) emelik ki, továbbá az „always online létet”, ami miatt zéró gyakorlatiassággal és élettapasztalattal rendelkeznek. Erős jogtudatosság él bennük, bírálók szerint ez azonban nem párosul a felelősség iránti érzéssel. Hiányzik belőlük a kritikai gondolkodás, híján vannak a vitához és konfliktusok kezeléséhez szükséges kompetenciáknak. A kritika lényegi eleme, hogy ez az elkényeztetett generáció szívesen tetszeleg az áldozat szerepében. Védelmeszőik már magát a kifejezést is sértőnek tekintik, abszurdnak tartva, hogy az elvezéssel egy egész generációt stigmatizálnak. Ők arra hivatkoznak, hogy ez a nemzedék nagyobb nyomás alatt van, mint elődeik. A gazdasági bizonytalanság idején élnek, anélkül, hogy garantáltan hozzáférhetnének a megfizethető lakhatáshoz, az ingyenes oktatáshoz és a tisztességes

munkaerőpiachoz, amelyet az előttük álló generációk élveznek. „Önmagukban a hópelyhek pillesúlyúak, de mindjárt más a történet, ha a sok hópelyhely összefogva hóvihart kavar... akkor az emberek el fognak ámulni”. Nathasa Devon a Guardian hasábjain például úgy vélekedik, hogy a neveltség tétel helyett csodálni kellene őket, mert szembe mernek szállni a modern társadalmak visszasságaival, a fogyasztói társadalommal, olyan rejtett előítéleteket vesznek észre, ami fölött a felnőtt társadalom elsiklik. Viselkedésük válasz az idősebb generáció rasszizmusára és szexizmusára.

A mi gyermekeink

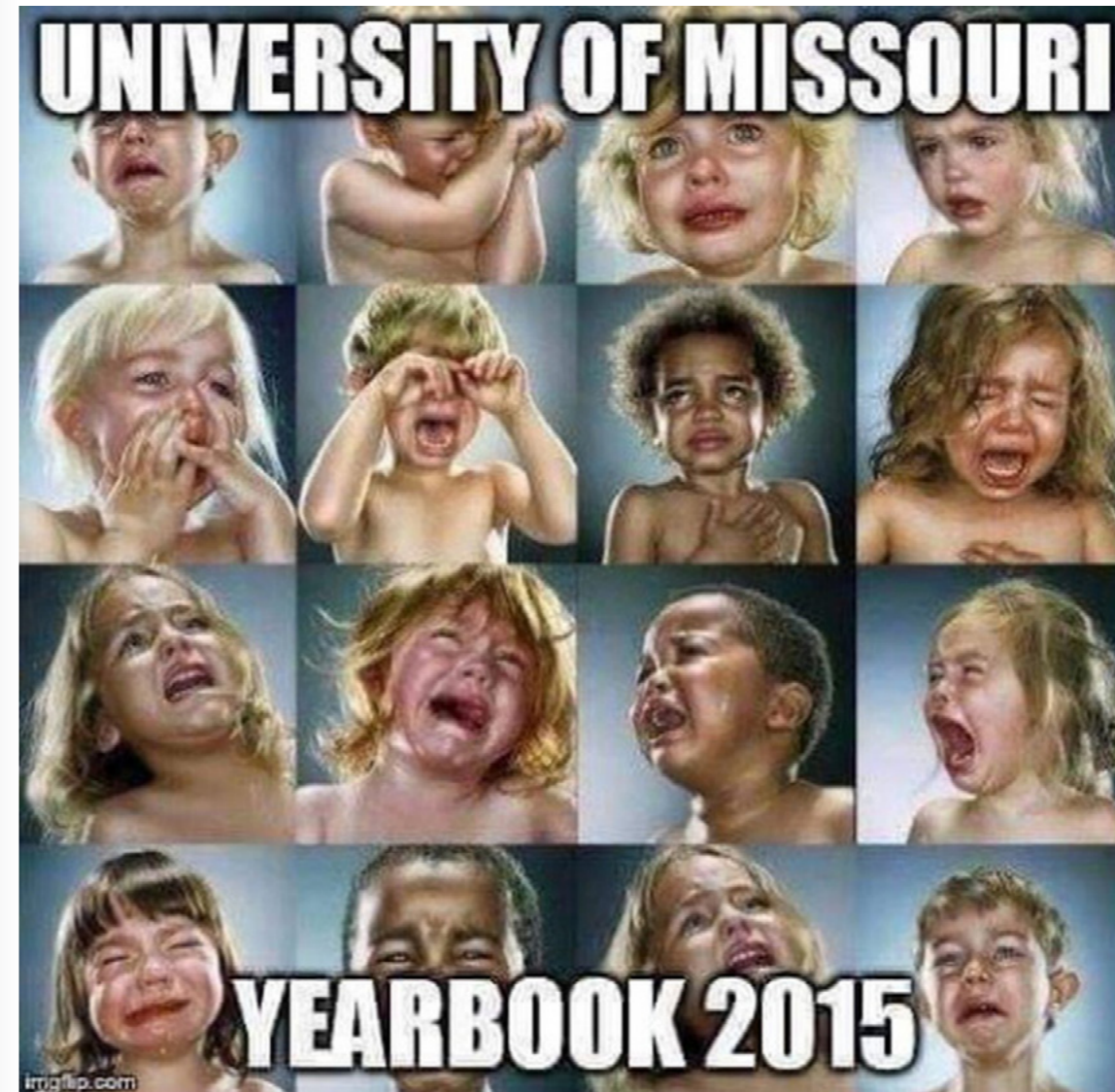
Hogyan nőhetett fel egy olyan generáció, amely képtelen a világ kemény realitásaival szembenézni? – teszi fel a kérdést a téma kapcsán számos szerző, s ami nem mellékes: hogyan fognak megbirkózni életük kihívásaival? Claire Fox I Find that Offensive című könyvében a választ a fejlett nyugati országok „patologikus” kulturális jelenségei terén keresi. Úgy véli, már a szülők generációja is eddig soha nem látott kényelemben és biztonságban nőtt fel. Túlreagálják az alapértékként kezelt biztonságigényt, gyermekeik felnevelkedéséhez az anyagi feltételeken túl igyekeztek megadni a legteljesebb pszichológiai biztonságot is: arra nevelték őket, hogy különlegesek, egyediek, szeretniük kell és védeniük kell önmagukat. Ezt támogatták a jóléti állam gyermekvédelmi intézményei is. Mindkét szereplő mindent megtett, hogy kiküszöböljék a rizikó faktorokat a gyermekek életéből, tisztaság-, egészség és biztonságmánia vette őket körül. Így nem volt lehetőségük merésznek lenni, kockáztatni, szembenézni kisebb-nagyobb veszélyekkel, s ami a fontosabb: ezekből tapasztalatokat szerezni saját maguk számára. A fent említett másik szerző Frank Füredi ezt a jelenséget kockázatkerülő kultúrának nevezte el. Fox emellett kiemelte a „zaklatás ellenes iparág” felelősségét is – melynek érdeke, hogy kiterjessze a megfélemlítő viselkedés fogalmát, és eltúlozza a megfélemlítés, zaklatás, sértő szavak pszichológiai hatásait.

Mindez arra „tanította” meg a hópelyhely generáció tagjait, hogy az élet minden jelenségét, a gyermekkor egyébként normális konfliktusait a zaklatás prizmáján keresztül szemléljék, hogy katasztrófaaként kezeljék a nehézségeket. A fogyasztói társadalomban a „mert megérdemlem” kultúráját magukévá tevő szülők, hiperszenzitív, az önbecsülés túlhangsúlyozásával egocentrikus, narcisztikus gyermekeket neveltek.

Következmények

A munkaerő-piacon tetten érhető a felkészülés az új generáció befogadására, ami többek között azért jelenthet problémát, mert a hópelyhek rossz intergenerációs kommunikációs képességek

kel rendelkeznek. Életük eddigi szakaszában eddig csak saját kortársaikkal álltak kapcsolatban a neten, bezárva magukat saját információ buborékaikba. Frank Füredi egyik közelmúltbeli extrém példája az angol hivatásos hadsereg hópelyhekre szabott PR anyaga, amelyben a had-

sereget egy mindenféle háttérű ember számára nyitott, „biztonságos hely”-ként mutatják be, ahol végső soron még az sem baj, ha sírva fakad a katona.

Az új nemzedék megérkezése azonban leginkább a fejlett országok felsőoktatásának viszonyait módosította. Olyan körülmények között, amikor az egyetemek rangsorának kialakításakor egyre nagyobb hangsúlyt kap a hallgatók intézményről alkotott véleménye, az egyetemek oktatási feladataik ellátásán túl igyekeznek minél inkább hallgatóbarát szervezeti kultúrát kialakítani. Ennek része a digitális nemzedék egymást követő generációinak az igényeihez való igazodás. A hallgatók egyébként is egyre nagyobb beleszólást kaptak az egyetemek és campusok működésének alakításába, és persze ez bizonyos mértékig rendben is van, de például Tom Utley -nek az a véleménye, hogy sok egyetem csak azért ad teret a hallgatói követeléseknek, mert fél a feljelentésektől. A hiperérzékeny hópehely generáció speciális biztonságigényére reflektálva az egyetem egyre inkább a „loco parentis” biztonságos terének kiterjesztésévé vált. Nem az történt tehát, hogy a védő szülői házból megérkeztek az egyetemek felnőtt létének keményebb valóságába és igazodtak ehhez, hanem az egyetemek működés módja változott meg. A campusokon létrejöttek az úgynevezett „safe space”-ek, ahová a külvilág veszélyei elől be lehet menekülni a „biztonságos terekbe”, s ahol nem kell tartaniuk attól, hogy – ahogy ők fogalmazznak – „mikroagresszió” éri őket. A „safe space”-eken belül uralkodó szigorú szabályok következtében senki nem támadhatja önbecsülésüket, nem hangozhatnak el olyan vélemények, kifejezések, amelyek megkérdőjelezhetik biológiai nemüket, esetleg egyéb nemi identitásukat, fizikai, vagy szellemi képességüket, etnikai hovatartozásukat, kulturális jellemzőiket. Nem kényszerülnek olyan vélemények meghallgatására, ami ellentétes a meggyőződésükkel. Ezek a biztonságos terek egyben a stressz oldás helyszínei, ahol ki-kí a maga módján – gyurmát, avagy szőrmók kabalaállatot markolászva, esetleg terápiás kutyát simogatva – lazíthat. A politikailag korrekt beszéd és viselkedés elvárásai azonban túlmutatnak a „safe space”-eken. Közismert a Yale 2015-ös Halloween botránya ami azzal indult, hogy az egyetem vezetése körlevélben kérte a „politikailag korrekt” jelmezválasztást, ami nem sérti a kisebbségi csoportokhoz tartozók érzékenységét, de egyben azt is tudtára adta a diákoknak, hogy szerinte nem egy intézménynek kellene szabályozni, ki mit vesz fel, hiszen ez belső normák függvénye. A hallgatók 2015-ben a Yale-en amiatt tiltakoztak, hogy az egyetem nem védte meg a biztonságos területet. A közösségi együttélés szabályain túl a tananyag is revízió alá került. Első lépésben több helyen a professzori kar felszólítást kapott, hogy végezzen öncenzúrát és kerülje azon témák tárgyalását, ami sértheti a hallgatók érzékenységét, vagy ha bizonytalan, forduljon az egyetem etikai bizottságához és kérje jóváhagyásukat. Később kötelezték őket arra, hogy felhívják a figyelmet (trigger warning) a diákokat esetlegesen traumatizáló, esetleg bármi módon sértő tartalmakra.

A Spectator egyik 2016-os cikke abszurditásba hajló megtörtént esetekről számolt be: a Glasgow-i Egyetemen figyelmeztették a törvényszéki orvostan hallgatóit, hogy az oktató prezentációjában a nyugalom megzavarására alkalmas véres képek és jelenetek lesznek láthatóak, az állatorvos kari hallgatókat arra, hogy a tankönyvekben halott állatok tetemeivel találkozhatnak, a teológus hallgatók pedig felmentést kaptak azon órák alól, amikor Krisztus kínszenvedéseit és kereszthalálát tárgyalják. De példaként hozhatjuk a Harvard jogprofesszorát is, akit arra kértek a hallgatói, hogy ne oktassa a nemi erőszak jogát. 2017 januárjában a Telegraph tudósított hasonló, rangos angliai egyetemen megtörtént esetről. Ott azt követelték a diákok, hogy Platon és Kant maradjon ki a tananyagból mert „fehérek”, s helyettük afrikai és ázsiai filozófusokat oktassanak. Ha jól belegondolunk, ezen az alapon felzaklató tartalma miatt veszélybe kerülhet a világirodalom számos alkotása, kimaradhat a tananyagból az európai kultúra több híres képviselője (Shakespeare pozíciója is erősen megingott), csupán azért mert művében erőszakot ábrázolt, vagy mert fehér és ráadásul férfi volt. Ebből a szémszögből Claire Fox könyvének címe is új szemantikai tartalommal bővül – mint ahogy azt nagyon szellemesen egyik recenzense, Ian Dunt megjegyezte – a „I find that offensive” valójában azt jelenti: „fogd be”. S itt érkezünk el ahhoz a ponthoz, amikor egy nemzedéki mentalitás és attitűdbeli probléma – már ha egyáltalán hajlandóak vagyunk ennek létét elismerni – közéleti, világnézeti koordináta rendszerbe kerül és a demokrácia mibenlétéről folyó vitává terebélyesedik.

„Az egyetemek nem az intellektuális kaland helyszínei többé”

A hópehely-mentalitás politikai filozófiai alapjai a múlt századvég Amerikájának egyetemi világából erednek, amikor a posztmodern professzorok az „európai fehér hím” kultúrájával szemben létjogosultságot követeltek a felsőoktatási curriculumban marginalizált kisebbségek (a harmadik világbeli bevándorlók, a nők, a homoszexuálisok stb.) kultúrájának is. Többen a multikulturalizmusból kinövő politikai korrektség mozgalom új hullámaként definiálják a XXI. század második évtizedének egyetemi mozgalmait is, amelyek tagjai az általuk kulturális agresszióként megélt védelem eszközeként tekintenek a „safe space”-ekre.

A kritikusok szerint azonban a 2010-es évek nyugati egyetemi világában tapasztalható jelenség egoistább, sokkal inkább egy olyan identitáspolitika, amelynek mozgatórugója nem elsősorban a kisebbségvédelem, hanem az a meggyőződés hogy az egyén hovatartozása mindennél, még a véleménynyilvánítás szabadságánál is fontosabb. Egy 2018-ban kiadott – feltehetően hallgatóknak szóló – tájékoztató füzetben^[1] Füredi professzor alapállásukat a szabadság-biztonság kompromisszumaként írja le, s alatta azt érti, hogy a sokszínűség és a biztonság értéke alá rendelték a szabadság – köztük a véleménynyilvánítási és az akadémiai szabadság – bizonyos

Felhasznált irodalom:

[1] What's happened to the University? Professor Frank Furedi
Professor Marguerite Johnson
Professor Steven Schwartz.
Introduction by Dr Jeremy Sammut. CIS Occasional Paper 163. 2018 5-12.o.; Clarie Fox: I Find That Offensive. <https://www.politics.co.uk/comment-analysis/2016/05/19/review-i-find-that-offensive-by-claire-fox>, Claire Fox: The snowflake factory. <https://www.spectator.co.uk/article/the-snowflake-factory>
Generation Snowflake memes. <https://www.bruceonpolitics.com/2016/06/29/generation-snowflake-memes/>, Young people's passion for a fairer world should be embraced, not ridiculed. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/jun/13/young-people-passion-fairer-world-namby-pamby-generation>, Understanding generation snowflake <https://www.thepublicdiscourse.com/2016/09/17436/>, TOM UTLEY: The most maddening thing about Generation Snowflake? They're too bone

idle to go out and buy the milk.
https://www.dailymail.co.uk/
debate/article-4093384/The-
maddening-think-Generation-
Snowflake-bone-idle-buy-milk.
html#ixzz5D9Kq8nm4 Ruth
Dudley Edwards: a ke-
let-európaiak még tisztelik
a szabadságot. https://mandiner.
hu/cikk/20170616_ruth_dudley_
edwards_interju_kelet_
európaiak_meg_tisztelik_a_
szabadságot,
A képek forrása: https://
www.bruceonpolitics.
com/2016/06/29/generation-
snowflake-memes/

elemeit arra hivatkozva, hogy a szólásszabadságot az elitek a kisebbségek elnyomására használják. Füredi gondolatmenetében egy amerikai közvélemény kutatásra hivatkozik, amelyből az derült ki, hogy az egyetemisták közel felét teljes mértékben hidegen hagyja az amerikai alkotmány híres – a szólásszabadságot legfőbb értéknek deklaráló – első kiegészítése. A szabadság helyiértékének ez a megváltozása azt jelenti, a tudományos szabadság csak annyiban érvényesülhet, amennyiben nem sérti a hallgatók érzékenységét. A cenzúrára több generáció az elnyomás eszközeként tekintett, a hópelyheknek, akik kulturálisan sebezhetőnek érzik magukat, viszont biztonság garanciája. Ezért aztán az egyetemek, amelyek még a hatvanas években a szabadságot abszolút értéként kezelő radikális hallgatói mozgalmak melegágyai voltak, most konformista és autoriter intézményekké váltak. – vélekedik a kutató.

Egy interjújában a szociológus még keményebben fogalmaz: a hópelyhely generáció számára nem a szavak szándékolt jelentése, hanem a bennük feltételezhetően bekövetkező hatása, az érzelmi egyensúly felborulásának veszélye a fontos. A hópelyhek a nyelvi agresszióra hivatkozva külső hatalmaktól, az egyetemi adminisztrációtól várják belső békéjük védelmét, mert „kóros túlérzékenységben” szenvednek és nem rendelkeznek kellő belső önállósággal az őket érő kritika feldolgozására. Ennek a tudománnyal szemben intoleráns „mentálhigiénés terápiának” esett áldozatul a kutatás és az oktatás szabadsága.

A tavaly nyáron Magyarországon járó Ruth Dudley Edwards, aki más munkái mellett két könyvet is írt az angol-amerikai egyetemi világról egy, a Mandinernek adott interjújában a Kelet-Nyugat eltérő történelmi múltjával magyarázta miért nem népszerű a safe space mozgalom a posztkommunista társadalmak felsőoktatási világában. Szerinte ahol az elnyomás a közelmúlt tapasztalata más akusztikája van a szabadságnak, mint a jólétben és gondtalanságban, azaz védett környezetben felnőtt emberek fülében. A hópelyhely generáció története mégis tanulságos számunkra. Vitathatatlan példája annak, hogy a környezet, amiben a fiatalok szocializálódnak milyen mértékben képes formálni a felnövekvő generációk habitusát. Figyelmeztet egyben arra is, mekkora jelentősége van a társadalmi változásokból eredő hatások időben történő felismerésének és annak, hogy a szülők, de mindenekelőtt az oktatás, késlekedés nélkül reagáljon rájuk.

Hányas vagy? Generációs hadviselés a XXI. században?

·
·
·
SZITÁS PÉTER (2020)
·
·
·

Az egyes generációk közötti különbségek mindig is tetten érhetőek voltak. Már a tradicionális nemzedékek (az 1945 előtt születettek) és a baby boomerek (az 1945 és 1964 között világra jöttek) között is feszültek gondolkodásbeli és világszemléleti különbségek. Ez valahol érthető is, hiszen alapvetően különböztek felnevelkedésük körülményei. Az 1945 után megváltozott viszonyok, a stabil gazdaság, az egyre szabadabb életforma maga után vonta a fiatalok életfelfogásának módosulását, s változott az is, hogy szüleikhez képest milyen értékeket tartottak fontosnak. Míg a 20. század első felét a két nagy világégés, a viharos húszas évek és a gazdasági világváltság határozta meg, addig a század második felét a rohamos technikai fejlődés, viszonylagos gazdasági jólét és stabilitás, a kiszámítható élet, valamint az emberi jogokért folytatott küzdelem sikerei jellemezték. A változások igazi felgyorsulása pedig csak még ezek után következett be. Ez pedig azzal járt, hogy ma már nem csak a generációk közötti különbség, eltérő szokások, nyelvhasználat jelent szakadékot, hanem az egyes korcsoportokon belüli különbségek is jelentősek. A generációkutatásokban sokszor ezért is különböztetnek meg nemzedékeken belüli alcsoportokat. A változásokkal együtt a szembenállások is markánsabbakká váltak. Jó példa erre, hogy a 2019-es év egyik divatszava lett, az „Ok, boomer”, amit a neten megjelenő mémek és videók áradata követett.

Generációs jellemzők[1]

A generációk közötti különbségek megértéséhez tisztában kell lennünk az egyes generációk habitusával, a döntéseik mögött álló meghatározó értékekkel, kommunikációs szokásaikkal, a mun-

[1] a generációkutatás leginkább az Egyesült Államokban és Nyugat Európában virágzik, így a modellek megalkotásakor elsősorban a fejlett országok szociokulturális jellemzőiből indultak ki a kutatók. Nincs egységes álláspont továbbá azzal kapcsolatban sem, hogy a különböző generációkba kik tartoznak bele. A születési sávok megállapításánál az egyes szerzőknél pár éves elcsúszások tapasztalhatók.

kához való viszonyukkal. Általában elmondható, hogy míg az idősebb generációk a történelmi eseményekkel, vagy a munkával azonosítják magukat, a fiatalabbak a technológiával.

Tradicionális generációk (1880–1945)

Három nagy generáció sorolható ide. Az elveszett/elfeledett nemzedék, amely a 1880 és az 1900-as évek között születetteket foglalja magában. Életükben meghatározó volt az első világháború, az első nagy gazdasági világválság, az amerikai álom illúziójának felismerése, majd kritikája.

Sokszor a „zavart, cél nélküli vagy vándorló generáció” elnevezést is használják rájuk. Őket követte a második világháború generációja. Olyan emberek, akik 1901 és 1927 között születtek, a gazdasági válság meghatározó szocializációs ágens volt életükben, majd a második világháború nyomta rá a bélyegét mindennapjaikra. Végül a tradicionális generációk sorába tartozik a „csendes/néma/hallgatag/alvó” jelzőkkel illetett generáció, mely az 1928 és 1945 között születetteket foglalja magába. Ez a generáció már nem a gazdasági és politikai rendszer megváltoztatásáért küzdött, hanem megtanult azokban élni, elfogadta a hidegháború és a meg-

osztott világ berendezkedését a keményen dolgozó kisemberek archetípusai ők, apolitikusak, a „ne szólj szám, nem fáj fejem” mentalitás volt jellemző rájuk.

Baby Boomerek (1945–1964) – az idealista generáció.

A gazdasági prosperitás, a szexuális forradalom, az emberi jogi mozgalmak és a hippy korszak volt meghatározó az életükben. Az új amerikai álom megvalósítói. Tagjai még nagyjából azonos körülmények között nőttek fel, a nem volt nagy technikai differenciáltság. „Face to face” kommunikáltak, a „megmondom a tutit” hozzáállás jellemzi őket. Munkamániások, az öncélú siker a munkamorál része volt náluk, szerintük törtetni és versengeni kell, hibázni nem lehet, a munkahelyi tapasztalat többet jelent mindennél. Egy munkahelyen vagy lehetőség szerint egy ipari ágban töltik a munkás éveiket, nem pártolják a változásokat. Éppen ezért a családi életet elhanyagolták, körükben kezdett gyakorivá válni a második házasság. Értékrendszerük centrumában a materiális javak, a pénz, a titulus, a kemény munkáért kijáró megbecsülés, a felettesek vagy a ranglétrán feljebb lévőktől kapott dicsérete kap helyet. Kezdetben fiatalon békepártiak, radikálisok, kritizálják a tradicionális generációk hatalom- és tekintélyelvűségét, megtagadják a szabályokat. Később viszont ők maguk lesznek a hatalom, a tradíció és a vezető elit, a hierarchia és az intézményesülés legnagyobb támogatói.

X generáció (1965–1980)

Az eredeti ismeretlen generáció, amelynek elnevezése is kalandosan indult. Eredetileg Robert Capa nevezte így a baby boomereket, az egyik saját fotó-esszéje kapcsán, majd az x, mint a matematikai ismeretlenből származtatott megismerhetetlen generáció stigmája lett rájuk húzva. Később a kilencvenes évek elején Douglas Coupland tette népszerűvé a Generation X kifejezést, egyik novelláján keresztül. Szüleik mindig dolgoztak, ezért nem tudtak elég figyelmet szentelni gyermekeiknek, illetve a baby boomerek magas válási rátája miatt a generáció tagjaira ráragadt a kulcsos gyerek kifejezés, amiben az is benne volt, hogy korán kellett saját magukról gondoskodniuk. Az idősebb generációk által cinikusnak, naplopónak és elégedetlennek (sztereo) tipizált fiatalokra a folyamatos düh és lázadás volt a jellemző, általános tagadó magatartással reagáltak mindenre, amit az előző generációk képviseltek. A rossz családi mintákból tanulva egyensúlyt próbáltak teremteni a munka és a család között, gyakran váltottak munkahelyet, könnyen alkalmazkodtak. A kevés munka, barátságos környezet, az örömszerzés jelent meg az elvárásaik között. A „munka csak egy munka” mentalitás, ugyanakkor a szakmai igényesség, a kompetenciák tisztelete is jelen van gondolkodásukban. Sok új technikai vívmány szötte át fiatalkorukat, a technológiai-asszimiláció sajátosságával bírtak (MTV-generáció, videókazetta és mobiltelefonok világa), végül ők lettek az első digitális bevándorlók.

Y Generáció (1980–1995)

Más néven millenálisok, vagy ezredfordulósok: ők az első digitális bennszülött nemzedék, az információs kor szülöttei. Számukra nem okoz kihívást a különböző technikai-technológiai újítások használata a mindennapokban, sőt, az életük meghatározó részeivé váltak már a kütyük. A digitális világ, a technológiába vetett feltétlen hit jellemzi őket. Könnyen alkalmazkodnak, viszont nem köti le őket sokáig egy feladat megoldása, ezért sokszor multitaskingban (több feladat egy idejű megoldásában) gondolkodnak. A boomerekhez hasonlóan nagyot akarnak alkotni, de elutasítják a tekintélyelvűséget és a kötött munkastruktúrát. Ugyanakkor az X generáció általános lázadása már nem tölti ki a mindennapjaikat, inkább egy cél vagy nemes ügy mellett állnak ki, mint valami ellen. A globalizáció és a kulturális diverzitás már nem újdonság számukra. Alapvetően optimisták az ismeretlen dolgokkal szemben, innovatívan gondolkodnak, mindezek mellett a függetlenség fontosságát hangsúlyozzák. Nem félnek a hibáktól, vagy ha valamilyen tevékenység során hibáznak, azzal nem törődnek sokat. Az új dolgokat keresik, egy feladat megoldása után már a következő kihívás felé fordulnak, nincs kifejezett sikerélményük. A közösségi élet igencsak meghatározó számukra, sőt, már nem tesznek különbséget az egyes csoportok között (magánélet-család-munka-szabadidős tevékenységek), próbálják vegyíteni a közösségeiket. Ebből kifolyólag inkább csapatban/csapatokban szeretnek dolgozni (elsősorban kortársakkal körülvéve), ahol különböző ötletek cserélhetnek gazdát, fontos számukra a kooperáció – ezért is sokkal nyitottabbak és toleránsabbak, mint az előző generációk. Eltökéltek, de gyakran célt tévesztenek, nem tudják sokáig lekötteni magukat. Ha unalmasnak találják egy-egy kihívást, akkor azt gyakran mellékvágányra teszik, rosszabb esetben nem is nyúlnak hozzá újra. A digitális kompetenciáknak és az iskolai végzettségeknek köszönhetően magasan képzettek és ezeket jól tudják kamatoztatni a mindennapokban. Viszont az első olyan generáció, mely hatalmas adósságállománnyal rendelkezik. Ebből kifolyólag az tradicionális materiális értékek, mint a lakás, autó, háttérbe szorulnak és ezáltal a családalapítás időszak is kitolódik. Az önközpontúságot és tekintélyelvűséget magasan elutasítják, de gyakran támaszkodnak az idősebbek véleményére, segítségére. Végeredményben viszont az első olyan generáció, amely a személyközi, direkt, face-to-face kommunikációban gyenge: könnyebben lépnek kapcsolatba emberekkel online. Így a közösségi média, levelező- és chatprogramok válnak az elsődleges kommunikációs platformmá számukra.

Z generáció (1996–2010)

Vitathatatlanul digitális bennszülöttek, virtuális hálózatokban léteznek, szimultán életet tartanak fent az online és offline világban. A digitális és fizikai valóság elválaszthatatlan számukra, egyik nem létezik a másik nélkül. A technikai vívmányokra nemcsak, hogy nyitottak, hanem

mindig a legújabbal akarnak foglalkozni. Ha az ezredfordulósok nem féltek hibázni, akkor ők a hiba fogalmát sem ismerik: minden egy nagy buli számukra. Információéhségük drasztikus méreteket ölt, tartalomfogyasztási szokásaik szignifikánsan eltérnek az előző generációktól, de figyelmüket még kevésbé lehet lekötöni. Mindig történnie kell valaminek körülöttük. A folytonosságot a változás jelenti az életükben. Kifejezetten elutasítanak mindenfajta címkézést, kategorizálást vagy osztályozást.

OK, boomer

„Jól van, nyugger,” leginkább így lehetne lefordítani a baby boomer és a Z generáció között szakadékot jelentő szembenállás kiteljesedésére utaló, 2019-ben közszájon forgó stigmatizációs kifejezést, amit a baby boomer generáció olyan tagjainak a kigúnyolására használnak, akik nem értenek a fiatal(abb) generációk nyelvén, nem képesek elfogadni, hogy a világ változik, régimódiak és általában „nincsenek képben”. Pontos eredetét nem tudni a mémnek. Az első ilyen feljegyzés 2015-re tehető, amikor a 4chan egyik anonim felhasználója reagált tömören és velősen „lol ok boomer :)” válasszal egy bejegyzésre. 2017-ben a Redditen használták szellemes visszavágásként, majd 2018-ban a Twitteren ütötte fel újra a fejét, ahol előszeretettel használták politikusok és idősebb felhasználók kigúnyolására, akik az Y vagy Z generációt kritizálták. A frázis nem terjedt robbanásszerűen, egészen addig, amíg a híres doge meme-t Ok, retard változatát valaki át nem szerkesztette, ugyanazzal a stílussal Ok, boomer feliratra. Így szemantikailag is pejoratív jelzőt kapott a mém. Jelentése: mindenki, aki nem érti meg a fiatalok gondjait, szokásait, elképzeléseit, az félkegyelmű. Innentől datálhatjuk a mémmé vált kifejezés virális terjedését.

Új mérföldkövet jelentett, amikor többféle remixben is felkerült egy twitter felhasználó rap száma a Soundcloud zenei streaming szolgáltató oldalára. A jelenleg közel másfél millió meghallgatásnál járó remix tovább népszerűsítette a mémet és a Z generáció kvázi himnuszává lett. Mondanivalójának esszenciája megragadható az első 15 másodpercben. A szerző – Peter Kuli – a „dal”-t a 65 év feletti Soundcloud felhasználóknak ajánlja. Érezhető a cinizmus a bevezetőben, hiszen a streamer platform tipikusan a fiatalok közösségi helye, elsősorban a Z generáció önmegvalósító művészei töltik fel műveiket. Már maga a szolgáltató kiválasztása is generációs szembenállást jelent. Míg a boomerek, a Gen X-ek és a milleniások jelentős része a Facebookot és a Youtube-ot használja, addig a Gen Z tagjai tudatosan keresik azokat a felületeket, ahol csak ők vannak jelen vagy inkább ők vannak többségben és kevésbé ismertek az idősebb generációk számára. Ezután pedig a TikTok alkalmazáson váltak igen népszerűvé az Ok, boomer mémet és a remixet vegyítő videók: 2019 végéig mintegy 2 milliárd #okboomer hashtaggel fel-

címkézett videó került fel a platformra. Olyan helyzeteket mutatnak be a fiatal felhasználók, amelyben a két generáció közötti különbségek jelentős mértékben tetten érhetőek, mint például divat és öltözködés, vásárlási szokások, sorban állás, kulturális heterogenitás vagy diverzitás, rasszizmus, szexizmus. Mind olyan téma, amellyel kapcsolatban a boomer nemzedék fiatal korához képest igencsak megváltozott, és a társadalmi megítélése általánosan elfogadott lett. A mainstream zeneipar sem váratott sokáig maga boomer fordulatára. A dél-koreai k-pop stílust képviselő Stray Kids formáció Gone Days című dala arról szól, hogy az idősebb generációk mindig meg akarják mondani, hogy mit és hogyan kell csinálni, viselkedni, öltözködni, a fiatalabb generációknak pedig már elégük van a sok hegyi beszédből, csak azt akarják, hogy eltűnjenek az életükből az öregek.

Politikai fordulat

Az, hogy a fiatal digitális bennszülöttek saját ellenmozgalmat indítottak, tulajdonképpen kirekesztették a baby boomer generációt minden további digitális trendből és a diskurzusteremtés minden lehetőségét próbálják elválni, talán nem hat a meglepetés erejével. Minden generáció úgy gondolja, hogy neki van igaza mindenben (sőt az emberek egyéni szinten is ezen az állásponton vannak), ő jobban tudja értelmezni a körülötte lévő világ történéseit. Viszont arra senki nem gondolt, hogy a boomerezés a fősodratú politikába is bekerül. Az új-zélandi parlament Zöld Pártjának képviselője, Chlöe Swarbrick felszólalásában számon kérte a tisztelt házat, hogy milyen lépéseket fognak tenni a klímaváltozással kapcsolatban. Beszédét megzavarta a Nemzeti Párt képviselője Todd Muller, Chlöe pedig egyszerű „ok, boomer” válasszal háritotta képviselőtársa megjegyzését és folytatta tovább felszólalását. A jelenet természetesen óriási nemzetközi médiavisszhangot kapott. Talán ez volt az első olyan alkalom, amikor egy mém szerepet kapott egy országgyűlés életében, a reálpolitikában és nem a politikából vagy egy politikusból csináltak mémet. A zöldpárti képviselő szerint jól mutatja a felszólalása körüli felhajtás azt, hogy a Z generáció mennyiben más, „dobozon kívüli gondolkodást” (thinking outside of the box) tud magának, mint az azt megelőző generációk. Úgy gondolja, hogy a sztereotípiákban való gondolkodást fel kell adni, proaktív tettekre van szükség és megváltoztatni azt a status-quo képet, ami az emberek fejében képződik a politikusokról, ami általában egy öreg, öltönyös fickó. Elgondolása szerint itt az ideje, hogy a sztereotipizálást átlépve, más képet alkossanak az emberek a döntéshozókról, akik nem egy túlmisztifikált és privilegizált rétegből kell, hogy kikerüljenek, hanem a mindennapi emberekből, így a fiatalok is joggal lehetnek politikai döntéshozatal részei. Érdekeség, hogy a „leboomerezett” Muller 51 éves, tehát már inkább az X generáció tagja, mintsem a baby boomerek közé lehetne sorolni a poli-

tikust, és ha szigorúan vesszük a korszakos elkülönítést, akkor Swarbrick is éppen csak beleillik a Z generációba.

Az Ok, boomer politikai töltete egyre inkább összefonódik a zöld mozgalmakkal és nem csak az új-zélandi politikusnő felszólalása miatt. 2019 novemberében, a Harvard-Yale egyetem amerikai futball mérkőzésén több száz fiatal tüntető özönlött be a pályára kántálva a két szóból álló szlogent. Ezzel a cselekvéssel akarták felhívni a klímaváltozással járó fenyegető veszélyeket. Az idősebb nézők az akciót úgy értékelték, hogy hiányzik belőlük a józan ész és az egész tüntetés nem más, mint egy jó ürügy arra, hogy felhívják saját magukra a figyelmet és a közösségi médiumok felületein is nagyon megosztóvá vált a demonstráció. A demokrata elnökjelölt-jelölt Bernie Sanders pedig úgy kommentálta az eseményt, hogy mindig azok az emberek fognak győzedelmeskedni, akik közösen fel tudnak lépni az igazság nevében és gratulált a fiataloknak. A szintén demokrata Júlián Castro egykori városfejlesztési miniszter pedig inspirálónak nevezte, hogy a fiatalok kezükbe veszik a saját jövőjüket és mindent megtesznek azért, hogy megvédjék azt. A boomerezés a fiatal generációk körében egyre inkább összefonódik a zöld mozgalmakkal, a zöld kérdéssel. Vajon milyen újabb mémek fognak politikai értelmet nyerni.

Oké, zoomer

Rengeteg kritikát kapott az Ok, boomer jelenség és annak használata. A jobboldali-konzervatív közegben az újfajta „n betűs szó”-ként^[2] kezelik, és használatát ageizmusnak, azaz életkor alapú diszkriminációnak tekintik. Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságán már tárgyalnak olyan ügyet, ami a korhoz között diszkriminációval foglalkozik. A bíróság szerint nem lehet csak azért valakit azért hátrányosan megkülönböztetni, mert elmúlt 80 éves. Nem esik-e ez egybe a faji, nemi, vallási diszkriminációval? Kétségtelen tény, hogy a másik oldalról viszont a millenálisok is stigmatizálva érezhették magukat akkor, amikor az idősebb nemzedék pár éve elkezdte őket „hópehely” generációként emlegetni.

De mit is képviselnek tulajdonképpen? a zoomer generáció úgy látja, hogy senki nem veszi komolyan sem őket, sem azt, amit képviselnek. Úgy érzik, hogy lényegesen hátrányosabb helyzetből indulnak az életben, mint szüleik. Az előző generációk jobb lehetőségekkel kezdhettek munkát keresni, a felsőoktatás költségei korábban sokkal alacsonyabbak voltak és általában könnyebb volt a megélhetés, a lakásárak és a járulékos költségek nem voltak az egekben. Aggasztja őket az Amerikában mind jobban szakadozó szociális háló, a populizmus térnyerése. Visszatérő érv részükről, hogy az előttük járó generációk idézték elő felelőtlenségükkel a klíma vészhelyzetet, amivel majd nekik kell megbirkózniuk. Elismerik, hogy annak idején a boomerek indították el a polgárjogi mozgalmakat, a nők egyenjogúsításáért ők kezdet el küzdeni, tiltakoztak a viet-

Felhasznált irodalom:
Megyeri Mirtill: <https://forbes.hu/legyel-jobb/a-generacios-bullshit/> BBC: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/zf8j92p>
Knowyourmeme: <https://knowyourmeme.com/memes/ok-boomer> Bhaskar Sunkara: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/nov/06/ok-boomer-meme-older-generations> Chlöe Swarbrick: <https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2019/nov/09/my-ok-boomer-comment-in-parliament-symbolised-exhaustion-of-multiple-generations> Katy Steinmetz: <https://time.com/5782508/ok-boomer-meaning-slang-dictionary/> Komár Zita: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/generacioelmeletek> Jacob Bogage, Hannah Knowles: <https://www.washingtonpost.com/sports/2019/11/23/climate-change-protesters-swarm-harvard-yale-football-game-with-chants-ok-boomer/> Hannah Jane Parkinson: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2019/oct/18/>

[2] Az afroamerikaiak diszkriminációjára utaló kifejezés rövidítése.

silent-generation-to-snowflakes-why-you-need-friends-all-ages
Taylor Lorenz: <https://www.nytimes.com/2019/10/29/style/ok-boomer.html> Cosmo Landesman: <https://www.spectator.co.uk/2019/11/ok-zoomer-is-that-really-the-best-youve-got/> Steve Annear: <https://www.bostonglobe.com/metro/2019/11/07/how-lexington-teen-song-remix-turned-into-boomer-anthem/> HXl3cd9lDhz268JtzESncj/story.html
Klág Dávid: https://index.hu/kultur/2019/11/22/ok_boomer_z_generacio_baby_boomer/ Adam Liptak: <https://www.nytimes.com/2020/01/15/us/supreme-court-age-bias-ok-boomer.html?action=click&module=RelatedLinks&pgtype=Article>

námi háború ellen, de úgy látják, hogy az öregedéssel egyre konzervatívabbá váltak, önzőbbek és kevésbé empatikusak lettek.

a boomerek ezzel szemben azzal érvelnek, hogy a globális recesszió nem csak a zoomerekre és a boomerekre, hanem minden nemzedékre nehezebb időket hozott. További kritika éri a zoomer nemzedéket, mert nem tudják élvezni az életet. Az egyetemeken a politikai korrektség jelszavával olyan klasszikus demokratikus értéket veszélyeztetnek, mint a szólásszabadság. Túlzásba viszik a digitális technológia használatát (telefon nélkül egy villanykörtét sem tudnak becsavarni), az online és közösségi média aktivitás miatt (mindig a telefonjukat nyomkodják), így képtelenek a közvetlen emberi kommunikációra. Egy teljesen más közegben nőttek fel és szocializálódnak, számukra nem léteznek okoseszközök és technológia nélküli világ. Korán felnőttek képzelik magukat, tinédzser korukban már saját vállalkozásaik és milliós követőtáboraik vannak. Ideje lenne, ha felhagynának a közösségi médiasorozatok gyártásával és helyette végre elkezdenének igazán dolgozni.

A vitában mások az idősök iránti szolidaritás fontosságát hangsúlyozzák. Szerintük a fiataloknak nem felelőtlen magatartást kellene tanúsítaniuk lenézve az idősebb generációkat, hanem segíteni őket kiigazodni a digitális világban, megtanítani őket arra, hogyan működnek a számítástechnikai eszközök. Megint mások az intergenerációs kapcsolatok építését tartják fontosnak és a generációk tudástőkéjének együttes kamatoztatásának szükségességére hívják fel a figyelmet. Ismét más véleményáramlat szerint itt nem generációs súrlódásról, sokkal inkább ideologikus vitáról van szó, ami az amerikai demokraták és a republikánusok közötti ellentéteket van hivatva megjeleníteni.

A boomerezés-zoomerezés túlnyomóan a digitális kultúrában megjelenő alkotásai a generációk közötti törésvonalakra utalnak, a generációs különbségek jelenségeit képezik le. Míg korábban a fiatalok többsége szezonális munkákkal vagy iskola mellett biztosította a tandíjat tanulmányaihoz, vagy fedezte egyéb kiadásait, addig a Z generációnak már megvan a technikai lehetősége, hogy kellő tehetség és kitartás birtokában maga is tartalomfejlesztővé váljon, és ezzel keressen pénzt. A közösségi média korábban sosem látott potenciált rejt magában, amivel az Y és Z generáció előtt egyik nemzedék sem rendelkezett.

A generációk közötti szociokulturális különbségek és az ezekről szóló közbeszéd korábban is jelen volt, de nem kaphatott szélesebb nyilvánosságot, csak ritkán törhetett be a mainstream médiába. Most viszont a közösségi platformok – ahol bárki lehet tartalomfejlesztő – szinte tálcán kínálják a lehetőséget a digitális bennszülöttek számára, hogy artikulálják a véleményüket.

A tanári mesterségtől a hivatásig

Új párbeszéd – társadalmi kérdésekről az iskolában

KONFERENCIA ÖSSZEFOGLALÓ (2012)

A Barankovics István Alapítvány 2012. november 16-án tartotta meg „Társadalmi és közéleti nevelés” címmel pedagógusoknak szervezett szakmai napját. A rendezvényen az érdeklődő középiskolai tanárok és az Alapítvány együtt keresték a fiatalok közéleti szerepekre történő felkészítésében az előrelépés lehetséges útjait. A közös gondolkodást három előadás segítette:

először Kiss Mária Rita egyetemi docens a magyarországi társadalmi értékrendet és a fiatalok közéleti aktivitását vizsgáló kutatások megrögzött adatait ismertette és összegezte. Ezt követően Rácz Krisztina középiskolai tanár vázolta fel azokat a külföldön már működő jó gyakorlatokat, amelyek a felnövekvő generáció közéletbe való integrálását célozzák. A harmadik előadásban Fehér Borbála, a Székács József Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium igazgatója az orosházi iskolában alkalmazott és jól bevált programokról beszélt. A délutáni közös műhelymunka során pedig olyan konkrét javaslatok is születtek, amelyek megalapozhatják a témáról folyó új párbeszéd kezdetét.

A rendezvényt Dr. Mészáros József, a Barankovics István Alapítvány kuratóriumának elnöke és Dr. Stágel Bence országgyűlési képviselő köszöntő szavai nyitották meg. Kiss Mária Rita egyetemi docens (SZTE) előadásában felvázolta, hogy miért is oly lényeges a fiatalok nevelésének ezen aspektusára fokozott figyelmet fordítani. Többek között arra is kitért, hogy a pedagógusoknak fontos megismerni az ifjúság társadalomról kialakult képét, mert csak ebből kiindulva lehet hatékony munkát végezni. Az értékrend kutatások adatai egyértelműen azt mutatják, hogy a magyar társadalmat a viszonylag zárt gondolkodás, az anyagi boldogulásra koncentráció jellemzi. Az emberek elsősorban az anyagi biztonság megteremtésére koncentrálnak, a munka mellett nincs idejük arra, hogy nyitottak legyenek a közös érdekek érvényesítése és az ezeket képviselő szervezetek felé. Jellemzően az államtól várják a közösségi problémák megoldását.

A fiatalok pedig a felnőtt társadalomtól olyan észjárását sajátítanak el, amelyben a közösségi cselekvésnek nincs túl nagy társadalmi presztízse. A társadalomismeret oktatásnak e helyzet feloldására kellene leginkább koncentrálni. A feladat nagyságához és súlyához képest azonban a pedagógusoknak a formális oktatás keretei között kevés lehetősége nyílik a kedvezőtlen folyamatok korrekciójára, a helyi közélet szereplői pedig – pár kiemelkedő jó példa kivételével – ritkán partnerek az együttnevelésben. A témával foglalkozó szakemberek egy ideje már jelzik, a fiatal generáció tagjai nemcsak felülreprezentáltak, de relatíve nagy közéleti aktivitást is mutatnak a radikális jobboldal táborában. Nem állítható tehát hogy a nemzedék egészét a politikától való elfordulás és az általános érdektelenség jellemzi. A jelenség mögött a demokratikus politikai szocializáció problémái is állnak. Többek között az iskolának is feladata, hogy „hatékony ellennarratívákat” teremtsen és megmutassa diákjainak, hogy a leegyszerűsített világmagyarázatok sokszor hamisak, hogy a gyűlöltre építő politi-

kai stratégiák útja hosszú távon a politikai közösség minden tagját veszélyeztetheti. A pedagógusoknak olyan belátásokhoz kell segíteni a fiatalokat, amelyek között megtapasztalják: más lehetőségük is van, ha tenni szeretnének önmagukért, társadalmukért, jövőjükért.

Rácz Krisztina társadalomismeret-angol szakos tanár (Trefort Ágoston Két Tanítási Nyelvű Szak középiskola) a közéleti nevelés külföldi gyakorlataiból mutatott be példákat előadásában. Míg Magyarországon a társadalomismeret-óráknak általában kevés jelentőséget tulajdonítanak, addig a tantárgy az Egyesült Államokban az általános- és középiskolákban is minden évfolyamon kötelezően oktató és az érettségi része is egyúttal. Az USA-ban magától értetődő a helyi politikusok és közéleti szereplők aktív kapcsolattartása az iskolásokkal, akik apránként, játékos formában további gyakorlati ismereteket szerezhetnek például bíróságok látogatásával, próbatárgyalások eljátszásával. A társadalmi szerepekre való felkészítés viszonylag új irányzatát jelentik a webes-, illetve játék alapú oktatási módszerek. Kanada és az Egyesült Királyság is több, iskolás és középiskolás korosztálynak szánt online játékkal és honlappal támogatja a tanárok munkáját, lehetővé téve az iskolai kereteken kívüli, könnyed, játékos tanulást. A tanárok segédletével számos országos és nemzetközi programhoz és versenyhez csatlakozhatnak a diákok, ahol vitakészségüket fejleszthetik, vagy éppen a társadalmi érdekek érvényesítésének procedúráját ismerhetik meg.

Természetesen itthon is léteznek ilyen törekvések és programok. A szakmai napon erre volt példa a Székács József Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium. Az intézmény a hagyományos oktatási feladatok ellátásán túl kiemelt figyelmet fordít a gyerekek társadalomba integrálásának minden aspektusára. Fehér Borbála igazgató asszony előadásában arról beszélt, hogy a társadalmi szerepekre való felkészítés feladata új követelményeket támaszt a tanárokkal szemben. Más tantárgyakhoz képest például nagyobb hangsúlyt kell fektetni a szemléletformálásra és a készségek fejlesztésére, amelyhez a pedagógusok módszertani kultúrájának folyamatos fejlesztése szükséges. Gazdag példatárral illusztrálta a helyi társadalom természetes közegébe integrált, saját élményen alapuló tanulás hatékonyságát.

Az előadásokat egy kötetlenebb, ámde annál konstruktívabb műhelymunka követte, ahol a Barankovics Alapítvánnyal való együttműködés lehetőségeiről tájékozódhattak a pedagógusok, és megoszthatták egymással tapasztalataikat, ötleteiket. Az inspiráló szakmai eszmecserén túl a nap két konkrét eredménnyel is zárult: a résztvevők elhatározták, hogy a Barankovics István Alapítvány Ifjúságkutató Műhelyének keretében létrehoznak egy szakmai szervezetet, a társadalomismeret oktató tanárok kerekasztalát. Emellett a partnerségi viszony új lehetőségeként a szervezők bemutatták online demokrácia versenyük koncepcióját is, amelyet az iskolákkal közös projekt keretében kívánnak megvalósítani.

Kíváncsi lennék,... ki beszél iskolául?

VUKOVÁRI PANNA (2016)

Iskolául mindenki beszél, nem? Csak úgy, mint angolul: benne van a levegőben, hát hogy ne gagyognánk pár „hádujúdu”-t szükség szerint? Akadnak, s nem is kevesen, akik a konyha nyelvet messze túlszárnyalják, de azért ha nem is lennének perfektek a present perfect használatában, akkor sem adhatnának el minket. Hiszen „angolul mindenki tud”. Tud? Vagy csak beszél? Van különbség. Akárcsak abban, hogy vajon ki beszél iskolául, s ki az, aki tud is az oktatás nyelvén szólni?

Na de kivel beszéljen az ember iskolául? És egyáltalán hol tanulja meg a nyelvet a lelkes nebuló? Természetesen az iskolában kezdődik minden: mindnyájan voltunk kisdíákok, nagydíákok, koptattuk az iskolapadot és az idegeket, nem csoda, hogy úgy érezzük – mindent tudunk a témáról. Igen: alapfokon mindenki beszél iskolául, s van is hozzáfűznivalónk a témakörhöz. Kinek ne lennének személyes tapasztalatai arról, hogy milyen rettenetesek is a tanerők, de arról is, hogy mennyire sokat tudtak adni egy-egy biztató mondatral; és persze amikor az „iskoláról” beszélünk, nemcsak a tanárok meg a tantárgyak, a gyomorszorongató dolgozatok és a teljesen feleslegesnek minősített tananyag fog beugrani, hiszen az iskola hozzáadott értéke éppenséggel nem az, amiért voltaképpen a rendszer felállt. Hiszen – tetszik vagy sem -, a legtöbbünknek az iskolával kapcsolatosan az emberi oldal ugrik be, az hagy maradandóbb nyomot, s nem a nagyon praktikus tanulnivaló. Ugye? Évtizedek távolából is vad haraggal tudunk beszélni egy akkor igazságtalannak tartott esetről, de ugyanolyan jókat nevetünk az osztálytársakkal, ha nosztalgiázni kezdünk „azokról a szép időkről”, mint iskoláskorunkban tettük. Mintha az oktatás hordozórakétája voltaképpen nem is maga a mindenkori iskolarendszer lenne, nem is az átadott információ, nem a bemeneti, kimeneti mérések vagy akár a nagyon is fontos jövőkép, hanem mindaz, ami a hátán cipelné az egészet, nem lenne más, mint az emberi faktor. Az

emberségre és az embertelenségre emlékszünk, az színezi át gyermeki és később felnőttkori attitűdünket, az, s nem más a pedagógia kvintesszenciája. A többi: tanítás.

Akik beszélnek iskolául, azaz beszélnek az iskoláról, de nem tudnak pár fontos műhelytitkot, azok gyakran elfelejtik: nem szabad lebecsülni sem a tanítást, sem a pedagógiát. Az emberi oldal és az intellektuális ajtónyitogatás édestestvérek, s egymást erősítik.

Az iskolarendszer azonban az ezredforduló óta drámai változáson ment keresztül, s nagy naivitás lenne azt hinnünk: mindennek bármi köze van az oktatási változásokhoz. Éppenséggel nincsen. Az oktatási reformok ugyanis nem akaszthatnak tengelyt azzal a fajta globális változással, mely újabb és újabb kihívásokat állít diák, tanár és szülő elé. Történt ugyanis, hogy zsebre vágtuk a világot. Az okostelefonok korában minden információ gyorsan, kényelmesen és korábban sosem látott bőséggel érhető el, s ez remek dolog. Lenne. Csak éppenséggel megszoktuk, hogy a történelem során a tudás letéteményese az iskolarendszer volt, a tanárokra

a bölcs mindentudó szerepét osztotta a társadalom, s ez működött is ebben a formában évszázadokon át.

De mióta zsebre vágtuk a tudást, vagy inkább az információkat, a tanároknak, sőt, az egész iskolának megváltozott a hogyanja. A miértje továbbra is állandó. Miért? Mert kell lenni egy iránytűnek, egy segítő kéznek, kell lenni egy rendszernek, egy kortárscsoportnak, kell lenni egy medernek, mely segít összegereblyézni a vadul cikázó információkat egy megbokrosodottan száguldó világról. Nem kis feladat. Bölcs belátást, komoly szakképzettséget, emberi felkészültséget és főleg egy egészen újfajta, modern és innovatív szemléletet kívánna az oktatásban résztvevőktől. S hogy kik veszünk részt az oktatásban? Mindnyájan.

A rendszer: közügy. Közbeszéd tárgyát kellene képeznie az iskolának, ám a sok beszédnek sok az alja. A szavak – mit sem érnek, ha nincsen mögötte hiteles, elmélyült és tapasztalati tudás. Ezért kell megtanulni iskolául, ha azt akarjuk, hogy gyermekeink anyanyelvi szinten beszéljék a műveltség, az empátia, a kíváncsi érdeklődés nyelvét.

Remekül hangzik, nem? Kár, hogy nem is olyan egyszerű iskolául tudni, mint hisszük. Beszélni: könnyű. Ám hogy szavaink mögött ne csupán hiedelmek, hanem biztos tudás legyen, azért meg kell dolgozni. Mindnyájan, akik az oktatással érintkezünk, más szeptét látjuk a rendszernek. A tanulók elsősorban empirikus és emocionális szűrőn át nézve formálnak véleményt, a szülők a saját korábbi tapasztalataikat gyermekük szempontjaival egybegyúrva alakítják ki mindazt, amit iskolául megfogalmaznak, és akkor még nem is beszéltünk a mindenféle bürokratikus mamutszervezetekről, melyek körül mostanság annyi vita alakult ki, hiszen a mamutok bajosan tudják átlátni a humánnum vezérelte rendszereket. Márpedig az iskolától az elsődleges elvárás az a fajta emberi, emberközeli, humánus hozzáállás, melynek a nyelvezetét, eszköztárást, rendszerkompatibilitását meg kell tanulni a résztvevőknek ahhoz, hogy az oktatás elérje elsődleges célját. Hogy mit is? Kultúrául beszélni. Értékben gondolkodni. Innovatív és ötletes, emberi és jellemes tanárokkal, diákokkal, szülőkkel együttműködve valami értékeset létrehozni, úgy, hogy a már meglévő értékeket tudatosan beépítjük a horizontunkba.

Mégis, ki az, aki megtanítja iskolául a társadalmat? a pedagógus. Pontosítok. Az a pedagógus, aki hitelesen, tudatosan, párbeszédre készen mer véleményt formálni; aki messze nem tévedhetetlen, de mégis a legkompetensebb abban a kérdésben, mi is zajlik napi nyolc órában az iskola falai között. A pedagógus, aki különös emberfajta: minden híresztelések ellenére azért van a pályán, mert idealista módon hiszi még több évtized után is, hogy tanítani jó. Hogy tanítani kell. Fontos együtt lenni a tanulóinkkal, látni őket felnőni, segíteni a szárnypróbálgatásokban, megmutatni az emberi és szakmai arcunkat, ha arra van szükség; látva látni a tanítványaink arcát, a bennük rejlő lehetőségeket; egyszóval a tanárok, minden rigolyájuk, minden általuk is

ostobaságnak tartott élet- és gyerekidegen tananyag, minden oktondi követelményrendszer, minden nehézség és kínlás dacára is azok a szakemberek, akiknek a szenvedélyük a munkájuk. Néha kicsit fásultak vagyunk. Néha nyűgösek. Máskor kétségbeesettek, mert hiába tudunk iskolául, ha nem mindig értik meg – éppen azok, akiktől a leginkább várnánk a párbeszédet. De semmi, mondom SEMMI nem változtat azon, hogy nap mint nap az írástudók felelőssége mozgat minket. Na meg az öröm, amit gyerekek között töltött idő jelent. Ezt az örömet, a gyermekekben, az új generációkban kibontakozó lehetőségek öröme lenne jó megélni a társadalomnak, ezeket a mindennapi örömeket, mindennapi tanári kreatív erőt, ezt a fajta oktatási alapkonceptiót: a gyerekben rejlő lehetőségek örömhírének kellene egyszer transzparenseként utcára vinni. Hogy a szülők, a gyerekek, a közvélemény elhiggye végre: hatalmas kincs van a kezünkben, bús magyar jövőképeknek nincs helye, ha ennyi tehetséges, okos, kedves, és igen, olykor kihívásokat hozó, mégis szépművelő fiatal koptatja a padot az iskolában. Csak arra kell vigyáznunk, el ne kopjunk abban a hitben, hogy érdemes; érdemes bátran, ötletesen, érdemes emberi odafigyeléssel. Érdemes együtt fejlődni, kollégák a kollégákkal, szülőkkel és diákokkal kooperatívan, a lehetőségeket tartva szem előtt. Úgy, hogy megtanuljunk iskolául, kultúrául, emberül.

Kíváncsi lennék, ha szerveznék egy demonstrációt, vajon eljőnnének-e. Demonstrálhatnánk, hogy milyen örömeik, sikereik érnek minket a gyermekeink jóvoltából. Milyen kihívásokat kell megoldanunk, melyektől mindnyájan többek leszünk. Mindenki, aki kijön a térre a transzparensekkel, ezen a demonstráción azt az örömet mutatná fel a világnak, ami aznap az iskolában érte: „Az ötödikesekkel olyan fontos dolgokról beszélgettünk, mint a gyász és az elválás. Köszönöm, János vitéz!” vagy „A kilencedikeseknél LETT HIBÁTLAN helyesírás dolgozat!”, esetleg „Örülök, hogy hangosan köszönnek a diákjaim. Az iskolán kívül is...” „Ma csodálatos munkát végeztük a végzősökkel, és megszerettük Radnótit.”. Csupa apróság, nem? De csupa apróságból tevődik össze a növekedés öröme. Ezeket az apróságokat észrevenni: igazán nagy dolog. Ezeket az apróságokat észrevetetni: az iskolául tudók legigazibb hivatása. Szóval, jöjjön mindenki, és demonstráljuk, miért kell megtanulni a társadalomnak a modern, mégis értékteremtő, szerethető és emberarcú, bölcs iskola nyelvén.

Nyitott szemmel

RÁCZ KRISZTA (2017)

Járjunk nyitott szemmel a világban, legyünk fogékonyak az újra, az ismeretlenre, ne féljünk mindenképp a változásokról – ezt tanítjuk gyermekeinknek. De vajon mi mennyire vagyunk nyitottak, mennyire kötnek önkéntelenül is gúzsba minket a körülmények, elvárások, aktuálpolitikai trendek? Szülőként sem könnyű a dilemmákat eldönteni, vagy épp a média manipulációs hatásait a gyerekekben tudatosítani, pedagógusként azonban véleményem szerint még nehezebb dolgunk van.

Az iskola világa

Tetszik vagy sem, a mai világban a tanulók az idejük nagy részét az iskolában töltik. Az én, negyvenes éveim elején járó generációm is így nőtt fel, nem untunk bele, megbirkóztunk a nehézségekkel, a sulis után hazaérve elkészítettük azt a minimális házi feladatot, amit kaptunk, aztán irány a grund, játszótér, futópálya, kiskert, vagy éppen ami szembejött vagy rendelkezésre állt. Technika órán kis hajót faragtunk, bevezettek minket a Commodore 64 világába vagy fizika órán az iskola kertjében dobáltunk almát, ejtettünk le csavarokat és néztük egy csúzlin kilövött golyó röppályáját. Odakinn.

Szép volt, talán igaz sem volt, de a nosztalgia sem a régi már. Mai szemmel, pedagógusként, nagyon másképp látom a helyzetet. Tudom, a világ változik, itt van ugye a digitális forradalom, az okostelefonok térhódítása, azonban a praktikus, gyakorlati ismereteket ezek még mindig nem tudják helyettesíteni. A félreértések elkerülése végett, nagyon is nagyra értékelek sok olyan applikációt (bocsánat, appot, ahogy a diákjaim mondják), amelyek a gyakorlatiassághoz, tapasztalatszerzéshez is hozzájárulnak. Azonban számomra még mindig kérdéses az, hogy ezek hogyan is tudják (?) helyettesíteni a tapasztalati tanulásból adódó, élményszerű „megcsináltam!” pillanatokat. Természetesen attól, mert globális méreteket öltött a digitális forradalom és az okostelefonok penetrációja, nem minden országra/emberre igaz az, hogy

ezek nélkül nem élet az élet. Törzsi közösségekben nagyon is jól elboldogulnak a digitális forradalom vívmányai nélkül, de mi lenne, ha ezek ott is hirtelen rendelkezésre állnának? Káosz vagy eljönne hirtelen a Kánaán?

Valóság és tapasztalat

Nézem az Idegpálya című filmet, és már a huszadik perc körül arra gondolok, mennyire életszerű is ez. Nagyon, akár nálunk is. Az a cikk is eszembe jut, amelyben egy afrikai iskolában bevezetett kísérleti oktatásról olvastam, melynek lényege az éppen lehetséges erőforrások kihasználása és a tapasztalati tanulás elősegítése. Egy indiai, Haryana állambeli kísérlet is rémlik ahol a semmiből, módszertani „ugrással” változtattak meg mindent. Az is eszembe jut, milyen alternatív oktatási módszerekkel álltak elő nem csak hazánkban, hanem szerte a világon az oktatás területén azok, akiknek az a célja, hogy a diákok nem csak tudást, hanem cselekvőképes tudást sajátítsanak el. És eszembe jut az LGT egyik száma: Mindenki másképp csinálja.

Mindenki másképp csinálja

Valóban, mindenki másképp csinálja, amivel nincs is semmi gond. Egyetlen cél kell(enne), hogy lebegjen a szemünk előtt: olyan tudást adni át a mai fiataloknak, akár szülőként, akár pedagógusként, melyet aztán a mindennapi életben, vagy akár a munkaerőpiacon is hasznosítani tudnak. És itt a bökkenő: a cselekvőképes tudás, illetve a munkaerőpiacon elvárt készségek mennyire passzolnak a mai közoktatás keretein belül megszerezhető tudáshoz. Hirtelen felindulásból azt kell mondanom, nem túl nagy az átfedés.

Pedagógusként sok mindent megérték: vannak érettségi követelmények, az egyetemeken elvárt, bejutáshoz szükséges tudásanyag/képességek, a NAT-hoz való ragaszkodás vagy alkalmazkodás, az iskola által kijelölt (ha nem is kimondott „út”), az OKTV-n való megfelelés, ilyen verseny, olyan projekt. Ezekre valamilyen szinten nagyon is szükség van, azonban ne feledkezzünk meg arról, hogy a fiatalok kikerülve az iskolapadból az életük nagy részét a való világban élik majd le.

Módszertan vagy való világ?

Ahány ház, annyi szokás. A multikulturális társadalmak elterjedésével ez is olyan furcsa megállapítás, azonban az oktatás területén ez a szolás a mai napig különösen igaz. Visszautalva az indiai példára: lepusztult osztálytermek, koszos falak, eszközök hiánya, az adminisztráció mindent felemésztő „hatalma”, aztán egy hitelen ötlet és nagy változások, pozitív irányba. Az adminisztráció és az ebéd kiosztása helyett hirtelen hagyták a tanárokat arra koncentrálni, ami miatt túlnyomó többségük ezt a pályát választotta: a tanításra és nevelésre. Nem kellett milliós beruházások, nem küldték őket mindenféle módszertani továbbképzésre, egyszerűen hagyták, hogy azt csinálják, amihez értenek: tanítsanak.

Néha nekem is az az érzésem, és ez az érzés egyre gyakrabban tör rám, hogy ha nem adminisztrátorként, titkárnőként, vagy épp adatbevitellel foglalkozó, meghatározhatatlan munkakörrel rendelkező valakiként funkcionálnék, akkor én is lehetnék az, amire felesküdtem: tanár. Aki tanít, nevel, dicsér, motivál, beszélget a diákokkal, még mindig beszélget a diákokkal, és ami a legfőbb: beszélget a diákokkal. Zárt Facebook csoportban vagy Messenger útján, szünetben face-to-face, ne adj’ Isten órán, iskola után, bármikor, amikor erre szükség van. Adminisztráció, fénymásolás, fénymásoló-szerelés, tintapatron-csere, krétavadászat vagy bármi ilyen helyett. Mert elvileg a tanár legfontosabb dolga a tanítás, azonban az elmúlt pár évben ez nem feltétlen működik. Panaszkozhatnak továbbra is adminisztrációs terhekről, magas óraszámokról, bármiről, de nem ez a célom.

A „módszertani megújulás” manapság igen divatos hívó szó. Sokszor sajnós tényleg csak a hívó szó és a divat szintjén marad, bár mindenféle iróniától mentesen tényleg fontosnak tartom az

új(abb) módszerek használatát, legyen szó akár csoportmunkáról, akár kooperatív tanulásról, akár tapasztalati tanulásról vagy akár épp olyan, egyedi módszerről, amelyek a módszertani repertoárok nagykönyvében nem szerepelnek ugyan, azonban egyéni foglalkozások vagy épp a differenciált oktatás keretein belül bármikor előkerülnek. Akár ösztönösen is, nem feltétlen van ehhez szükség továbbképzésre, sokszor néha elég a józan ész rendszeres használata vagy példának okáért egy kicsit is fejlett érzelmi intelligencia. Et voilá, megint csoda történhet. Míg ezt a cikket írom, az egyik hír a tévében arról az egyik, a Facebookon is igen kedvelt hivatkozásban szereplő amerikai tanárról szól, aki minden egyes diákját saját köszöntési módszerrel üdvözl. Ez is egy módszertan, hiába, mindenki másképp csinálja.

Mindenki másképp csinálja, egészen addig, amíg szűk keretek közé nem kényszerítik, akár alaptantervi, akár más módon. Nekem speciel egy szavam sem lehet, nyelvtanárként azért minden olyan téma feldolgozható, amely a mai közéletben fontosnak számít, így vagy úgy, egyelőre legalábbis.

A jövő

Ahogy az Edda is énekelte (a zenei referenciák fenntartása érdekében), én is Álmodtam egy világot magamnak. És néha tényleg úgy is érzem, hogy „itt állok a kapui előtt”. Vagy azért, mert látom a kollégáim mindennapi küzdelmét és újításait, vagy azért, mert menthetetlenül naiv vagyok. Reményeim szerint az előbbiről van szó, a mai világban ugyanis pedagógusként a naivitást szerény véleményem szerint nem megengedhető. Minden más igen, újítások, nevelés, oktatás, felügyelet, osztálykirándulás, közös mozi-vagy színházlátogatás, túrázás, szabaduló szoba-látogatás, bármi. Bármi, ami a diákok épülését célozza, olyasmi, ami nem csak tudást, hanem (élet)tapasztalatot ad, valami olyasmit, amire az én koromban is emlékezni fognak majd, nem csak városi legenda alapjaként, hanem olyan élményként, ami talán egy lökést adott nekik ahhoz, hogy ők is ne csak oktassanak, hanem neveljenek is, humorral, megértéssel, fiatalosan, lelkesen és dinamikusán. Ha csak a saját gyermekeiket, az is jó, ha pedagógusként minden diákot, az még jobb. Ha oktatási felelősként, magasabb pozícióban, az a legjobb. Nem vagyok feltétlen ellensége ugyanis a felülről jövő kezdeményezéseknek sem, egészen addig, amíg az a diákok érdekeit szolgálja. A diákokét, azon nemzedékét, akik a jövőt formálják majd, a mi jövőnket is.

Megváltozott diákok, változó pedagógusok?

MÁRKUS ANNA (2017)

Sokszor hallhatjuk, hogy milyen rossz az oktatási rendszerünk, milyen motiválatlanok a mai gyerekek, mennyire nehezen kezelhetőek.[1] a pedagógus szakma képviselői szerint ez nyilvánul mind a nevelési, mind pedig az oktatási kérdésekben. Érdemes azonban mindjárt azt is leszögezni, hogy nem egy új jelenséggel állunk szemben: minden korban igaz volt, hogy a nevelést, oktatást végzők elégedetlenek a rájuk bízott gyermekek jellemzőivel. Most azonban nem csak a pedagógusok, hanem az egész társadalom egyetért abban, hogy az éppen fel-növekvő generáció speciális tulajdonságokkal rendelkezik, így bizonyos nevelési eljárások nem annyira hatásosak, mint a korábbi évtizedekben.[2] a mai diákok már nem azok, mint a negyven-ötven évvel ezelőttiek. Ráadásul a változás nem fokozatosan, hanem robbanásszerűen

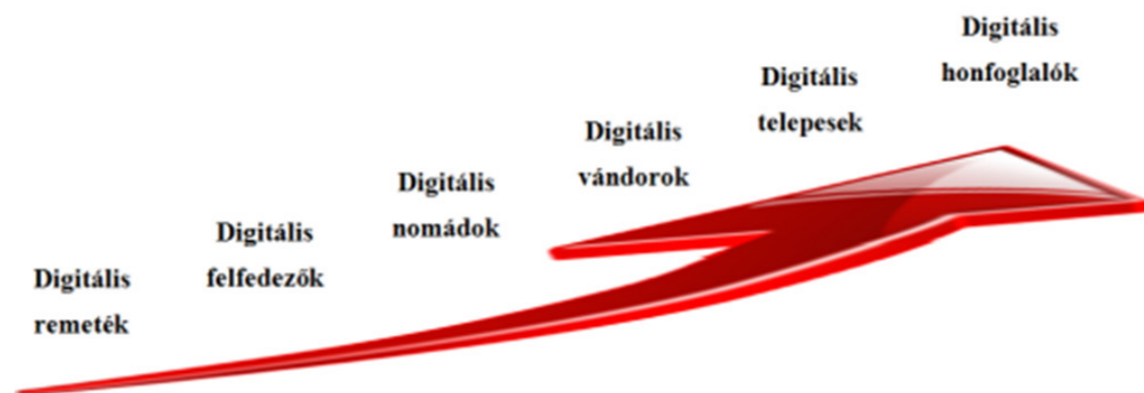
1. rész

[1] Prensky, Marc: Digitális bennszülöttek, digitális bevándorlók. In.: On the Horizon (NCB University Press, Vol. 9 No. 5.) Ford.: Kovács Emese. 2001. http://goliat.eik.bme.hu/~emese/gtk-mo/didaktika/digital_kids.pdf (Utolsó letöltés dátuma: 2017. november 5.) 1.

[2] Lénárd András: a digitális kor gyermekei. In.: Gyermeknevelés 3. évf. 1. szám (2015). 74.

következett be a digitális technikák XX. század utolsó évtizedétől való robbanásszerű terjedésével, ami nyomot hagyott mind a társadalom működésén, mind pedig a fiatalok felnevelkedésének körülményein.[3] a közegnek, melyben a digitális kor gyermekei szocializálódnak a fő rendezőelve a megnövekedett információmennyiség korábbihoz képest összehasonlíthatatlanul felgyorsult áramlása, amelyet nem minden alap nélkül szokás információs környezetszennyezésnek is nevezni. Megváltoztak továbbá az információt szállító tipikus eszközök, s velük az információkezelés és feldolgozás módjai is.

Az információs társadalom társadalmi csoportjai digitális kompetenciájuk fejlettsége alapján.

(Forrás: Buda András: Pedagógusok az információs társadalomban)

Ma az iskolákban az a helyzet, hogy a digitális bennszülöttek generációit, még többségében digitális bevándorló tanárok tanítják. A két csoport másként viszonyul az információs társadalom változásaihoz, köztük ebben az értelemben egy törésvonal figyelhető meg, amit nevezhetünk akár információs szakadéknak is.

A megkülönböztetés lényege Prensky szerint az, hogy a digitális bevándorló tanulása során alkalmazkodik a környezetéhez, de valamilyen szintig megtartja „akcentusát”, vagyis fél lábbal a múltban él. Jó példa ilyen digitális bevándorló akcentusra az, amikor információszerzés-kor első gondolatunk helyett csak a második az Internet, amikor elolvassuk az új mobiltelefon kézikönyvét, és nem abból indulunk ki, hogy úgyis rájövünk a működésére használat

közben, vagy amikor behívjuk a kollégát az irodába, hogy megmutassunk neki egy weblapot, ahelyett, hogy a linket küldenénk el e-mailben. Az idősebb generáció másképpen szocializálódott, mint a gyermekeik, és most tanulja az új nyelvet. Az a nyelv pedig, amit életünk során később sajátítunk el, agyunk más részében raktározódik, mint az anyanyelvünk.[4] Mindenki hallott már a digitális kor nemzedékeinek életkor szerinti csoportosításáról az X-Y-Z generáció elnevezésekről. Buda András: Pedagógusok az információs társadalomban c. tanulmányában kifejti, hogy az életkor az információs társadalomhoz való viszony tekintetében önmagában nem releváns, sokkal pontosabb osztályozási lehetőséget kapunk, ha a technológiához való viszonyt vizsgáljuk.[5]

Digitális remetéknek azokat nevezi, akik egyáltalán nem használják az infokommunikációs technológiák (röviden: IKT) eszközeit. A digitális felfedezők már elkezdték az ismerkedést az IKT eszközökkel, de egyelőre még csak a folyamat elején tartanak. A digitális nomádok már egyértelműen számítógép és internet használók, de az alkalmazás intenzitása még alacsony, elsősorban fogyasztják az információkat, kevésbé termelik azt. Az internet vonatkozásában ők web1.0-ás felhasználók. A digitális telepesek már nem csak használják, hanem elő is állítják a digitális tartalmakat. A digitális nomádok és a digitális telepesek között helyezkednek el a digitális vándorok, akik egyes jellemzőikben meghaladják a nomádok sajátosságait, de még nem érik el a telepesek szintjét (pl.: tart a közösségi oldalak használatától az adatkezelés biztonságával való fenntartásaik miatt). Digitális honfoglalóknak pedig azokat nevezük, akiknek az internet jelenti tulajdonképpen az egyetlen információforrást, és akár elvonásai tüneteik is lehetnek, ha el kell szakadniuk a hálózattól.[6]

Ezeknek a társadalmi csoportoknak a pedagógusok is tagjai, de arányuk eltér a makrokörnyezet megoszlásától. Munkájukból adódóan alig találunk közülük a digitális remeték és felfedezők között – gondoljunk csak arra, hogy e-naplót igen sok iskolában használnak már. A digitális nomádok között több pedagógust találhatunk már, az óráikon már kismértékben jelen vannak a digitális eszközök, tartalmak – de ezek inkább átvett, letöltött anyagok, kevésbé saját készítésűek. A digitális vándor tanárok már magasabb szintre léptek az IKT eszközök használatában, míg a digitális telepes tanárok már funkcionálisan és változatosan használják azokat. A digitális honfoglaló tanárok szintén kevesen vannak még, ők azok, akik nem tudják elképzelni a tanóráikat IKT eszközök nélkül.[7]

[8] Prensky, 2001. 2.

[9] Buda, 2013. 9-10.

A probléma: nem egy nyelvet beszélnek

Már Prensky is megfogalmazta, hogy az oktatás legnagyobb – és maig aktuális – problémája, hogy a digitális bevándorló tanárok, akik régi, elavult, digitális kor előtti nyelvet beszélnek, azon kínlódnak, hogy olyan tanulókat tanítsanak, akik már egy teljesen más, új nyelvet beszélnek. [8] Ezt a két eltérő nyelvet a tanulási képességeken és a szociális készségeken keresztül érzékeltetem az alábbi táblázat segítségével: [9]

A digitális bennszülöttek	A digitális bevándorlók
Gyorsan kívánnak információt szerezni többféle multimédiaforrásból	Korlátozott számú forrásból származó információ lassú és ellenőrzött átadását részesítik előnyben (nyomdafesték-sovinizmus)
A párhuzamos információfeldolgozást és a több feladattal való egyidejű foglalkozást (multitasking) kedvelik.	Az egyszintű információ-feldolgozást és az egyetlen (vagy csekély számú) feladatra való koncentrációt kedvelik (egyszintű terhelhetőség).
A szövegnél szívesebben dolgoznak kép-, hang- és videó-információkkal.	A kép-, hang- és videó-információkkal szemben előnyben részesítik a szöveget.
Szívesen keresnek rá véletlenszerűen, hiperlinkek útján elérhető multimediális információra (nem-lineáris feldolgozás).	Az információkat lineárisan, logikusan felépített és adagokra bontott formában kedvelik.
Kedvelik a szimultán kölcsönhatásokat, illetve a hálózati kapcsolatok létesítését számos más felhasználóval.	Inkább az egyéni munkavégzést részesítik előnyben. Jobban kedvelik, ha a tanulók egyénileg, másoktól függetlenül, mintsem másokkal hálózati kapcsolatokat fenntartva, kölcsönhatásban dolgoznak.
Legszívesebben „éppen időben” (just-in-time), vagyis az utolsó pillanatban tanulnak	Szívesebben „minden eshetőségre felkészülve” (just-in-case) tanítanak (a vizsgakövetelmények szem előtt tartásával)

A digitális bennszülöttek	A digitális bevándorlók
Az azonnali megerősítést és azonnali jutalmat kedvelik.	Szívesebben választják a késleltetett megerősítést és jutalmazást.
Azt tanulják szívesebben, ami releváns, azonnal hasznosítható és egyszersmind szórakoztató.	A standardizált tesztekre való felkészítést szolgáló oktatást részesítik előnyben, a tantervi irányelveknek megfelelően.

Mit tudunk a digitális bennszülöttekről?

Ahhoz hogy a netgeneráció oktatása eredményes legyen, a pedagógusoknak ismerniük kell az új korosztályi sajátosságokat. A fiatalok megváltozott szocializációs körülményeinek és azok következményeinek kutatásának eredményeként jó néhány pedagógiai szempontból használható megállapítás született. A digitális bennszülötteknek megnövekedett az ingerküszöbük – ezt már agykutatások is bizonyítják. Állandóan újabb és újabb ingerekre éheznek, éppen ezért nehezen tűrik a frontális munkát. Amióta ismertebb kórkép a hiperaktivitás és a figyelemzavar, egyre több gyermeket küldenek kivizsgálásra, vagy csak neveznek hiperaktívna a felnőttek egymás között. Gary Small agykutatási eredményei azt mutatták, hogy az internetes környezethez szokott vizsgálati személyeknél jóval több agyi terület aktivizálódik internetes böngészés közben, mint olvasás közben. A multitasking – több tevékenység párhuzamos végzése – a digitális nemzedék egyik jellemzője. A rutinos internetező egyszerre öt-hat ablakot is kezel: egyszerre szerkeszt dokumentumot, hallgat zenét a Youtube-on, keresgél képeket, e-mailt olvas, válaszol, üzenetet továbbít, és persze rajta tartja a szemét a Facebookon is. A monotónia elviselése, a jutalmak késleltetése és a frusztrációtűrés egyaránt nagyobb kihívás a másra szocializálódott digitális generáció számára. A pedagógusok egy része azonban idegenkedik a gondolattól, hogy erőfeszítéseket tegyen a tananyag iránti érdeklődés felkeltéséhez, hivatkozva arra, hogy ő nem „showman”, és nem lehet az anyagot sem „lebutítani”. Az iskola által adott visszajelzések a diákok teljesítményére, feladatvégzésére gyakran csak sokkal később jutnak el a tanulókhoz, mint az igazán hatásos volna, vagy mint ahhoz a netgeneráció hozzászokott. Mindamellet, hogy ezen szükséges lesz változtatni, természetesen támogatni kell a késleltetés és az érzelmek tartalmazásának képességét, amit a pszichológia holdingnak nevez. A határidők kezelése is másképp történik a digitális bennszülöttek számára. Jellemző rájuk a „just in time” felfogás, ami azt jelenti, hogy nemigen készülnek el feladataikkal korábban, mint a kijelölt határidő. Sőt az időérzékelésük is megváltozott, nehezebben becsülik meg, melyik fel-

[10] Tóth-Mózer Szilvia: a gyermekképp az információ társadalom hajnalán. In.: Oktatásinformatikai módszerek. Tanítás és tanulás az információ társadalomban. Szerk.: Ollé – Papp-Danka – Lévai – Tóth-Mózer – Virányi. ELTE Eötvös Kiadó. Bp., 2013. 28-40.

[11] Lénárd, 2015. 79.

[12] Szabó Éva: a digitális szakadékon innen és túl. A tanárszerep változása a XXI. században. In: Hülscher László – B. Tier Noémi – Lévai Dóra – Szekszárdi Júlia: Digitális nemzedék konferencia 2015. Oktatás-Informatika, 2015. (5.évf.) 1. sz. http://www.eltereader.hu/media/2015/07/Okt_inf_DNK_0714_READER.pdf. (Utolsó letöltés dátuma: 2017. november 5.) 20-21.

adat mennyi idejükbe fog kerülni. Az időgazdálkodás képességét ezért célszerű lenne tudatosan tanítani a diákoknak. A digitális bennszülöttek nyelvhasználata és kommunikációja is változott: rövidítéseket, angol eredetű kifejezéseket, hangulatjeleket használnak. Az „always online” üzemmódban lévő tanulók folyamatosan ki vannak téve a társaiktól jövő ingereknek, az online közösségi oldalakon szocializálódnak, így az informális tanulás szerepe és a horizontális kapcsolatok jelentősége az utóbbi időkben megnövekedett számukra – fontos és figyelembeveendő jellemző a hálózatosodás jelensége generációjukban. Egyre inkább a kompetenciafejlesztésnek, az attitűdformálásnak: az önálló ismeretszerzésre való felkészülésnek és az önművelés igényének kialakítására van szükség az iskolákban. A mai gyerekek éppen ezért felfedezni, tevékenykedni, játszva tanulni szeretnek – ehhez az internet egyébként kiváló terep.[10]

Lénárd hívja fel arra a figyelmet, hogy mindezek következményeként meg kell ismerkednünk egy új jelenséggel, az információs türelmetlenséggel. Ez egész egyszerűen azt jelenti, hogy ha a diákok nem kapnak olyan sebességgel, olyan élénkségű új információkat, mint azt ők elvárják, akkor a gyerekek egyfajta türelmetlenséget fognak érezni.[11]

A teljes élethez a társas életben való jó eligazodásra, hatékony társas készségekre és megküzdési stratégiákra is szükség van. A felnőttek szemében ők rendkívül magabiztosnak, sokszor önelégtűntnek (het)nek, miközben valójában a társas világban való eligazodás komoly problémát jelenthet számukra. A látszat ellenére a digitális bennszülöttek sem tűnnek érettebbnek a szociális készségek fejlettségében, mint a korábban felnövő generációk. Kérdés azonban, hogy az egyre inkább digitalizálódott interakciók, kommunikációs formák tudnak-e lehetőséget adni arra, hogy elsajátítsák az offline világban való együttélés szabályait, a társas problémák, konfliktusok megoldásának konstruktív módjait.[12] a Facebook, ami számukra a hétköznapi élet színtere egy tudatosan olyan módon megformált világ, ahol csak kevésbé lehet felkészülni a külvilág óhatatlanul is rájuk váró konfliktusaira. A Facebookon a fiatalokat a barátok és a jó ismerősök veszik körül, akik azonnal „nyomnak egy like-ot”, pozitívan reagálnak a feltöltött fotókra, bejegyzésekre. Ha valaki ezt mégsem tenné, vagy netán ellentmondana, egyszerűen le lehet tiltani. Ilyen szocializációs közegben a konfliktus megélése és feldolgozása elmarad, ami értelemszerűen nem segíti a konfliktuskezelő kompetenciák fejlődését.

Változó pedagógusok? (2. rész)

Arra keressük a választ, mi a helyzet az iskolában, ahol a digitális bennszülöttekkel többnyire még digitális bevándorló tanárok foglalkoznak. Utóbbiak a maguk idejében lassan, lépésről lépésre, egymás után, egyedül, és legfőképpen komolyan tanulták a dolgokat. A digitális bevándorló tanár feltételezheti, hogy a tanulók olyanok, mint amilyenek korábban voltak, és azok a mód-

szerek, amelyek akkor működtek, amikor ő tanult, a mai diákokkal is célravezető. Meg van nek győződve arról, hogy nem lehet úgy eredményesen tanulni, ha közben a diák TV-t néz, vagy zenét hallgat. Pedig erre csak ők képtelenek, hiszen nem gyakorolták ezt a képességet folyamatosan, fejlődésük legfogékonyabb éveiben. Azonban az osztályaikban ülő diákok életük túlnyomó részét, vagy akár egészét hálózatban töltötték el. Ezért nincsen türelmük előadásokat hallgatni, nincs türelmük a lépésről-lépésre logikához és az „elmondom-és-visszakérdem” tanításhoz. És erre hogyan reagál a diák? Arról van-e szó, hogy nem tud odafigyelni, vagy inkább arról, hogy úgy dönt, hogy nem figyel oda? Sokszor a digitális bennszülött diák úgy érzi, a digitális bevándorló tanára úgy tanít, hogy arra nem érdemes odafigyelni, mert annyira különbözik minden másnak a megtapasztalásától az ő életében.[1] Námesztovszki Zsolt és munkatársai a tanulók motiváltsági szintjét vizsgálták egy hagyományos és egy IKT eszközökkel gazdagított oktatási környezetben. Hipotézisük az volt, hogy a korszerű IKT eszközök megfelelő alkalmazása pozitívan hat a tanulók érdeklődésére. A kutatás hipotézisét a kérdőíves kutatások és a rögzített órák elemzése is igazolta.[2] Egy kaliforniai kutatás eredménye azt mutatta, hogy az általános iskolák gyermekek figyelmi koncentrációja a tanítási órák alatt körülbelül hét percig tart. Ezután fészkelődni kezdenek, tekintetük ide-oda csapong. A hét perc, az nagyjából az az időtartam, amihez hozzá voltak szokva a tévénézésnél, ugyanis ennyi idő után következett egy-egy reklámblokk. A mai egyetemi hallgatók figyelmi koncentrációját nagyjából húsz perce becsülik – ami szintén nem túl hosszú időtartam, ellenben olyan tényező, amivel az oktatási rendszernek számolnia kell.[3]

Az internet penetráció előrehaladtával információs szakadékok sora keletkezett szinte észrevétlenül, új típusú egyenlőtlenségek jöttek létre. Az információs társadalomkutatás fogalomhasználatában a digitális szakadék a társadalom megosztottságát jelzi. A szakadék egyik oldalán az információgazdagok, a másikon az információszegények helyezkednek el. A törésvonalat a kutatók legalább három értelemben használják. Egyrészt szakadék van az internetet használók és nem használók között. Másrészt szakadék figyelhető meg a legmodernebb technológiát és az elavultabb technológiát használók között. Harmadrészt szakadék van a használat minőségéből eredően, azaz az azok közötti különbség, akik csak szörfölnek a neten, baráti kapcsolataikat ápolják a közösségi oldalakon, és az azok közötti szakadék, akik az életük, karrierjük szempontjából perdöntő információkhoz rövid időn belül képesek hozzájutni.[4] a Netgeneráció2010 kutatás hívja fel szintén arra a figyelmet, hogy generációs szakadék nemcsak a digitális bennszülöttek és bevándorlók között van, hanem az információhoz hozzáférők és az azt értő módon kezelni tudók valamint az ilyen szempontból lemaradó, digitális analfabéták között is.[5]

2. rész

[1] Prensky, 2001. 2-3

[2] a kutatásról bővebben lásd: Námesztovszki Zsolt – Glusac Dragana – Branka Arsovi: a tanulók motiváltsági szintje egy hagyományos és egy IKT eszközökkel gazdagított oktatási környezetben. In.: Oktatás-informatika 4. évf. 1-2. szám 2012. <http://www.oktatas-informatika.hu/2013/03/namesztovszki-zsolt-glusac-dragana-branka-arsovic-a-tanulok-motivaltasagi-szintje-egy-hagyomanyos-es-egy-ikt-eszkozekkel-gazdagított-oktatási-környezetben/> (Utolsó letöltés dátuma: 2017. november 5.) (Elektronikus publikáció)

[3] Tari, 2011. 318.

[4] Angelusz Róbert – Fábián Zoltán – Tardos Róbert: Digitális egyenlőtlenségek és az infokommunikációs eszközhasználat válfajai. In: Társadalmi riport 2004, Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.). TÁRKI. Bp., 2004. 310-311.

[5] Fehér-Hornya, 2011. 108-109.

[6] Szabó, 2015. 17-18.

Szabó Éva digitális szakadékról beszél a pedagógusok (egy csoportja) és a diákok között, amely számos következménnyel jár(hat). Az egyik ilyen, a digitális technika használatában mutatkozik. A diákok nagyobb hozzáértést, szakértelmet tudnak felmutatni, mint tanáraik. Ez a klasszikus tanár-diák szerepfelosztásban egyfajta szerepfeszültséget okozhat. Erre a helyzetre a pedagógus alapvetően kétféleképpen reagálhat: vagy frusztrációként, kiszolgáltatottságként éli meg, vagy megláthatja benne a diákokkal való együttműködés, munkamegosztás egyik új lehetőségét is.[6]

Az innovatív módszertan szemléleti alapjai

Tapscott nyolc lépésre osztja azt a folyamatot, ahogyan egy iskola áttérhet az interaktív tanulásra. Fontos az, hogy áttérjen az iskola a lineárisról a hipermédiás tanulásra, aztán hogy az utasításokat felváltja a készítés és a felfedezés. A folyamat része, hogy tanárközpontúról tanulóközpontúvá váljon a tanulás, valamint hogy az anyag befogadásáról a tanulás tanulására helyeződjön a hangsúly. A csupán iskolai helyett az élethosszig tartó tanulást, valamint az „egyméretűről” a testreszabott tanulásra való váltást tartja kívánatosnak. Végül pedig fontosnak tartja, hogy a tanulás ne kín, hanem élvezet legyen és a tanár közvetítő helyett segítő szerepet töltsön be.[7]

Szemléletváltásra van szükség a pedagógus szerepek tekintetében is. A pedagógusokkal szemben számosan állítanak fel elvárásokat: a tudomány, a társadalom, a szülők és a tanulók is. A különböző szerepelvárásokban az érték közvetítés és a modellnyújtás a közös tényező. A pedagógus szerepe az információs társadalomban újradefiniálódik. A világ szinte követhetetlenül gyorsan változik, és ez hatással van az oktatási-nevelési folyamatokra is. Ezért fontos, hogy az IKT eszközök mindennapi életben való megjelenésével és felhasználásával foglalkozzunk. A változást és annak hatásait követve az oktatás és nevelés terén dolgozóknak lépést kell tartaniuk az információáradat befogadásával, szelektálásával és feldolgozásával, valamint az új technológiai eszközök használatával és oktatási-nevelési folyamatokba való beilleszthetőségével is. Az interneten olyan dinamikusan fejlődő és gyorsan gyarapodó tudásanyag található, amivel a papíralapú könyvek nem tudják felvenni a versenyt. Ezért az információk tengerében az eligazodás, az összefüggések és kapcsolatok megértése, illetve az ismeretek ellenőrzése kiemelkedően fontossá válik.[8] a pedagógus megszűnt a tudás egyedüli birtokosának és forrásának lenni.[9] Fontos funkciója maradt viszont azoknak a kompetenciáknak a kialakítása, amelyek segítségével diákjai az információk szelektálásáról, azok igazságtartalmáról dönteni tudnak. A példa talán jelzi, mennyire át kell gondolni, mik azok az alapkészségek és képességek, amelyeket a pedagógusoknak szükséges elsajátítani, hogy az információs társadalom hiteles,

[7] Tapscott, Don: Digitális gyermekkor: az internetgeneráció felemelkedése. Kossuth Kiadó. Bp., 2001. 174-181.

[8] Lévai Dóra: Pedagógusszerep, pedagóguskompetenciák az információs társadalomban. In.: Oktatásinformatikai módszerek. Tanítás és tanulás az információs társadalomban. Szerk.: Ollé – Papp-Danka – Lévai – Tóth-Mózer – Virányi. ELTE Eötvös Kiadó. Bp., 2013. 77-79.

[9] Lénárd, 2015. 81.

tudatos információfeldolgozó, -közvetítő, a digitális nemzedék oktatói és nevelői legyenek. A modern digitális eszközök használata az oktatásban szintén változást fog hozni a pedagógus szerepekben. Ez a változás négy nagyobb kérdéskört befolyásolhat, melyek a következők:

1. Egyes tananyagok elavulttá válhatnak, így szükséges átgondolni, hogy a tanítási folyamatban milyen eszközöket, tananyagokat célszerű használni.
2. Egyes értékelési módszerek[10] is változhatnak, hiszen számtalan program alkalmas arra, hogy a diákok gyors, azonnali visszacsatolást kapjanak elért eredményeikről.
3. Az IKT hatására a pedagógusok a diákokat támogató, mentoráló szerepben jelennek meg. Feladatuk elsősorban a kritikus gondolkodás fejlesztése, az információs műveltség megalapozása és az együttműködési készségek fejlesztése.
4. Átgondolandó, hogy melyek azok a készségek és képességek, amelyek átadásával az iskolából kikerülő diákok az információs társadalom értékes, tudatos tagjai lesznek.[11]
- .
- .
- .

Prievara Tibor egyébként öt ilyen 21. századi képességet fogalmaz meg, melyet a későbbi sikeres munkavállalás szempontjából fontosnak tart fejleszteni az iskolai évek alatt. Ezek a következők: az együttműködés, a tudásépítés, az IKT használat, a valós problémák megoldása és az innováció és az önszabályozás.[12]

Vannak pedagógusok, akik tartanak az IKT eszközök használatától. Ennek alapvetően négy oka lehet. Az első ok a technika ördögétől való félelem: a gépek összeszerelésétől, a számítógép által fel nem ismert pendrive-on át, a lefagyó videóig bármi előfordulhat. A pedagógusok elbizonytalanodásának másik oka, hogy saját tudásukat értéktelenebbnek érzik. Az internet világában ugyanis a gyerekek könnyen tudnak olyat kérdezni tanáraiktól, amire azok nem tudják, nem is tudhatják a választ. Sokszor merül fel a pedagógusokban kétely az iskolában fejlesztendő képességek vonatkozásában is, hiszen a rendkívül gyors gazdasági, társadalmi változások miatt szinte lehetetlen megjósolni, milyen tudásra és készségekre lesz szüksége felnőttként a ma iskolába járó generációnak. A bizonytalanság negyedik oka pedig a pedagógusok kirokatéletében gyökerezik. A társadalom azt várja a tanároktól, hogy képviseljék az aktuális normarendszert is. Azonban abban is egyre több a bizonytalansági tényező, egyre nehezebb eldönteni, mihez kell(ene) igazodni. Buda itt még megemlíti azt a problémát is, hogy megszűnt a pedagógusok ab ovo tekintélye.[13] A tanár az ismeretközlő-értékelő funkcióját tanácsadói, ismeretszerzést segítő, tutori magatartásra cseréli fel.

[10] Innovatív értékelő módszer például az ún. Gamification (játékosítás) –alapú értékelési rendszer. Ehhez bővebben lásd.: Prievara Tibor: a 21. századi tanár. Egy pedagógiai szemléletváltás személyes története. Neteducatio Kft. Bp., 2015.

[11] Lévai, 2013. 79-81.

[12] Prievara, 2015. 19-29.

[13] Buda, 2013. 14-15.

[14] Kőrösné Mikis Márta: Az innovatív pedagógiai gyakorlat definíciója. In.: Új Pedagógia Szemle. 2000. november. 62-65.

Mindezekért fontos szem előtt tartanunk a digitáliskultúra-azonos pedagógiát. A kultúraazonos pedagógia egy olyan konstruktivista szemléletű pedagógia, amely nagyban épít a tanulók iskolán kívüli, informális szokásaira és előzetes tudására. Tulajdonképpen az „otthonosságot” tartja a hatékony oktatás kulcsának. A másik fontos feltétel az innovatív módszertan alkalmazása. A pedagógusok részéről korszerű tanulásszervezési eljárásokra, módszertani megújulásra és (digitális alapú) jó gyakorlatokra van szükség. A hangsúly a tanítás helyett a tanuláson van, a tanárközpontúság helyett pedig a tanulóközpontúságon.[14] Az innovatív módszertan a cselekedtető tanulást jelenti. Élményközpontúsága révén saját megtapasztalásokra épít, ezzel belátásokhoz segíti a tanulókat. Eredményképp a diákok úgy érzik, olyan tudás birtokába kerültek, amelyet az életben hasznosítani tudnak.

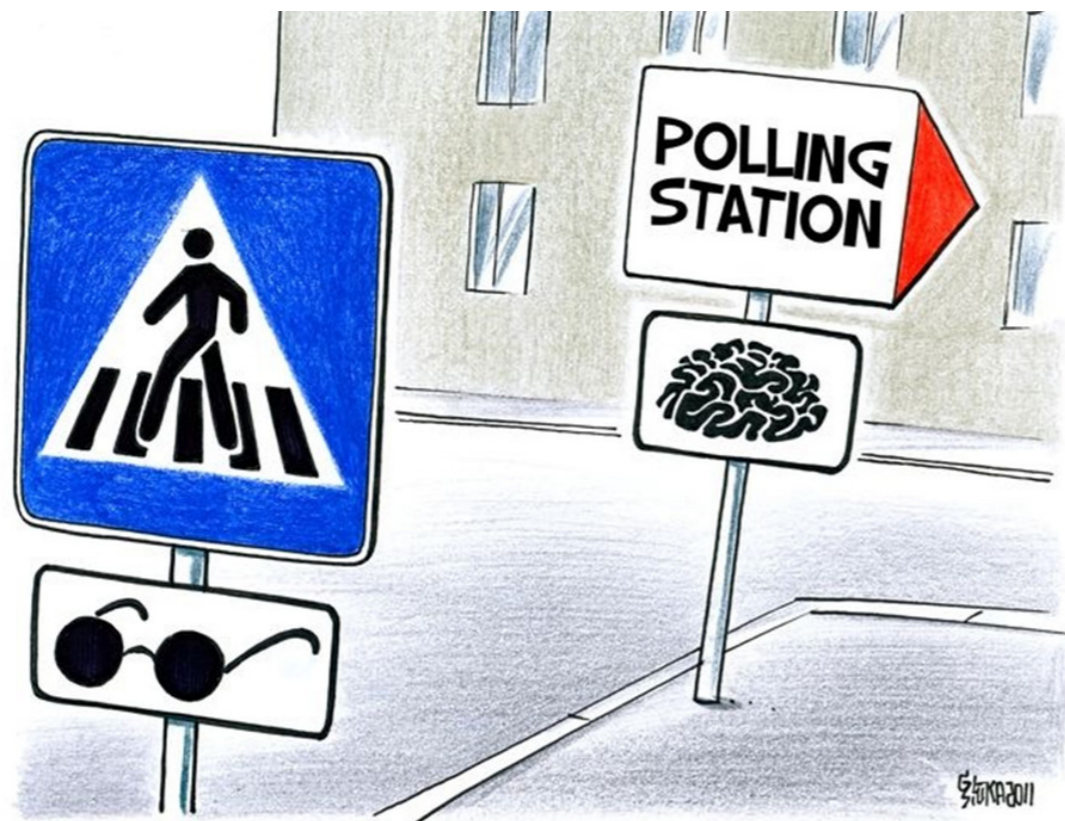
Több mint oktatás

RÁCZ KRISZTA (2017)

Az aktív állampolgárságra való nevelést célzó törekvések nem számítanak újdonságnak, megjelennek már régóta mind a szó szerint vett oktatási-nevelési folyamatokban, mind a rejtett tantervben, és ideális esetben akár direkt, akár indirekt módon családi vagy baráti körben is. Elméletileg legalábbis mindenképp. Az angolszász országokban ennek már igen nagy hagyománya van, hazánkban is egyre több ilyen állami és civil kezdeményezés létezik, illetve európai illetve uniós szinten is találkozhatunk irányelvekkel, jó gyakorlatok gyűjteményével, oktatási kezdeményezésekkel.

Jelen esetben azonban egy európai polgári kezdeményezésről lesz szó, melyhez bátran lehet csatlakozni, a támogató nyilatkozat kitöltése alig két percet vesz igénybe. Ehhez képest sajnos nagyon úgy tűnik, hogy a célként kitűzött egymillió támogató aláírás megszerzése nem reális, a cikk írásának pillanatáig 2016 vége óta 1426 támogató nyilatkozat gyűlt csak össze. Nagy kérdés – számomra legalábbis az – hogy miért nincs ennek nagyobb visszhangja, miért nem érdekel ez senkit. Na de ne szaladjunk ennyire előre, nézzük meg először magát a kezdeményezést, hátha valaki kedvet kap ennek támogatására vagy népszerűsítésére.

A Több, mint oktatás – egy aktív, felelős polgárság kialakítása (More Than Education – Shaping Active and Responsible Citizens) néven futó kezdeményezés célja az, hogy egy sokkal koherensebb és hatékonyabb oktatás keretén belül tanítsák a civil kompetenciákat annak érdekében, hogy felelős, aktív és demokratikus állampolgárokat neveljenek, készségekre és attitűdökre is fókuszálva a szó szerint vett tudás mellett. A kezdeményezés elindítói kifejtik, hogy habár olyan demokráciákban élünk, ahol az állampolgárok elvileg kontrollálhatják a döntéshozókat, nincs megfelelő tudásuk ehhez. Egy jól informált állampolgár kritikus gondolkodással (is) kell, hogy bírjon, a nem megfelelő oktatás veszélyezteti a demokratikus berendezkedést és általános elégedetlenséghez, illetve a demokratikus ellenőrzés hiányához vezethet. Valóban. És most jön a kulcsszó: az oktatás illetve annak kiemelt fontossága, bármilyen közhelynek is hangoz-

hat. A kezdeményezők úgy gondolják, hogy a civil kompetenciák oktatását nem csak erősíteni kell, hanem európai szinten össze is kell hangolni ahhoz, hogy működőképes társadalomban élhessünk. Ennek megvalósításához az Európai Bizottsághoz fordulnak a következő kérésekkel. Olyan hosszú távú ütemterv felállítása, amely az EU tagállamokban koordináló szerepet tölt be az állampolgári ismeretek oktatása terén, felvértezve az állampolgárokat olyan kompetenciákkal, melyek segítségével aktívan és felelősen részt tudnak venni egy demokratikus társadalomban. Referenciaértékek meghatározása az állampolgári oktatás terén európai szinten, mind rövid-, mind pedig hosszú távú célok meghatározásával, nemcsak az Európa Tanáccsal, hanem a civil társadalommal és az oktatásért felelős szakemberekkel is konzultálva és kooperálva. Rendszeres értékeléseket és jelentéseket várnának el nem csak a minisztériumoktól, hanem a civil társadalom érintett szereplőitől is. A tagállamoknak ehhez nyújtott támoga-

tásra is hangsúlyt helyeznek és végül, de korántsem utolsó sorban a bevált gyakorlatok egymás közötti megosztását is szorgalmazzák.

Akárhogy is nézzük, ez a kezdeményezés magában foglalja mindazt, ami ha helyi vagy nemzeti szinten működik, megjelenhetne európai szinten is, nem csak ad-hoc módon, hanem jól összehangolva és mind az EU, mind pedig a tagállamok és a civil társadalom által támogatva is.

Bár elég sokat foglalkozom a témával mind pedagógusi minőségemben, mind pedig arra törekedve, hogy jól informált állampolgárként hozzak meg döntéseket, bevallom őszintén, nekem is úgy hívták fel a figyelmem erre a kezdeményezésre. Lehet, hogy a digitális kompetenciáim nem tökéletesek, azonban a mai napon a neten rákeresve sem találtam akkorra sajtóvisszhangot a kezdeményezéssel kapcsolatban, mint amennyit ez véleményem szerint megérdemelne vagy megérdemelt volna. Az, hogy mit jelent Európában aktív polgárként élni és felelősségteljesen cselekedni, pedig nagyon is aktuális kérdés. Példának okáért az, hogy hogyan alakul a választási részvétel nem csak Európa-szerte, hanem bárhol a világon, beszédes. Az is, hogy a választásra jogosultak mennyi és milyen információval bírnak, amikor leadják voksukat. Az is, hogy már elég hosszú ideje a média szocializációs ágensként (is) jelen van. És a választások csak egy kiragadott momentuma az aktív állampolgári létnek, említhettem volna akár a helyi közéletben való szereplést, akár az önkéntességet, jótékonykodást, bármit.

Ha a jövő nemzedéktől ugyanis azt várjuk el, hogy megalapozott és tájékozott döntéseket hozzon, akkor annak ára van. Nemcsak pénzt, hanem időt és energiát is bele kell fektetni egy olyan oktatási-nevelési folyamatba, amely túlmutat a helyi és a nemzeti szinten is, hiszen nem csak magyar, hanem európai polgárok is vagyunk. Amennyiben fontosnak tarjuk az oktatást, márpedig (megint közhely ide vagy oda) az a jövő kulcsa, akkor nem csak a NAT által előírt tananyagot kell megtanítani a fiataloknak, hanem olyan, a gyakorlatban is használható és hasznosítható tudással, kompetenciákkal és készségekkel kell őket felruháznunk, melyekkel valóban megalapozott döntéseket tudnak hozni mind hazánk, mind pedig Európa jövőjével kapcsolatban. Ezen túl azt is fel kell ismernünk, hogy európai polgárként már nagyon, de nagyon nem elegendő csak helyi vagy nemzeti szinten gondolkodni, legyen szó akár környezetvédelemről, akár önkéntességről vagy oktatásról, csak hogy három random dolgot említssek. Nagyon jó, ha megtanítjuk a diákokat egymással kooperálni, az azonban még jobb lenne, ha ez nem csak nekik kijelölt cél lenne, hanem európai szinten mi magunk is összefognánk és példát mutatnánk azoknak, akiktől elvárjuk, hogy ők is együtt és egymásért is tegyenek. e kezdeményezés ennek jó példája, azaz lenne, ha többen is értesülnének róla és támogatásukkal erősítenének egy olyan európai szintű összefogást és alulról jövő kezdeményezést, ami valljuk be, hiányzó.

Mire jó a kapcsolatháló-elemzés az iskolában?

JANÓ EVELIN (2019)

A Barankovics István Alapítvány Tanári Kerekasztala kiemelten fontos kérdésnek tartja a közösségek formálódásának támogatását. Különösen nagy jelentősége van ennek az iskolában, ahol az egymás iránti szolidaritás gyakorlatai formálódhatnak és megszilárdulhatnak. Mit tehet a pedagógus azért, hogy ezeken a fontos társadalmi kötelekeken ne maradjanak kívül a hátrányos helyzetű tanulók sem? Erről szól egy friss diplomás pedagógus, Tanári Kerekasztalunk tagjának írása, amely a számos lehetséges módszer közül egyet mutat be alaposan.

A kérdés megválaszolását a kapcsolatháló-elemzés, mint szociológiai módszer bemutatásával kezdem. A kapcsolatháló-elemzés a pedagógus szakmában, legfőképpen osztályfőnöki munkánk során gyakran használt szociometriából nőtte ki magát az 1930-as években. Magában a szóban azonban benne van, hogy ez egy hálózat elvű megközelítés, egyben a szociológia legfiatalabb, napjainkban legdivatosabb kutatási ága. A hálózat elvű megközelítés alatt azt értem, hogy ez a módszer az egyének viselkedését mikro, míg az egyének közötti interakciókat és kapcsolatokat makro szinten vizsgáló tudományterület. Vagyis az elemzési lehetőségek az egyénektől a társadalmi rendszerekig terjedhetnek, míg a szociometriában a vizsgált közösségnek világos határai vannak. A kapcsolatháló-elemzés eredményeit nem csak egy adott osztály keretei között értelmezhetjük, hanem az iskola, mint szervezet működése mentén is. A szociometria kérdőívei a rokonszenv-ellenszenv kapcsolatokat helyezik előtérbe, az értékelés kézzel készül, így a hibázási lehetőség is nagyobb. A kapcsolatháló-elemzés ezen alapvető funkció mellett rokonsági, szövetségi, kölcsönzési, gazdasági kapcsolatokat is vizsgál. Saját kutatásomból idéznék néhány kérdést, amelyek bizalmasabb kapcsolat feltárására alkalmasak: „Kiről/kikről mondhatod el az osztályban, hogy biztosan számíthatsz rá/rájuk, ha gondod van, baj-

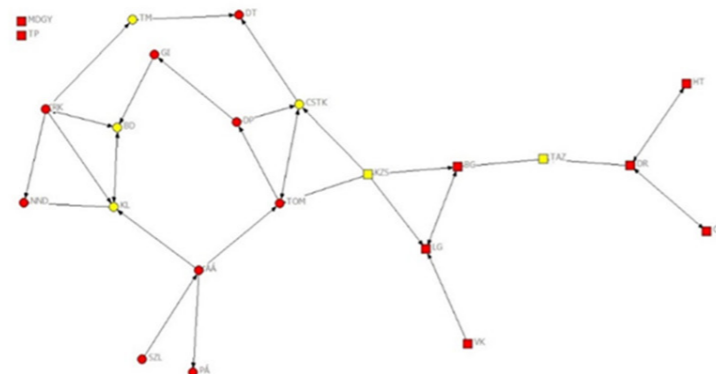
ban vagy?” Vagy: „Három napra Egerben kirándultok. Szívesen lennél egy szobában...”. Az első példaként bemutatott kérdés a szimpátia tágan értelmezhető fogalma helyett a szoros baráti szálak felmérését segíti, ahogy az elképzelt szituációra adott válaszokból is az osztályon belüli barátságokat tudjuk vizsgálni. Kölcsönzési és szoros baráti kapcsolatot vizsgál az alábbi szituáció átgondolására adott válasz: „Nincs elég zsebpénzed, de éhes vagy, egy szendvicstre valóval kisegítené...”. Az eredmények értékelése egy UCINET nevű számítógépes program segítségével történik, amelynek használata könnyen elsajátítható.

A program segítségével egy hosszabb kérdőív értékelésével is könnyebben és gyorsabban végezhetünk, mindemellett látványos, színes szociográfokat kapunk a segítségével. A kapcsolatháló-elemzés használható pusztán egyes egyének (osztály adott diákja) hálójának vizsgálatára (egoháló), de egy teljes csoport is lehet az elemzés kerete (osztály, tantestület). Szemléltetésként saját kutatásom egy ábráját is bemutatom.

Az ábra látványosságát adja, hogy színekkel és formákkal jelölhetjük a vizsgálatban résztvevő osztály tagjait, ez már segítségünkre is van abban, hogy megtaláljuk arra a kérdésre a választ, mint a különböző tagozatokon, fakultációkon résztvevő tanulók, vagy jelen esetben különböző szakmákat tanuló tanulók egymás között mennyire összetartóak egy osztályon belül. Külön megfigyelhetjük osztályunk hátrányos helyzetű gyermekeinek a többiekkel való viszonyát, vagyis vizsgálhatjuk a rejtett szegregációs mechanizmusokat, az esetleges etnikai törésvonalat is az osztályban, ahogy a klikkesedés és peremhelyzetre szorítás is jobban szemügyre vehető. Az ábra számítógéppel történő megrajzoltatása után számszerű adatokat kaphatunk a diákok közötti kapcsolatokról a program által szolgáltatott eljárások lefuttatásával, majd az eredmények megfelelő értelmezésével. Jelen ábrán 77 él köti össze az osztály tagjait, ebből 46 él szimmetrikus, vagyis a kérdés terén a diákok közötti kapcsolatoknak kicsit több mint a fele kölcsönös. A vizsgált szakmunkásképző iskolában az osztályban tanult két szakma mentén e kérdésben jól elkülönülnek a tanulók, vagyis az adott szakmán belül inkább számítanak egymásra a gyerekek, mint a teljes osztály tagjai egymásra. A klikkesedés vizsgálatot lefuttatva pedig két nagyobb csoport rajzolódik ki, a számszerű 12 klikken belül. A futtatások azt is megmutatják, hogy van három személy, akik összekötik ezt a két csoportot, továbbá négy tanuló egyik osztálytársára sem számíthat közvetlenül. e négy tanulóból példánkban kettő hátrányos helyzetű.

3. ábra Nincs elég zsebpénzed, de éhes vagy, egy szendvicsre valóval kisegítene...

Jelmagyarázat: kör: **rendőr**, négyzet: **festő**, sárga: **hátrányos helyzetű**

A magyar társadalom a kapcsolatháló-elemzések tükrében

A kutatások eredményei szerint a rendszerváltást követően egy kapcsolatháló szűkülést figyelhetünk meg a hazai magyar társadalom tagjai körében, majd ebből a sokból felébredve a 2007-2008-as évtől a sikeres élethez egyre inkább szükséges gyenge kötések kerültek előtérbe. Igazán látványos fellendülést hozott a társadalom tagjait összefűző kapcsolatok terén a 2011-es év, vagyis az internethálózat széles kiépülése, annak elérhetősége a maga minden előnyével és hátrányával a lakosság körében. A hátrányos helyzetű és roma emberek egohálója, és közösségeik működése is jól megfigyelhető a kapcsolatháló-elemzés segítségével. Mivel ez a társadalmi réteg szemmel láthatóan előítéletek, sztereotípiák és diszkriminációk negatív hatásaival él együtt, a módszerrel jól megfigyelhető az ő kirekesztettségük, a társadalom peremére sodródásuk, a többségi társadalom tagjaival való sikeres, vagy kevésbé sikeres együttélésük, egymás és a többségi társadalom tagjai felé való kapcsolódásuk. Bőséges szakirodalmi áttekintéseim mentén néhány megállapítást tehetek a közösség tagjainak kapcsolatairól: maga a hátrányos helyzet és roma identitás rontja az egyébként is rossz feltételrendszert a minőségi, használható kapcsolathálózat kiépítéséhez. A rendszerváltást követően körükben megmaradt a családi kapcsolatok erőssége, de mára kezdik felismerni a nem roma társadalomhoz való kapcsolódás elengedhetetlenségét is, mint az életben való sikeres boldogulás feltételét és lehetséges utat a társadalmi elfogadásukhoz, integrációjukhoz. A családi kapcsolatokat erős kötéseknek nevezzük. Az őket megtestesítő személyek azok, akikre bármikor számíthatunk, ha segítségre van szükségünk. A kapcsolatháló sűrűsége, a kapcsolatok minősége pedig az egyéni boldogságra, az elégedettség érzésére, életminőségre is hatással van. Hiszen a boldogtalanság érzés, a magányosság, amit a kapcsolatok hiánya miatti elszigetelődés magával vonz deviáns viselkedésekhez vezethet, amely még inkább valószínűsíti, hogy a kapcsolatszegénység tartóssá váljon. Természetesen a gyenge hídszerű kötések a többségi társadalom tagjai számára sem elhanyagolhatóak az életben való sikeres boldoguláshoz. A gyenge kötések azok, amelyek hidakat képeznek különböző társadalmi státuszú emberek között, amelyek elősegítik az egyén társadalmi mobilitását.

Mit mutat meg a kapcsolatháló az iskolai közösségekről?

Pierre Bourdieu tőkeelmélete szerint az életben való sikeres boldoguláshoz minden embernek szüksége van gazdasági, kulturális és társadalmi tőkére is. Ezek a tőketípusok egymásba átkonvertálhatók bizonyos feltételek mellett. Amennyiben ebből indulunk ki, a tanulók jövőjéért részben felelős iskolának, pedagógusoknak is szükségük van információkra a gyermekek kapcsolati hálójának alakulásáról. Elég csak például az iskolai zaklatási ügyekre, kiközösítésekre

Felhasznált irodalom:

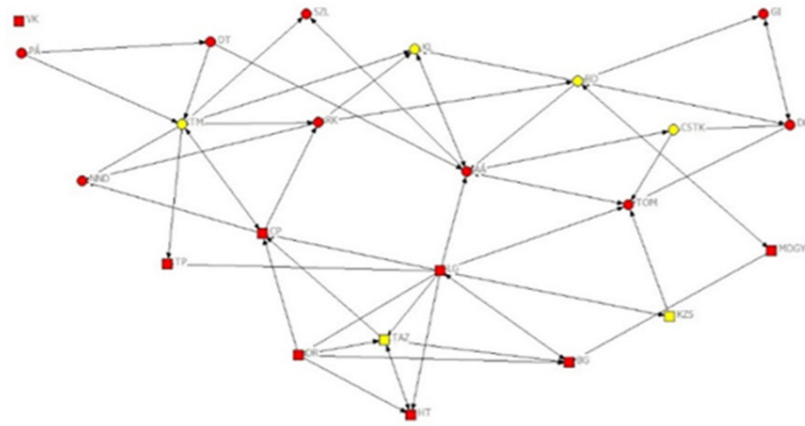
Albert Fruzsina-Dávid Beáta: Az interperszonális kapcsolathálózati struktúra átrendeződése Magyarországon. In.: Kovach Imre – Dupcsik Csaba-P. Tóth Tamás-Takács Judit (szerk.): Társadalmi integráció a jelenkori Magyarországon. Argumentum Kiadó, Bp., 2012. 343-357. 237-256.

Albert Fruzsina – Dávid Beáta: a kapcsolati tőke dimenziói etnikai metszetben. In.: Kolosi Tamás – Tóth István György – Vukovich Gy. (szerk.): Társadalmi Ríport. TÁRKI, Bp., 2006. 351-369. Angelusz Róbert – Tardos Róbert:

a kapcsolathálózati erőforrások átrendeződésének tendenciái a kilencvenes években. In.: Kolosi Tamás. – Tóth Imre György – Vukovich Gy. (szerk.): Társadalmi riport. TÁRKI, Bp., 1998. Bourdieu, Pierre: Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Lengyel György – Szántó Zoltán (szerk.): Tőkefajták:

a társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája. Aula Kiadó, Bp., 1998. 155-176. Csaba Zoltán László – Pál Judit: a negatív kapcsolatok alakulása és hatása: Elméleti áttekintés és empirikus tesztelés két középiskolai osztályban. In.: Szociológiai Szemle 2010/3. 4-33. Janó Evelin: Kint vagy bent? Hátrányos helyzetű tanulók az osztályban c. szakdolgozat. Szeged, 2018. Messing Vera: Lyukakból szőtt háló: háztartások közötti támogató kapcsolatok roma és nem roma szegények körében. In.: Szociológiai Szemle 2006/2. 37-54. Utasi Ágnes: a társadalmi integráció és szolidaritás alapjai: a bizalmas kapcsolatok. In.: Századvég 2002/24. 3-25. https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0010_2A_08_Kapcsolathalo_elemzes_szerk_Takacs_Karoly/ch03s03.html Letöltés, 2018. október 21.

2. ábra Kiről mondhatod el az osztályban, hogy: Biztosan számíthatsz rá, ha gondod van, bajban vagy?

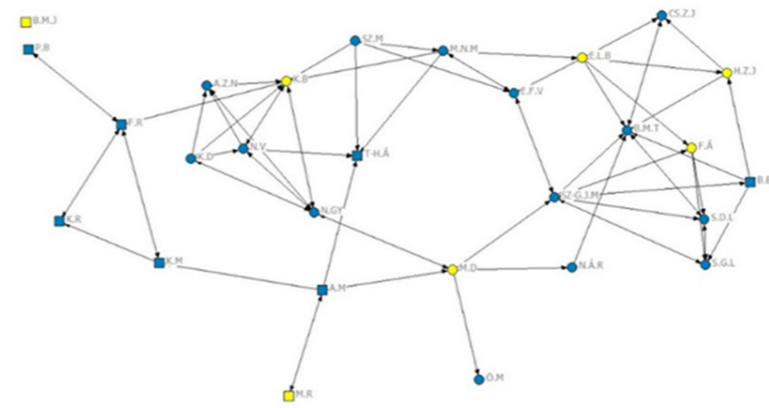
Jelmagyarázat: kör: **rendőr**, négyzet: **festő**, sárga: **hátrányos helyzetű**

gondolnunk. Még nagyobb jelentőséget nyerhet a módszer a hátrányos helyzetű gyermekek esetében egy osztályfőnök, egy szociálpedagógus, vagy iskolai szociális munkás számára. Egy gyermek – és most nem is fontos, hogy hátrányos helyzetű vagy sem – iskolai pályafutását követve is megfigyelhető az, hogy az említett tőketípusokból birtokol-e vagy sem és milyen nagyságban rendelkezik velük. A gazdasági tőke a családtól származik, vagyis, hogy tudnak-e tankönyveket, buszbérletet, felszerelést, vagy éppen iskolai megjelenésre alkalmas ruhát biztosítani, hosszú távon pedig egyetemi, főiskolai tanulmányokat finanszírozni gyermeküknek. A kulturális tőke egy részét is otthonról hozzuk, amelyet az iskola tovább gyarapít vagy kompenzál adott esetben, de az iskolába járáshoz a gazdasági tőke láttuk, hogy elengedhetetlen. A társadalmi tőke vagy más néven kapcsolati tőke, is mindenkinek fontos, hogy az iskolai bizonyítványai, vagy anyagi lehetőségeivel jól és sikeresen tudjon boldogulni a mindennapok során. Ez a röviden felvázolt összefüggés kiemelten érinti a hátrányos helyzetű és roma gyerekeket, akik szinte minden tőketípusból a többségi társadalom gyerekeivel ellentétben csekély mértékben birtokolják ezeket. Egy oktatási integráció mellett elkötelezett iskola, ahol az esélyegyenlőség és méltányos oktatási környezet kialakítása és modern oktatási módszerek alkalmazása mellett folytatott pedagógusi munka a mindennapi nevelési elvek között szerepel, sokat tehet a mindent átfogó és elengedhetetlenül fontos társadalmi/kapcsolati tőke szé-

lesítéséért, gyarapításáért. Ennek a bizonyos szélesítő, gyarapító folyamatnak a sikeressége jól megfigyelhető a bemutatott elemzési módszer elsajátításával, rendszeres alkalmazásával. A hazai középiskolákban elvégzett kapcsolatháló-elemzési eredmények megerősíteni látszanak az általam fejtegetett kérdést. A friss kutatások a diákok közötti negatív kapcsolatokra koncentrálnak, hiszen azok hamarabb kialakulnak és stabilabban fent is maradnak, mint a pozitívak. Akit pedig egy adott osztályban nem kedvelnek, az izolálódik, s ez hatással lesz a motiváltságára. Mi, pedagógusok azt érzékeljük, hogy csökken az órai munkába való bekapcsolódásainak száma, hosszú távon pedig ez az állapot kihat a tanulmányi eredményére az iskolai pályafutására, de akár az egész életpályájára is. Saját kutatásaimból azonban bemutatnék azonban még két olyan szociográfot, amelyek arról adnak tanúbizonyságot, hogy egy osztály tagozatok, fakultációk és szakmák szerinti elkülönülések ellenére is egységes közösségként képes működni. Habár ebben az osztályban is van olyan személy, aki nem számíthat senkire és rá sem számíthatnak társai, ha gondjuk van, viszont ránézésre is látszik, hogy egységesen, nagyobb csoportosulások nélkül működik az osztály. A hátrányos helyzetű tanulók kapcsolatait vizsgálva nem találtam érdemi különbségeket a nem hátrányos helyzetű osztálytársak kapcsolataihoz képest. A klikkesedést vizsgálva azt találtam, hogy ez az osztály összetartó, nincs szakmák szerinti elkülönülés, mint azt az előző osztály ábráján láthattuk.

Az utolsó ábrán az uzonnára való kölcsönkérés terén, amit a munkám elején a lehetséges kapcsolatháló vizsgálati kérdéseknél már felvetettem kismértékű klikkesedést adott a vizsgálá-

1. ábra Kiről mondhatod el az osztályban, hogy: Biztosan számíthatsz rá, ha gondod van, bajban vagy?

Jelmagyarázat: kör: **villanyszerelő**, négyzet: **ipari gépész**, sárga: **hátrányos helyzetű tanuló**

tom. A kölcsönös kapcsolatok száma ugyan alacsony, viszont nincsenek kirekesztett helyzetben a hátrányos helyzetű tanulók, sőt több befutó élük van, amiből arra következtethetünk, hogy jóindulatúak társaik felé és megfigyelhető, hogy egymás iránt is szolidaritást vállalnak. A segítőkészség és nyitottság a hátrányos helyzetű tanulók között, a hátrányos helyzetű és többségi tanulók között egyaránt jellemző az osztályra ebben a kellemetlen helyzetben.

Fontos kiemelni, hogy az utóbbi két ábrán megfigyelhető eredmények mögött egy tudatos és felelősségteljes osztályfőnöki munkát véltem felfedezni. Itt az osztályfőnök elmondása szerint napi szinten foglalkozik az osztálya közösséggé formálásával. A tanulóközösségen belüli külső szemmel alig látható problémák korai észlelését lehetővé teszi a kapcsolatháló-elemzés rendszeres elvégzése a tanulói közösségekben, így mérsékelhetők a peremhelyzetből adódó további problémák is, mint a rendszeres hiányzás, kiközösítés, a rossz tanulmányi eredményekből adódó korai lemorzsolódás, az elmagányosodás, amely a fiataloknál is deviáns viselkedésekhez vezethet.

„Így tanítom” – a kreatív iskolákért

KISS MÁRIA RITA (2019)

A Barankovics István Alapítvány Tanári Kerekasztal létrehozásának gondolata éppen hét évvel ezelőtt, a 2012 novemberében megrendezett „Társadalmi és közéleti nevelés” konferenciánkon merült fel. A Kerekasztal profilját a fiatalok társadalmi szerepekre való felkészítéséhez tartozó témák alkotják. Kezdeményezésünk abból a felismerésből táplálkozott, hogy az iskola felnőtt szerepekre felkészítő funkciója korántsem olyan népszerű az oktatási rendszer szereplői körében, mint amennyire azt annak társadalmi jelentősége indokolná. Célunk olyan tevékenységek inspirálása, amelyek az iskola tudásközvetítő szerepe mellett erősítik a nevelő, értéközvetítő, állampolgári kompetenciafejlesztő elemeket, hozzájárulva ezzel a tanulók sikeres egyéni életútjának megalapozásához, a prosperáló közösségek megteremtéséhez, az állampolgári mentalitáskultúra formálásához. Munkánk eddigi eredményeit foglalja össze idén magyar és angol nyelven is napvilágot látott online kötetünk.

A Barankovics István Alapítvány Tanári Kerekasztalának munkáját összefoglaló kötet itt olvasható.

A Tanári Kerekasztal programjai diákoknak és pedagógusoknak egyaránt szólnak. Diákoknak készült a négy versenyciklust megért Online Demokrácia Activity, amelyben közel 500 érdeklődő tanuló mérhette össze játékos és kreatív formában képességeit. Pedagógus – diák tanuló közösségeket várunk idén indult DEMO DUO programunkba. Az elmúlt hét évben a pedagógusok számára 7 konferenciát szerveztünk, ahol a társadalmi és állampolgári nevelés különböző területeit állítottuk fókuszba.

A jövő az iskolák és a pedagógusok kezében van

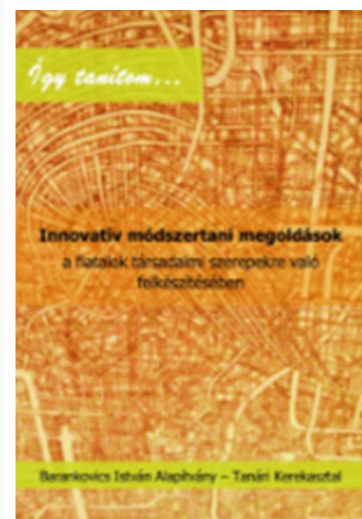
A jó gyakorlatok ösztönzését szolgálja a 2014 tavaszán indult „Így tanítom” pedagógusoknak szóló pályázat sorozat. Nagy örömünkre szolgált, hogy 2019 őszén ismét lehetőségünk nyílt az immár ötödik „Így tanítom” pályázati kiírással inspirálnunk új témák és innovatív módszertani megoldások megszületését és módszertani gyűjteményünkben való közreadását.

Módszertani sorozatunk – hála az idei pályázóinknak – folytatódik. Ahogyan korábban, idén is van lehetőségünk van egy válogatást közreadni mostani pályázóink munkáiból.

A DEMO DUO Gyulán, 2019 nyarán

Az „Így tanítom 5. pályázatra munkát benyújtó pedagógusok témaválasztásai (ahogyan az elmúlt évek munkái is) – mint cseppben a tenger – jelzik a népszerű és kevésbé preferált területeket. Utóbbiak ugyanis leginkább hiányukban vannak jelen. Már korábban is érzékeljük hogyan nyert fokozatosan polgárjogot évről-évre a környezetvédelem és a környezeti nevelés ügye az iskolai oktatásban. Idén is több pályamunka született a témában. Az ellenpólust az állampolgári nevelés, a fiatalok közéleti szerepekre való felkészítésének területei jelentik. Az elmúlt öt pályázati ciklusban mindvégig tapasztaltuk, hogy a hozzánk beküldött, immár 140 pályamunkának csupán 7-8%-a foglalkozott a szűkebb értelemben vett állampolgári szerepekre való felkészítéssel. Mindez annak ellenére van így, hogy a középfokú oktatás évről közel százezer,

2014

2015

2016

a politikai nagykorúság határát elérő első választó fiatalot bocsát útjára, vagy például a korábbi történelem tantárgy neve történelem és állampolgári ismeretekre módosult, s ma már elnevezésében is jelzi a terület kiemelt fontosságát. A jelenség mögött álló okok több irányba mutatnak. Ezek közül az egyik meghatározó problémának azt tartjuk, hogy a pedagógusok sem az alapszintű képzési folyamatban, sem pedig a pedagógus-továbbképzések rendszerében nem kapnak kellő támogatást az állampolgári témák feldolgozásához. Ha vetünk egy pillantást a 30 órás pedagógus továbbképzések rendszerére, vagy akár a pedagógus szakvizsgára felkészítő képzési kínálatra, azt tapasztalhatjuk, hogy csak elvétve szerepel köztük társadalomismereti, politikatudományi jellegű program. Történik mindez annak ellenére, hogy már az első Nemzeti Alaptanterv is tartalmazta a demokratikus kompetenciák fejlesztési követelményeit. Idén két példát kaptunk a szűk értelemben vett állampolgári nevelés témakörében. Egy történelem és egy magyar szakos kolléga vállalkozott a totális diktatúrák jellemzőinek bemutatására, ami azért fontos, mert áttételesen segíti a demokrácia értékeinek tudatosítását. A tágabb értelemben vett állampolgári mentalitáskultúra formálását viszont egyre több pedagógus szorgalmazza. Kaptunk példát a pénzügyi tudatosságra nevelésre, több munka született az erkölcsi nevelés területén. Továbbra is hiányoznak viszont azok a témák, amelyek a jelenleg iskolapadban ülő Z generáció életvilágára, annak problémáira reflektálnak. A zaklatás és online zaklatás, vagy például az álhírek ellenei védekezésre való felkészítés, az influenzaszerű jelenség kezelésének

támogatása megítélésünk szerint nagyon is napirenden lévő szocializációs feladatai nemcsak a családnak, de az iskolának is. És akkor még nem beszéltünk azokról a változásokról, amit az információs társadalom további kibomlása a mesterséges intelligencia és a napirenden lévő negyedik ipari forradalom kiteljesedése fog okozni, amely a prognózisok szerint alapjaiban fogja megváltoztatni világunkat! Pedig jelenlegi tanítványainknak majd egy ilyen világban kell élnie és boldogulnia.

Az Így tanítom 5. pályázatunk eredményei

Örömmel tapasztaltuk, hogy idei pályázóinkból kifejezetten erős, többségében modern módszertani kultúrát képviselő mezőny állt össze. Ez korántsem könnyítette meg a zsűri munkáját, hiszen mindössze három díj kiosztására volt lehetőségünk, pedig sokkal többet kellett volna íme a díjazottak:

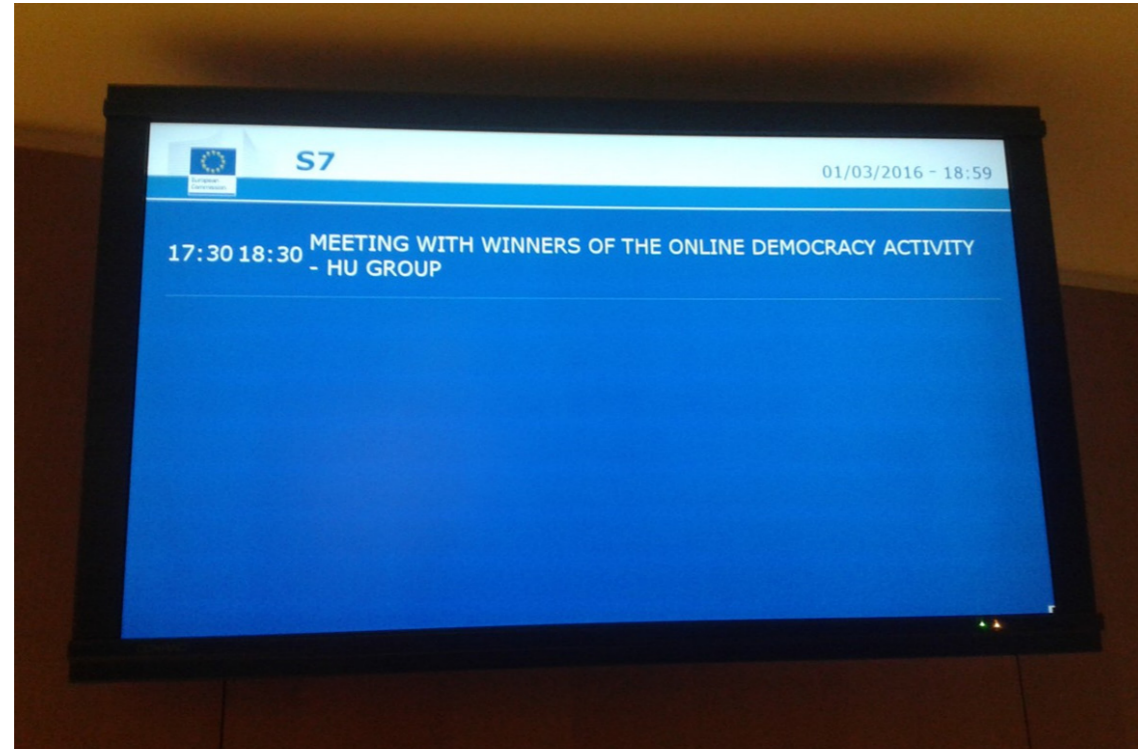
1. díj: Dénesné Szak Andrea: Az érem két oldala című projektje (Hunyadi János Általános Iskola, Kaposmérő)
2. díj: Dr. Kánnainé Ivony Anna: Hazám e Föld című őszi projektje (Néri Szent Fülöp Katolikus Általános Iskola, Budapest)
3. díj: Kántor Péter: Korkép és kórkép – Egy mondat a zsarnokságról című óraterve. (Árpád Gimnázium, Tatabánya)

Fontosnak tartjuk, hogy abc sorrendben megemlítsük azoknak a pályázóknak a nevét is, akik kiemelkedő szakmai teljesítményük miatt szintén pályadíjat érdemeltek volna:

Bacsó Gizella: Ökológiai projekt nap: Magyarország a „vizek országa”, Farmasi József: Pénz beszél, mindennapi pénzügyeink, Filep Otília: Együtt a víz nyomába!, Holopce Péter: a XX. század – a légerek évszáda, Dr. Laczkó Mária: Divat-stílus a közéletben és a nyelvben, Dr. Koncz Gábor: Biokémia konyhanyelven, Szekeres Márta: Hogyan laknak és játszanak a gyerekek még hagyományosan a világ más tájain?, Tánczos Krisztina: Erkölcsei értékekre nevelés Arany János művei alapján, Wiersumné Dr. Gyöngyösi Erika: Valószínűségi játékok.

A zsűri tagjai – Perjesiné Kiss Rita és Rácz Krisztina – valamint a magam nevében ezúton mondok köszönetet pályázatunk minden résztvevőjének és kötetünk szerzőinek, akik komoly tapasztalatokkal, kiváló szakmai múlttal és tudással felvértezett gyakorló pedagógusok. Mindazoknak, akik elhivatottságot és kalandvágyat éreznek arra, hogy a magyar közoktatás kevésbé kitesztelt útjait járva innovatív megoldásaikkal hozzájáruljanak egy kreatívabb, és a tanulói kompetenciákat hatékonyabban fejlesztő rendszer kialakulásához. Mert ahogyan Ken Robinson fogalmazott a 2018-ban Magyarországon is megjelenő, nagy sikert arató „Kreatív iskolák” címet viselő könyvében: a világgazdaságot és a munkaerő piacot nem az érdekli, hogy az ember mit tud, hanem az, hogy ismeretei birtokában hogyan cselekszik. S tegyük hozzá ehhez a vitathatatlan megállapításhoz még két gondolatot! Cselekvőképes tudás nem létezik kompetenciafejlesztés nélkül, ami viszont nem konvencionális módszertant feltételez. Az innováció és a közös tudásépítés korunk oktatásának tehát kulcskérdése. A Barankovics István Alapítvány Tanári Kerekasztalának meggyőződése továbbá az is, hogy minden hatékony cselekvés feltétele annak a közegnek az ismerete, amelyben az embernek élnie és boldogulnia kell. Ezért szorgalmazzuk a társadalmi kérdések tárgyalását az osztályteremben.

Hogyan tanítunk?

Beszámolók a tanári kerekasztal projektjeiről

O:DAadtuk az Online Demokrácia Activity első nyerteseinek jól megérdemelt díjaikat (2013)

Egy edukatív játék közösségi értékeink védelmében

A Barankovics István Alapítvány idén szeptember vége és december eleje között zajló Online Demokrácia Activity játékának alapüzenete: TEDD O:DA MAGAD, vagyis ismerd meg a demokrácia nevű játék szabályait, és legyél aktív tagja a közösségnek. A szeptember 20-tól december 6-ig tartó online verseny során a résztvevők különböző feladatokban mérték össze társadalomismereti tudásukat, ötletességüket, szervezőképességüket. Az egyes fordulók feladatainak megoldása közben a csapatoknak kreatívan kellett használniuk az online közösségi kommunikációs tereken a figyelem megszerzéséhez és fenntartásához szükséges eszközöket és technológiákat. Eközben a verseny Facebook profilján a szervezők a demokrácia különböző aspektusaival kapcsolatos posztokon keresztül játékos és könnyed formában egyféle „tananyagot” is közvetítettek a versenyző középiskolás diákok felé. Az így kibontakozó demokráciapárti narratívában azt is igyekeztek megmutatni, hogy pártpolitikai hovatartozástól függetlenül vannak közös értékeink, amelyek képviselője és védelme mindnyájunk érdeke.

A Barankovics István Alapítvány Tanári Kerekasztal műhelyében formálódó játék azzal a szándékkal készült, hogy hozzájáruljon a középiskolás korosztály állampolgári mentalitáskultúrájának formálásához, segítse a közoktatást és a pedagógusokat a Nemzeti Alaptanterv Ember és társadalom műveltségterületéhez kapcsolódó nevelési célok megvalósításában. Az Alapítvány szakemberei

úgy látják, hogy a kitűzött pedagógiai célok megvalósításának egyik hatékony eszköze lehet a kultúraazonos pedagógia. Jelen esetben ez a mai „z” generáció – meghatározó módon az online léthez kapcsolódó – életvilágának sajátosságaira építő szemléletet jelent. A játék nemcsak nevében, hanem feladatmegoldásaiban is integrálta a digitális kommunikáció eszközeit. Szándéka nem utolsó sorban annak megmutatása volt, miként lehet, miért érdemes a közösségi oldalakat használni értékeink védelmére, állampolgári kapacitásaink megszervezésére és arra, hogy közvetlen és tágabb környezetünk formálóivá váljunk. A versenyző csapatok maguk is Facebook profilok segítségével építettek maguk köré közösségeket és az online során mozgósították is őket, Blogokat írtak, videókat készítettek, ötletes fotókat tölthettek fel és az utolsó fordulóban még a médiát is meghódították.

O:DA vagyunk

A net-generáció életkori sajátosságaihoz igazodó játék filozófiáját a részvételi kedv minden előzetes várakozást felülmúló mértéke igazolta vissza: 58 csapat (köztük két határon túli), azaz közel 280 érdeklődő jelentkezett 2 hét alatt a versenyre. Közülük került ki az a szerencsés 30 csapat, amelynek tagjai végül is indulhattak az O:DA1 első játékosaiként. A négy, könnyűnek korántsem mondható, forduló során ugyan néhányan lemorzsolódtak közülük, a többség azonban keményen O:DA-tette magát. A leginkább sikeresek december 14-én, a világhírűvé vált „Pál utcai fiúk” regénybeli iskolájának épületében, a mai Szent-Györgyi Albert Gimnáziumban egy szokványosnak korántsem mondható díjkiosztó ünnepségen vehették át jól kiérdemelt jutalmaikat.

Első helyen a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzat tagjaiból állt 5lett csapata végzett. Másodikként a győri Révai Miklós Gimnázium Combat Dogs csapata futott be, majd őket követték a gyomaendrődi Kner Imre Gimnázium Kneresei és Knertészei, valamint a tiszaujvárosi Eötvös József Gimnázium, Szakképző Iskola Sapere Aude csapatának diákjai. A játék szabályzata szerint egy csapatot a közönség, iskolatársak, szülők és helyiek juttatathattak a nyertesek sorába. Az O:DA közönségsvavazásán 2587 szurkoló adta le voksát. A legaktívabb a munkácsi Demokrakócizok tábora volt, nekik köszönhetően egy határon túli csapat is bekerült a továbbjutók sorába. Mert a versenynek ezzel nincs még vége. A most továbbjutó hat csapatnak tavasszal immár nem online, hanem az „O:DA Buda” demokrácia táborában szemtől-szemben kell megmérkőzniük egymással a főnyereményért, egy brüsszeli útért. Azok a csapatok pedig, akik szeptemberben lemaradtak az első körről, vagy időközben kedvet kaptak a játékhoz, hamarosan kipróbálhatják magukat a februárban induló O:DA2 versenyben.

Online Demokrácia Activity 2.0 (2014)

„Légy te az a változás, amit a világban látni akarsz!”

A Barankovics István Alapítvány egy éven belül másodszor indítja útjára a középiskolások körében komoly visszhangot kiváltó társadalomismereti játékát, az Online Demokrácia Activity-t. Az O:DA első szériája szeptemberben kezdődött. Akkor a kétszeres túljelentkezés miatt sokan lemaradtak a lehetőségről, hogy összemérjék tudásukat a főnyereményért, egy brüsszeli utazásért. Most az Alapítvány újra lehetőséget kínál a versenyezni kívánó diákoknak. Kezdődik tehát az O:DA 2.0, amelyre jelentkezni január 15. és 29. között lehet.

A társadalomismereti verseny filozófiájáról e helyütt már korábban írtunk. A lényeg az O:DA 2.0-ban sem változott, célunk továbbra is az, hogy játékunkkal hozzájáruljunk a fiatalok társadalmi szerepekre való felkészítéséhez.

Az O:DA második szériájának Gandhitól származó mottója: „Légy te az a változás, amit a világban látni akarsz!” – időn és téren túlmutató általános emberi üzenet. A XXI. századi Európai Unió ifjúságpolitikájának és nevelési eszményének is ugyanúgy lényege az aktív állampolgárságra nevelés, mint ahogy a kereszténydemokrácia legfontosabb alapelveiből, a szubszidiaritásból és a perszonalitás elvéből is ez következik. Nem véletlen az egybeesés. A különböző világnézetek, politikai meggyőződések közös többszöröse az a felismerés, hogy a társadalmi együttélés közös értékei sokkal fontosabb dolgok annál, semhogy csak a politikusokra bízhatnánk sorsukat. Ha a partvonalról csak passzív szemlélői vagyunk az eseményeknek, a demokrácia bennünk veszik el.

Az Online Demokrácia Activity egyféle újrafogalmazási kísérlet is, amelyben az emberek közötti együttműködés új formáit kutatjuk, és ahol a szervezők a fiatalokkal együtt keresik a választ egyén és közösség XXI. századi viszonyának kérdéseire. Ezeket a válaszokat az O:DA 2.0-ban játszó diákok nem kapják készen. Nem áll mögöttük tankönyv és elmélet, a feladatmegoldásokig vezető útnak nincs tuti sikert garantáló kézikönyve. Nincs ugyanis általános, minden

problémára alkalmazható, egyetlen recept. A játékszervezők nem tesznek mást, csupán rámutatnak a közösségi együttélés egy-egy fontos részterületére, a maga válaszait azonban minden csapatnak, a saját útján végigküzdve kell megtalálnia.

Az Online Demokrácia Activity a NET generáció nevelésébe szervesen integrálja az online kommunikáció eszközeit, a célcsoport kultúrájának egy domináns elemére épít. A játék első szériájának tapasztalatai szerint ez a kultúraazonos pedagógiai megoldás komoly vonzerőt jelent a középiskolások számára. Ugyanakkor az online karakter több mint pedagógiai motivációs koncepció, egyben sajátos „tananyag” is. Az internet ugyanis nemcsak a szimpla információszerezés, a szórakozás eszköze ma már. Nemcsak a nagyvállalatok számára képes extraprofitot biztosítani, hanem a civil közösségek innovációs kapacitásának megszervezője, értékeink fenntartásának fóruma is egyben. Segítségével képesek lehetünk új formákban és hatékonyabban együttműködni, tudásunkat, jó gyakorlatainkat megosztani egymással.

Ki másnak kellene ezt a felismerést átadni, mint a világot továbbvivő, az internet adta lehetőségeket kiteljesítő új generációnak?

A szervezők 2014. január 29-éig várják még a középiskolai csapatok jelentkezését az O:DA 2.0 versenyre!

December 5-én újra O:DA-tettük. Irány Brüsszel! (2015)

Szombaton a Szent Margit Gimnáziumban megtartott face to face döntővel lezárult a Barankovics István Alapítvány Tanári Kerekasztalának több mint három hónapja indult kreatív társadalomismereti versenye, az „Online Demokrácia Activity 3.0”. Mint a név is jelzi, a nagy sikerű versenynek az idei már a harmadik szériája volt, ami azt jelenti, hogy már több mint 400 diák és 70 mentor játszott velünk. Képes beszámolóink a december 5-i döntőről.

A Barankovics István Alapítvány kuratóriuma kiemelten fontosnak tartja a fiatalok társadalomismereti tudásának erősítését, a cselekvő állampolgárság értékeinek megerősítését. e célból, Dr. Szényei Gábor András alelnök hathatós támogatásával hozta létre saját pedagógiai fórumát, a Tanári Kerekasztalt. A BIA Tanári Kerekasztal két irányban fejti ki tevékenységét: párbeszédet kezdeményezett mind a fiatalok felnőtt szerepekre való felkészítését hasonlóan fontosnak tartó pedagógusokkal, mind a középiskolás fiatalokkal. A pedagógusok számára 2015 második felében immár 4. pályázatát írta ki, melynek nyerteseit november 28-án köszönthettük szakmai konferenciánkon. Az Online Demokrácia Activity 3.0 döntőjére pedig december 5-én került sor a Szent Margit Gimnáziumban.

A játékos csapatverseny hagyományosan két szakaszra tagolódik: 3 hónapon keresztül zajlik az online szakasz a BIA teddoda.hu portálján keresztül, sok-sok kreatív feladattal, aminek megoldásait saját csapatoldalaikra töltik fel a játékosok. Ezt követi a face to face döntő, ahol már a mentorok és az iskolai közösségek segítsége nélkül kell helytállniuk a legjobb csapatoknak. Az idei online feladatok a közösségszervezés, a szubszidiaritás és a szolidaritás értékei köré szerveződtek és elsősorban a helyi társadalom kérdéseit, valamint a médiával való kapcsolat-tartást állították a középpontba.

Az első modul nyertes továbbjutói a következő csapatok voltak:

- We have a dream (Budapest)
- A demokrácia oszlopai (Nyíregyháza)
- Olümposz (Nyíregyháza)
- Első az egyenlők között (Eger)
- Az öt demoGrácia (Budapest)

A döntőbe jutott Olümposz csapat profilja

Szokásaink szerint idén is lehetőséget adtunk arra, hogy egy csapatot a versenyt nyomon követő közönség szavazzon be a döntőbe. A közönségszavazás nyertese ezúttal a budapesti Sztéhló Gábor Gimnázium Talentumok csapata lett, akiket támogatóik 215 szavazattal juttattak tovább.

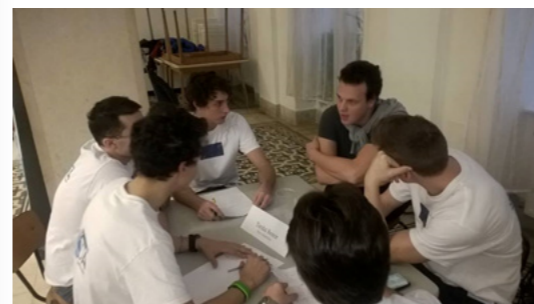
Face to face

Szombaton a kimagasló eredményeket produkáló 5+1 csapatnak a prezentációk készítésében, a disputázásban és a kisebbségekkel kapcsolatos kérdések ismeretében kellett összemérnie tudását. Értelemszerűen ebben a szakaszban már komolyabb szerephez jutott az elméleti háttértudás mellett a jó kommunikációs, előadói és a gyors reakciókészségek, a jó kérdezéstechnika és az

ODA-ból kimaradhatatlan kreativitás. Az első feladatban a csapatoknak egy helyi probléma megoldását célzó projektet kellett bemutatniuk komplett cselekvési tervvel. A második feladat keretében egy mini disputa versenyt szerveztünk. Az un. Villám-Popper vita tételmondata, amin a csapatoknak vitatkozniuk kellett a következő volt: „Magyarországon a választásokon való részvétel legyen kötelező”.

A „Kérdezz a szakértőtől!” címet viselő harmadik feladat megvalósításához 6 magyarországi kisebbségi csoport képviselőjét láttuk vendégül. Németh Katát, a Shero Dél-alföldi Roma Fiatalok Közhasznú Egyesületének vezetőjét, Varga Tamás Ottót, a Nagyfai menekülttábor vezetőjét, Tordai Bencét a Haver Alapítványtól, Virágos-Kis Noémit, a Mozgáskorlátozottak Csongrád Megyei Egyesületének kommunikációs munkatársát, Bönde Katalin szociális munkást, Joó Magdolnát az ESZI hajléktalan szálló, szociális munkását. Versenyzőinknek tőlük kellett információkat szerezni néhány magyar kisebbségi csoport helyzetéről, és az így gyűjtött adatokból kellett „Társadalmunk a kisebbségek szemével” címmel „kisebbségi rádióadást” szerkeszteniük. Az ODA mostani face to face fordulójában egyúttal demonstrálni szeretnénk volna a társadalomismeret és demokrácia oktatással foglalkozó civil szervezetek együttműködését is, ezért a verseny egyes feladatait a Tanári Kerekasztal társszervezetinek képviselői moderálták. Ezúton is köszönjük Valuska Sárának, a SZEDIK egyetemi disputa klub alapítójának, valamint Mikó Gábornak, a Demokratikus Ifjúságért Alapítvány disputa versenybírájának a vitafeladat lebonyolításában és értékelésében nyújtott hathatós közreműködését. Köszönjük továbbá a Motiváció Műhely képviseletében jelenlévő Erdődi Noéminak a szervezőmunkáját és a harmadik versenyfeladat moderálását.

Hálásak vagyunk, hogy versenyzőink és vendégeink kipróbálhatták a Motiváció Műhely által fejlesztett, a hátrányos helyzetű fiatalok iskolázási esélyeit bemutató Mentortársast, a Szegedi Segítők Csapatának pedig a „Fortély sátor” nevet viselő szabadulószerobában szerzett élményért.

A Talentumok csapata a Villám Popper vitában

Erdődi Noémi és a Motiváció Műhely szakértői csapata

Tordai Bence a Haver Alapítványtól a mai magyarországi zsidóságról ad át információkat (belső kép)

Az ODA 3.0 Brüsszelbe utazó nyertesei

Bátran állíthatjuk, hogy az idei verseny döntősei közül a befektetett munka és a feladatmegoldások színvonala alapján minden csapat bőven kiérdemelte a játék fődíját, a brüsszeli utazást. A játék szabályai szerint azonban sajnos csak az első három helyezett utazhat velünk. A verseny zsűrijének szíve már az online szakasz lezárultakor is vérzett, hiszen már a döntőbe jutásnak is voltak nagy vesztesei. Olyan csapatok, akik a verseny folyamán mindvégig esélyesek voltak, hosszabb ideig a legjobb 6 között szerepeltek, mégsem juthattak tovább. Kiváltképp igaz volt ez a hihetetlenül nehéz döntési helyzet a verseny záró moduljára. December 5-én a zsűri – immár „szemtől szembe” – nagyon kiváló és tehetséges fiatalokat ismerhetett meg a csapattagokban. Megtapasztalhattuk a kiváló csapatmunkákat, az összehangoltságot, a kreativitást és azt, hogy a mentorok támogatása nélkül is mindenki kiválóan képes volt helytállni. A legjobbak összecsapásából végül a pontszámok azonossága alapján megosztott I-II. hely és egy III. helyezés született.

Megosztott első helyezést ért el:

az egri Szilágyi Erzsébet Gimnázium „Első az egyenlők között” csapata

Mentor: Vargáné Havasi Judit

és a budapesti II. kerületi Klebersberg Kunó Általános Iskola és Gimnázium „We have a dream” csapata

Mentor: Matusné Németh Eszter

Harmadik helyezett:

A nyíregyházi Bethlen Gábor Gimnázium Demokrácia oszlopai csapata

Mentor: Simon Miklós

Köszönetnyilvánítás

A Barankovics István Alapítvány kuratóriuma ezúton mond köszönetet a verseny minden diákjának és mentorának színvonalas és áldozatos munkájáért. Elismeréssel gratulál a döntő nyerteseinek! Köszönetét fejezi ki mindazoknak az iskolai közösségeknek és a helyi társadalom szereplőinek azért, mert támogatták a csapatokat abban, hogy saját szűkebb világukban sikeresebben oldják meg feladataikat. A csapatok mellett kiálló szurkolóknak a verseny során beérkezett pozitív és biztató visszajelzésekért, valamint a több mint ezer közönségzavazatért. Köszönjük a verseny zsűrijének pontos és alapos munkáját, amit az is bizonyít, hogy az alkalmanként felmerülő nehézségek ellenére is időben és részletesen indokolt visszajelzést kaptak a versenyzők teljesítményeikről. ODA stáb tagjainak, különösképpen Kiss Mária Ritának, akik mind a több hónapos verseny során, mind a mostani döntőben összehangoltan cselekedve tettek tanúbizonyságot minőségi munkavégzésükről.

Menus Zsófia alapítványi főmunkatárs, Rácz Kriszta és Sipos Bence zsűritag okleveleket és az utazás szimbolikus jelképeként belga csokikat ad át a nyerteseknek

Az O:DA győzteseivel a belga fővárosban (2015)

Szinte napra pontosan a Római Szerződés aláírásának 60. évfordulóján érkezünk az Európai Unió egyik központjába, Brüsszelbe az „Online Demokrácia Activity 4U” társadalomismereti versenyünk győzteseivel. Mindenki nagyon korán kelt, amit az óraátállítás csak tovább nehezített, mégis az álmos pillantások mögött öröm és izgatottság volt az arcokon, amikor március 27-én hajnali ¼ 5-kor a Liszt Ferenc Repülőtéren találkoztunk. A napfelkeltét már a gépről csodálhattuk, reggeli kávékat pedig Brüsszel belvárosában, szikrázó napsütésben fogyasztottuk el. Három, programokkal és élményekkel teli napot töltöttünk el együtt a belga fővárosban.

A Barankovics Alapítvány 2013 szeptemberében szervezte meg első ízben középiskolai csapatoknak szóló, több hónapon át tartó, interaktív társadalomismereti versenyét azzal a céllal, hogy segítse az iskolákat a cselekvő állampolgárság értékeinek megismertetésében. 2016 őszén már a verseny negyedik szériája indult el; az „O:DA 4U”-ra ekkor 20 középiskolai csapat jelentkezett. A három online forduló végeztével a hat legjobb csapat december 10-én egy face to face Buda-

pesten mérte össze tudását és kreativitását. A verseny győztese: a Budapesti Gazdasági Szakképzési Centrum Károlyi Mihály Két Tanítási Nyelvű Szakgimnázium Secret Society csapata, Kuli Anna mentortanár vezetésével, a Klebelsberg Kuno Általános Iskola és Gimnázium csapata, a Club Malala, Matusné Németh Eszter mentorálásával, valamint a hidaskürti (Szlovákia) New Age elnevezésű csapat, akiket Kontár Piroska segített a verseny során. A győztesek nyerevényutazására, Hölvényi György EPP képviselő jóvoltából 2017. március 27-29 között került sor.

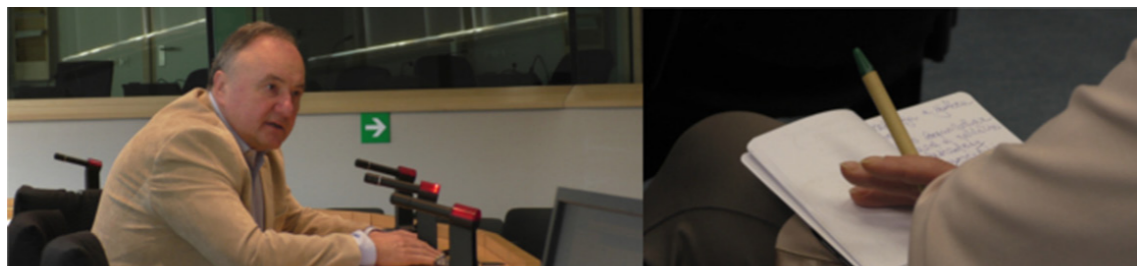
Az O:DA 4U budapesti döntője 2016. decemberében

Első napunk a város felfedezésével telt. Még az időjárás is a pártunkra állt, az évszakra egyáltalán nem jellemző, szinte nyáriasan szép, napos időben róttuk közösen a város macskaköves utcáit. Megcsodáltuk az UNESCO világörökség részét képező főtér (Grand-Place) gazdagon díszített barokk épületeit, köztük a brüsszeli Városháza, és a király háza (Maison du Rois) épületeit. Ebben, a jelenleg helytörténeti múzeumként működő épületben őrzik – többek között

Úton az Európai Parlament épülete felé – jobbra: Láng Péter és az O:DA győztesek

Csáky Pál EP képviselő beszélget a verseny győztesével

Hölvényi György képviselő úrnál vendégségben

– Brüsszel másik látványossága, a Manneken Pis, azaz a Pislő kisfiú kb. 700 darabból álló (!) ruhatárát is a főtér és környékének felfedezése után a 19. század egyik kedvelt találkozóhelyén, a „Galeries Saint-Hubert”-en keresztül, Victor Hugo és Alexandre Dumas nyomában járva közelítettük meg felfedező utunk következő célpontját, a Szent Gudula és Szent Mihály-székesegyházat. Innen a királyi palota felé vettük utunkat, majd közös városnézésünket – kihasználva a kellemes tavaszi időt – egy parkban, pihenővel zártuk, ahol a „csapatok” – a verseny emlé-

kére – egy rövid EU kvízt is kaptak, amit aztán a együtt, a vacsora alkalmával meg is beszélünk, ráhangolódásként a következő nap szakmai programjára.

Másnap reggel ugyanis az Európai Parlamentben vártak bennünket. Elsőként Láng Péter, az Európai Parlament Kommunikációs Főigazgatóság Látogatások és Szemináriumok Osztályának magyar vezetője fogadta csoportunkat, aki bevezetésként az uniós intézmények működését mutatta be nekünk, majd készséggel válaszolt a diákok kérdéseire is.

Mivel a győztesek között egy felvidéki csapat is volt, így külön örömünkre szolgált, hogy Csáky Pál szlovákiai európai parlamenti képviselő is köszöntötte a nyerteseket, és rendkívül érdekfeszítő előadást tartott az Unió munkájáról, az elért eredményekről és ezekkel együtt szolt a közösség előtt álló kihívásokról is.

Végül meghívónk és vendéglátónk, Hölvényi György néppárti képviselővel találkoztunk, aki közvetlen stílusával, finom humorával és szemléletes előadásával azonnal belopta magát mindenki szívébe. Vele együtt látogattunk a plenáris ülésterembe is.

GYŐZTÜNK, JÖTTÜNK, LÁTUNK!

A finom, közös parlamenti ebédet követően Navracsics Tibor, az Európai Bizottság kulturális, oktatási, ifjúságpolitikai és sportügyi biztosa várt és fogadott bennünket. A közel egyórás találkozón egyaránt szó volt a Bizottság munkájáról, a hivatali működésről és személyes élményekről is. A diákok nagy örömeire és meglegedésére az összes felmerülő kérdésükre választ kaptak az EU biztosától. Őszintén megmondjuk, hogy mi, szervezők is nagyon elégedettek voltunk, hiszen a fárasztó nap ellenére a csapatok tagjai nagyon érdeklődők, bátrak és nyitottak voltak. A találkozó végén a hatalmas Zsolnay váza előtt egy közös fotó is készült.

A bőséges és tartalmas szakmai nap végén desszertként került „terítékre” a Parlamentárium meglátogatása. Mint eddig minden évben, most is nagy sikert aratott ez az interaktív, dina-

mikus, a technika lehetőségeit maximálisan kihasználó tárlat, amely az Unió kezdeteitől egészen a jelenig, sőt bizonyos értelemben a jövőig kalauzolja végig látogatóit. Örömkre szolgált, hogy minden résztvevő lebilincselőnek találta a látogatóközpontot, ennek ékes bizonyítéka volt az is, hogy közvetlenül zárás előtt a mi diákjainkat kellett szinte már kiterelni az interaktív múzeumból.

A következő, és egyben sajnos utolsó brüsszeli napunkon újabb örömteli közös programon vettünk részt, hisz meglátogattuk Belgium egyik leghíresebb csokigyárát, ahol bizony kóstoltattuk is rendesen a különböző felkínált finomságokat, így a közös ebéd kicsit korainak bizonyult. Az utazásig fennmaradó néhány órát kihasználva a csapatok az Atomiumba is ellátogattak. Majd eljött az az idő, amit még mindenki szívesen el: DÁzott volna: összecsomagolt bőröndjeinkkel és az út során szerzett „zsákmányokkal” elindultunk a találkozási pontra, ahol már vártak minket a reptérre szállító kisbuszok – magyar sofőrjeikkel. Utunk során egyéként a legváratlanabb helyeken és helyzetekben találkoztunk magyarokkal: a Parlamentáriumban például egy fiatal magyar hölgy fogadott és segített bennünket, de aznap este az étteremben is igazán otthonosan érezhettük magunkat, mivel az egyik felszolgáló szinte tökéletes magyarsággal beszélgetett velünk... Szerencsére azonban – és ezt igazán jó volt látni, hallani – nyertes diákjaink mindenhol nagyon jól boldogultak az angol nyelvvel is.

Hamarosan beszállás és felszállás

Békés repülőút után éjjel landoltunk a Liszt Ferenc reptéren. A hazatérés örömébe egy kis szomorúság is vegyült: a nagy kaland vége, az O:DA 4U utolsó mozzanata, az elválás nehézsége. A fiatalok végül azzal búcsúztak: elindulnak az O:DA 5-ön is, megnyerik azt is és akkor újra együtt utazhatnak Brüsszelbe, vagy akár Strassbourgba. Úgy legyen!

Tedd O:DA – határtalanul (2016)

A Nemzeti Együttműködési Alap támogatásának köszönhetően az Alapítvány a Keresztény Szellemiségért szeptember 16-17-én rendezte meg O:DA-határtalanul találkozóját Budapesten. Az Alapítvány – szoros együttműködésben a Barankovics István Alapítvány Tanári Kerekasztalával – már korábban is támogatta a fiatalok társadalmi szerepekre való felkészítését. Szervezésében 2012 decemberében kereszténydemokrata fiataloknak tartottunk közösen közéleti tréninget, ezúttal pedig a határon túli magyar középiskolák diákjait láthattuk vendégül. A mostani találkozó apropója a BIA középiskolásoknak szóló kreatív társadalomismereti versenye, a három éve rendszeresen meghirdetett Online Demokrácia Activity (O:DA) volt, amely idén szeptemberben – immár negyedik szériájával – várja a játékosan tanulni vágyó fiatalokat.

A társadalmi és közéleti szerepvállalás különböző aspektusait bemutató O:DA versenyeken eddig több mint 400 diák, köztük 10 határon túli magyar iskola 50 tanulója játszott már velünk. Neveztek csapatok Ukrajnából, Szerbiából, Szlovákiából és Romániából; többek között a nagyváradi Szent László Római Katolikus Teológiai Líceumból, Zentáról, az Egészségügyi Középiszkolából, Ukrajnából a munkácsi II. Rákóczi Ferenc Középiszkolából, Szabadkáról a Kosztolányi Dezső Tehetséggondozó Gimnáziumból, Szlovákiából, a hidaskürti Magán Szakközépiszkola diákjai pedig három csapattal is versenyeztek.

A szeptemberi személyes találkozóra egyaránt vártuk a korábbi versenyek résztvevőit és az új érdeklődőket, a közös visszatekintés és a jövőtervezés céljából. A program komoly és játékos elemei mind ugyanarról szóltak: a nemzeti összetartozás szálait erősítették és a cselekvő állampolgárság értékeit reprezentálták. A szakmai program egy mini konferenciával indult, ahol a résztvevők megismerkedhettek az O:DA filozófiájának hátterével, az aktív állampolgárság

A NEGYEDIK DIMENZIÓ 4U
O:DA
 tedd Online Demokrácia Activity

f KÖVESS MINKET A FACEBOOKON!
 ■ KAPCSOLAT

A JÁTÉK JÁTÉKSZABÁLYZAT JELENTKEZÉS NYEREMÉNY O:DA HATÁRTALANUL

OTTHON MARADSZ ÉS UNATKOZOL, VAGY O:DATESZED MAGAD?

Érdekel, hogyan formálhatod magad körül jobbá a világot?

Az **O:DA 4U**-ban most egy időutazás kalandjára invitálunk, hogy jobban megismerkedhess a negyedik dimenzióval, az életünket átszövő **IDŐ**vel.

Szervezz csapatot és jelentkezzetek **MOST!**

JELENTKEZÉSHEZ KLIKKELJ

kérdéseivel, majd az Online Demokrácia Activity egykori résztvevői mutatták be legsikeresebb alkotásaikat. A szakmai program további részeként Rác Krisztina O:DA zsűritag a korábbi évek legsikeresebb alkotásaiból mutatott be egy válogatást.

Az ODA – határtalanul találkozó a közösségépítésről is szólt, ami az esti programban összekapcsolódott a közös játék örömeivel a Sweet Escape szabaduló szobáiban. Az élvezetes csapatépítő program után éjszakai városnézés következett, ami sokunk számára felejthetetlen élményt jelentett. Másnap mindjárt délelőtt a történelem közepébe csöppentünk. A világ egyik első történelmi témájú, virtuális valóság kiállítására látogattunk el a Terror Háza Múzeumba. Az „Egy akaraton” című, 56 hőseit és megrendítő élethelyzeteit megidéző virtuális sétája osztatlan elismerést aratott. A digitális technika teljes eszköztárát felvonultató tárlat emberi közelségbe hozta mindazt, ami a későbbi generációk számára eddig csak történelmi tananyag volt. A programot parlamenti sétával zártuk, hiszen a határon túli fiatalok többsége nem járt még az Országházban. A csoport másik fele ezalatt a Nemzeti Vágta rendezvényeire látogatott el.

Az O:DA –határtalanul hétvégén a szakmai és edukatív-szórakoztató programok során észrevétenül erősödtek a nemzeti összetartozás szálai, amelyek a cselekvő állampolgárság szellemében szövődtek. Támogatóinknak köszönjük, hogy a fiatalok társadalmi szerepekre való felkészítését célul kitűző O:DA is hozzájárulhatott e mindannyiunk számára fontos nemzetpolitikai cél megvalósulásához.

Fiatalok a cselekvő állampolgárságért (2016)

Lezárult a Barankovics István Alapítvány Online Demokrácia Activity játékos társadalomismereti versenyének negyedik szériája. A versenysorozat alapítványunk Tanári Kerekasztala azzal céllal indította a középiskolás korosztály számára, hogy segítse az iskolákat a cselekvő állampolgárság értékeinek terjesztésében. 2013 szeptemberétől már több mint 500 diák és közel 100 iskola csatlakozott a kezdeményezésünkhöz. Idén szeptembertől a fiatalokat egy időutazásra invitáló 4. versenyünk, az ODA4U 20 csapattal indult, és 2016. december 10-én a legjobb döntőbe jutott 6 csapat megmérvésével ért véget.

Célunk minden versenyciklusban az, hogy közelebb hozzuk a fiatalokat a demokráciához, olyan helyzeteket teremtsünk, amelyekben a középiskolás diákok kipróbálhatják magukat különböző állampolgári szerepekben. A versenysorozat 4 éves története alatt számos ilyen kihívással kellett már szembesülniük a vetélkedő résztvevőinek. Hétköznapi hősokeket kellett keresni, akik kiemelkedően sokat tettek saját közösségeik ügyeiért, projekteket kellett készíteniük a helyi

Az ODA4U Pentaskill csapata

A zsűri tagjai

fiatalok sajátos problémáinak megoldására, vagy hátrányos helyzetű csoportok megsegítésére, kutatniuk kellett a szegénység természetrajzát, fel kellett térképezniük környezetük véleményét arról, hogy szerintük mi mozgatja a világot, – hogy csak néhányat említsünk a korábbi évek feladatai közül. (Az ODA archív anyagai a verseny honlapján itt tekinthetők meg: <http://teddoda.hu/>)

Az ODA társadalomismereti játék sorozat minden évben szeptembertől decemberig teszi próbára a vetélkedőre vállalkozók tudását, leleményességét és kitartását. Minden szériában 4 fordulót kell teljesíteni, és minden fordulóban több feladatot kapnak a versenyzők. Ezek sorában vannak évente visszatérő feladatok – mint például a csapatbemutató videó, csapatlogó készítése, vagy a média jó ügyek szolgálatába állítása – és két-két forduló minden évben meglepetést is tartogat a versenyre jelentkezők számára. Idén az 1956-os forradalom 60. évfordulója tálcán kínálta a szervezők számára az időutazás témáját: a második fordulóban a múltba, míg a harmadikban a jövőbe kellett tekintenie a játékosoknak.

Az 1956-os téma nemcsak, sőt nem elsősorban a történelmi események megismerését szerette volna inspirálni. Az már csak a feladatmegoldás egy hozadéka volt, hogy közben felkészülhettek a diákok az érettségi 56-os tételére is. Fontosabb célként fogalmaztuk meg a történelmi múltból származó közösségi identitás erősítését. A fiataloknak ebben a fordulóban gondolatterképen kellett ábrázolni az „pesti srácok” motivációit, az akkor élő hétköznapi emberek gondolkodásmódját, majd környezetükben véleményeket kellett gyűjteni arról, hogy a különböző generá-

ciók emlékezetében miként él a magyar történelemnek ez a kimagasló eseménye, végül egy – a hagyományos és valljuk be sokszor kiüresedett iskolai ünnepek sémáin túlmutató – iskolarádió műsort kellett készíteniük. A legkiválóbb feladatmegoldásaitok azt bizonyították, hogy ez nem lehetetlen, valóban közelebb lehet vinni egy történelmi eseményt a fiatalok világához. A jövőbe tett közös időutazásunk során egy „hipersulit”, a jövő iskoláját kellett megtervezni a versenyzőknek. Ehhez iskoláikban „mini konferenciákat kellett szervezniük, s talán sok esetben észre sem vették, hogy közben felelős iskolapolgárként az iskolai demokrácia fórumait hozták létre. Az oktatásban együtt dolgozó diákok és (sok helyen) tanáraik egymás partnereiként, felelősen gondolkodhattak közösen nemcsak saját sorsukról, hanem az utánuk következő generációk jövőjéről is. Örömmel tapasztaltuk, hogy néhány helyen a diákönkormányzatok is felismerték saját szerepüket. Ebben az egész iskolát megmozgató folyamatban az O:DA csapatok katalizátorok voltak, amire igazán büszkék vagyunk, hiszen iskolapolgárként viselkedni – szerintünk – a felelős és cselekvőképes állampolgárság előszobája.

Az ODA4U online szakasza három hónapi kemény munka után november végén zárult. A versenyszabályzat értelmében innen a legmagasabb pontszámot elért 5 csapat, és közönségszavazatok útján +1 csapat juthatott tovább a döntőbe, ahol már a mentorok támogatása nélkül kellett összemérni erejüket. Az idei 6 kiemelkedő tudású csapat a Ha-Zay Demokraták (NYSZC Zay Anna Egészségügyi, Informatikai Szakgimnáziuma és Kollégiuma), a Club Malala (Klebsberg Kuno Általános Iskola és Gimnázium), a Secret Society (Budapesti Gazdasági Szakképzési

Centrum Károlyi Mihály Két Tanítási Nyelvű Szakgimnázium), a New Age (Magán Szakközépiskola Hidaskürt) és a PentaSkill (Mezőberényi Petőfi Sándor Evangélikus Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium), valamint a közönségszavazattal bejutott Démosz Hősei (Kecskeméti Szakképzési Centrum Szent-Györgyi Albert Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája) voltak. Az ODA4U döntőjét december 10-én tartottuk Budapesten a Szent Margit Gimnáziumban. A tét idén egy strasburgi utazás, amelyre a 6 csapat közül három szerezhetett jogosultságot. Tekintettel arra, hogy az ODA online szakaszaiban a kreatív problémamegoldás állt a fókuszban, a döntőben emellett már nagyobb hangsúlyt kapott az elméleti háttértudás is. A „face to face” fordulóban diákprojektet kellett készíteni a csapatok környezetében élő hátrányos helyzetű csoportok megsegítésére, karikatúrákat és neokarikatúrákat kellett értelmezni, illetve része volt a döntőnek az elmaradhatatlan Villám-Popper vita is, ami ezúttal a technofil és technofób szemlélet érvrendszerének kidolgozását és ütköztetését igényelte a résztvevőktől.

A strasburgi utazást az alábbi csapatok nyerték:

1. helyezett: Secret Society Budapesti Gazdasági Szakképzési Centrum Károlyi Mihály Két Tanítási Nyelvű Szakgimnázium – mentor: Kuli Anna,
2. helyezett: Club Malala Klebsberg Kuno Általános Iskola és Gimnázium – mentor: Matusné Német Eszter
3. helyezett: New Age Magán Szakközépiskola Hidaskürt, Szlovákia – mentor: Kontár Piroska

A Club Malala a döntőben

Gratulálunk nekik az igazán kimagasló teljesítményhez! Az ODA minden évben a cselekvőképes tudás, a felhasználói tudás fejlesztésére koncentrálnak, az iskolában megszerzett társadalomismereti tudás alkalmazására helyezi a hangsúlyt. A verseny pedagógiai szemléletét a jelenorientált, az élményszerű és saját tapasztalatból történő tanulás módszerei jellemzik. Mint ahogy neve is mutatja, szerves része az ODA-nak a digitális technika, mert úgy véljük, az információtechnológiai forradalom, melynek részesei lehetünk, forradalmasítja nemcsak a kommunikációt, de a fiatalok felnevelkedésének és oktatásának körülményeit is. Az ODA egyben a szervezők versenyfutása is az idővel: igyekszünk felismerni a modern technika nyújtotta új szocializációs lehetőségeket a középiskolás korosztály nevelésében. Meg szeretnénk mutatni, miként lehet a modern oktatási alkalmazásokat beépíteni az iskolai nevelés hétköznapjaiba, hogyan lehet a Facebook generációt rávezetni a közösségi oldalakra a valóban közösségi célok érdekében történő alkalmazására. Az ODA e szempontból nem pusztán „edutainment”, azaz szóragoztatva tanítás, reményeink szerint sokkal több ennél. Útkeresés, melynek célja a fiatalok

A boldog nyertes
Secret Society

A szlovákiai
New Age csapata

nyelvén, kommunikációs csatornáin keresztül, az életüket meghatározó, jövőbeni útjukat, közösségeiket érintő kérdéseken keresztül a felnövekvő generációk felkészítése a felnőtt szerepekre. Felkészítés a sikeres egyéni életstratégiák kidolgozására, a társadalomban való tájékozódási képességek fejlesztésével az állampolgári szerepekre – és ami szintén nem közömbös – a szűkebb közösség ügyeivel való felelős foglalkozásra.

Köszönjük a 2016-os ODA minden résztvevőjének az együttműködést! Külön köszönetünket fejezzük ki a mentoroknak, akiknek kiemelkedő pedagógiai kultúrája nélkül ez a verseny nem lehetett volna olyan színvonalas. Jól tudjuk, mi csak a keretfeltételeket teremtettük meg egy tanulási folyamat számára, a négy hónapos utat a diákjaikkal azonban már ők járták végig. Az, hogy ezen az úton milyen belátások születtek a diákokban, milyen élményekkel gyarapodtak, nem utolsó sorban az ő munkájuk eredménye.

A Barankovics István Alapítvány Tanára Kerekasztala továbbra is partnerséget kínál nekik és a versenybe eddig még be nem kapcsolódott magyar középiskoláknak a cselekvő állampolgárság technikáinak fejlesztésében.

Brüsszelben jártak az Online Demokrácia Activity nyertesei (2016)

A Barankovics István Alapítvány középiskolás fiataloknak szóló projektje az Online Demokrácia Activity társadalomismereti vetélkedő sorozat, amelynek fődíja hagyományosan egy brüsszeli utazás. Idén már a harmadik versenyünk nyerteseinek szerezhettünk örömet „Európa szívében”, az Unió fővárosában. Az O:DA 3.0 több hónapon keresztül tartó online fordulói után a döntő 2015. december 5-én zajlott a Szent Margit Gimnáziumban, a jól megérdemelt utazásra pedig idén március első napjaiban között került sor. A leginkább eredményes versenyzők ezúttal az egri Szilágyi Erzsébet Gimnázium „Első az egyenlők között” csapata, a budapesti II. kerületi Klebelsberg Kunó Általános Iskola és Gimnázium „We have a dream” csapata, valamint a nyíregyházi Bethlen Gábor Gimnáziumból a „Demokrácia oszlopai” voltak.

Az Online Demokrácia Activity célja, hogy játékos és interaktív formában hozzájáruljon a fiatalok társadalmi szerepekre való felkészítéséhez. Míg a vetélkedő első online szakaszában a helyi társadalom kérdéseire és a civil világ lehetséges cselekvési alternatíváira irányult a figyelem, a verseny face to face döntőjében már az országos politika kérdései is szerepeltek.

A helyi és nemzeti identitás egyes aspektusainak megtapasztalása után a sort az európai politika és a szélesebb szupranacionális közösség aktuális kérdéseinek felvillantása tette teljessé. A brüsszeli út célja tehát nem utolsó sorban az volt, hogy a szórakozás és a város megismerése mellett újabb ismeretekkel is bővítsük a játékunkban résztvevők tudását. Mindemelllett olyan élményeket is szerettünk volna nyerteseinknek szerezni, amelyek egy átlag brüsszeli turistának nem adatnak meg. Az alábbiakban a kirándulást összefoglaló képes riportunkat olvashatják.

Az első nap annak a városnak a megismeréséről szólt, ahol éveket töltöttek el a 48-as magyar emigráció tagjai és ahol Jósika Miklós báró belvárosi házában 1859 és 1861 között európai diplomáciai tevékenységet folytató „magyar sajtóiroda” is működött a szabadságharc leverése után. Talán kevesen tudják, hogy a fő térhez közeli Spanyol téren áll Bartók Béla szobra itteni tartózkodásának emlékére. Mi mindkét helyszínhez közel laktunk. Szállásunk, a Hotel the Moon Európa politikai központjának a belvárosában, alig néhány száz méterre a Grand Place-tól,

belga csokoládé boltok és hangulatos éttermek között elrejtve volt. Tényleg ott éltünk Európa szívének a legbelsejében.

Az első este vendéglátónk Hölvényi György magyar EP képviselő volt, akitől rövid összefoglalót hallhattunk az unió politikájának kérdéseiről. A város egyik legnépszerűbb vendéglőjében a Chez Leon-ban vacsorázott a csoport. Akik vállalkoztak a kitűnő belga nemzeti étel a moules frites, azaz a fűszeres lében párolt kagyló megkóstolására, bizonyára nem csalódtak.

Brüsszeli demokrácia sétánk első állomása az Európai Parlament protokollbejáratánál kezdődött, ahol az európai államfőket és a világ vezetőit, a kiemelt vendégeket is fogadják. A parlament épületeit az európai történelemnek azokról a kiemelkedő alakjairól nevezték el, akik jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy a mai formájában működjön az Európai Unió. 2008-ban született döntés arról, hogy az egyik új épület Antall József nevét viselje, elismerve, hogy tevékenységével jelentősen hozzájárult az unió bővítéséhez.

Az Európai Parlamentben tett látogatásunk során többek között átfogó képet kaphattunk az uniós intézmények működésének legfontosabb szabályairól is. A képen Láng Péter, a kommunikációs iroda munkatársa látható, aki igazi bennfentesként tudott válaszolni a csoport kérdéseire. Minden bizonnyal jól fog jönni majd az érettségire való készülés során mindaz, amit tőle megtudhattak a csapattagok.

Csáky Pál szlovákiai magyar képviselő tart előadást a csoportnak. A politikus Brüsszelben az Európai Néppárt frakciójának, otthon a Magyar Közösség Pártjának tagja. Az itthoni média-hírekhez szokott füleknek igazán lebilincselő volt hallgatni, miként látja közvetlen közlőül egy néppárti politikus az unió olyan napirenden lévő kérdéseit, mint a migránsválság, vagy a Brexit és saját frakciójának belső ügyeit.

Egy újabb csapatfotó az Európai Parlament üléstermében. A miskolci „Demokrácia oszlopai” a verseny saját csapatlogós pólóit hozták el Brüsszelbe ennek a képnek a kedvéért. Köszönet érte.

Demokrácia sétánk következő állomása a minden alkalommal és minden korosztály körében nagy sikert arató Parlamentárium volt. Ez a páratlan színvonalú, a digitális technika lehetőségeit messzemenően kihasználó, a szó szoros értelmében interaktív kiállítás egyéni guidejaival, érintőképernyős megoldásaival, körmozgójával és még számtalan más kreatív ötlet felhasználásával megmutatja és bizonyítja látogatóinak, hogy mitől Európa az a világ, amelyben élünk. A kiállítás az elmúlt ötven évtől a jövőig kalauzol minket, kezdve a sokszor korántsem békés régmúlttal, ami már történelem, folytatva a jelen politikájával, ami viszont minden bizonnyal már ma formálja a jövőt. Az első terem felé haladva például végigmehetünk az unió 24 hivatalos nyelvéből összeállított „hangok alagútján”, hogy aztán megtapasztalhatjuk mit is jelent az unió szlogenje: „egység a sokféleségben”.

A képen a „We have a dream” csapat tagjai már a jelenben járnak. A számítógépet rejtő asztalt Európa padlón elhelyezett térképén tologatva ismerkednek az egyes országok legfontosabb jelenkori statisztikai mutatóival.

Az O:DA nyerteseit Navracsics Tibor ifjúsági, oktatási, kulturális és sport ügyekért felelős uniós biztos fogadta az Európai Bizottság tárgyalótermében.. Természetesen azonnal elfoglaltuk a biztosok székeit a tárgyalóasztalnál. Jean-Claude Juncker helyén Simon Miklós mentor ült.

Navracsics Tibor közel egy órás előadásában bemutatta az Európai Bizottság munkáját és részletesen beszélt saját területeinek napirenden lévő kérdéseiről. Az európai ifjúság legnagyobb problémájaként a magas munkanélküliséget jelölte meg, amelynek visszaszorítása az uniós politika egyik prioritása. Az európai oktatást illetően kiemelte, hogy a jóléti juttatások lefaragásának szinte mindenütt áldozatul estek az iskolák, miközben az olyan fejlődő országok, mint például Kína növekvő mértékben invesztálnak a jövőt megalapozó képzésekbe. Ez perspektivikusan komoly hátrányt fog eredményezni a kontinens számára. Beszélt továbbá arról is, hogy a migrációs kihívásra adott válaszbán az iskoláknak kulcsszereplőkké kell válniuk segítve az integrációt és megakadályozva a fiatalok közösségi elszigetelődését, ami az első lépés a radikalizálódás felé.

Az Online Demokrácia Activity szervezői a találkozó során komoly megerősítést kaptak a verseny céljait és módszereit illetően. Az uniós biztos kiemelte a fiatalok társadalmi szerepekre való felkészítésének és a kompetenciafejlesztésnek a jelentőségét, ami – az ő megítélése szerint

is – indokolatlanul háttérbe szorul a magyar tudáscentrikus iskolákban. Az O:DA e szempontból valóban hiánypótló szerepet tölt be, amikor épít a középiskolásokban meglévő kreativitásra és kezdeményező készségre.

A közel másfél órás beszélgetés egyik fő üzenete a magyar politikai kultúra megújulásának ösztönzése, a közismert magyar pesszimizmus és politikai inkompetencia érzet felszámolásának sürgetése, a jövőbe vetett bizalom megalapozása volt, hiszen ha nem is minden, számos dolog azért elsősorban a fejekben dől el. Mert – mint Navracsics Tibor fogalmazott – senki sem gondolta még húsz évvel ezelőtt, hogy mi magyarok, így egymás között, itt fogunk ülni az Európai Bizottság üléstermében megtárgyalva az unió és benne Magyarország ügyeit.

